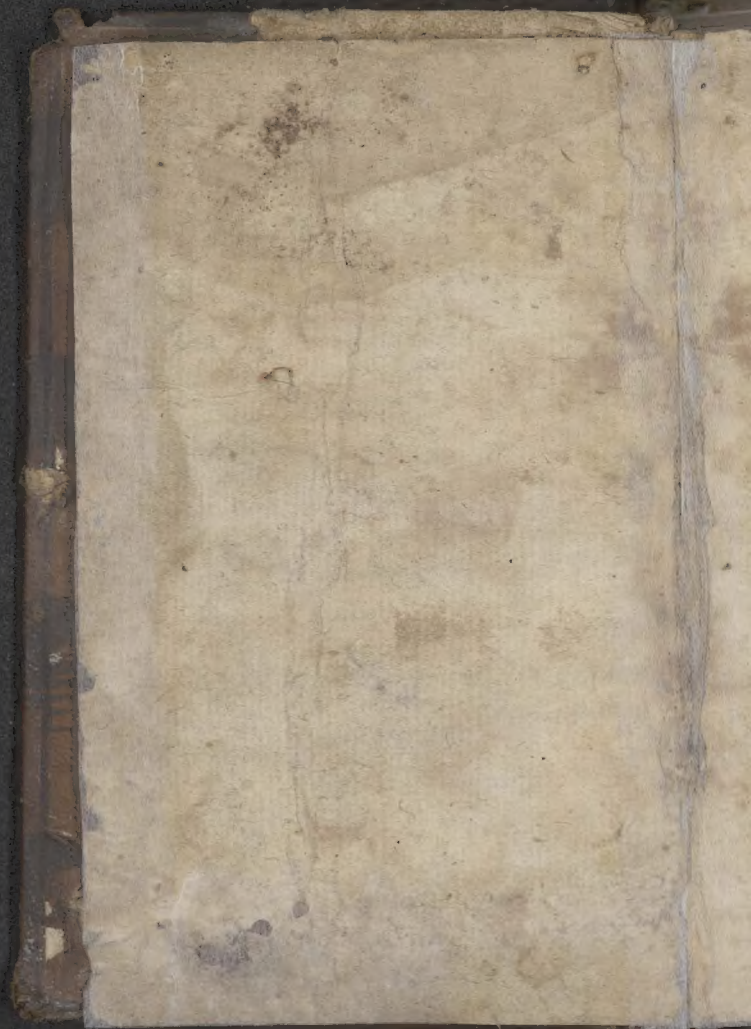

uaganti
uole in-
endo col
, & pars
si simil-
facile e
confinio
oni e pas-
mi foglio-
ole, ed in-
on l'Apo-
tercora ut
bene disfra-
e vane pas-
nalageuole
perfetta, al-
o che aspi-
esto santo
allora gli
rimi, e se
adici, trō-
subbito
si alme-

Biblioteka
Ojców Kamedulów
w Błeniszewie

BREVIS
NOTITIA EORUM,
QUÆ SCITU,

Vel necessaria, vel valde utilia
sunt Confessarijs in primo ingres-
su ad audiendas Confessiones.

Comitatus AUCTORE
R. P. JOSEPHO AUGUSTINO

Panormitano, Societ. Jesu.

ad Varietatem
Tertiâ parte auctior supra prio-
res editiones; & omnes ferè complexa
materias Casuum Conscientia, cum ratio-
ne administrandi & recipiendi reliqua
Ecclesiæ Sacramenta, juncto etiam in fine
breui Examine Confessarij: Repetitis prius
vicibus repressa; hâc verò novissimâ
editione à compluribus mendis
expurgata.

TYRNAVIÆ, Typis Academicis,
per Joan. Adamum Friedl. 1691.

Mr. Japann Incl. Pers
62. Gabriel & Co. Mrs J. J. J. J.

137 Ben. B. VIII. M

LECTORI.

Scripsi, mi Lector, ante plures annos
Brevem hanc, quam vides NOTI-
TIAM. Scribendi verò occasio fuere
Sacerdotes nonnulli, quibus consultum
volui: Ij nimirum, cum suscepto paulò
ante Sacerdotio proximorum saluti pro-
curanda in audiendis Confessionibus suam
navare operam statuissent, Sacramenti
Penitentiae dignitatem, & rei in-
dignitatem, in qua proximè salus animarum a-
gitur, prudenter perpendentes, solliciti ni-
miùm erant de sua scientiae apparatu,
an tantæ rei tractandæ satès futurus esset.
Me ergò precibus impulere, ut eorum, quæ
ad confessiones excipiendas, scitu vel ne-
cessaria, vel valde utilia existimarem, no-
titiàm, paucis complecterer. Id enim, &
indoctis posse, aiebant, veluti scopum pra-
figere, ad quem faciliùs in comparanda
harum rerum scientia collimarent: &
doctiorum animos, qui eorum omnium,
quæ hæc continentur, consciij essent, paca-
tiores reddere, ne fortè unquam temeri-
tatis scrupulus pro suscepto Confessarij mu-
nere injiceretur. Scriptum opusculum diu
inter plurimorum manus versatum avi-
dè exscribebatur; cum jussu Reverendissi-
(o) 2 mi

mi D, Joannis Antonij Gelosi Abbatis,
& in Metropolitana Panormi Ecclesia
Vicarij Generalis, Confessariorum bano,
qua ipsius pietas est, diligentissimè consu-
lenti, in lucem editum, & primum est ty-
pis demandatum: idque etiam sapius
factum. Nam intra duos circiter annos
septies prælum subiit, Panormi, Messi-
nae, Venetijs, Romæ. Persuasum mihi tan-
dem est, ut eandem Notitiam perficerem,
eas tractans materias, quas olim minis
necessarias existimans, præterieram; &
impositâ veluti coronide, meoque inscrip-
tam nomine, ut prodesse pluribus possit,
in lucem emitterem. Prodit ergo hæc
NOTITIA, qua ferè omnes quidem
complectitur materias Casuum Conscien-
tia. Non hic tamen reperi's omnia, quæ
in tanta rerum amplitudine dici possent;
sed quæ abundè esse queant Confessario,
ut de singulis, vel decernat, vel pruden-
ter saltè dubitet. Non recenseo hic o-
piniones omnes in singulis questionibus;
sed ea solùm, quæ ita probabiliora, ac
tutiora videntur: ut si ijs Confessarius
adhaeserit, nequeat unquam scrupulis
angi; & me apud justissimum animo-
rum Judicem pro illo vadem sine meo
discrimine possim exhibere. Ne tamen
alias

alias Lectori opiniones intiderem, & quæ
propono Doctærum testificatione confirma-
rem; ubi oportet, Auctorum nomina, &
loca recenseo, quæ consulere possit. Stylus
planus erit, facilis, ac dilucidus; sed in
quo verba non redundant. Quare, eos,
qui p. imitari ad hæc ediscenda accedunt,
ne fortè à mea aberrant mente, rogo ne
facile verba prætereant; sed de suo dubi-
tent sensu, si ad eum aliqua ex meis
verbis superflua esse videantur. Caterùm
vale, & huius Notitiæ bene frui, si
tibi utilem esse compereris. Panormi pri-
mùm, Iterum Roma 18. Februarij. 1643.

PRIMUS INDEX TITULORUM.

De Sacramentis in genere.	<i>pag.</i> 1.
De Sacramento Baptismi.	14.
De Sacramento Confirmationis.	30.
De Sanctissimo Sacramento Eucharistiae.	34.
De Eucharistia ut est Sacrificium.	39.
De Sacramento Pœnitentiæ.	48.
De Materia remota.	53.
De Materia proxima, & primò de Contritione.	56.
De Confessione.	59.
De Circumstantijs.	64.
De Satisfactione.	70.
De Absolutione.	72.
De Sigillo Confessionis.	76.
De Bulla Cruciatæ.	79.
De Jubilæis.	87.
De Indulgentijs.	90.
De Sacramento Extremæ Unctionis.	102.
De Sacramento Ordinis cum Instructione pro Ordinandis.	109.
	Quis

INDEX TITULORUM.

Quis Ordo sit Sacramentum, & quid ad ipsum requiratur?	<i>pag.</i> 114.
De Sacramento Matrimonij.	126.
De Impedimentis Matrimonij.	130.
De Ecclesiæ Præceptis.	155.
De 1. Præcepto Ecclesiæ.	<i>ibid.</i>
De 2. Præcepto Ecclesiæ.	159.
De 3. Præcepto Ecclesiæ.	163.
De 4. Præcepto Ecclesiæ.	165.
De 5. Præcepto Ecclesiæ.	170.
De Præceptis Decalogi.	171.
De 1. Præcepto Decalogi.	172.
De Superstitione.	<i>ibid.</i>
De Magia.	174.
De Divinatione.	175.
De vana observantia.	177.
De Maleficio.	179.
De Blasphemia.	181.
De Irreligiositate, & Sacrilegio.	182.
De Tentatione Dei.	184.
De peccatis contra Virtutes Theologi- cas.	186.
(o) 4	De 2.

INDEX TITULORUM.

De 2. Præcepto Decalogi.	pag. 188.
De Juramento.	<i>ibid.</i>
De Adjuratione.	191.
De Voto.	196.
De 3. Præcepto Decalogi.	201.
De 4. Præcepto Decalogi.	204.
De Denunciationibus faciendis.	207.
De 5. Præcepto Decalogi.	214.
De Homicidio casuali.	215.
De Participantibus.	218.
De Homicidio sui ipsius.	220.
De Homicidio justo.	222.
De Odio.	224.
De Scandalo.	226.
De Adulatione.	228.
De Eleemosyna, & fraterna Correctione.	229.
De 6. Præcepto Decalogi.	232.
De Stupro.	235.
De Adulterio.	236.
De Incestu.	237.
De Raptu.	239.
De Sacrilegio.	<i>ibid.</i>
De pec-	

INDEX TITULORUM.

De peccato contra naturam.	<i>pag.</i> 240.
De 7. Præcepto Decalogi.	243.
De Contractibus.	244.
De Furto, & Rapina.	245.
De Restitutione.	247.
De Turpi lucro.	253.
De Mutuo, Commodato, Locato, Deposito, & Pignore.	254.
De Usura.	257.
De Gabellis, & quibusdam alijs Contractibus.	258.
De Circumstantijs Restitutionis.	261.
Causæ excusantes à Restitutione.	263.
De 8. Præcepto Decalogi.	265.
De Detractione, & Murmuratione.	267.
De Judicio temerario.	269.
De Injurijs, & Contumelijs.	271.
De Ultimis duobus Præceptis Decalogi.	272.
De Delectatione morosa.	<i>ibid.</i>
Aliqua notanda circa prædicta Præcepta.	276.
De Duello.	280.
De Ludo.	284.
De Si-	

INDEX TITULORUM.

De Simonia.	pag. 287.
De Censuris, & primò de Excommuni- catione.	291.
De Suspensione.	295.
De Interdicto.	296.
De Irregularitate.	298.
De Septem vitijs Capitalibus.	304.
De Conscientia.	306.
De Confessarijs sollicitantibus.	309.
De Horis Canonicis.	313.
Casus reservati in Bulla Cœnæ.	318.
Alij Casus Summo Pontifici intra Ita- liam reservati.	320.
De Immunitate Ecclesiastica.	321.
Forma Absolutionis.	322.
Urgente periculo mortis.	323.

Sequuntur, Appendix Censurarum contra diversos hominum status, & Confessarij Examina in brevi summa per Interrogationes, & Responsiones: quæ quia sunt quasi extra corpus libri, & facile reperibilia; speciales eorum titulos hic non apponimus. Eandem ob causam in secundo etiam indice rerum & verborum, nullam de ijs facinus mentionem.

PRO-

PROOEMIUM.

S*I quis memoriâ fortè recolat , illud Osee cap. 4. Sacerdotem ita alloquentis : Quia tu scientiam repulisti , repellam te , ne Sacerdotio fungaris mihi ; facili negotio intelliget , quinam fuerit nostræ hujus brevis Notitiæ scopus , ac finis. Si enim adeò in veteri Legge . Prophetâ innuente , necessaria Sacerdotis dignitati , eorum fuit scientia , quæ ad illud rectè obeundum munus pertinebant : quâ sanè majori ratione in nova lege apprimè necessaria est ea doctrina , quæ Sacerdotis muneri , præsertim in Sacramento Pœnitentiæ ritè obeundi , est maxime necessaria ? Quò igitur*

tur huic ex parte necessitati
consuleremus ; brevem hanc Ca-
suum Conscientie Notitiam con-
cinnavimus : quæ asperum sa-
nè , ac perdifficile , Tyronibus
præsertim , explanat iter ; fa-
cilémque præbet aditum ad pri-
mum in Confessionibus excipien-
dis ingressum. Caveat igitur Sa-
cerdos , ne Oseæ fortè senten-
tiæ immemor , Casuum Con-
scientiæ peritiam repellat : non
modò enim à Præsulibus in exa-
mine ; sed , quod caput est , à
Domino , ne Sacerdotium obeat,
jure optimo repellatur.

DE

DE SACRAMENTIS

In Genere.

1. **M**ulta sunt, quæ à Theologis, & Casistis de Sacramentis tam in genere, quàm in particulari, passim disputari solent, quæ ad eorum institutionem, necessitatem, substantiam, definitionem, divisionem, & effectum pertinent: ego ea, juxta institutum meum, breviter colligam, quæ præsertim Confessarijs & Sacramentorum Ministris, & ijs, qui Sacramenta suscipiunt, scitu necessaria esse videntur: plura apud Auctores citandos legenda relinquens: mei etiam instituti non erit opiniones diversas, & contrarias examinare, aut ad longiores difficultates digredi, sic enim opus ultra fines suos excresceret, & alij in hoc egregiè desudârunt, sed ea, quæ communiora, & certiora sunt ob oculos ponere, & quasi viâ regiâ progredi. De Sacramentis scripsêre ex Theologis *Mag. sent. in 4. initio, & plures eodem loco. S. Thom. 3. p. à q. 60. & deinceps, & Thomistæ ibid. Suar. in 3. p. t. 3. init. Vazq. ibidem, tom. 2. q. 60. Et ex Casistis, Fil. Coninc. Bonac. (suis primis tomis initio, Toletus in summa lib. 2. à cap. 15. Iruench inter recentiores, & alij passim.*

A

De-

Definitio.

2. **S**acramentum novæ legis prout in hac materia accipitur à Theologis, sic definiri potest. Est signum practicum sensibile rei sacræ sanctificantis homines, à Christo Domino institutum. Dicitur signum sensibile, quia omne Sacramentum in aliquo signo externo sensibus subiecto, saltè ex parte consistit, ut infra constabit in singulis Sacramentis. Ratio verò hujus rei fuit, quia cum homo corporeus sit, & nihil intelligat in præsentì statu, nisi per modum rei corporeæ, & sensibilis: conveniens fuit, ut signa, quibus Deus promissiones suas ultra naturalem talium signorum conditionem adnectit, sensibilia essent, ut per illa aliquid intelligibile homini innotesceret.

3. Dicitur practicum, quia Sacramenta novæ legis per virtutem Spiritus Sancti faciunt, ut scilicet id, quod sanctificant, nec solum significant speculative, v. g. ablutio in Baptismo significat internam animæ ablationem à peccatis, quam etiam ut Dei instrumentum per virtutem ab ipso sibi inditam causat in anima: unde dicuntur causare gratiam ex opere operato, id est, ex vi, & efficacia ipsius.

In genere.

ipsius Sacramenti ultra dispositionem, & meritum, aut exigentiam recipientis Sacramentum, quod nulli alteri rei competit, excepto Martyrio secundum aliquos, quod tamen non est Sacramentum, quia non fuit à Christo D. institutum, ut signum in hunc finem.

4. Dicitur, rei sacrae sanctificantis hominem, quia omne Sacramentum causat gratiam sanctificantem, vel augmentum ipsius modo dicto, in homine non ponente obicem, seu recte disposito ad tale Sacramentum recipiendum: unde dicuntur vasa gratiae, & fontes gratiarum, quamvis praeterea conferant alios peculiare effectus proportionatos, fini uniuscujusque Sacramenti.

5. Dicitur, à Christo D. institutum, quia cum Sacramenta non sint signa naturalia, sicut fumus est signum ignis, & vestigium est signum pedis; sed ad placitum instituta, cum aliqua tamen proportionem ad id, quod significant, sicuti laurus est signum vini venalis, &c. & ex alia parte cum significare debeant, & causare gratiam, quam nulla creatura per se causare potest, necesse fuit, ut à nullo alio, tanquam à principali agente institui possent, nisi

De Sacramentis

solo Deo, & defacto à Christo D. qui simul Deus, & Homo est, fuere instituta; ab ipso quidem, ut Deo tanquam à causa principali, ut homine tanquam ab instrumento conjuncto tali causæ, Atque hæc omnia ferè ex *Trid. sess. 7. de Sacram.*

Differentia à cæteris rebus.

6. **H**inc infertur, nihil aliud præter prædicta posse dici, aut esse Sacramentum novæ legis, etiamsi in illius usu conferatur homini disposito gratia sanctificans, remissio peccatorum, aut augmentum gratiæ, nisi talem gratiam causet ex opere operato modo dicto. Hinc aqua lustralis, & cætera Sacramentalia non sunt sacramenta etiamsi homo justus in usu ipsorum acquirat augmentum gratiæ: & idem dici debet de omnibus operibus bonis, & meritorijs hominis justī, de eleemossyna, & operibus misericordiæ; imò nec ipsi actus perfectæ charitatis, aut perfectæ contritionis extra Sacramentum, quamvis interdum habeant annexam primam gratiam, & remissionem peccatorum, sunt Sacramenta, quia non causant gratiam ex opere operato, nec ad
hoc

In genere.

hoc sunt à Deo instituta, sed solum secundum dispositiones operantis.

7. Item licet in lege scripta, & in lege naturæ, fuerint aliqua Sacramenta, tamen illa in adultis non causabant gratiam sanctificantem ex opere operato ultra dispositionem operantis, sed significabant illam causandam per nostra Sacramenta, & solum causabant quandam sanctitatem legalem, & externam, ieu quandam idoneitatem, & munditiam ad hoc, vel illud faciendum, sine qua censebantur immundi, significativam tamen nostræ veræ sanctitatis. Unde illa Sacramenta erant onera, & infirma, & egena: & quamvis Sacramenta puerorum tunc causarent gratiam aliquo modo ex opere operato, illam tamen non causabant ex vi, & efficacia sua, sed causabatur gratia à Deo intuitu professionis fidei, & devotionis, quam illi in talibus Sacramentis profitebantur, & sic longè interioris conditionis erant à nostris.

Materia, & forma.

8. **I**Ta Christus Dominus instituit nostra Sacramenta, ut in illis aliquid sit per modum materiæ, & aliquid per modum formæ, quæ dicuntur partes es-

De Sacramentis

6
sentiales Sacramenti, & si aliqua ex his
desit, non perficitur Sacramentum. Hoc
autem dicitur per similitudinem ad res
naturales compositas ex materia, &
forma: sicuti enim in his materia di-
citur illa pars, quæ minùs determina-
ta, & veluti indifferens est ad hoc, vel
illud compositum constituendum: for-
ma autem est ultimum determinati-
vum, & constitutivum rei: ita in Sacra-
mentis materia dicitur illud signum sen-
sibile, quod veluti imperfectam, & in-
choatam habet significationem Sacra-
menti: forma autem est illud, quod
talem significationem complet: v. g. in
Baptismo ablutio non habet ex se per-
fectam significationem ablutionis spi-
ritualis, quam significat Baptismus, sed
expectat determinari ad hoc ab aliquo
alio, & hoc est forma Baptismi in illis
verbis. *Ego te baptizo in nomine Patris,*
&c. quod determinat ad ablutionem
spiritualem à maculis peccatorum, &
sic de alijs, ut dicetur in singulis Sacra-
mentis infra: & hoc pacto dicuntur Sa-
cramenta perfici verbis, & rebus: per
res, intelligitur materia, per verba, for-
ma, quæ communiter in verbis con-
sistit, aut in aliquo illis correspondente.

Minister

In genere.

Minister.

9. **Q**uis sit Minister Sacramentorum, dicetur infra in singulis Sacramentis. Communiter autem hic advertunt Doctores, Sacramentorum Minister, saltē illum, qui ex officio, & peculiari consecratione perficit aliquod Sacramentum, ut dignē, & sine peccato id faciat, debere in tali exercitio prudenter existimare, se esse in gratia, nec habere conscientiam peccati mortalis: cū enim Sacramenta sint res valde sacrosanctæ, sanctē etiam tractari debent; quare contra virtutem Religionis esset, & quidem in materia gravi, Ministerium ipsorum conficere illa cum conscientia peccati mortalis: sed in tali casu debet præcedere vel confessio Sacramentalis, vel actus perfectæ contritionis, ut ille existimet jam se esse in gratia, ad dignē, & sine sacrilegio conficiendum Sacramentum: quæ tamen dispositio non est necessaria ad validitatem Sacramenti. Lege *S. Thom.* 3. p. 2. q. 64. art. 6.

10. Præterea cū materia, & forma Sacramentorum sint determinatē à Christo Domino instituta, ita ut in nullo sit auctoritas mutandi, debet eorum

Minister diligenter advertere, ut in partibus his essentialibus Sacramentorum nullam mutationem faciat, quæ destruat aliquam partem Sacramenti, aut ejus veritatem: sed adhibeat juxta usum, quem tenet, & sequitur Ecclesia Catholica: alioqui non solum graviter peccabit, sed neque conficiet Sacramentum. De singulis verò dicetur infra suis locis.

Intentio Ministri.

II. **R**equiritur præterea ad validitatem Sacramenti intentio Ministri, de qua *S. Thom. q. 74. cit. ab art. 8.* Non quod hæc sit pars Sacramenti, sed quia cum Deus voluerit hæc Sacramenta per homines confici, voluit etiam ut modo humano, & rationabili conficerentur, qualis est hic, ut qui conficit Sacramentum habeat saltèm intentionem faciendi id, quod Ecclesia intendit, & facit in tali Sacramento: aut habeat intentionem perficiendi tale Sacramentum: alioqui esset deceptio, & illusio, quod esset valde incongruens in re tam sancta. Cæterum ad validitatem Sacramenti nihil refert, an Minister faciat id ex hoc, vel illo fine, sive bono, sive malo, ex hoc, vel illo motivo, &c.

Hæc

Hæc enim sunt valde extrinseca ad substantiam Sacramenti, dummodo illæsa maneat intentio perficiendi illud Sacramentum, aut faciendi, quod facit Ecclesia, &c. Propter similes causas requiritur etiam in adulto recipiente Sacramentum intentio recipiendi illud, & dispositio requisita, ut dicetur in singulis Sacramentis.

12. Intentio in universum triplex esse potest. Actualis, Virtualis, & Habitualis. Sola habitualis non sufficit ad Sacramentum. Pro qua re sciendum est, quod solet homo ex frequentatis actibus, sive intellectus, sive voluntatis acquirere qualitates quasdam habituales in iisdem potentijs, ut sunt habitus virtutum, & vitiorum, qui retinent nomen suorum actuum; sic ex frequentatis actibus Mathematicæ, aut Physicæ, acquiritur habitus Mathematicæ, & Physicæ, & ex frequentatis actibus intemperantiæ acquiritur habitus intemperantiæ. Sic ergo in re nostra Sacerdos v. g. ex eo, quod in Sacrificio Missæ semper habet intentionem consecrandi, acquirit habitum, qui dicitur intentio habitualis consecrandi. Hi autem habitus acquisiti sicuti non acquiruntur perfecte unico actu,

At

sed

sed pluribus, ita neque perfectè destruantur unico actu contrario, aut per brevem cessationem ab actibus; si ergò ille Sacerdos ex sua malitia hìc, & nunc non habeat intentionem consecrandi in Missa, & tamen proferat verba consecrationis, non consecrabit, quamvis habeat habituales intentionem consecrandi, quæ etiam habitualis intentio manet in dormiente, in amente &c. sic igitur sola hæc habitualis intentio sine actuali, vel virtuali non sufficit ad perficiendum Sacramentum.

13. Ad perficiendum igitur Sacramentum necessaria est intentio vel actualis, vel virtualis. Actualis autem duplex est, alia directæ, & exercitæ; alia reflexæ, & veluti signatæ. Directæ est, quando aliquis verè, & explicitè habet voluntatem faciendi id, quod facit, sed non advertit per alium actum reflexum, se habere talem voluntatem, & hoc modo communiter se habent omnes operationes nostræ liberæ, quas volentes facimus: qui enim studet, dum studet, habet voluntatem studendi, & qui loquitur, habet voluntatem loquendi, etiam si non cognoscat alio actu reflexo se habere hanc voluntatem; facile tamen

id cognosceret, si reflecteret cogitationem suam supra id, quod facit: tunc autem est actualis cognitio reflexa, quando homo reflectit cogitationem suam ad id, quod facit. Hoc autem ideo adverto, quia aliqui non rarò scrupulis anguntur, putantes se non habuisse actua-lem intentionem in consiciendis Sacramentis ex eo, quia non habuerunt illam reflexam, quam non distinguunt à directà, & ita confugiunt ad intentionem virtualem, & facillè etiam dubitant, an hanc habuerint, cùm reverà habuerint actualem directam.

14. Intentio virtualis est, cùm aliquis in exercitio alicujus rei v. g. cùm baptizat, vel absolvit ob aliquas distractiones, aut inadvertentias, non habet actualem voluntatem faciendi id, quod facit, sed reverà illa exterior operatio procedit ex vi alicujus actualis volitionis, quam priùs habuit ad hoc ipsum opus ordinatam, quæ non fuit mutata per contrariam volitionem, aut ita interrupta alijs operibus, ut non censeatur moraliter manere, & sic dicitur virtualis intentio: v. g. Sacerdos existens in suo cubiculo, vocatur ad conferendum Baptismum puero existenti in Ec-

clesia : egreditur hoc expresso animo, & voluntate id faciendi, & sic habet actualem voluntatem, saltē directam, & explicitam : postea verò contingere potest, ut dum progreditur ad Ecclesiam physicē interrumpatur talis volitio, neque enim necesse est, ut continuo duret, non tamen retractatur, nec mutatur per contrarium actum, sed habet continuatum iūm effectum donec perficiatur Baptismus, etiam si non esset de novo replicata, & sic dicitur moraliter, & virtualiter manere, quod sufficit; nam hic etiam solet esse modus humanus, & ordinarius liberē operandi, quando ad perfectionem operis requiritur aliqua temporis distantia : quamvis ego existimem ut plurimum in re nostra adesse intentionem actualem exercitam, maximē cum nulla apparet sufficiens ratio dubitandi in contrarium.

Numerus.

15. **D**E Fide est, Sacramenta novæ legis esse illa septem, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, ut definitur in *Trid. sess. 7. can. 1.* quorum pri-

ma quinque pertinent ad perfectionem particularem uniuscujusque per quandam Analogiam ad vitam corporalem: duo verò ultima ad perfectionem Ecclesiæ, ut sæpe habet *S. Thom.* nam in vita corporali homo indiget, 1. Generatione, & nativitate, cui in vita spiritali correspondet Baptismus: 2. Indiget augmento necessario, cui correspondet Confirmatio: 3. Indiget nutrimento, cui correspondet Eucharistia: 4. Indiget medicinâ post morbum, cui correspondet Pœnitentia: 5. Indiget aliquo adiutorio ad tollendas reliquias morbi, cui correspondet Extrema Unctio. Ad propagationem verò spiritua-lem Ecclesiæ ordinatur Sacramentum Ordinis; Ad propagationem verò corporalem Sacramentum Matrimonij. *Leg. S. Thom. 2. p. 2. q. 65. artic. 1. & Catec. Trid. cap. de Sac. S. 1. sequitur.* 2. Ex his tria, nempe Baptismus, Confirmatio, & Ordo, præter gratiam imprimunt Characterem in anima, & non possunt sine sacrilegio reiterari, ut infra dicitur. Est autem Character spiritalis potestas in anima indelebilis à Deo collata ad quædam munia obeunda. Atque hæc de Sacramentis in communi,

DE
SACRAMENTO

Baptismi.

Definitio , & Necessitas.

1. **B**aptismus primum ex prædictis Sacramentis , qui Janua ad cætera Sacramenta , dicitur , quia sine illo re ipsâ suscepto , neq; validus , neque licitus est accessus ad reliqua Sacramenta , sic solet breviter describi , *ex Magistro sent. in 4. d. 3. & S. Thom. 3. p. qu. 66. art. 1.* Est ablutio corporis exterior , sub præscripta quadam verborum forma ; subintelligitur in hac descriptione genus commune ad reliqua Sacramenta , nempe , Baptismus est Sacramentum , consistens in ablutione corporis , &c. addi etiam potest explicitè veluti ultima ejus differentia , nempe ordinatum ad regenerationem spiritualem.

2. Hoc Sacramentum est necessarium ad salutem consequendam omnibus in lege Evangelica , & quidem in re ipsa , si adhiberi possit , sin minùs saltèm in voto : & hoc pacto dicitur necessarium , necessitate medij , in re , vel in voto. Pro quo adverte , quòd aliquid dici potest necessarium ad salutem dupliciter.

Pri-

Primò necessitate præcepti tantum. Secundò necessitate medij, & præcepti: primum dicitur illud, ad quod adimplendum, vel omnes, vel aliqui in quibusdam casibus tenentur sub pœna peccati mortalis, ex hoc præcisè, quia res illa cadit sub tale præceptum, & ad vitandum tale peccatum: at verò necessarium necessitate medij dicitur illud, quod à Deo institutum est, ut habens causalitatem aliquam, & influxum in aliquam rem omnino necessariam ad salutem, & quod per se aliunde suppleri non possit: & propterea dicitur medium necessarium: unde id, quod est tantum necessarium necessitate præcepti, ideo est necessarium, quia præceptum est: at verò è contra id, quod est necessarium necessitate medij, ideo est præceptum, quia est medium necessarium ratione sui influxus, & causalitatis: v. g. si aliquis habeat rem alienam restituendam, hæc obligatio ad restituendum dicitur solum ex præcepto, & restitutio dicitur solum necessaria necessitate præcepti, quia ad illam homo tenetur tantum, ut impleat præceptum justitiæ, alioqui peccabit, & ponet impedimentum suæ saluti: unde si in aliquo

quo casu excusaretur à peccato, non teneretur ad restitutionem. At verò Baptismus est res instituta à Deo, ut medium unicum per se ad remissionem peccati originalis causans, & influens in hanc remissionem, unde habet, ut sit etiam necessarium ex præcepto, quia homo tenetur adhibere media necessaria ad suam salutem. Cùm ergò dicitur, quòd Baptismus est necessarius ad salutem in re, vel in voto, semper intelligitur, ut medium influens institutum, &c. Idem dicitur infra de Sacramento Pœnitentiæ, respectu hominis lapsi in peccatum mortale post Baptismum.

Materia, & forma.

3. **M**ateria Baptismi duplex est, remota, & proxima, remota est aqua naturalis; idest, quæ sit verè aqua elementaris, sive sit ex fontibus, ex fluminibus, ex puteis, ex pluvia, ex mari, &c. unde nullus alius liquor, etiam si sit aquæ similis; & vocetur aqua, ut est aqua rosacea, &c., est materia apta ad Baptismum, imò ipsa aqua naturalis non debet esse ita permixta alijs rebus, ut jam non censeatur esse communi usui aqua, sive tandem sit calida, sive frigida, sive turbida, &c. nix autem.

tem, & gelu, nisi aliquo modo lique-
fiant non sunt apta materia, quia non
sunt apta ad abluendum.

4. Materia verò proxima Baptismi est
ablutio ex aqua; debet enim aqua ita
tangere corpus baptizati, ut dicatur, ab-
luere, etiamsi sit parva ablutio, dum-
modo sit sensibilis: potest autem hæc
ablutio fieri tripliciter. Primò per im-
mersionem alicujus partis corporis ba-
ptizandi in aquam. Secundò per effu-
sionem aquæ in corpus ejusdem. Ter-
tiò per aspersionem: quâ in re servan-
dus est usus propriæ Ecclesiæ, sicuti a-
pud nos est per effusionem, nisi neces-
sitas alium modum exigeret: ubi adver-
tendum est, quòd ordinariè loquendo
aqua debet esse benedicta, & pars cor-
poris abluenda debet esse caput, aut a-
liqua pars principalis: & aliter facere
extra casum necessitatis non licet sine
peccato gravi: in casu verò necessita-
tis, qualibet aqua, & quælibet pars
corporis sufficit: quando verò in aliquo
casu dubio sit repetendus Baptismus,
sub conditione, consulantur Doct. suprâ
citati.

5. Forma Baptismi consistit in illis
verbis: *Ego te baptizo, in nomine Patris,*

&c.

Ec. Ita in Ecclesia Latina (nam in Græca dicitur ; *Baptizetur* servus Christi in nomine Patris , & Filij , & Spiritûs Sancti , de quo nihil hoc loco) Omnes illæ particulæ sunt de essentia formæ , præter illas , *Ego* , & *Amen* , & aliqui addunt particulam , *In* , quæ tamen non sunt omittendæ . Et quidem in Baptismo solenni erit mortale omittere . Illi formæ nulla debet fieri additio , nec variatio , aut transmutatio , aut interruptio , tales , quæ sensum necessarium ad illam formam destruant , aut alium ritum ab eo , quem intendit Ecclesia , introducant ; sic enim non perficietur Sacramentum , & erit grave sacrilegium ; leviores verò defectus , quamvis sint omnino vitandi in materia tam gravi , non destruent Sacramentum , & pro qualitate defectûs , fiet iudicium de qualitate peccati , *Lege Tôl. l. 2. cap. 19.*

6. Ablutio , quæ est materia , & prolatio verborum , quæ est forma non ita scrupulosè debent esse simul , ut eodem momento utrâque incipiat , aut absolvatur ; hoc enim nullo modo est necessarium , sed satis est , ut non finiatur ablutio , priusquam incipiat forma verborum , aut non finiatur forma , priusquam

quam incipiat ablutio, sed saltē quoad aliquas sui partes sint simul. Quod si fortē contingat, ut statim finitā ablutione incipiat forma verborum, aut finitā formā, statim incipiat ablutio, ita, ut moraliter dici possint fuisse simul, perficietur Sacramentum: non autem si longiori tempore una separetur ab alia: nam in hoc Sacramento forma significat materiam ut præsentem: dicitur enim, *Ego te baptizo*: debet ergo Baptismus, seu ablutio tunc esse, cum adest forma, ut dictum est,

Minister.

7. **M**inister hujus Sacramenti per se primò, & principaliter est solus Sacerdos, & quidem ex officio solus Parochus, (quo nomine maximè etiam venit Episcopus) & ex ejus commissione, aut defectu quilibet Sacerdos, & in aliquo casu etiam Diaconus, & nulli alteri potest id committi extra casum necessitatis, nec illis licet absque gravi peccato baptizare sine solita solemnitate, nec extra Ecclesiam, nisi in necessitate; exceptis filiis magnorum Principum, ubi est is usus, ut in proprijs domibus baptizentur; & si aliquis abique legitima auctoritate baptizet, graviter peccat;

cat; non est tamen excommunicatus, nec irregularis, semper intelligendo extra necessitatem, extra quam nulli alteri licet sine gravi peccato baptizare: quamvis si baptizaret cum debita materia, & forma, & intentione, ut supra, validus esset Baptismus, nec contraheret irregularitatem: atque in his conveniunt communiter Doctores.

8. In casu extremæ necessitatis, quando scilicet est probabile periculum, ne aliquis moriatur sine Baptismo, nisi statim baptizetur: quilibet homo habens usum rationis, & sciens debitam materiam, & formam applicare cum debita intentione, potest validè & licitè baptizare secundum Ecclesiæ traditionem, quicumque ipse sit, sive Clericus, sive Laicus, sive masculus, sive foemina, sive bonus, sive malus, sive fidelis, sive infidelis, &c. Notant autem Doctores, quòd si potest, debet servari hic ordo, ut Parochus, & Pastor præferatur alijs. Sacerdos Diacono, Diaconus Subdiacono: hic alijs Clericis in minoribus; Clericus Laico: Fidelis Infideli: & Vir Foemina: non excommunicatus excommunicato, &c. quòd si aliquà rationali causâ hic ordo servari non possèt,

fiat

fiat quantum potest ; verbi gratiâ , nullo præfente Sacerdote , baptizet Diaconus , &c. similiter , si præfens Sacerdos nolit baptizare , aut non possit , aut si præfens Clericus nolit , aut nesciat ; succedat laicus , & si honestas id non ferat , ut contingere solet , quando puer baptizatur , dum egreditur ex utero matris , baptizet fœmina , præsertim obsteritrix. Quando igitur suppetit rationabilis causâ , aut necessitas non servandi talem ordinem , nullum est peccatum non servare , neque necesse est ut in tali casu minister sit in gratia , quod est necessarium in Ministro solenniter baptizante.

9. Disputant hîc Doctores , utrùm pervertere talem ordinem sine causâ ; aut necessitate , sit mortale. *Tol. l. 2. cap. 20. num. 8.* Videtur docere non esse mortale ; alij communiter docent in aliquo casu esse mortale ; ubi scilicet inversio talis ordinis inferret notabi em iniuriam vel Sacramento , vel alijs , quibus suo ordine de jure competeret : verbi gratiâ si præfente , & volente Parocho Laicus se illi præponeret , aut quid simile : ubi tamen in perversione hujus ordinis solum esset levis offensio , non esset nisi

nisi veniale. Similiter si in aliquo repentino casu, in quo vix solet esse locus consultationi, perverteretur hic ordo ex aliqua inadvertentia, aut animi perturbatione, etiamsi intersit aliqua negligentia, existimarem non esse mortale, *Lege Fil. de Sacram. tract. 2. c. 4. num. 82. Coninc. quest. 67. dub. 2.*

10. Similiter circa Ministrum hujus Sacramenti adverti debet; quod nemo potest seipsum baptizare; item ille idem, qui profert verba formæ, debet applicare materiam, & non unus materiam, & alter formam. Similiter si unus baptizat, non debet simul alius eundem baptizare; hoc enim nullâ necessitate cohonestari potest: quamvis si casus contingeret, ita ut uterque perficeret baptismum prorsus in eodem instanti, esset validus Baptismus: si tamen unus prius perficeret hic solus baptizaret, sed hæc dicuntur ad uberiores doctrinam, non quia Minister hujus Sacramenti, his opinionibus inretiri debeat. Sed sequi debet viam ordinariam. Item potest unus simul baptizare multos in casu necessitatis per asperersionem, dicendo: *Ego vos baptizo, &c.*

Subiectum Baptismi.

11. **S**ubiectum Baptismi, seu capax Baptismi est quilibet homo non baptizatus, sive ante, sive post usum rationis: & quidem de filiis Christianorum constat ex communi usu Ecclesiae non solum posse, sed debere baptizari, non expectato usu rationis, etiam invitis ipsorum parentibus, si id contingeret; nec ex parte puerorum requiritur ulla dispositio, sed sufficit, esse vivos. Idem iudicium est de his, qui perpetuò sunt amentes, nam in hoc comparantur pueris, etiam si sint adulti, & senes: quòd si non fuerint perpetuò amentes, dicendum est sicuti infra de cæteris.

12. De filiis verò non Christianorum, cum etiam certum sit esse capaces Baptismi, & si baptizentur, Baptismum habere suum effectum, etiam invitis parentibus, aut ijs. qui loco parentum sunt; quæri tamen solet, an liceat illos hoc pacto baptizare ante usum rationis: nam post usum rationis, si ipsi pueri velint, baptizandi sunt licet invitis parentibus: quâ in re hæc communi esse solent apud Doctores. Primò, si infideles non sint sub dominio Principum Chri-

Christianorum, non licere eorum pueros ante usum rationis baptizare, parentibus invitis, & extra casum extremæ necessitatis puerorum. Secundò, si infideles sint mancipia dominorum Christianorum licere Dominis, eorum pueros, etiam ipsis invitis, baptizare: si verò infideles sint sub Christiano Principe, politicâ tantùm servitute; non licere parentibus invitis, illud facere: si tamen pueri essent in periculo vitæ jam jam morituri, licere eos baptizare inscijs Parentibus. Legi potest *Suar. t. 3. in 3. part. quest. 25. ar. 3. & sequent. & Bon. de Sacrament. dub. 2. p. 6.* Ubi etiam advertit, quòd si unus ex parentibus sit fidelis, alter infidelis, poterit puer baptizari, invito parente infideli.

13. Circa adultos baptizandos post usum rationis advertendum est, quòd in his præter intentionem recipiendi Baptismum requiritur aliqua dispositio ad effectus illius recipiendos: & quidem ad recipiendum Characterem, nil aliud requiritur, nisi intentio prædicta; at verò ad gratiam sanctificantem recipiendam, & remissionem peccatorum, requiritur Fides in Christum; unde debet prius instrui in Fide, saltèm circa præcipua
myste-

mysteria: & quidem si contingeret baptizandum nullum peccatum actuale habere, sed solum originale; nulla alia dispositio requireretur: si verò habeat actualia; & propria peccata, requiritur saltè aliqua attritio supernaturalis de illis: de qua attritione dicetur infra in materia de confessione.

14. Quòd si talis adultus nullam haberet attritionem actualem, aut virtutalem de peccato mortali; vel certè, quod deterius est, haberet affectum ad aliquod mortale; hic diceretur indispositus, & accedere cum fictione ad Sacramentum, & sic peccaret, nec reciperet gratiam: postea verò recedente fictione per supernaturalem contritionem, aut attritionem, reciperet gratiam Baptismi. Quòd si hoc intermedio tempore commisisset etiam alia peccata mortalia, quæ dici possunt commissa post Baptismum, de quibus etiam necessaria esset saltè attritio; recedente fictione liberaretur per gratiam Baptismalem non solum ab originali, & alijs peccatis ante Baptismum, sed etiam velut indirectè ab illis post Baptismum: nisi quòd teneretur suo tempore hæc posteriora confiteri, tanquam commissa post Baptismum.

Quòd

Quòd si adultus accederet ad Baptismum cum affectu tantum ad aliquod veniale, hic non diceretur accedere cum fictione, nec impediretur effectus Baptismi, nisi in hoc, quòd tale veniale tunc non remitteretur, nisi recedente fictione ipsius.

15. Aliquando incidit dubium, an aliquis sit verè baptizatus, aut an sit capax Baptismi, & an baptizandus: quâ in re illud universaliter advertendum est, an talis (de quo dubitatur, an sit capax) habeat dispositiones, & qualitates requisitas juxta prædicta ad Baptismum; sic enim poterit baptizari, sin minùs, non poterit: v. g. si incideret aliquis in amentiam, vel phrenesim, vel esset sensibus destitutus, & esset in periculo vitæ, nec esset baptizatus; si antea petijt Baptismum, nec retraxit hanc voluntatem, debet baptizari: Item si esset mutus, & surdus; & videns alios baptizari, peteret suo modo Baptismum; insinuatur in Fide quantum fieri potest, & baptizetur: Si nasceretur monstrum, de quo dubitaretur, an esset homo, & an esset unus, vel duo homines; adhibita convenienti diligentia fiat, quod prudenter judicabitur: & si opus fuerit, baptizetur sub conditione: nempe, *si es capax Baptismi, ego te bapti-*

zo, &c. si verò constet, quòd aliquis fuerit baptizatus, sed dubitatur de validitate Baptismi, si dubium sit rationabile, debet baptizari sub conditione: nempe, *si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* & idem dicendum est, si dubitaretur, an aliquis sit, vel non sit baptizatus.

Effectus Baptismi.

16 **E**ffectus baptismi sunt Character, Gratia sanctificans cum suis virtutibus, & donis annexis, remissio omnium peccatorum, tam quoad culpam, quàm quoad poenam, aliqua auxilia propriè pertinentia ad gratiam baptismalem, apertio januæ cælestis, conjunctio hominis cum Christo, ut membri cum capite, subjectio hominis iurisdictioni Ecclesiasticæ. De quibus *Fl. liuc. de Sacram. tr. 2. cap. 5. Tol. l. 2. c. 21.*

Ritus, & Cæremonie.

17 **A**tque hæc, quæ hucusq; dicta sunt, pertinent veluti ad substantiam Baptismi. Præterea verò adhibentur ex præcepto, & consuetudine Ecclesiæ in Baptismo solenni aliquæ cæremonie, quæ habentur in Rituali Romano, quas non licet omittere sine gravi culpa extra necessitatem: quod si in ne cessitate fuerit collatus Baptismus sine illis, sunt.

sunt postea in Ecclesia adhibendæ, etiam si non repetatur Baptismus: quod si semel fuerint adhibitæ, etiam si postea constaret Baptismum non fuisse valide collatum, non sunt necessario repetendæ, sed solus baptismus repetatur; hæc autem cæremoniæ, quæ dicuntur Sacramentalia Baptismi, sunt ab Ecclesia institutæ, tum ob magnitudinem, & reverentiam tanti Sacramenti, tum ad devotionem, instructionem, & excitationem fidelium, & ipsius baptizandi: continent etiam multa mysteria, & vim, & efficaciam contra Dæmonem. De quibus plura Bonac. d. 2. de Sac. in fine, & alij apud ipsum: S. Tho. 3. p. q. 66. artic. 10.

18. Præterea ad completum ritum Baptismi solemnis, requiritur susceptor, qui dicitur Patrinus, qui non est necessarius in Baptismo privato: hic autem potest esse duplex, primò si teneat, & suscipiat puerum solùm in cæremoniis antecedentibus Baptismum, inter quas est *Catechismus*, seu *instructio*, & dicitur susceptor in *Catechismo*: 2. qui teneat puerum in ipso fonte Baptismi dum baptizatur, qui sæpe solet esse idem, & hic dicitur absolute Patrinus, & juxta *Trid.* non potest esse nisi unus tantum, vel una tantum

cum; vel unus & unatantum. Quod si plures essent, teneretur baptizans determinare unum, vel duos modo dicto, qui solitunt Patrini; hi autem debent esse tales, qui possint tali officio fungi: non possunt esse infideles, aut non baptizati, aut Hæretici, imò nec Monachi: quo nomine probabile est, non venire alios religiosos, qui verè Monachi non sint, etiam si sint Mendicantes: incumbit autem Patrinis postea erudire eum, quem suscipiunt, in rebus pertinentibus ad salutem; quamvis hæc obligatio vix nunc habeat locum inter Catholicos, quorum filij abunde habent hanc eruditionem aliunde. Quomodo autem in his oriatur quædam cognatio spiritualis, dicitur infra in impedimentis Matrimonij.

Appendix.

19 **S**olet ex occasione Baptismi prædicti, qui dicitur Baptismus aquæ, seu fluminis, agi hic à Doctoribus de alijs duobus Baptismis, nempe de Baptismo fluminis, & Baptismo sanguinis. Primus contingit, cum quis adultus antequam actu baptizetur, habens fidem in Christum elicit actum perfectæ contritionis, & caritatis, impellente interiori Spiritu Sancto; hic enim statim sanctificatur

cum voto Baptismi : secundus contingit; si aliquis ante Baptismum fieret Martyr; hic enim, ut supra tetigi, reciperet etiam gratiam sanctificantem. Sed hæc non pertinent ad nostrum institutum. *Legi potest S. Tho. 3. p. q. 66. art. 11.* Atque hæc de Baptismo.

DE S A C R A M E N T O

Confirmationis.

Materia, Forma, & Definitio.

Hoc est secundum Sacramentum, in quo etiam imprimitur Character, atque adeo est irreiterabile, per quod homo corroboratur in fide, & veluti adscribitur militiæ Christi ad fortiter Fidem defendendam, si oportuerit coram Tyranno, & inimicis Fidei: hic est enim proprius ejus effectus, præter gratiam sanctificantem communem omnibus Sacramentis: de quo pauca quædam occurrunt dicenda.

2 Materia remota hujus Sacramenti est Chrisma, quod componitur ex oleo olivarum, & balsamo, & consecratur ab Episcopo consecrato; neque est materia apta sine consecratione. Utrumque item balsamum sit de necessitate hujus materie, probabilior sententia est esse: omnes ta-

men

men conveniunt esse de præcepto sub mortali: sicuti etiam est necessarium necessitate præcepti, ut Chrisma sit novum, idest eiusdem anni in die Cœnæ consecratum, nam vetus comburitur; licet hoc non sit de necessitate Sacramenti. Materia verò proxima est unctio talis Chrismatis facta ab Episcopo pollice manûs dexteræ per modum Crucis in fronte suscipientis: quæ unctio debet esse sensibilibis, ut diximus de ablutione in Baptismo.

3 Forma hujus Sacramenti consistit in illis verbis prolatis ab Episcopo dum ungit, nempe: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.* Circa quam eadem ferè advertenda sunt, quæ diximus in forma Baptismi: ex quibus colligi potest ita definiri posse Confirmationem: Est Sacramentum, in quo Episcopus Chrismate consecrato, ungit baptizati frontem sub certa verborum forma ad fidem viriliter profitendam coram fidei inimicis: ponitur illa particula, *baptizati*, quia Confirmatio exigit Baptisinum, alioqui nulla est. Solet etiam hoc Sacramentum dici Chrisma, seu Sacramentum Chrismatis, propter Chrisma prædictum.

Minister, & Subjectum.

4 **O**rdinarius hujus Sacramenti Minister est Episcopus : præterea probabilior sententia est simplicem Sacerdotem posse illud conferre ex commissione Summi Pontificis ; nam Episcopus nulli delegare potest : & quamvis possit Episcopus quoscunque baptizatos confirmare, validè quidem, at non licitè, nisi suæ Diœcesis, & in sua Diœcesi ; alienos verò, & in alterius Diœcesi ex licentia proprii Episcopi. Et quidem locus communiter est Ecclesia, quamvis possit etiam conferri extra Ecclesiam, ut Episcopo videbitur.

Subjectum capax hujus Sacramenti, est quilibet baptizatus etiam ante usum rationis, quamvis sit amens, aut moriturus, ut diximus de Baptismo. Communiter, ut nos non confertur ante septennium : sed in hoc servari potest usus approbatus cujusque Ecclesiæ. Requiritur in suscipiente, ut sit in gratia : quòd si habeat conscientiam peccati mortalis, vel confiteatur, vel conteratur, vel existimet se esse contritum : & idem dicendum est de conferente. Probabile item est hoc Sacramentum non esse per se necessarium ex præcepto : nisi forte

fortè quando videtur necessarium ad profitendam Fidem coram Tyranno : relinquere tamen illud ex contemptu, esset mortale.

Ritus.

6 **H**abet etiam hoc Sacramentum suas cæremonias, non omitendas sine causa : de quibus legite *Catechismum*, *Trid.* de hoc Sacramento, & *Bel-lar. tom. 2 de hoc Sacr. cap. 13. Suarium disp. 37. sect. 2.* & habetur in Pontificali Romano. Requiritur etiam in illo Patrinus unus, vel una tantum, & contrahitur cognatio spiritualis : de qua infra de Matrimonio. Patrinus debet esse confirmatus, & non idem, qui fuit in Baptismo extra necessitatem ; nec vir uxoris, vel e contra ; nec consanguineus in primo gradu. Monentur etiam Episcopi in *Trid. sess. 2. c. 4.* ut nulli conferant Ordines, nisi sit confirmatus, licet valide conferri possint sine confirmatione : nec videtur ibi contineri præceptum sub mortali. Habent etiam Episcopi gravem obligationem conferendi hoc Sacramentum suo tempore, prout illis prudenter videbitur : aut curare, ut ab aliquo alio Episcopo conferatur ; & potest conferri etiam tempore interdicti,

DE

Sanctissimo Eucharistiæ
SACRAMENTO.*Definitio, & Essentia.*

1. **S**anctissimum Eucharistiæ Sacramentum, quod est finis, & perfectio omnium Sacramentorum; rectè dicitur Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi: essentialiter enim consistit in speciebus panis, & vini, consecratis cum reali, & vera præsentia Corporis, & Sanguinis Christi Domini existentis sub illis: atque adeò habet omnia requisita ad essentiam Sacramenti; est enim signum sensibile rei sacræ sanctificantis hominem: cum hac tamen differentia ad cætera Sacramenta, quòd alia sunt signa sensibilia rei sacræ sanctificantis solum formaliter, nempe gratiæ sanctificantis; hoc verò præterea est signum rei sacræ sanctificantis homines enèctivè, qualis est Christus Dominus. Sic ergo definiri potest: Eucharistia est Sacramentum, in quo sub speciebus Panis, & vini consecratis, Corpus, & sanguis Christi continentur ad nutrimentum spiritualis vitæ in Baptismo receptæ.

2. Cir-

2 Circa hoc Sacramentum , Ecclesia Catholica semper docuit post verba consecrationis à Sacerdote prolata , substantiam Panis converti in substantiam Corporis , & substantiam Vini , in substantiam Sanguinis Domini nostri Iesu Christi : ita ut nihil substantiæ Panis , & Vini remaneat , sed sit ibi realiter , & verè substantia Corporis , & Sanguinis unacum Anima , & Divinitate Christi Domini , remanentibus dumtaxat solis accidentibus Panis , & Vini : quæ conversio dicta est Transubstantiatio. Fuit hoc Sacramentum institutum à Christo Domino in ultima Cœna ; & quamvis integrè consistat in speciebus Panis , & Vini , modo dicto realiter inter se distinctis ; est tamen unum numero Sacramentum in unica refectione : quia significat unam refectionem spiritualem , *D. Tb. 3. p. 7. 73. 4. 2.*

3 Similiter Ecclesia Catholica docet , quòd quamvis , ex vi verborum consecrationis , solum Christi Corpus ponatur sub speciebus Panis , & solum Sanguis sub speciebus Vini ; tamen per concomitantiam sub speciebus Panis , est etiam Sanguis ; & sub speciebus Vini , est etiam Corpus ; atque adeò totus Christus Do-

minus est sub utrisque speciebus, & tantundem accipit, qui in altera tantum specie communicat, quam qui in utraque. Continetur etiam Christus Dominus sub singulis speciebus modo spirituali, scilicet totus in toto, & totus in qualibet parte, tam ante, quam post divisionem specierum: & tamdiu manet sub illis, quamdiu illæ non corrumpuntur. Alia pertinentia ad admirabilem hanc conversionem fusè tractant Theologi cum *D. Thom. 3. par. quest. 73. & Magist. sèn. in 4. à dis. 8. & alij.*

Materia, & Forma.

4 **M**ateria, quoad Corporis consecrationem, est Panis usualis triticeus, & non alius; qui in Ecclesia latina debet esse azymus, in Græca fermentatus: quoad sanguinis verò consecrationem, est Vinum de vite, cui ex necessitate præcepti admiscenda est modica aqua: nec debet fieri consecratio in materia dubia. Forma in consecratione panis de essentia Sacramenti, sunt illa verba: *Hoc est corpus meum*; Vini verò sunt illa: *Hic est Calix Sanguinis mei*. Particula enim, non est de essentia, sed præcepto: unde ex industria, aut contemptu non potest relinqui

linqui sine mortali. Quòd si ex aliqua inadvertentia, aut negligentia; erit veniale: illa verò verba in consecratione Calicis, nempe, *novi, & aeterni testamenti*, &c. usque ad illa, *hæc quotiescunque* &c. exclusivè, licet non sint de essentia formæ secundum probabiliorè sententiam, sunt tamen de substantia; atque adeò non possunt relinqui sine mortali. Plura de his *Suarius 3. p. t. 3. disp. 60 sect. 1.* Materia consecranda debet esse moraliter præsens Sacerdoti celebranti, & determinata secundum ipsius intentionem. Legite *Bonacinnam disp. 4. q. 2. punct. 5. & 6.*

Minister.

HUJUS Sacramenti Minister, quantum ad Consecrationem, est solus Sacerdos: quantum verò ad distribuendum illud fidelibus, est etiam ex officio Sacerdos habens ordinariam, vel delegatam facultatem ad id faciendum; & in necessitate Diaconus: quamvis hoc nunc non sit in usu, quia non deest copia Sacerdotum. Ordinariam facultatem habent, qui ex officio curam habent animarum, ut Parochi, &c. delegatam verò, qui ab his facultatem,

vel expressam, vel tacitam habent, aut privilegium. Item neque nunc videtur esse in usu, ut si quis esset in extremo vitæ periculo, & non esset, neque Sacerdos, neque Diaconus, à quo posset hoc Sacramentum recipere; quòd possit illud recipere à Subdiacono, vel etiam à Laico: quia hoc Sacramentum in re non est tantæ necessitatis: quamvis aliqui contrarium existiment. *Bonac. de Sacram. disp. 4. q. 5. punct. 1. num. 6.*

6 Parochus tenetur hoc Sacramentum, vel per se, vel per alium ministrare, non solum quando tenentur subditi illud recipere; sed etiam quoties rationabiliter illud petunt: tenetur tamen negare publico Usurario, aut peccatori, donec Ecclesiæ satisfaciat: non potest tamen negare quantumvis indigno, si solum in confessione Sacramentali sciat indignitatem ipsius, ne frangat sigillum confessionis. Perpetuò amentibus, & infantibus deneganda est Eucharistia. *S. Tho 3. p. q. 80. a. 9.* Cætera, quæ pertinent ad hoc Sacramentum, ejusque necessitatem, dicentur infra in 4. præcepto Ecclesiæ, & aliqua in sequentibus.

DE
E U C H A R I S T I A,
ut est Sacrificium.

Quid, & in quo consistat?

7 **E**ucharistia non solum est Sacramentum, sed etiam verum, & propitiatorium Sacrificium, antiquæ legis & naturæ Sacrificijs figuratum, à Christo Domino institutum, ut semper in Ecclesia perseveret. Perficitur autem in Missa, & offertur soli Deo pro vivis, & defunctis. *Trid. sess. 22. c. 1. & 2.* Dicitur, Incruentum Sacrificium, quia in illo non effunditur verè, & re ipsâ Sanguis, sicut effusus est in ara Crucis, sed solum significatur, & exprimitur Sacrificium illud cruentum crucis, quod semel oblatum est.

8 Sacerdos, unicus hujus Sacrificij Minister in persona Christi, illud conficit in memoriam Passionis, & mortis ipsius. Consistit autem essentialiter saltem in consecratione utriusque speciei. Aliqui etiam addunt probabiliter, oblationem, quæ consequitur ad consecrationem, & sumptionem à Sacerdote, ad quam ordinatur illa panis, & vini obla-

oblatio, quæ antecedit consecrationem, de quibus plura Theologi. Certum est omnes has actiones esse necessarias ad perfectionem hujus Sacrificij, & non posse relinqui sine gravi peccato, sicuti nec cætera: de quibus *Trid. sess. 22. cap. 4.* & si quæ ad hujus Sacrificij legitimum ritum pertinent, & ab Ecclesia sunt instituta, de quibus infra.

Offerens. Pro quo offertur. Et effectus.

DE effectibus Eucharistiæ ita distinguendum est: potest enim considerari ut Sacramentum; & de hoc dicitur infra circa quartum præceptum Ecclesiæ: & potest considerari ut Sacrificium; de quo hoc loco. Ut sic ergo potest comparari. Primò ad offerentes. Secundò ad illos, pro quibus offertur. Et quidem primò per se, & immediatè offerens hoc sacrificium est Sacerdos in persona Christi: reliqui verò fideles medio Sacerdote, seu per sacerdotem; & hoc pacto sicuti omnia alia opera hominis justì merentur augmentum gratiæ, & sunt satisfactoria, & impetratoria; sic etiam & hoc opus juxta mensuram devotionis, & boni motus voluntatis ejus, à quo

à quo offertur, & ex opere operantis. Difficultas ergò est de effectibus, quos facit in ordine ad illos, pro quibus offertur, & ex opere operato; qui etiam in duplici statu esse possunt, vel enim sunt in gratia, vel in statu peccati mortalis; nam etiam pro peccatoribus offerri potest hoc Sacrificium, quemadmodum pro illis Christus in cruce se obtulit in Sacrificium Patri.

10 Si ergò is, pro quo peculiariter offertur sit in peccato mortali, habet vim conferendi illi auxilia gratiæ, majora, vel minora, & interdum etiam efficacia ad resurgendum à peccato per contritionem, aut Sacramentalem confessionem. Mensura autem horum auxiliorum soli Deo nota est; & sic dicitur Sacrificium propitiatorium ad delenda peccata quoad culpam: si verò sit in gratia, habet vim conferendi auxilia modo dicto ad augendam gratiam. Item valet ad poenas pro peccatis debitas remittendas: unde etiam pro animabus Purgatorii offertur: & sic dicitur Satisfactorium. Habet etiam vim impetrandi alia beneficia, prout expedit, præsertim salutis animarum; & sic dicitur generali vocabulo Impetratorium: quæ omnia habet

habet præscindendo à Sanctitate, aut bonitate Sacerdotis offerentis. Legi potest *Vusq. t. 3. in 3. par. d. 228.*

11. Peculiariter, & moraliter offerentes in hoc Sacrificio sunt illi, qui illud procurant, petunt, dant eleemosynam pro illo, qui assistunt Sacro, & qui inserviunt: illi verò, pro quibus peculiariter, & in particulari offerri potest, sunt, ipsemet Sacerdos, omnes fideles baptizati, non excommunicati majori excommunicatione (licet pro his possit privatim orare Sacerdos in memento, ut resipiscant.) Item catechumeni, infantes, amentes, energumeni, & demum infideles, licet non debeant in particulari publicè nominari: ultimò pro animabus Purgatorij. Pro omnibus autem his offertur juxta uniuscujusque capacitatem: unde pro animabus Purgatorij offertur, ut satisfactorium: Pro infantibus baptizatis, ut Impetratorium; & eodem modo pro infidelibus: pro multis verò alijs etiam ut Expiatorium. Potest etiam pro Beatis offerri, ut Sacrificium gratiarum actionis, & Honorarium: nullo verò modo pro damnatis. Legite *Fillucium tract. 5. cap. 2. Council. q. 83. art. 1. dub. 9.*

12 Non potest à Sacerdote suspendi
fru-

fructus hujus Sacrificij, ita ut hodie celebretur Missa, & applicatio differatur determinanda in futurum tempus: quia hoc Sacrificium habet vim, & efficaciam quando fit. *Fill. ex Suario*, & alijs, loco cit. c. 3. num. 78.

13 Fructus etiam hujus Sacrificij, ut satisfactorium est, defacto est finitus: unde si offeratur pro pluribus minuitur in singulis. Quare non potest Sacerdos, qui habuit eleemosynam ad faciendum Sacrum pro una anima Purgatorij v. g. applicare idem Sacrificium pro pluribus: sic enim injuste defraudaret animam illam parte fructus, & teneretur ad restitutionem pro parte. Idem *Fillucius* num. 90.

Quoties, & quando celebrandum?

14 Sacerdos juxta tutiorem, & receptam sententiam debet ad minus quater, vel ter in anno celebrare sub mortali: præsertim in solemnioribus diebus, nisi aliquâ rationabili causâ prudentis arbitrio impediatur. Potest tamen quotidie celebrare si velit, & sit recte dispositus. Feriâ sextâ majoris hebdomadæ non potest. Feriâ quintâ privatim potest;

potest; sed consultius est communiter non fieri, ubi consuetudo est, ut unus celebret, & alij communicent: & multò magis id servandum est Sabbato Sancto; licet privatim aliqua ex causâ post pulsum campanarum ab aliquo celebrari possit. Semel in die tantùm ordinariè celebrari potest, excepto die Nativitatis Domini, in quo ter celebrari potest, & ante auroram post mediam noctem; in alijs verò diebus ordinariè ab aurora; id est unâ, & dimidiâ horâ circiter ante ortum Solis, usque ad Meridiem circiter, seclulis privilegijs. Quid autem fieri possit circa hæc in casibus gravis necessitatis, qui tamen vix, vel rarò apud nos contingunt, legite *Fil. l. cit. c. 4.*

Locus.

Locus, in quo celebrari potest jure communi est Templum, seu Ecclesia benedicta, fundata saltèm auctoritate Episcopi: at verò ex privilegio, & dispensatione Papæ licet etiam in Oratorijs, vel sacellis privatis, quamvis non benedictis; & in casu gravis necessitatis in quovis loco decente terræ & ex licentia Episcopi; in mari autem solum Papæ. In Ecclesia interdicta, vel

vio
effu
ni f
vei
tus
lice
quò
dos
nem
cele
r
cui,
debe
citu
sup
quo
bet
map
plici
cum
inte
bis;
Sacr
cellu
ptu,
set ce
mine
fali
nece

vio

violata, sive per injustam sanguinis effusionem; sive publicam humani seminis; & illicitam effusionem, si ve in qua excommunicatus non toleratus, aut infidelis maneat sepultus; non licet celebrare antequam purificetur: quod si violatio contingat dum Sacerdos celebrat: si sit post inceptum Canonem, absolvat sacrum; si autem, cesset a celebratione. *Lege Conin. q. 83. art. 3. d. r.*

16 Missa celebrari debet super Altare; cui, si non sit ipsum totum consecratum, debet superponi aliud Altare, quod dicitur parvum, consecratum, lapideum; super quod immediate sacrificium fiat, quod est necessarium sub mortali. Debet Altare esse triplici, vel saltem duplici inappâ, seu linteo coopertum, cum duplici ad minus candela cerea accensa, cum Cruce, & Missali; in quo saltem sit integer Canon; qui incipit ab illis verbis; *Te igitur &c.* usque ad summptionem Sacramenti. In casibus verò gravis necessitatis, præciso scandalo; aut contemptu, aut gravi aliquo inconveniente, posset celebrari cum una mappa, uno lumine, etiam ex oleo, sine Cruce, & Missali; si Sacerdos memoriâ teneat, quæ necessaria sunt; sed hæ necessitates non sunt.

sunt facile admittendæ, maximè apud nostras regiones.

Vasa, & Vestes.

17 **R** Equiritur ad hoc Sacrificium Calix, & Patena ex auro, argento, vel stanno, saltèm quo ad illam partem, quæ tangit immediatè species consecratas, & debent etiam esse consecrata ab Episcopo. Requiritur etiam Corporale, & Palla ex lino. consecrata item ab Episcopo: pyxis verò ubi asservatur Sanctissimum Sacramentum, non est necesse, ut sit consecrata, sed sufficit ad summum si sit benedicta. Requiruntur præterea sacræ vestes benedictæ, nempe Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, & Planeta: prima duo debent esse lineæ, reliqua possunt esse lanea, vel serica: atque hæc omnia requirentur sub mortalitæ; licet in casu gravis necessitatis possit aliquid ex minoribus relinqui, ut cingulum, manipulus, &c. Requiritur præterea ad minimum unus minister, qui Sacerdoti in serviat, nisi in casu magnæ necessitatis. *Suar. diss. 87. sect. 2. Coniung. loc. cit. dub. 3.*

Rubricæ

Rubricæ servandæ.

Sacerdos celebrans debet servare
 18 Rubricas, & Ritum Missalis: &
 quidem in universum sub mortali: at-
 que adeo non potest vel in nullo, vel
 magna ex parte se illi non conformare,
 aut in ijs, quæ sunt de substantia Sacri-
 ficii juxta prædicta: poterit tamen in
 multis excusari parvitate materiæ: aut si
 omitteret nomen alicujus sancti in
 Canone ex inadvertentia, aut a equali
 negligentia; vel tempore Paschali ea,
 quæ interponuntur propria in *Commu-*
niantes, aut *Hanc igitur oblationem*,
 &c. aut omittat commemorationem
 alicujus Sancti, aut *Credo*, vel *Gloria*, &
 quid simile. *Fillius, loc. cit. c. 5. n. 155.*
 Item potest ex aliqua causa privatim di-
 cere Missam alterius diei, quam in Mis-
 sali præscribatur. *Idem n. 154.* Non ta-
 men debet addere novas preces ex
 sua devotione, aut novas caeremonias:
 debet etiam ex eodem Missali in prom-
 ptu habere quomodo suppleri debeant
 defectus occurrentes sive ante, sive post
 consecrationem. Hæc, & alia, quæ per-
 tinent, ut rectè suo munere fungatur Sa-
 cerdos,

cerdos, legere potest apud Auctores citatos, & D. Th. 3. p. qu. 83. art. 5. & 6.

D'E

S A C R A M E N T O

Pœnitentiæ.

Notitia hujus Sacramenti præcipue necessaria est Confessarijs, sicut. frequens ejus usus valde etiam necessarius est lapsis post Baptisum, cum sit medium necessarium ad remissionem mortalium: quare valde expedit, ut Confessarij familiarem habeant, & promptam Doctrinam ad utilem talis Sacramenti administrationem, & ut juvare possint pœnitentes in re tam necessaria ad totius vitæ directionem.

1 Pœnitentiâ est nomen virtutis, & nomen Sacramenti. Primo modo Pœnitentiâ Christiana est virtus, per quam dolemus de peccatis commissis, quatenus sunt offensâ Dei: dolemus inquam, ex aliquo supernaturali motivo: de quibus infra.

Secundo modo Pœnitentiâ est Sacramentum reconciliationis hominis cum Deo ex peccatis commissis post baptismum virtute clavium, seu absolutio-

his

nis Sacerdotalis : atque hæc potest afferri pro definitione Sacramenti Confessionis, & Pœnitentiæ.

Minister.

3. **M**inister hujus Sacramenti in omni prorsus casu debet esse Sacerdos, habens jurisdictionem, vel ordinariam, vel delegatam in ipsum Pœnitentem. Quare confessio facta non Sacerdoti, nunquam est Sacramentalis. In articulo mortis quilibet Sacerdos potest absolvere ab omni peccato, & censura, si fuerit necessarium.

4. Confessarius, ut licitè ministret hoc Sacramentum, debet esse in gratia : alioqui peccat mortaliter toties, quoties absolvit, licèt absolutio sit valida. si Pœnitens est rectè dispositus. Quare si Confessarius habuerit conscientiam peccati mortalis; debet vel confiteri, vel elicere actum contritionis, aut saltèm existimare se esse contritum.

5. Similiter ad licitam administrationem requiritur in Confessario aliqua scientia erga ea, quæ pertinent ad suum munus : nempe ut sciat differentiam peccati venialis, & mortalis, & cognoscat, quæ sint communiter peccata mortalia ordinaria, & circumstantiæ mutan-

tes speciem, &c. licet non habeat harum rerum exactam, & perfectam notitiam, sed sciat in difficilioribus dubitare, & consulere Doctores. Item ut sciat formam, & alia requisita, ad perfectionem hujus Sacramenti, & dirigere Pœnitentem in rebus necessarijs.

6. Ad validitatem verò hujus Sacramenti requiritur in Confessario, præter jurisdictionem, intentio absolvendi, saltem virtualis, qualis esset, si quando accedit ad audiendas confessiones, habet animum fungendi suo munere, vel quid simile, quem animum non retractet. Item requiritur in Confessario prædicta scientia: nam si nullam, vel valde tenuem haberet, juxta prædicta; nec licita, nec valida esset absolutio, nisi in casu summæ necessitatis. Ita *Filliuc. 2. 1. tr. 7. c. 9. n. 254. & alij, quos citat Vasq. t. 4. in 3. p. q. 93. ar. 8. dub. 2.* licet aliqui probabiliter putent, ignorantiam Confessarij non reddere invalidam absolutionem, si pœnitens bonâ fide, & cum sufficienti dispositione confessus est: quod limito nisi esset tanta ignorantia Confessarij, ut nesciret adulterium, v. g. furtum, homicidium, blasphemiam, &c. esse peccata mortalia,

aut si nesciret formam absolutionis. Plura de his *Suar. 3. p. t. 3. disp. 16. sec. 3. & t. 4. disp. 28. sec. 1. & 2. Bonac. de Sacram. disp. 5. §. 2. Con. de Sacram. q. 64. ar. 4.*

7. Sacerdos excommunicatus vitandus, & non toleratus (de qua excommunicatione infra) non solum illicitè, sed etiam invalidè absolveret, quia caret jurisdictione. *Valent. t. 4. disp. 3. p. 3. fol. 601. in fine. Suar. de cens. disp. 11. sect. 2.* Nisi fortè in extrema necessitate Pœnitentis, quando non adesset alius Sacerdos : ut *ibidem habetur sect. 1.* aut in loco, ubi esset incognitus, & haberetur publicè pro legitimo Confessario, aut cum titulo colorato : nam in his casibus censetur Ecclesia dare illi jurisdictionem.

8. Si Sacerdos sit excommunicatus non vitandus, non amittit jurisdictionem ad absolvendum, atque adeò validè absolvit, si nihil aliud desit : peccat tamen, & illicitè absolvit, si absque necessitate se ingerat ad audiendas confessiones, non obtentâ priùs absolutione à censura. *Filius. t. 1. tr. 12. c. 3. n. 70. &c.*

9. Pœnitens non solum potest licitè petere hoc Sacramentum à Parocho, aut

alio, qui ex officio tenetur illud ministrare, etiã si sciat illum esse excommunicatum, non vitandum, si subest sufficiens necessitas, aut utilitas pœnitentis: sed in tali casu talis Sacerdos potest licitè ministrare, si putet se esse contritum, aut in gratia: non est autem hoc petendum ab excommunicato, qui non tenetur ex officio, nisi in casu gravis necessitatis. *Filliuc. loc.cit.*

Partes hujus Sacramenti.

10. **P**ARTES Sacramenti Pœnitentiæ sunt duæ, Materia scilicet, & Forma: quod est commune omnibus Sacramentis. Forma est absolutio Sacerdotalis: *Ego te absolvo*, &c. Debet autem Confessarius memoriter scire integram formam absolutionis secundum Ritus Romanæ Ecclesiæ, quam formam in calce operis habes.

11. Materia duplex est: remota, & proxima. Remota autem, quæ sunt peccata, item est duplex: necessaria, & sufficiens; necessaria, sunt omnia peccata mortalia commissã post Baptismum non aliàs rite confessa, & absoluta: sufficiens, sunt peccata venialia, vel mortalia, aliàs rite confessa, & absoluta. Dicuntur autem peccata materia remota, quia sunt

sunt materia, ad quam destruendam, & abolendam ordinatur hoc Sacramentum: remota autem, quia non sunt pars aliqua Sacramenti componens Sacramentum: proxima verò materia sunt tres actus Pœnitentis, nempe contritio, confessio, & satisfactio: quæ verè sunt partes hujus Sacramenti, & subjiciuntur formæ, nempe absolutioni. De quibus omnibus in particulari aliqua magis necessaria dicemus.

De Materia remota.

12. **P**Eccatum mortale, quod dicitur esse dictum, factum, concupitum contra legem æternam; differt à veniali, 1. quia privat gratiâ sanctificante, quod non facit veniale: 2. quia est inimicitia ad Deum, quod non est veniale: 3. quia verè, & propriè, & perfectè est contra legem Dei, & præcepta sive naturalia, sive positiva, & in materia gravi. At veniale dicitur esse, præter legem, aut contra imperfectè, & diminutè, scilicet in materia levi: & solum impedit, ne homo in ferventiores actus bonos, & Charitatis prorumpat.

13. Non potest fieri, ut ille actus, qui est peccatum veniale, fiat mortale: potest tamen fieri, ut illa, quæ prius erat

materia peccati venialis, fiat materia peccati mortalis, mutatis circumstantijs: v. g. aliquod mendacium, ad quod non sequitur gravis proximi offensa, erit veniale; at in tali circumstantia gravis offensionis, poterit esse mortale, & sic de cæteris: peccatum verò dubium non debet esse integra materia confessionis, sed addantur alia peccata, quamvis aliàs confessa, aut peccata venialia, ut possit dari absolutio sine conditione. Ad cognoscendum autem quando aliquod peccatum in particulari sit mortale, aut veniale, pendet ex notitia præceptorum, & legis Christianæ: & universaliter si sit in materia gravi contra aliquam virtutem, aut præceptum, erit mortale.

14. Vitium differt à peccato: nam vitium significat habitum vitiosum in anima, qui inclinat ad peccandum: peccatum verò dicit actionem peccaminosam, & malam, quæ est materia confessionis, & dicitur peccatum actuale: nam datur etiam peccatum habituale, quod consistit in privatione gratiæ, prout dicit ordinem ad peccatum actuale commissum: quæ privatio deletur per absolutionem, mediante gratiâ sanctifican-

ficante. Solet autem dividi peccatum, in Deum, in seipsum, & in proximum. Item in peccata carnalia, & spiritualia. Item in peccatum commissionis, & omissionis. Item in peccatum cordis, oris, & operis. Item in peccatum per excessum, & per defectum: de quibus omnibus *S. Thom.* 1. 2. q. 72. & nos infra suis locis agemus.

15. Præcepta, contra quæ sunt peccata, duplicis generis sunt: alia enim sunt affirmativa, alia negativa. Affirmativa sunt, quibus præcipitur aliquid positivum fieri: negativa sunt, quibus præcipitur aliquid omitti, seu non fieri, v. g. Præceptum de audiendo Sacro est affirmativum, quia præcipit auditionem Sacri: Præceptum de non furando est negativum, quia præcipit omittere actionem furandi. Contra prima præcepta est peccatum omissionis: Contra secunda, est peccatum commissionis. Interdum etiam circa eandem materiam, ratione diversarum rerum, potest esse utrumque præceptum, affirmativum, & negativum, quod dignoscendum est ex qualitate rei præceptæ.

De materia proxima, & primò de Contritione.

16. **T**Res illæ partes materiales Sacramenti Pœnitentiæ, nempe Contritio, Confessio, & satisfactio, non sunt omnes essentielles, sed tantùm duæ primæ. Illa autem dicitur pars essentialis, sine qua non potest perfici Sacramentum, & habere suum effectum gratiæ. Quare satisfactio, per se ipsam, solum est pars integralis, sicuti manus est pars hominis: nam ante illam Sacramentum Pœnitentiæ habet effectum suum gratiæ, & remissionis peccatorum.

17. Contritio duplex est; alia perfecta, & dicitur absolute contritio; alia imperfecta, & dicitur proprie attritio. Contritio perfecta est dolor de peccatis, quatenus sunt offensa Dei summè dilecti, & super omnia: contritio imperfecta, quæ potest esse sine charitate, est dolor de peccato, quatenus est offensa Dei propter timorem inferni, aut turpitudinem peccati, aut quid simile: & hæc attritio sufficit ad Sacramentum Pœnitentiæ, etiamsi non sit putata contritio, dummodo sit cum proposito, saltem implicito, non peccandi.

18. Attritio merè naturalis, qualis
esset dolor de peccato, propter amissionem pecuniæ, vel honoris, vel sanitatis, &c. non sufficit ad hoc Sacramentum: quia non est attritio Christiana, seu Theologica, aut supernaturalis: non enim respicit ullum motivum supernaturale: si verò sit propter pœnas etiam temporales, quatenus à Deo infligerentur propter peccata, sic sufficeret.

19. Si aliquis non haberet veram attritionem prædictam, sed existimaret probabiliter se habere; hic excusaretur à Sacrilegio, non tamen reciperet absolutionem: quia non habet veram materiam. Sicuti si quis baptizaret aliquo liquore, qui reverà non esset aqua, licet putaretur esse aqua, non valeret Baptismus: si verò aliquis scienter, & culpabiliter absolveretur sine attritione; fieret sacrilegium, & teneretur repetere confessionem.

20. Si aliquis vellet iterum confiteri peccata semel confessa, & absoluta, ut de novo absolvatur, debet habere novum actum attritionis, tanquam novam materiam Sacramenti: & quoties absolvitur, toties novum actum attri-

tionis habere debet, nisi fortè haberet eundem actum continuatum.

21. Extra Sacramentum cum contritione, aut charitate perfectâ, remittitur peccatum mortale, in voto tamen Sacramenti: unde hic postea suo tempore tenetur confiteri sub mortali.

22. Ad Sacramentum hoc requiritur attritio ante absolutionem: non tamen necesse est, ut sit immediatè antè; sed sufficit, si sit initio confessionis; imò etiam ante, quando homo habuit voluntatem confitendi, & examinavit conscientiam, & nunquam retractavit talem actum: & universaliter quoties attritio præcessit, & fuit ordinata ad hoc Sacramentum, & virtualiter potest intelligi remanere usque ad absolutionem, sufficit: neque enim necesse est, ut in hoc Sacramento materia, & forma sint simul; sed sufficit, si moraliter componant unum veluti ens successivum.

23. Attritio debet esse de omnibus peccatis mortalibus, saltèm implicite, ad hoc ut sit sufficiens ad Sacramentum: quia non potest absolvi, & subjici clavibus unum mortale sine alio (ob infusionem gratiæ sanctificantis,

quæ

quæ delet omnia peccata mortalia) sicuti potest veniale; atque ita ad confessionem de venialibus sufficit attritio unius venialis tantum: omnis autem attritio, vel contritio debet saltém implicitè includere propositum non peccandi, mortaliter quidem absolute, venialiter autem saltém de uno peccato.

De Confessione.

24. **C**onfessio Sacramentalis, ante absolutionem debet esse integra, idest de omnibus mortalibus, seu de tota materia necessaria: potest tamen dimidiari in casu maximæ necessitatis, non ipsius Confessarij, sed pœnitentium: si scilicet esset periculum vitæ pœnitentis unius, aut simul plurium pœnitentium: in quo casu si pœnitens postea habeat spatium longioris vitæ, aut commoditatis; tenetur suo tempore omnia illa peccata subicere confessioni, quæ in priori confessione non expressit; à quibus tamen fuerat absolutus indirectè. Similiter potest taceri aliquod peccatum in confessione, quando ex illius confessione sequeretur malum grave ipsi pœnitenti, aut alteri ex malitia Confessarij.

25. Qui habet Casus reservados, non

potest confiteri solos casus reservatos Superiori, & ab illo absolvi, vel solos casus non reservatos inferiori, & ab illis absolvi, sed debet integram confessionem facere, vel cum priori, vel cum posteriori de licentia prioris, quoad casus reservatos; si quis tamen bonâ fide putans se non habere casus reservatos, confiteretur cum inferiori Sacerdote, & bonâ fide absolveretur ab illo; tunc esset absolutus ab omnibus: à non reservatis quidem directè, indirectè autem à reservatis, cum onere tamen adeundi Superiorem pro reservatis, quando cognoverit fuisse reservata.

26. Si aliquis bonâ fide confiteretur solos casus reservatos cum non habente auctoritatem, & ab eodem bonâ fide reciperet absolutionem; excusaretur quidem à peccato propter bonam fidem, non tamen absolveretur: quia neque directè ab illis absolveretur, cum Confessarius non habeat jurisdictionem in illos; neque indirectè, quia non subiceret alia peccata confessioni, ut suppono.

27. Numerus peccatorum, & species sunt aperienda in confessione, quantum fieri potest, præmissò diligenti examine;

mine : quo casu , si quis inculpabiliter obliuisceretur aliquorum peccatorum , absolveretur tamen ab illis indirectè ; cum onere subjiciendi illa confessioni , cùm recordabitur illorum. Quæ autem diligentia sufficiat ad hoc examen , standum est judicio Prudentium : potest tamen , & debet Confessarius juvare pœnitentem ad hoc examen in ipsa confessione , interrogando , &c. maximè si pœnitens sit rudis , aut immemor : neque tenetur pœnitens scribere peccata sua , aut confiteri per internuntium ; sed sufficit , si faciat moraliter id , quod potest per se.

28. Ad exactam undequaque confessionis perfectionem requiri solent multæ perfectiones ijs carminibus fere contentæ.

*Sit simplex , humilis confessio , pura ,
fidelis ,*

*Atque frequens , nuda , & discreta ,
libens , verecunda.*

*Integra , secreta , & lacrymabilis , ac-
celerata.*

*Fortis , & accusans , qua sit parere
parata.*

Idest , pœnitens , cùm confitetur , debet 1. confiteri peccata simpliciter , sine

admixtione historiarum, & narrationum inutilium, & rerum non pertinentium. 2. cum humilitate, non autem cum audacia, & jactantia. 3. cum animi puritate, ad finem consequendæ absolutionis, & salutis. 4. cum fidelitate, certa pro certis, dubia pro dubijs referendo. 5. ut frequenter homo confiteatur, si potest, nec differat confessionem ad unum annum. 6. ut explicentur peccata clarè, & distinctè, & sine æquivocatione, aut diminutione. 7. ut suo loco, tempore, & debitis circumstantijs fiat: vel ut peccata dicantur distinctè, quoad speciem, & numerum, quantum fieri potest. 8. ut sponte, & non coactè. 9. ut cum verecundia, & rubore dicantur peccata. 10. ut integrè, si sint mortalia. 11. ut non coram alijs audientibus, nisi fortè in casu necessitatis. 12. cum dolore de peccatis. 13. quamprimum post commissum peccatum. 14. cum victoria omnium difficultatum, quæ solent impedire confessionem. 15. per modum accusationis, & non puræ narrationis. 16. cum animo adimplendi poenitentiam, & consilia Confessarij.

29. Ex his conditionibus constare

po-

potest non omnes esse necessarias ad validitatem confessionis : maximè autem necessarius est dolor , fidelitas , & integritas. Confessio autem non solum debet esse integra , quoad numerum mortalium ; sed etiam expressa quoad speciem : unum autem mortale dicitur differre specie ab alio , vel quia est contra diverſam virtutem in specie ab alio , sicuti peccatum injustitiæ , & peccatum intemperantiæ : vel quia est contra eandem virtutem per excessum , aut per defectum ; per omissionem , aut per commissionem : ut omissio actûs Fidei , & infidelitas contra Fidem : avaritia , & prodigalitas contra liberalitatem , &c. Unde peccata non differunt præcisè , neque multiplicantur propter multiplicationem præceptorum per se , sed propter diversas oppositiones ad virtutes oppositas.

30. Confessio potest esse integra materialiter , & formaliter : 1. modo est , cùm pœnitens omnia peccata mortalia explicat , quæ commisit nullo relicto : 2. modo est , cùm confitetur omnia peccata , quæ post sufficiens examen illi occurrunt , etiamsi per oblivionem , aut inadvertentiam , aut aliquo alio excu-

san-

sante, relinquat aliqua peccata ex necessario confitendis: tunc enim erit confessio integra solum formaliter, quod sufficit in casu posito: primo verò modo erit integra formaliter, & materialiter.

31. Nullum est tam grave peccatum, aut cumulus peccatorum, qui per poenitentiam, & confessionem deleri non possit: atque adeò nunquam est desperandum. Quòd si peccatum in Spiritum Sanctum dicatur irremissibile; vel intelligitur de impoenitentia finali, cum homo moritur in peccato mortali: vel si intelligatur de peccato procedente ex certa malitia, quâ scilicet peccator per contemptum abjicit, & removet id, quod deletionem peccati posset impedire; dicitur irremissibile, quia ex se excludit media ad remittendum peccatum: absolutè tamen, per Dei misericordiam, & omnipotentiam remitti potest. S. Thom. 2.2. quæst. 24.

De Circumstantiis peccatorum.

32. Quamvis circumstantiæ actûs humani soleant explicari illo versu.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando?

Tamen, non semper omnes sunt necessariò explicandæ in confessione ; sed interdum una , interdum alia. Pro quo sciendum est, quòd circumstantiæ peccatorum sunt duplicis generis : aliæ quæ materiam venialem transferunt in mortalem ; & hæ dici possunt aggravantes in infinitum , quia quasi infinitè distat mortale à veniali in gravitate , v. g. leve mendacium est veniale ; si autem addatur circumstantia gravis nocimenti proximi , erit mortale : & hæ circumstantiæ semper sunt confitendæ. Si verò loquamur de circumstantiis peccatorum mortalium , duplicis generis sunt : aliæ dicuntur solùm aggravantes ; aliæ mutant species. Secundæ circumstantiæ sunt illæ , quæ transferunt materiam unius peccati ad materiam contra aliam virtutem : v. g. habere rem cum libera , esset simplex fornicatio contra castitatem , seu temperantiam : at verò cum conjugata , est etiam contra justitiam : & cum consanguinea , vel affine , est incoestus : & cum virgine invita , est stuprum : & cum Religiosa , vel habente votum castitatis , est sacrilegium. Similiter furari res sacras est peccatum Injustitiæ , & Sacrilegij. Primæ autem

cir-

circumstantiæ , quæ solùm sunt aggravantes, sunt illæ, quæ non transferunt peccatum ad aliam speciem peccati contra aliam virtutem, sed intra eandem speciem aggravant : sicuti occidere hominem cum magno, vel parvo odio, uno, vel pluribus vulneribus : peccare in die Festo, & similia. Circumstantiæ ergò mutantes speciem semper sunt confitendæ, quia addunt novum peccatum : at verò solùm aggravantes non sunt necessariò confitendæ, secundum probabiliorem sententiam.

33. Circumstantia igitur mutans speciem ex eo cognoscitur, quòd scilicet pertineat ad aliam virtutem, vel vitium : non mutans verò speciem, ex eo, quòd non transferat illam materiam ad aliam virtutem. Quæ verò in particulari transferat, vel non transferat ; colligendum est ex ipsis materijs virtutum, & vitiorum. Et quidem circumstantiæ mutantes speciem, ut dixi, sunt omnino confitendæ, quia addunt novum peccatum : at verò aggravantes non sunt necessariò confitendæ, secundum probabiliorem opinionem. Item confitendæ sunt circumstantiæ, quæ faciunt casum reservatum.

Aliqua

Aliqua notanda circa Confessionem.

34. **C**onfessio Sacramentalis potest esse valida in aliquo casu, sed informis, idest, carens formâ absolutionis: nempe si aliquis confiteatur omnia peccata sua animo subjiciendi illa clavis, sed pro tunc habeat affectum ad aliquod peccatum, quod etiam ipsi Confessario aperiat, ut oret pro ipso. Hæc confessio verè est sacramentalis, & valida: & cessante postea fictione, non est iteranda eidem Confessario, sed sufficit confiteri illud peccatum, ad quod vivebat affectus, & accipere absolutionem. At verò, quòd integrum Sacramentum Pœnitentiæ possit esse in aliquo casu validum, & informe; probabilius est non posse: quia integrum Sacramentum constat verâ, & integrâ confessione, & vero dolore omnium peccatorum, & absolutione: quæ omnia si concurrant, sequetur infusio gratiæ, & ita erit Sacramentum validum, & formatum. Sacramentum autem esse validum, & informe nihil aliud est, nisi habere omnes suas partes essentielles cum intentione Ministri, & voluntate recipientis, & tamen non habere effectum gratiæ: quod in Baptismo, & alijs

Sacramentis potest contingere propter obicem, seu indispositionem subjecti: at in poenitentia non potest, quia dispositio subjecti est pars essentialis Sacramenti Poenitentiae.

35. Si quis malè confiteatur, quia vel malitiosè non confiteretur omnia mortalia, vel non habet dolorem culpabiliter, nec propositum emendationis, peccat mortaliter peccato sacrilegij, & tenetur reiterare confessionem. Quod si contingat in sequenti confessione oblivisci hujus sacrilegij inculpabiliter, factâ confessione omnium aliorum peccatorum; absolvetur ab omnibus peccatis, etiam ab illo sacrilegio, cum onere tantum repetendi illam confessionem priorem invalidam, quando id resciverit, non autem repetendi alias confessiones subsequentes validas. Quare duæ sunt conditiones omnino necessariae ad validam confessionem adæquatè: nempe ut sit integra, modo supradicto; & ut sit dolorosa, idest cum sufficienti dolore.

36. Non potest fieri confessio absenti Sacerdoti, & ab illo absente recipi absolutio: ut jam per Sedem Apostolicam decretum est. Si quis tamen vocaretur

ad

ad absolvendum aliquem moribundum, qui petijt Confessarium; si alij id testificentur, etiamsi ipse moribundus nullum signum præbere possit, debet illum absolvere præsentem.

37. Dicere mendacium in confessione, non semper est mortale: nisi quando vel esset integra materia confessionis, vel pertineret ad materiam necessariam, ita ut reddat confessionem invalidam: alioqui per se est veniale.

38. Non debet pœnitens revelare in confessione complicem sui peccati in materia gravi, unde alioqui sequeretur gravis infamia illius apud Confessarium, qui ipsum novit, aut facile cognoscere potest. Non est tamen illicitum illum revelare Confessario, quando hoc esset necessarium ad integritatem confessionis, & non esset commodum, aut expediens quærere alium Confessarium, qui illum non novit: quamvis probabile sit, etiam in tali casu, posse omitti tale peccatum secundum id, ex quo sequeretur complicis revelatio, remanente confessione integrâ formaliter, donec veniat commoditas confitendi tale peccatum explicitè cum alio Confessario. Potest etiam

reve-

revelatio complicitis esse licita propter aliquam utilitatem ipsius, aut aliorum, prudentis iudicio. De qua re *Suar. tom. 4. in 3. part. disp. 34. sect. 2. Diana part. 1. tr. 7. resol. 40.* tenebitur tamen in eo casu Confessarius sub sigillo confessionis ad secretum servandum: nec potest uti tali notitiâ absque licentia poenitentis, *Suar. ibid. sect. 3.*

De Satisfactione.

39. **S**atisfactio, quæ est pars integralis Sacramenti, debet esse in jejunijs, eleemosynis, orationibus, poenitentijs, & alijs operibus pijs, juxta qualitatem peccatorum, & poenitentium: pro venialibus tamen potest injungi quælibet levis poenitentia ad arbitrium Confessarij, cum de illis non sit poena taxata. Non est necesse, ut poenitens sit in gratia quando facit poenitentiam, licet non habeat fructum poenitentiae, nisi sit in gratia.

40. Debet Confessarius semper aliquam poenitentiam imponere: & si poenitens nullam vellet acceptare (quod moraliter videtur impossibile) non debet absolvi: licet aliqui contrarium teneant, existimantes sufficere, si in alia vita velit poenitentiam facere.

41. Ille qui confitetur mortalia, tenetur regulariter sub mortali facere pœnitentiam injunctam; nisi Confessarius nollet illum ad hoc obligare: si verò sola venialia confiteatur, non tenetur sub mortali, sed sub veniali facere pœnitentiam: non erit tamen mortale aliquam partem parvam pœnitentiæ omittere.

42. Si quis obliviscatur pœnitentiæ injunctæ; non tenetur repetere confessionem præteritam, sed confiteri de tali oblivione: & tunc judicio Confessarii imponenda est nova pœnitentia, juxta præsentem statum pœnitentis.

43. Si quis velit sibi mutari pœnitentiam à Confessario injunctam; debet adire illum eundem Confessarium, à quo fuit injuncta: si verò non possit illum adire, non potest alius Confessarius per se & directè talem pœnitentiam immutare, nisi repetatur Confessio illa, in qua fuit injuncta: potest tamen indirectè, quatenus status præsens pœnitentis exigit aliquam aliam dispositionem circa has pœnitentias, qui status jam pertinet ad præsentem confessionem.

44. Hæc pœnitentia imponitur pro pœna temporali, quæ post absolutionem

à culpa sæpe remanet solvenda à pœnitente : unde si Sacerdos adverteret magnum dolorem in pœnitente ; potest minuere satisfactionem. Hæc autem pœnitentia , quatenus pars Sacramenti habet suum effectum ex opere operato, idest ex ipso opere , supra id, quod ipsum opus ex se aptum esset satisfacere ; v. g. si aliquis uno jejunio voluntariè assumpto satisfaceret pro pœna unius mensis in Purgatorio ; eodem jejunio , ut est pars Sacramenti , & ex opere operato satisfacit pro duobus mensibus , &c. Hanc autem taxam solus Deus scit.

45. Potest hanc satisfactionem , si velit , etiam ipse Confessarius supplere per proprias pœnitentias ad id assumptas.

De Absolutione.

46. **F**orma absolutionis necessaria, ad minimum continetur illis verbis, *Absolvo te*. Illa verò verba à peccatis tuis, *In nomine Patris*, &c. non sunt omittenda absque maxima necessitate : neque extra casum necessitatis omitti possunt , absque peccato , quod puto esse mortale (saltem si omittantur illa verba à peccatis tuis) propter communem usum Ecclesiæ , & ad vitandum ali-

aliquale periculum invaliditatis. Reliqua verò verba, quæ ante absolutionem præmitti possunt, ut, *Misereatur tui*, &c. vel subdi, ut, *Passio Domini nostri*, &c. Non sunt de necessitate præcepti, sed relinquuntur arbitrio Confessarij: semper etiam debet præcedere forma absolutionis à censuris, si fortè pœnitens indigeat.

47. Si Confessarius oblivisceretur præmittere absolutionem à Censuris, quâ reverà pœnitens indiget, si censuræ non sunt reservatæ, sed quomodolibet non excedunt potestatem absolventis, & Confessarius absolvat à peccatis; eo ipso absolvit etiam à censuris: quarum absolutio implicite continetur in absolutione à peccatis, & in voluntate absolventis: unde si in articulo mortis quis absolveret à peccatis, nullâ factâ mentione censurarum; erit pœnitens, alioqui rectè dispositus, absolutus à censuris: nam peccata possunt absolvi, tum quoad culpam, tum quoad pœnas has Ecclesiasticas, ab habente auctoritatem. Atque adeò cum Sacerdos dicit, *Absolve te à peccatis tuis*, si non præmittat explicite absolutionem à censuris, necessariò implicite intelligit quoad utra-

que, alioqui non rectè fungeretur suo munere.

48. Si verò censuræ excedunt potestatem absolventis : si pœnitens bonâ fide tacuit censuram, quia putabat illam non habere ; erit absolutus à peccatis, modo quo infra, non autem à censura : potest enim esse per accidens absolutio à peccatis, remanente censurâ : nam gratia sanctificans, per quam remittuntur peccata, non est impossibilis cum censuris : ordinariè tamen, & per se non potest fieri absolutio Sacramentalis à peccatis, nisi præcedat absolutio à censuris : loquendo de illis censuris quæ privant hominem passivâ receptione Sacramentorum. Unde si Sacerdos scienter absolveret à peccatis excommunicatum, quem non potest absolvere à censura ; peccaret mortaliter, regulariter loquendo. Absolutio verò à censuris potest fieri quocunque verbo, aut signo externo, sufficienter significativo talis absolutionis, loquendo in foro conscientiæ tantùm, seu in absolutione secreta : nam in publica absolutione servari debent quædam peculiaria, quæ refert *Filius*, t. 1. c. 12. §. 10. n. 246.

49. Confessarius in fine confessionis, ante absolutionem non tenetur habere distinctam memoriam omnium peccatorum, quæ audivit, sed sufficit habere confusam: dummodo distinctè illa audierit, dum pœnitens confitebatur, & iudicium sufficiens fecerit de illis: nec tenetur, audito quolibet peccato distinctè judicare, an fuerit mortale, an veniale, nisi in communioribus, & ordinarijs: & ad id poterit juvari scientiâ pœnitentis: nec si postea constiterit aliquod peccatum fuisse mortale; si distinctè fuit explicatum, est reiteranda ejus confessio. Ita *Bonacina*, *Vasq.* & alij *suprà cit.* cùm ageretur de scientia Confessarij.

50. Non potest dari absolutio à peccatis sub conditione de futuro: quia non potest suspendi effectus gratiæ, si pœnitens sit dispositus: neque potest dari talis absolutio ad reincidentiam: quia peccata, quæ sunt mala culpæ, non redeunt, si semel sint remissa.

51. Si Confessarius aliquem errorem casu in confessione commiserit, v. g. quia absolvit à peccatis reservatis cùm non possit, aut quid simile; tenetur, cùm potest commodè, petere licentiam

h. pœnitente loquendi cum illo de aliqua re, quam audivit in ejus confessione, & pœnitens tenetur dare licentiam, ut dicetur *infra n. ss.*

§2. Si Confessarius ante absolutionem dubitet de sufficientia, & dispositione pœnitentis, admoneat ipsum, ut eliciat actum doloris de peccatis, etiam omissis per oblivionem, & habeat propositum non peccandi: & doceat quomodo talis dolor sit eliciendus: item præcipua Fidei mysteria, si pœnitens sit rudis, & fortè illa ignoret: & breviter hortetur ad vitæ emendationem, &c. neque ob multitudinem pœnitentium hæc relinquat, si videantur necessaria.

§3. Potest, & debet interdum Confessarius denegare absolutionem ad tempus, si id judicaverit necessarium ad salutem pœnitentis: ut scilicet ille relinquat proximas occasiones, vel restituat, vel quid simile faciat iudicio Confessarii necessarium.

De Sigillo Confessionis.

§4. **E**X confessione Sacramentali oritur sigillum, quod est obligatio Confessarii ad non revelanda peccata audita in tali confessione, etiam
post

post mortem pœnitentis. Primò autem, & principaliter cadunt sub sigillum peccata: secundò omnia, ex quibus peccati alicujus possint auditores venire in cognitionem: tertio defectus naturales, qui solent minuere bonum nomen, & honorem, aut famam alterius: & universaliter alia, quæ possunt reddere odiosam confessionem: non autem alia, quæ non pertinent ad confessionem. Ad hoc autem sigillum tenetur Confessarius tam ex fidelitate, quàm ex justitia, & ex religione; & præcepto divino, & naturali, & Ecclesiastico.

ss. Non potest Confessarius dicere talem v. g. confessum esse peccata mortalia, etiam in genere, & multò minùs in particulari: potest tamen in genere dicere, quòd confessus sit venialia, quia confessio, & absolutio non potest esse saltèm sine venialibus; unde hoc non est revelare confessionem: non poterit tamen dicere, talem confessum esse hoc, vel illud veniale in particulari: neque confessum esse multa, aut magna venialia determinatè: neque potest facere comparisonem inter pœnitentes, asserendo aliquem esse bonum vi-

rum, non item alium, & similia, si solum loquatur ex notitia habita in confessione: neque potest uti notitiâ in confessione habitâ in damnum, siue spirituale, siue temporale pœnitentis: item in nullo prorsus casu licet frangere hoc sigillum: neque in illo datur parvitas materiæ ex parte reverentiæ Sacramentalis, & fidelitatis in re tam gravi.

§6. Non solum cum alijs, sed neque etiam cum ipso pœnitente, potest Confessarius loqui extra confessionem de peccatis ipsius auditis in confessione. Quare si aliquando ad supplendum aliquem defectum in confessione commissum, indigeat Confessarius loqui de peccatis cum ipso pœnitente; petat ab ipso veniam loquendi cum ipso de materia pertinente ad confessionem; quod si pœnitens id neget, quod tamen facere non debet; moneat ipsum Confessarius de suo malo statu in neganda hac licentia. Aliqui etiam volunt, quod tunc potest loqui cum ipso de tali peccato, vel defectu, saltêm addens, se loqui in confessione: quia tunc pœnitens irrationabiliter est invitus. Ita Suar. t. 4. in 3. p. disp. 33. sect. 5. n. 3. Item si pœnitens

nitens extra confessionem incipiat loqui cum Confessario de peccato, quod confessus est; poterit Confessarius loqui de eodem cum pœnitente: quia jam pœnitens videtur licentiam dare Confessario. *Bonac. t. 1. disp. 5. quest. 6. punct. 4. n. 11.*

§ 7. Agunt de hoc Sacramento passim Theologi & Casistæ, *Suar. 2. p. t. 4. Filliuc. t. 1. tr. 6. & seq. Bonac. t. 1. tr. de Sacram. disp. 5. Tolet. lib. 3. Fagund. de præcept. Eccles. præcepto 2. Diana part. 3. tract. 4. & alij.*

CIRCA BULLAM

Cruciatæ.

1. **A**D Sacramentum Pœnitentiæ convenienter adnecti solet notitia de Bulla Cruciatæ, & Jubilæis: in his enim frequens esse solet usus confessionis: & etiam multa privilegia conceduntur pœnitentibus in ordine ad hoc Sacramentum. Quare more nostro aliqua magis necessaria, & communia afferemus: reliqua legi possunt apud Auctores citandos.

2. Bulla est Diploma, seu Breve Pontificium, in quo multæ gratiæ conceduntur dantibus certam eleemosynam

in subsidium belli contra infideles, & hæreticos.

3. Per privilegium Bullæ possunt poenitentes in aliquibus locis eligere sibi Confessarium, approbatum ab Ordinario, per quem absolvantur in foro conscientiae ab omnibus peccatis, atque censuris quibuscunque, præmissâ debitâ satisfactione, ubi opus erit, excepto peccato hæresis perfectæ, & externæ: & quidem semel in vita infra annum, quo durat prædictum Privilegium, quando illis placuerit, & semel in articulo mortis.

4. Cum hac tamen differentia, ut à peccatis reservatis Summo Pontifici, etiam in Bulla Cœnæ, de quibus infra, non nisi semel in vita, & semel in morte, ut dictum est: ab alijs autem quibuscunque peccatis, etiam reservatis Ordinario, possunt absolvi toties, quoties: pro peccato verò hæresis debent accedere Inquisitores, vel alios habentes auctoritatem absolvendi ab illa.

5. Præterea si quis indigeret absolvi denuo à casibus reservatis Summo Pontifici, potest per aliam Bullam iterum absolvi semel in vita, & semel in morte: non potest autem tertiam Bullam accipere in eodem anno.

6. In articulo mortis non potest absolvi beneficio Bullæ ab hæresi, licet possit jure communi. Item in articulo eodem non potest uti beneficio Bullæ, nisi eligat Confessarium approbatum ab Ordinario: licet possit à tali Sacerdote non approbato absolvi sine Privilegio Bullæ. Unde si absolvatur ab hæresi: tenetur postea, si convaluerit, adire legitimum Superiorem, ne incidat in eandem excommunicationem.

7. Non est necessaria formula illa absolutionis, quæ ponitur in ipsa Bulla, ut aliquis absolvatur beneficio Bullæ: sed sufficit absolutio ordinaria, cum intentione tamen absolvendi beneficio Bullæ, concedendo præterea Indulgentias Bullæ.

8. Non est necesse, ut pœnitens habeat Bullam secum, sed satis est, ut habeat domi: & si illam casu amitteret; probabile est, posse frui beneficio Bullæ: Si autem sponte projiceret; non posset frui.

9. Absque Bulla non potest quilibet in talibus Regnis consequi ullam Indulgentiam, nisi expresse derogetur ipsi Bullæ.

10. Si quis habens Bullam, in aliud Regnum, ubi non est usus Bullæ, proficisceretur; non gauderet Privilegio Bullæ, quoad carnes, & lacticia: si autem aliquis alterius Regni iret in Siciliam, v. g. etiam si esset discessurus, dum tamen ibi commoraretur, gauderet privilegio Bullæ.

11. Durat Bulla à die publicationis, usque ad diem sequentis publicationis inclusivè.

12. Non potest quivis uti Privilegio Bullæ, nisi postquam verè illam habeat, nec sufficit propositum accipiendi.

13. Qui accipit Bullam creditò, seu dilatà solutione, potest frui ejus privilegijs, etiam si ex negligentia non solvat: solum enim tenetur ad restitutionem talis debiti.

14. Non potest absolvi per Bullam Paganismus, Judaismus, vel totalis Apostasia à Fide: hæc enim omnia continentur vocabulo hæresis: si tamen hæresis, & reliqua prædicta essent merè interna, id est, nullo facto, aut signo sensibili explicata; non esset casus reservatus, nec haberet adnexam excommunicationem: sicuti nec esset casus reservatus in Bulla Cœnæ, si quis fide,

&c

& simulatè negaret Fidem exterius tantum: quare posset etiam absolvi in foro Sacramentali, licet Inquisitores posset contra illum procedere.

15. Per Bullam non potest absolvi invitus à censuris: quia non vult uti suo privilegio. Superior tamen, qui potest ferre censuram, potest etiam absolvere ab illa invitum: quia cum hæc sit absolutio à pœna, non dependet à voluntate patientis, & sic potest tolli à Superiore: à peccatis verò nemo potest absolvi invitus: quia ad hanc absolutionem requiritur dispositio, & dolor, & voluntas pœnitentis, cum sit absolutio à culpa.

16. Absolutio à censuris, & commutatio votorum potest fieri à Confessario, etiam extra Sacramentum pœnitentiæ, virtute Bullæ.

17. Si quis indigens privilegio Bullæ ob casus reservatos, inchoasset confessionem ante absolutum tempus privilegij Bullæ, sed non potuisset perficere confessionem, nec habere absolutionem; poterit absolvi privilegio Bullæ, etiam post elapsum tale tempus: quia fuit iudicium inchoatum, & per accidens dilata absolutio.

18. Similiter si quis bonâ fide confessus fuerit omnia sua peccata, intendens absolvi beneficio Bullæ; si oblitus fuerit inculpabiliter alicujus casus reservati, etiamsi ab illo fuerit solum indirectè absolutus, tamen talis casus non est amplius reservatus: atque adeò, etiam elapso tempore Bullæ, poterit illud confiteri cuilibet Confessario approbato, & absolvi directè ab illo.

19. Possunt beneficio Bullæ, non quidem dispensari, aut relaxari, sed commutari omnia vota, etiam jurata: exceptis tribus, nempe Castitatis perpetuæ, Religionis, & ultra marina ad Hierusalem (exclusis semper votis Religiosorum solemnibus, & votis simplicibus Societatis Jesu.) In hac commutatione illud est necessariò à Confessario servandum, ut primò imponat pœnitenti, ut det aliquam eleemosynam in subsidium Cruciatæ, arbitrio ipsius Confessarij; hoc enim exigitur à Bulla ipsa: hæc verò eleemosyna reponi potest in capsula huic fini, à Commissario Cruciatæ in certo aliquo Templo destinata: reliquum verò, quod necessarium esset ad commutationem, potest imponi judicio ipsius Confessarij, ut libuerit.

20. Ad hanc commutationem non requiritur causa, sed sufficit, Privilegium Bullæ. Item illa tria vota reservata, quæ recensuimus numero præcedenti, si non sint absoluta, sed pœnalia, aut conditionalia; probabile est, non esse reservata, sed posse commutari privilegio Bullæ.

21. Si vota sint emissa in favorem tertix personæ, quæ acceptaverit promissionem; non poterunt talia vota commutari ratione talis acceptationis, propter præjudicium injustum tertix personæ: si autem promissio nullo modo sit acceptata; poterunt commutari.

22. Potest præterea pœnitens per propriam Bullam, quæ dicitur compositionis, retinere sibi debita incerta, usque ad summam 300. aureorum, & 21. cum tarenis 8. & granis 6. aut æquivalentis accipiendo tot Bullas, quot sufficiunt ad talem summam: ita ut pro una Bulla retineat sibi duas uncias, & tarenos 17. cum granis 4. in Regno Siciliæ.

23. Quòd si debitum hoc incertum excedat summam 300. aureorum; non poterit uti beneficio Bullæ, saltèm quoad excessum; sed debet facere peculiarem

compositionem cum Commissario Cruciatæ ; quæ compositio poterit fieri secretò , & per tertiam personam.

24. Si verò talia debita incerta facta sint in confidentiam Bullæ ; non poterit uti beneficio Bullæ ad illa : id enim cautum est in eadem Bulla ; licet peccata commissa in confidentiam Bullæ possint absolvi , quia de his nihil habetur in Bulla.

25. Si alicui post acceptas Bullas compositionis innotescat suus debitor ; tenetur restituere , subtractis expensis Bullæ , reliquum , quod habet , vel totum : quòd si omnia , bonâ fide consumpserit , ad nihil tenetur.

26. Potest etiam poenitens , beneficio Bullæ , vesci lacticiinijs in diebus jejunijs (exceptis Sacerdotibus , & alijs Prælatiis ante sexagesimum annum pro jejunijs Quadragesimæ) & quidem ad libitum , & sine alia causa , sive jejuset , sive non jejuset : & quamvis Bulla videatur dicere , quòd possit uti lacticiinijs , servatâ formâ jejunijs ; tamen hoc non dicit ad excludendum , quòd si non jejuset non possit illis uti , sed potius ad ampliandum , ut quamvis jejuset , possit illis uti , & servare jejunium.

27. Pro Sacerdotibus, & alijs Prælatiſ conceditur peculiaris Bulla ad veſcendum lacticiſ in quadragelima.

28. Qui vovit jejunium, poteſt comedere lacticiſ cum Bulla, ut in alijs jejunijſ : niſi ipſe aliter ſenſerit in ſuo voto.

29. Sunt etiam alia Privilegia Bullæ, quoad Indulgentiaſ, & tempore Interdicti, & multæ aliæ compoſitioneſ, ut patet in ipſa Bulla. Agunt de hac materia *Eman. Rodriq. in expoſit. Bullæ. Diana par. 1. tr. 11. Ludovicuſ à Cruce diſp. de Bulla.* & Alij paulò poſt citandi ex occaſione Jubilæi.

DE JUBILÆIſ.

1. **P**oſt Bullam ſubdi poteſt aliquid de Jubilæo, quod eſt veluti quædam Bulla quindecim ſerè dierum. Solent enim Summi Pontificeſ, propter publicaeſ neceſſitateſ, ad excitandam fidelium devotionem, concedere indulgentiam pleniffimam, qualis concedi ſolet anno Jubilæi, ſub quibuſdam conditionibuſ, quæ ſolent eſſe, Jejunium, Eleemoſyna, Eccleſiarum viſitatio cum oratione, Confeſſio, & Communio; & conceduntur ſimilia ſerè privilegia, ut

in Bulla , nempe absolutio à reservatis per quemcunque Confessarium approbatum ab Ordinario loci , commutatio item votorum. Quâ in re primò , & maximè advertenda sunt verba , & clausulæ , quæ ponuntur in Brevis Apostolico , & juxta hæc solvuntur difficultates , & diriguntur pœnitentes , & multa sunt prorsus communia cum ijs , quæ dicta sunt de Bulla.

2. Probabile est per Jubilæum posse Confessarium absolvere ab hæresi in foro conscientiæ , quando universaliter omnes casus , etiam contenti in Bulla Cœnæ Domini , conceduntur : quamvis enim regulariter in Confessionibus generalibus non includatur hæresis ; tamen , cum Jubilæum sit privilegium extraordinarium , procedens à summa benignitate , & liberalitate Pontificum , ob universales necessitates Ecclesiæ ; probabile est , Pontifices velle etiam hoc peccatum includere , nisi expressè excludant : sicuti justis de causis interdum expressè excludunt. Ita *Filhuc. t. 1. tr. 8. c. 20. n. 265. Fagun. de præcept. Eccl. præcepto 2. lib. 8. c. 8. n. 38. & Alij apud Dianam p. 1. tr. 5. resol. 1.*

3. Qui peccat in confidentiam Jubilæi peccato reservato, si pœniteat, & legitime confiteatur, poterit absolvi; nisi in Jubilæo exprimatur, quòd peccata reservata, facta in confidentiam Jubilæi, non possunt absolvi. *Filiuc. loco cit. n. 262.* Ubi adverte, quòd aliud est peccare positâ notitiâ Jubilæi, seu post ejus notitiam, aliud in confidentiam ipsius; nisi enim notitia influat aliquo modo in peccatum, & sit ejus causa, non transit in confidentiam. Item qui post confessionem iterum peccat peccato reservato; poterit iterum absolvi, si non expiraverit tempus Jubilæi pro ipso. *Filiuc. loco citat. n. 278. Sanch. in Sum. t. 1. l. 4. c. 54. n. 28. qui n. 30. secutus Suarium, docet eum, qui primâ hebdomadâ sumpsit Jubilæum, non posse sumere in secunda, nec secundo frui privilegijs Jubilæi: licet alij probabiliter contrarium doceant. Idem habet Filiuc. loco cit. num. 278. quæ res valde dependet à tenore verborum Jubilæi.*

4. Non solùm peccata reservata oblita possunt post elapsum tempus Jubilæi absolvi à quolibet Confessario, quia sublata est reservatio, sed etiam aliqui probabi-

babile putant posse commutari vota tempore Jubilæi non commutata, saltem, quæ ex oblivione fuere relicta, Ita *Sancti ibid. à num. 31. usque ad 41.* licet plures contrarium doceant.

5. Si quis absolvatur à reservatis, habens intentionem lucrandi Jubilæum, postea verò non perficiat alia opera, nec lucretur Indulgentiam; non propterea redeunt peccata remissa, sed verè manet ab illis absolutus, sine obligatione repetendi confessionem pro reservatis. *Sanchez ibid. n. 42.* & quamvis Aliqui putent, peccare in eo casu poenitentem, si absque causa non perficiat alia opera Jubilæi, ut *Suar. cit. ibi à Sanchez n. 54* ipse tamen putat, non peccare si processerit bonâ fide initio, neque postea adsit contemptus. Ita etiam *Bonac. t. 1. de Sacram. disput. 5. q. 7. §. 5. n. 26. &c.* Plura de Jubilæis, præter Auctores citatos, habet *Sanctarellus tract. de Jubilæis, Petrus Prost. in Spicilegio Theolog. & Alij apud ipsos.*

DE INDULGENTIJS.

1. **N**ON incongruè etiam adnectitur huic materiæ de poenitentia, tractatus de Indulgentijs: nam hæc etiam per-

pertinent ad remissionem peccatorum, ad quam ordinatur hoc Sacramentum. Multa autem de ijs dici possent, præsertim contra hæreticos, quæ pertinent ad conditionem illarum, & auctoritatem dantis, & modum, & similia, quæ magis speculativa sunt, quàm practica. Ego quod ad rem meam facit, præcipua quædam colligam, quæ magis ad usum, & praxim Indulgentiarum conveniunt. Plura de his habent *Suar. t. 4. in 3. p. à disp. 49. Filiuc. t. 1. tr. 8. à c. 3. Bonac. de Sacram. disp. 6. Valent. t. 3. disp. 7. q. 20. Tolet. l. 6. à c. 21. & Alij complures apud ipsos.*

2. Est ergo Indulgentia, prout hoc loco accipitur, Remissio seu Condonatio pœnæ temporalis debitæ peccatis, ex Thesaurò Ecclesiæ, extra Sacramentum. Pro qua re sciendum est; quòd qui peccat, duo mala incurrit; malum, seu reatum culpæ, & malum, seu reatum pœnæ: v. g. in peccato mortali malum culpæ consistit in privatione gratiæ sanctificantis, vel etiam simul in aliqua deordinatione, & aversione à Summo Bono, ut relictà à peccato actuali præterito, quod propterea dicitur mortaliter permanere in anima: malum verò

verò pœnæ consistit in privatione alicujus boni, vel inflictione alicujus mali sine peccato, quod Deus vel per se, vel per alios secundum justitiam infert peccatori in punitionem peccati; qui enim delinquit, dignus est pœnâ: v. g. peccato mortali debetur primò pœna privationis Beatitudinis, seu Visionis Beatæ, quæ est pœna damni: deinde omnes illæ afflictiones, tormenta, & pœnalitates, quas damnati patiuntur in inferno, & dicitur pœna sensûs. Et quidem culpa in hoc peccato remittitur per Sacramenta, aut per Contritionem, & Charitatem, cum voto Sacramenti, & similiter pœna damni. Aternitas verò pœnæ sensûs transit in pœnam temporalem, vel in hac vita, vel in Purgatorio: & respectu hujus pœnæ temporalis est per se, & primariò Indulgentia, de qua loquimur.

3. Similiter in peccato veniali est sua culpa, & deformitas, & deordinatio levius sine gratiæ privatione, aut aversione à Deo: & est etiam pœna temporalis debita huic deordinationi, sive in hac vita, sive in Purgatorio: & pro hac etiam pœna temporali delenda valent Indulgentiæ, Quòd autem hæc omnia

vera

vera sint, & sit etiam in Ecclesia potestas concedendi Indulgentias, residens maximè in Summo Pontifice; Catholica Fides docet ex Traditione Apostolica, & indubitanter credendum est. *Lege Trident. sess. 25. in Decreto de Indulgentijs.*

4. Demum quia poena, mortali peccato debita, nunquam remittitur, nisi remissâ culpâ mortali; nam dum homo est Dei inimicus carens gratiâ, non est dignus tali remissione apud Deum: & quia etiam peccatum veniale, neque quoad culpam, neque quoad poenam remittitur, nisi remissô mortali; propter eandem causam, hinc fit, ut ille, qui lucrari debet sibi Indulgentiam, necesse sit, ut sit in gratia, saltem in illo momento, quo illam lucratur, ut etiam infra dicam.

5. His positis, statim apparet sensus definitionis positæ: Dicitur enim Indulgentia esse condonatio, seu remissio poenæ temporalis, &c. Nam culpa in mortali remittitur per Sacramenta, ut dictum est; culpa verò in veniali remittitur per aliquem bonum motum, ex gratia proveniente, contrarium tali veniali: poena verò temporalis remittitur, & compensatur per opera bona

facta

facta in gratia, ut sunt Pœnitentia, Eleemosyna, Orationes, & alia opera Pietatis in hac vita : seu per pœnas Purgatorij in alia : & pro his pœnis valent Indulgentiæ, de quibus loquimur.

6. Dicitur etiam in definitione, ex Thesauro Ecclesiæ : Pro quo sciendum est, quod opera hominis iusti sunt meritoria, impetratoria, & satisfactoria pro pœnis secundum aliquam proportionem, quam Deus scit. Et quidem, ut meritoria, valent pro ipso operante ad augmentum Gratiæ, & Gloriæ : ut verò impetratoria, & satisfactoria, non solum valent pro ipso, sed possunt etiam applicari, & exhiberi Deo pro alijs proximis indigentibus; & sic unus subire potest pœnam ex Charitate pro alio, ita Deo acceptante. Sic etiam opera Christi Domini suere nobis meritoria remissionis peccatorum, gratiæ, & gloriæ, & omnium bonorum, quantum est ex se, & satisfactoria pro omnibus pœnis, nobis debitis, in ordine ad Deum, & quidem cum infinito excessu. Et similiter opera Beatissimæ Virginis, & aliorum Justorum, quibus ipsi non indiguerunt ad satisfactionem pro se ipsis, possunt applicari nobis; quæ
opera

opera, in quantum satisfactoria, manent in divina acceptatione ad hunc ipsum usum, ut applicari possint nobis pro pœnis nobis debitis: & sic per quandam metaphoram dicuntur Thesaurus Ecclesiæ: Ex hoc ergo Ecclesiæ Thesau- ro sumuntur Indulgentiæ ad remissionem pœnarum nobis debitarum, juxta quantitatem mox dicendam.

7. Demum dicitur extra Sacramentum: nam etiam in aliquibus Sacramentis remittitur pœna temporalis ex vi Sacramenti, & ex opere operato: sed hoc non venit nomine Indulgentiæ, ut de ea nunc loquimur. Sic ergo constat quid sit Indulgentia.

8. Potest autem ea triplex esse: Personalis, Localis, & Realis. Personalis est, quando conceditur per se personæ facienti hoc, vel illud, ubicunque reperiat. v. g. si quis recitaverit Coronam, habeat talem Indulgentiam, &c. Localis, quando conceditur Personæ ratione loci. v. g. si quis oraverit in tali Ecclesia, si celebraverit in tali Altari, &c. Realis est, quando conceditur Personæ ratione alicujus rei mobilis, quam secum habeat. v. g. ratione Imaginis, Crucifixi, Globuli benedicti, Icu-

Icunculæ, Numismatis, &c. Item aliquando Indulgentia conceditur ad tempus, aliquando in perpetuum, juxta voluntatem concedentis.

9. In Indulgentijs maximè advertendæ sunt clausulæ, conditiones, & opera injuncta, sub quibus conceduntur, ut omnia impleantur; nam si aliqua deesset, non obtineretur Indulgentia, & propterea dicuntur tantum valere, quantum sonant verba: quamvis possit dari in hoc parvitas materiæ. v. g. si quis ad lucrandum Indulgentiam deberet recitare Rosarium, & in recitando relinqueret unam Salutationem Anglicam, adhuc consequeretur Indulgentiam: quia juxta tacitam intentionem concedentis, hoc parum pro nihilo reputabitur: consultius tamen est in his rebus exactam diligentiam exhibere.

10. Non est necesse, ut qui lucraturus est Indulgentias, dum opera injuncta facit, sit in gratia, v. g. jejunando, visitando Ecclesias, dando eleemosynam, &c. Sed sufficit, ut suprâ tetigi, quod in ultimâ instanti ultimi operis, quando consequi debet Indulgentiam, sit in gratia. Ratio verò est, quia talia
opera

opera requiruntur ad Indulgentiam , ut conditiones requisitæ & pia opera quædam ; non autem , ut opera satisfactoria : Nam per Indulgentiam satisfactiones Christi applicantur pro nostris satisfactionibus ; & sic sufficit, quòd illa opera exhibeantur , ut requisita ad Indulgentiam consequendam : nisi ali- quod opus tale esset, quod ex se exiget statum hominis in gratia, qualis est communio. Verum est tamen , quòd si fiant ab existente in gratia , facerent ad remissionem pœnæ, non solùm ratione Indulgentiæ , sed etiam ratione sui ; & omnes conari deberent ita facere.

11. Indulgentia interdum est Totalis, & dicitur Plenaria, seu Plenior, seu Plenissima, quæ nunc pro eodem accipiuntur ; & tunc valet pro tota pœna temporali, debita peccatis præteritis. Aliquando est Partialis, ut pro tertia parte peccatorum, v. g. pro tot annis, pro tot quadragenis, seu carenis, tot diebus, &c. & sæpe addi solebat, ex pœnitentijs injunctis ; & tunc valet secundum positam limitationem. Pro quo sciendum est, quòd olim secundum *Canones* , pro quibusdam peccatis gra-

vioribus imponebatur pœna annorum, quadragenarum, dierum, &c. Ita ut teneretur pœnitens per unum, vel plures annos hoc, vel illud facere singulis diebus, vel hebdomadibus: aut unam, vel plures quadragenas jejuniorum, &c. Pro his ergò relaxandis, ponebantur illa verba, ex pœnitentijs injunctis. Ubi adverte, quòd illæ particulæ non erant restrictivæ; sed ampliativæ: ut sensus esset, quòd lucrarentur Indulgentiam, etiam ex pœnis injunctis, & non solum de non injunctis.

12. Ex quo infertur, valere nunc Indulgentias etiam pro pœnis injunctis à Confessario secundum quantitatem Indulgentiæ. Pro quo sciendum est, quòd hæ pœnitentiæ aliquando imponuntur à Confessarijs, non solum ut satisfactoriæ, sed etiam ut medicinales. v. g. imponuntur jejunia non solum ut per illa satisfiat pro pœna temporali, sed etiam, quia judicat pœnitentem indigere jejunijs in remedium pro peccatis vitandis, & sic de similibus: & hoc pacto dicuntur pœnitentiæ medicinales. Indulgentiæ ergò valent ad supplendas pœnitentias, ut satisfactoriæ sunt, non autem ut medicinales: quòd

autem

autem hoc vel illo modo dentur ; remittitur arbitrio Confessarij ; qui quando pœnitens lucraturus est Ingulgentias, potest remittere quantitatem pœnitentiæ propter Indulgentias, (quod etiam ipse pœnitens facere potest) deberet tamen semper aliquam pœnitentiam dare propter integritatem Sacramenti , cùm satisfactio sit pars Sacramenti.

13. Interdum in Indulgentijs sunt hæc, vel similia verba: si aliquis fecerit, aut hoc, aut hoc, &c. Et sic confessus & contritus, talem Indulgentiam consequatur quoad culpam, & pœnam: quod intelligendum est, non quia Indulgentia per se præcisè valeat ad remissionem culpæ, ut dictum est; sed quia occasione Indulgentiæ, & per connexionem aliquam ratione Contritionis, & Confessionis requisitæ ad Indulgentiam, acquiritur pariter remissio culpæ: & sic dicitur, quòd in tali Indulgentia habetur remissio culpæ, & pœnæ.

14. Similiter illa verba, contritus, & confessus, quando simul ponuntur, sensum hunc habent; scilicet si homo habeat mortalia, etiamsi putet se esse contritum, & in gratia, faciat tamen con-

sessionem Sacramentalem. Potest enim esse, ut Pontifex concedens Indulgentiam, exigit Confessionem, non solum ad habendam gratiam sanctificantem, & remissionem peccatorum, quæ potest haberi per contritionem cum voto Sacramenti; sed etiam ut conditionem per se requisitam ad lucrandam Indulgentiam; & sic requiritur Confessio, quamvis homo per contritionem existimaret, se esse in gratia. Quod si ex verbis Indulgentiæ colligi posset, confessionem requiri propter statum gratiæ; si homo sit in gratia, probabile est, lucrari Indulgentiam, non præmissâ confessione, sicuti si non haberet nisi venialia: sed tutius est in his casibus præmittere confessionem.

15. Non possumus propriâ auctoritate facere opera injuncta ad lucrandas Indulgentias pro alijs, nisi id expressè ponatur in tenore Indulgentiæ: quia ipsæ tantum valent, quantum sonant. Sæpe autem ponitur, ut lucrari possimus Indulgentias pro Defunctis, applicando illas Animabus Purgatorij per modum suffragij. Dicitur autem per modum suffragij, quia cum Animæ Purgatorij non sint Summo Pontifici sub-

jectæ.

jectæ, non potest illas liberare à poenis per modum absolutionis, tanquam auctoritatem habens in illas; sed per modum cujusdam auxiliij, seu suffragij, offerendo satisfactiones Deo in auxilium illarum, ut Deus illis remittat poenas, & sic capaces sunt Indulgentiæ per modum suffragij: qui verò illas lucratur pro defunctis, non est necesse, ut opera injuncta faciat existens in gratia, ut ex dictis n. 10. colligi potest.

16. Demum si quis faciat opera injuncta ad Indulgentiam consequendam, & alioqui sit illius capax; etiamsi nihil actu cogitet de Indulgentia, probabile est, illum lucrari: quia vel talis intentio actualis illam lucrandi non est necessaria, cum non ponatur in tenore Indulgentiæ; vel si est necessaria, satis est implicita: dum enim bene homo operatur, implicitè intendit sibi prod. esse per sua bona opera, quantum potest: & sic lucratur Indulgentias, quas lucraretur, si explicitè illas intenderet: nisi fortè in aliquo tenore Indulgentiæ requireretur explicita intentio illam lucrandi, saltèm virtualis. Atque hæc de Indulgentijs,

DE SACRAMENTO Extremæ Unctionis.

Definitio, Materia, & Forma.

1. **Q**uintum Sacramentum est Extrema Unctio, quæ ita serè definiri potest: Est Sacramentum, in quo Sacerdos ungit oleo consecrato certas partes corporis infirmi, probabiliter periclitantis, sub quadam determinata forma verborum. Fuit institutum à Christo Domino, & per Divum Jacobum in sua Epistola publicatum, & distinctum à cæteris: & est unum numero respectu unius ægroti ad unum finem; quamvis habeat plures velut partiales unctiones, & formas: & non imprimit Characterem.

2. Materia remota ipsius est oleum olivarum consecratum, seu benedictum ab Episcopo; & ex præcepto debet esse novum illius anni: proxima verò materia est Unctio talis olei per Sacerdotem; & ex consuetudine per modum Crucis: licet id non sit de necessitate Sacramenti; nec etiam invocatio Sanctissimæ Trinitatis. Est tamen necessarium ex præcepto, ut saltè sit in quinque partibus corporis, propter quinque sen-

sensus, hoc ordine: nempe in oculis, auribus, naribus, ore, & manibus. Aliæ autem duæ unctiones, scilicet in renibus, & pedibus, quæ decentius in sœminis omittuntur, non sunt de necessitate, nec apud omnes in usu; quare quoad has servari debet praxis cujusque Ecclesiæ: in sœminis alicubi pro renibus fit in pectore. Et quamvis ex consuetudine Ecclesiæ duplex unctio fiat in quolibet sensu habente duo organa (sub unica forma) tamen id non est de necessitate Sacramenti: & si urgeret periculum, sufficeret una in uno sensu; & si infirmus careret illâ parte, in qua recipi debet unctio, ungatur in parte viciniore.

3. Forma hujus Sacramenti continetur illis verbis à Sacerdote prolatis, nempe: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam, inau-*
geat tibi Deus quidquid per visum deli-
quisti, Amen. quod dicitur dum ungun-
tur oculi: & semper repetitur eadem
forma in alijs unctionibus, mutato no-
mine sensûs; nempe quidquid per *au-*
ditum in auribus; quidquid per *odora-*
rum in naribus; in pedibus quidquid
per *incessum*; in renibus quidquid per
lumborum delectationem (aliqui dicunt

per ardorem libidinis,) Unde patet hanc formam esse deprecatoriam. Quòd si in his fiat aliqua variatio, quæ non destruat sensum, nihil refert; ut si loco illius particulæ *indulgeat*, dicatur *parcat*, vel *remittat*; & loco illius particulæ *deliquisti*, dicatur *peccasti*. Item relinquatur particula, *Amen*. Sed in his advertat Sacerdos, ut sequatur usum suæ Ecclesiæ, & maximè Rituale Romanum.

4. In casu gravis necessitatis potest validè, & licitè Sacerdos, semel tantum prolatis verbis formæ, & unicâ unctione adhibita in singulis illis quinque partibus, ita dicere: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum* (& ungat oculos) *per auditum* (& ungat aures) *per odoratum*, (& ungat nares) *per gustum*, (& ungat os) *per tactum*, (& ungat manus) *deliquisti*.

5. Gravis controversia est inter Doctores, quotnam unctiones ex prædictis, & quænam forma sint de essentia hujus Sacramenti? ita ut, si aliqua desit, non perficiatur Sacramentum, nec ullum effectum habeat. Multi putant cum S. Thoma quinque illas priores esse de essentia; aliqui verò putant, in

fin-

singulis conferri suas gratias *partiales*. independenter ab alijs. Quâ in re nihil habemus ab Ecclesia definitum; veritatem Deus scit. Quare debet Sacerdos conari, ut omnes quinque illas unctiões, saltẽm ultimo modo prædicto, perficiat. Quod si contingat ægrotum mori antequam perficiatur integrum Sacramentum, id, quod reliquum est, omittatur.

Subiectum.

6. **S**ubjectum capax hujus Sacramenti est homo baptizatus, qui saltẽm aliquo tempore habuerit usum rationis, & potuerit peccare (ut colligitur ex verbis formæ) & ita graviter ægrotet, ut prudenter judicetur esse in proximo periculo moriendi. Unde non potest conferri infantibus ante usum rationis, aut perpetuò amentibus; neque ijs, qui sunt quidem in periculo, aut sine vitæ, sed non ex ægritudine, sed aliunde, ut sunt damnati ad supplicia, mulieres parturientes, pugnantes in bello periculoso, aut se commitentes certo vitæ discrimini ex quavis alia causa, & sic de similibus: nisi fortẽ cum his conjuncta sit ægritudo requisita, ut accidit his, qui ex vulnere moriuntur. Datur etiam se-

Es

nibus,

nibus, quamvis non alio morbo, quam senectutis moriantur; nam senectus ipsa est morbus, Cujus rei non alia est causa, nisi quia ita institutum fuit à Christo Domino, ut nobis constat ex Ecclesiae traditione. Et quamvis possit hoc Sacramentum iterari: non tamen in eadem infirmitate, & periculo. Quòd si ægrotus convalescit, & postea iterum incidat in tale periculum; potest reiterari: nec expectandum est, ut ægritudine amittatur usus sensuum: hoc enim potius pertinet ad abutulum, quam ad rectum usum hujus Sacramenti.

Minister.

7. **H**ujus Sacramenti Minister est solus Sacerdos, & quidem ex officio Parochus; alij verò ex ejus licentia, aut commissione, alioqui graviter peccarent. Nec Religiosi possunt Laicis, aut alijs Clericis non Religiosis, illud ministrare sine licentia Parochi: alioqui incidunt in excommunicationem. Quod intelligitur, seclusis aliquorum privilegijs, circa Laicos sibi servientes, aut morientes in eorum ædibus.

8. Hoc Sacramentum uni ægrotò ab uno Sacerdote integrè ministrandum est; & non à pluribus, nisi in casu ex-

tre-

tremæ necessitatis : tunc enim una Unctio cum sua forma posset ab uno Sacerdote fieri, & alia cum sua forma ab alio eodem tempore. Qui casus esset necessarius in eorum sententia, qui putant quinque illas unctiones esse de essentia Sacramenti, quas tamen non posset unus perficere. Aliqui etiam probabiliter putant in casu necessitatis, quando Parochus non posset adesse, nec ab eo peti facultas, quod quilibet Sacerdos possit licitè tale Sacramentum ministrare: quia in tali casu censetur tacita licentia Parochi; alioqui irrationaliter esset invitus.

Necessitas, & Effectus.

PER se loquendo nullum est Præceptum obligans ad receptionem hujus Sacramenti. Quare præciso scandalo, aut contemptu; potest relinqui sine mortali. Conandum tamen est, ut non omittatur propter effectus magnos hujus Sacramenti eo tempore tam periculoso: etiamsi ægrotus deliret, nec illud petierit; dummodo judicetur, quod peteret, si posset, et quod sit dispositus ad illud. Posset etiam valeri necessarium, quando per nullum aliud Sacramentum possit ægroto subveniri, &

probabile sit ægrotum indigere ad salutem. Tenetur etiam Parochus ex iustitia, illud petenti ministrare, saltem per alium: probabile tamen est, ordinariè non teneri cum periculo vitæ; quia non est Sacramentum tantæ necessitatis. *Filliuc. tr. 3. c. 5. n. 100.*

10. Effectus hujus Sacramenti, præter gratiam sanctificantem, sunt multa auxilia gratiæ, quæ Deus tribuit, intuitu ipsius, ad corroborandum animum infirmi contra diabolicas tentationes, & vim morbi: & ad excitandum ad spem, & fervorem. Dicitur etiam tollere reliquias peccati, quæ fortè non sunt omnino deletæ; & ad superandam animi infirmitatem, & debilitatem ex peccatis relictam; & aliquas pœnas peccatorum. Interdum etiam confert primam gratiam, per accidens; atque etiam aliquando sanitatem corporalem, ita Deo disponente.

Ritus.

11. **C**irca ritum administrandi hoc Sacramentum, debet Parochus servare ritum ~~Eccl~~ Ecclesiæ: Et quidem orationes illæ, quæ præcedunt, non debent relinqui sine necessitate: Psalmi verò pœnitentiales non censentur esse

esse sub præcepto. Non potest Parochus hoc Sacramentum administrare sine debitis vestibus ad id requisitis. Legi potest Bonac. in fine, tract. de hoc Sacramento.

DE SACRAMENTO Ordinis.

*Quod inserviet ad instructionem
pro Ordinandis.*

1. **C**irca Ordinis Sacramentum multa sunt, non solum contra hæreticos nostri temporis, sed etiam inter Catholicos controversa. Ego juxta meum institutum, breviter ea proponam, quæ necessaria magis videntur, secutus communiores nostri temporis sententias ex *Fillic. tom. 1. tract. 9. Bonac. disp. 8. 9. de hoc Sacram. Coninch. de Sacram. disp. 20 Vasquez tom. 3. in 3. par. 2 disp. 235. & Alijs,*

Definitio.

2. **O**rdo, prout in præsentī materia accipitur, sic describi potest. *Est Sacramentum, in quo traditur aliquibus peculiaris potestas ad Sacrosanctum Missæ Sacrificium, & Eucharistiam perficiendam: vel immediatè, ut solis Sacerdoti-*

bus; vel *mediate* plùs, vel minùs, quibuscum alijs, ut infra constabit: & quidem omnibus ex officio. Quòd autem Ordo sic definitus, saltèm in aliquo ordine, sit Sacramentum; est de Fide, & semper fuit in Ecclesia, etiam quoad omnes Ordines, secundum communio-rem sententiam: & confert Characterem, sicuti Baptismus, & Confirmatio; et non potest sine Sacrilegio iterari: quòd si quis illicitè iteraret, non esset ex hoc irregularis.

Numerus.

5. **C**ommunis doctrina est ex *Trident. sess. 23. c. 2. & can. 2.* in Ordine contineri septem veluti gradus, qui dicuntur etiam septem Ordines; quibus, veluti per gradus ascenditur ad ultimum, quod est Sacerdotium: nempe *Ostiariatum, Lectoratum, Exorcistatum, Accolytatum, Subdiaconatum, Diaconatum, Presbyteratum*, seu *Sacerdotium*; à quibus denominatur *Ostiararius, Lector, Exorcista, Accolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter*, seu *Sacerdos*: & quamvis omnes Ordines sacra aliqua res sint; tamen nunc primi quatuor dicuntur *Minores*, & non *Sacri*; *ultimi tres Majores, & Sacri*. Cujus rei ratio

ratio est, quia per tres ultimos propius & immediatius ordinantur homines ad Sacrificium Missæ, & Eucharistiam conficiendam; & peculiari modo irrevocabiliter, quantum est ex parte ipsorum, dedicantur ad eundem finem: Et habent in Ecclesia Latina votum solemne castitatis annexum; et obligant ad Divinum Officium recitandum, quod non convenit quatuor prioribus.

4. Prima Tonsura, quæ omnes Ordines præcedit, non est Ordo; sed quædam præparatio, & dispositio ad Ordines, & ad eos introductio: Nec est Sacramentum, nec habet aliquod proprium officium; licet sufficiat ad constituendum hominem Clericum, & privilegijs Clerici fruentem. Similiter Episcopatus, secundum communio rem sententiam, non est totaliter novus Ordo, sed quidam gradus Sacerdotij, & veluti extensio ipsius; est enim Episcopus summus Sacerdos in sua Diœcesi: similiter Cantoratus, seu officium Cantoris, non est ordo, quia non confertur cum aliqua consecratione. Legite *Coninch, loc. cit. lib. 2. Filiuc, c. 1. n. 12. q. 12.*

Officia.

Officia.

5. **S**ingulorum Ordinum Officia ex Pontificali Romano, & alijs hæc ferè, & communiter enumerantur: Ostiarij munus, & officium est, claves Templi conservare; aperire, & claudere ejus januas; arcere eos, quibus non licet interesse Sacris; campanas pulsare; quæ inter Ecclesiam sunt custodire; ei, qui prædicat, librum aperire. Lectoris munus est, legere in Ecclesia lectiones veteris, & novi Testamenti; rudimenta Fidei Christianæ Catechumenos docere.

6. Exorcistæ munus est, manus imponere super Energumenos, seu vexatos à spiritibus immundis, ad illos adjurandos, & rejiciendos, item ad exorcizandos Catechumenos. Solebat etiam olim facere, ut qui non communicarent, darent locum communicantibus, & infundere aquam, sive in ministerium Baptismi, sive ad ablutionem post communionem communicantibus. Accolyti munus est, præparare ampullas vini, & aquæ, ad Sacrificium Missæ, & porrigere Subdiacono; ferre cereos ad idem Sacrificium, & illi ministrare. Unde dictus est Accolytus, quasi subsequens,

quens, seu pedisequus; Dicitur est etiam
Ceroferarius.

7. Subdiaconi munus est, immediate
subordinari Diacono ad Sacrificium Mis-
sæ; Calicem, & Patenam illi tradere;
urceolum cum aqua præbere; aquam
ad lavandas manus infundere: Sed præ-
cipue ejus munus est; Epistolam ex of-
ficio, & solemniter in missa legere. Dia-
coni munus est, cantare solemniter E-
vangelium in Missa; ministrare imme-
diatè Sacerdoti in omnibus, quæ perti-
nent ad Missæ Sacrificium; vestire Al-
taria, Crucem ferre; item ex commis-
sione Sacerdotis prædicare, & bapti-
zare.

8. Presbyteri munus est præcipuum,
offerre Sacrificium Missæ; unde dicitur
habere potestatem in Corpus Domini
verum. Absolvere à peccatis, juxta ea,
quæ dicta sunt in Sacramento Pœnitent-
iæ; Unde dicitur habere potestatem in
Corpus Domini mysticum. Item aliqua
alia Sacramenta ministrare, juxta supe-
rius dicta: pascere populum doctrinâ,
& exemplo; Et aliquas benedictiones
facere, ut Aquæ Benedicte, & similes.

Quis Ordo sit Sacramentum.

9. Sicuti certum est, Ordinationem Sacerdotis, quæ etiam extendi potest ad Ordinationem Episcopi, esse verum Sacramentum: Ita, saltèm communissima sententia est, Ordinationem Diaconi, & Subdiaconi esse vera Sacramenta, & convenire illis omnia, quæ ad essentiam Sacramenti ex supradictis requiruntur. Item multò probabilior sententia est, & communior, quatuor etiam minores ordines, esse Sacramenta, idest, in illis cæremonijs, quibus conferuntur tales Ordines, inveniri essentiam, & conditiones Sacramenti. Plura de hac re Theologi, S. Th. Bellarm. Val. Vass. & Alij citati à Con. d. 20. dub. 6.

10. Quamvis hæc omnia Sacramenta sint reipsâ plura: tamen pertinent, & constituunt unum Sacramentum Ordinis, per quandam aggregationem, & ordinationem ad unum finem proximum Sanctissimæ Eucharistiæ, & Sacrificij Missæ; sicuti multi digiti constituunt unam manum, & multa membra unum corpus: non tamen possunt omnia septem Sacramenta dici unum Sacramentum eodem modo; quia non habent omnia unum proximum, & veluti

veluti indivisibilem finem, sed varios,
ut constat ex dictis.

Materia, & Forma.

11. **C**onsequenter omnibus his Sa-
cramentis assignari debet ma-
teria, & forma, juxta ea, quæ univer-
saliter de Sacramentis supra dicta sunt:
Et quamvis in hac re multæ fuerint,
& diversæ opiniones, sequar tamen in
earum assignatione communioem no-
stri temporis sententiam. Et quidem
in universali, materia proxima cujus-
que Ordinationis. ut Sacramentum est,
consistit in traditione, & acceptatione
alicujus rei, quæ ordinando traditur ab
Episcopo; ipsa verò res dicitur materia
remota: forma autem in illis verbis,
quæ in tali traditione ab Episcopo di-
cuntur. Debent autem hæc materia &
forma moraliter esse aliquo modo si-
mul; juxta ea, quæ supra de hac re di-
cta sunt.

12. Itaque materia Ostiariatûs est tra-
ditio Clavium & Cymbali: Lectoratûs
traditio libri Lctionum, & Prophetia-
rum: Exorcistatûs traditio libelli Exor-
cismorum, & Adjurationum: Accoly-
tatûs traditio Candelabri cum candela
extincta; & traditio Urceoli/vacui, quæ
sunt

sunt veluti duæ materiæ partiales in hoc Ordine. Formæ sunt, ut dixi, verba, quæ ab Episcopo proferuntur in talium rerum traditione.

13. Subdiaconatûs verò materia est traditio Calicis vacui cum Patena vacua, & traditio libri Epistolarum; tanquam duæ partiales materiæ, ut dixi de Accolytatu. Diaconatûs materia est traditio libri Evangeliorum, nempe Missalis, cum impositione manuum, Sacerdotij demum materia est porrectio Calicis cum vino, & Patenæ cum Hostia; & præterea Impositio manuum, quando ab Episcopo traditur potestas in Corpus Domini mysticum, scilicet ad absolvendum à peccatis: Et hæc habentur tanquam duæ materiæ partiales, ut dixi de Accolyto, & Subdiacono, Formæ verò sunt verba, quæ in talium rerum traditione, & manuum impositione dicuntur ab Episcopo, scilicet *Accipe potestatem*, &c. Quæ ex Pontificali distinctè ponit *Fillius*, loc. cit. c. 2. n. 21. Demum in consecratione Episcopi, ij, qui putant esse Sacramentum, assignant pro materia, impositionem manuum trium Episcoporum; & pro forma verba illa, quæ ab illis proferuntur;

tur : scilicet , *Accipe Spiritum Sanctum* , &c. Aliqui addunt alias materias partiales Legite *Filliuc. ibid. n. 40.*

14. Ubi advertendum est, quòd in ijs Sacramentis , in quibus sunt duæ veluti partiales materiæ , & formæ ; si casu aliquo una ex illis omittatur , debet suppleri in alia Ordinatione , non reiteratâ eâ parte , quæ fuit integra : v.g. si in Sacerdotio fuerit collata prima potestas , quæ dicitur Ordinis , & non secunda , quæ dicitur Jurisdictionis in communi : debet suppleri secunda , primâ manente integrâ , quæ non dependet à secunda : at verò cum secunda dependeat , & supponat primam , si fuisset collata secunda , non prima , invalidè fuisset collata ; & sic utraque debet conferri.

15. Sacerdotio ordinandus debet physicè tangere Patenam , & Calicem , aut saltè Patenam Calici superpositam , licet non hostiam : & omnes ordinandi debent conari , non solum ut ostendant se acceptare , quod traditur , quod esset moraliter tangere ; sed etiam ut physicè , & reverà tangant : quod aliqui putant , ad minimum esse necessarium necessitate præcepti ; saltè ne se exponant periculo invalidæ Ordina-

nationis : Non tamen necesse est , ut contactus sit magnus , aut prolixior ; sed sufficit levior , & brevior.

Ætas , & Ordo recipiendi.

16. **I**N ordinandis , ut licitè ordinentur , requiritur determinata ætas : & quidem post *Trident. sess. 23. cap. 12. de reformat.* Ad Subdiaconatum requiritur annus 22. inchoatus : Ad Diaconatum 23. inchoatus : Ad Sacerdotium 25. inchoatus : Pro prima Tonsura septennium completum : Pro tribus primis minoribus Ordinibus relinquitur arbitrio Episcopi ; dummodo ordinandus perfectum usum rationis habeat , & scientiam singulis Ordinibus necessariam : Pro Accolytatu verò duodecimus annus completus. Si verò aliquis scienter ante debitam ætatem ordinaretur absque dispensatione , licet valeret Ordinatio , graviter tamen peccaret : Et si esset puer ante usum rationis , graviter peccaret ordinans , & qui ad talem ordinationem concurrerent.

17. Ex necessitate præcepti Ordines suscipiendi sunt eodem ordine , quo supra fuere enumerati : Et quamvis valida esset receptio Ordinis Superioris , v. g. Diaconatus , relicto Subdiaconatu ,

seu ante Subdiaconatum; & sic de cæteris: hic tamen, qui dicitur per saltum ordinatus, maneret suspensus à sui Ordinis executione, & ab ulterioris receptione: Potest tamen Episcopus cum tali dispensare, ut Ordinem relictum recipiat, & ad ulteriora progrediatur; nisi ante talem dispensationem solenniter ministrasset in Ordine per saltum suscepto. Tunc enim requiritur dispensatio Summi Pontificis.

Trident. sess. 23. c. 14. de reform.

Scientia, & Mores.

18. **R**equiritur etiam certa scientia in Ordinandis: & quidem ex *Trident. sess. 23. citata, de reformatione cap. 4.* Ad primam Tonsuram requiritur, ut sciant legere, & scribere (saltèm vulgari lingvâ secundum aliquos) & Fidei rudimenta sint edocti. Ad minores Ordines *cap. 11.* requiritur, ut saltèm latinam lingvam intelligant. Pro Subdiaconis verò, & Diaconis *c. 13.* requiritur, ut præterea in ijs, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, sint instructi. Pro Presbyteris verò *cap. 14.* requiritur præterea, ut ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem; ac ad ministranda

da Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur.

19. Item ex ijsdem locis Concilij requiruntur in Ordinandis quædam alia: ut, quod probabilis conjectura sit, ordinandos hoc vitæ genus inire, non secularis judicij fugiendi fraude; sed ut Deo fidelem cultum præstent. Unde si quis minoribus Ordinibus initiaretur animo non serviendi Ecclesiæ in illis, sed certo tempore renunciandi; peccaret graviter, cum agatur in materia gravi. Item ad minores Ordines requiritur, ut bonum à Patocho, & Magistro scholæ testimonium habeant. Pro Ordinibus verò maioribus monet Episcopos Concilium, non quoslibet in debita ætate constitutos debere ad hos Ordines assumi; sed dignos dumtaxat, & quorum probata vita lenectus sit. Ad quod requirit, ut habeant bonum testimonium, & qui sperent Deo auctore se continere posse, id est, castitatem illæsam servare; Quod maxime ad Sacerdotes pertinet: Pro quibus additur, ut ita pietate, ac castis moribus conspicui sint; ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab ijs expectari possint. Denum requiritur,

ut ordinandus existimet, se esse in gratia, ut dignè recipiat Sacramentum. Quòd si habeat conscientiam peccati mortalis, vel conteratur, vel etiam confiteatur, si debet communicare.

Subiectum.

20. **R**equiritur in Ordinando sexus, & habilitas: nempe, ut sit vir, non femina; nec hermaphroditus, id est, utriusque sexus: ut sit baptizatus; nam in ijs susceptio Ordinis esset invalida: Item nec perpetuò amens, & omnino naturâ inhabilis ad Ordines ministrandos: Præterea ut non sit suspensus ab ulterioris Ordinis receptione, non interdictus, non excommunicatus, non irregularis, juxta ea, quæ de his rebus dicuntur infra suis locis. An autem, si quis ordinetur sacris Ordinibus, infans, aut ante annos pubertatis, aut ex metu gravi, aut ignorans obligationem suam, teneatur ad continentiam, & ad statum Clericalem, cum postea id resciverit. Legite *Conc. dis. 20. dub. 14.*

Minister.

21. **M**inister Ordinarius, qui conferre possit hoc Sacramentum, est

est solus Episcopus consecratus; qui etiam si esset hæreticus, schismaticus, excommunicatus, suspensus, vel degradatus, quamvis illicitè, validè tamen conferret, quantum ex hoc capite. Quia Ordinum collatio, est actus Ordinis, non Jurisdictionis. Ordo autem est indelebilis, & semper manet in illis. Minores Ordines ex privilegio, & commissione possunt Sacerdotes non Episcopi conferre, ut Cardinales, & multi Abbates. Utrum autem possint Subdiaconatum, & Diaconatum ex commissione Summi Pontificis. Legite *Convin. loc. cit. dub. 9.*

22. Episcopus non potest licitè ordinare, nisi sibi subditos; alienos autem cum dimissorijs à proprio Ordinario: Alioqui maneret suspensus per annum ab Ordinum collatione, ex *Trident. sess. 23. cap. 8 de reformat.* Potest tamen aliquis esse subditus alicui Episcopo ex triplici capite. 1. ratione originis, quia in ejus diœcesi natus sit non casu, & per accidens. 2. ratione domicilij, quia ibi animo perpetuò manendi habitat, ad quod sufficiunt decem anni. 3. ratione beneficij, quod in tali diœcesi obinet. Et à quolibet ex his tribus

tribus Episcopis potest petere Dimissorias. Legite *Filliuc. tr. 20. c. 5. n. 101.* Se-
de vacante potest Capitulum dare Di-
missorias, sed post annum à morte Epi-
scopi. *Trident. sess. 7. cap. 10.* Dimissoriæ
concellæ ab Episcopo non expirant
morte ipsius.

23. Cum hoc Sacramentum sit ne-
cessarium toti Ecclesiæ communitati,
ut habeat ministros idoneos ad sui con-
servationem, & propagationem, tenen-
tur Episcopi aliquibus temporibus con-
ferre Ordines, aut curare, ut suis sub-
ditis conferantur, ne desit talium mi-
nistrorum necessarius numerus. Ut au-
tem rectè in tradendis Ordinibus suo
munere fungantur, hæc præstare de-
bent. Primò examen ordinandorum,
vel per se, vel per suos ministros ido-
neos; & quidem erga omnes, etiam
Religiosos, si non sint in hoc privile-
giati post Tridentinum. Excipi possunt
notoriè digni. Hoc examen non solum
debet esse in scientia & doctrina requi-
sita; sed etiam in vita, & moribus, &
natis, & alijs impedimentis.

24. Secundò requiritur in ordinan-
do titulus, qui esse potest triplex. 1. Pa-
trimonij, juxta quantitatem requisitam

in singulis provincijs. 2. Beneficij sufficientis. 3. Paupertatis pro Religiosis.

25. Tertiò, ut non ordinet per saltum; nec suos non subditos: ut debitis interstitijs, & temporibus. Et quidem Ordines minores possunt uni conferri eodem die, si Episcopus dispenset: majores non nisi post annum ab ultimo minore, juxta *Trident. sess. 23. cap. 11.* ad quòd etiam potest Episcopus dispensare, ut ibi habetur. Duo majores Ordines eodem die conferri non possunt, nisi de licentia Papæ. An autem possit aliquis Ordo minor, vel omnes minores conferri eodem die cum Subdiacnato, standum est consuetudini Regionum.

26. In Ordinibus Sacris tradendis servanda sunt tempora præscripta: nempe quatuor Sabbata quatuor temporum, Sabbatum ante Dominicam Passionis, & Sabbatum Sanctum. Inter susceptionem unius Ordinis sacri, & alterius, debet annus intercedere; nisi dispenset Episcopus. *Trident, sess. 23. cap. 13. & 14.*

27. Minores Ordines privatim conferri possunt quolibet die dominico, vel festo duplici manè: & ex consuetudine

dine feriâ sextâ vespere ante Sabbata prædicta: vel etiam, ut aliqui volunt, feriâ quartâ quatuor temporum.

28. Item servandus est locus: Nam publicè majores Ordines conferri debent in Ecclesia Cathedrali, aut in alia Ecclesia inter digniores Diœcesis. *Trident. sess. cit. cap. 8.* Et præsentibus Canonicis, & Clero loci: privatim verò etiam in aliquo domestico sacello. Prima Tonsura quovis anni tempore, die, ac loco conferri potest. Minores Ordines ubique conferri possunt, & eodem die simul cum prima Tonsura.

29. Episcopus tradens Ordines debet esse in gratia, quia confert Sacramenta. Non conferat ordines nisi Confirmationis. Advertat ut applicet materiam, & formam juxta prædicta, & conformet se Pontificali Romano. Non dicat se non habere intentionem ordinandi non habentes Patrimonium, aut irregulares, &c. Quamvis de his investigare debuerit, & non admittere indignos, imò arcere sub comminatione excommunicationis. Habeat tamen intentionem ordinandi quæ quot defacto ordinat, & ipse in genere dispenset, in quibus potest. *Filii. tract. 9. c. 5.*

30. Potest etiam Episcopus præbere Ordines in aliena Diœcesi de licentiâ Episcopi illius loci suis subditis, & subditis ejusdem Episcopi illius Diœcesis, & aliorum, si habeant dimissorias à proprijs Episcopis: Neque opus est, ut hos examinet, si sint à proprijs Episcopis examinati, & approbati.

DE SACRAMENTO Matrimonij.

Definitio, Materia, & Forma.

1. **M**atrimonium est Contractus quidam, & Sacramentum. Ut Contractus sic describi solet, Est conjunctio maritalis legitima viri & feminae, inter legitimas personas, individuum vitæ consuetudinem retinens. Si verò quærat, quid sit Matrimonium, ut est Sacramentum inter Christianos? dici debet, Est Sacramentum consistens in conjunctione Maritali, &c. Ad Matrimonium requiritur necessariò mutus consensus de præsenti, aliquo externo signo expressus, saltè per Procuratorem; & potest esse inter quascunque personas non legitimè impeditas, ut præcetur.

2. Ad videndum quæ sit materia , & forma hujus Sacramenti , sciendum est , quod in eo possunt considerari.

1. Ipsæ personæ contrahentes, quæ mutuo sua corpora sibi invicem tradunt ad finem in hoc Sacramento intentum.
 2. Interni uniuscujusque contrahentis consensus. 3. Externa signa, tales consensus manifestantia, sive consistant in verbis , sive in alio signo. 4. Præsentia Parochi , & verba illa ipsius , *Ego vos conjungo* , &c. Aliqui ergo putant materiam esse ipsos contrahentes , formam verò ipsam corporum traditionem , vel mutuos ipsos consensus. Alij materiam esse internos consensus , formam verò externa signa ipsorum. Alij materiam esse primum consensum unius sponsi , formam secundum consensum alterius sponsi. Et demum aliqui putant formam esse verba illa Sacerdotis : *Ego vos conjungo* , &c. Materiam verò esse aliquid ex prædictis. Et quidem exceptâ hac ultimâ sententiâ , quæ videtur improbabilis , (nam præsentia Parochi post Tridentinum necessaria est , cum tamen antea fuerint vera Matrimonia , & Sacramenta sine tali præsentia , & talibus verbis) aliæ sen-

tentiae probabiles sunt: Nec res est magni momenti, praesertim quantum spectat ad rem nostram. Legite *Con. deput. 24. dub. 3. Filliuc. tract. 18. cap. 1.*

Minister.

3. **H**inc sequitur, Ministros hujus Sacramenti esse ipsos contrahentes: Et cum hoc Sacramentum sit vivorum, id est existentium in gratia, requirit, ut ipsi se existentem esse in gratia: Quare, si habeant conscientiam peccati mortalis, debent vel conteri, vel confiteri, ut in alijs Sacramentis, ne graviter peccent, saltem quatenus indignè suscipiunt hoc Sacramentum. Imò *Trident. sess. 24. c. 1. de reform. Matrimon.* Hortatur conjuges, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante Matrimonij consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiae Sacramentum piè accedant. Potest tamen Sacerdos dici etiam Minister in hoc Sacramento, quoad benedictionem nuptiarum consequentem, quam solus Parochus vel alius Sacerdos, de ejus, vel Ordinarij licentia dare potest, ex *Trid. loco jam citato.* Multi de Parocho, & testibus

requisitis habet *Bonacina de Matrimonio*, *quest. 2. punct. 8. & Alij.*

Effectus.

4 **E**ffectus Matrimonij, ut est Sacramentum, præter gratiæ sanctificantis augmentum, est etiam donum gratiæ ad perficiendum amorem conjugalem, & indissolubilem unitatem inter conjuges, ut habet *Concilium loco citato*: Sub quibus verbis continentur dona gratiæ ad reprimendam concupiscentiam, & ad fidelem cohabitationem conjugum, & rectam proles educationem; & significatur indissolubilitas Matrimonij post legitimam ipsius consummationem. De quo *Filiuc. tr. 10. cap. 2.* Dicitur Matrimonium ratum tantum, quando celebratum est coram Parocho, & duobus testibus: (ex *Tridentino loco citato*,) si adhuc non intercessit carnalis copula. Dicitur verò consummatum, post talem copulam in vase legitimo completam, saltē per viri seminationem.

§. Dixi initio Matrimonium debere esse inter legitimas personas, seu non legitime impeditas: quod maxime adverti debet in hac materia, non solum

Es.

ut

ut licitè, sed etiam ut validè Matrimonium contrahatur: sunt enim aliqua, quæ faciunt ipsum vel illicitum, vel etiam invalidum, de quibus jam dicam.

Impedimenta.

6. **I**mpedimenta eigò, cum quibus non potest contrahi Matrimonium, sunt duplicis generis: alia sunt impediencia tantum, alia impediencia, & dirimentia. Prima sunt illa, cum quibus non potest licitè contrahi Matrimonium inter fideles; Si tamen contrahatur, tenet, & est verum Matrimonium. Secunda sunt illa, cum quibus non potest licitè, nec validè contrahi Matrimonium: Ita ut, si contrahatur, committatur peccatum, & Matrimonium reipsâ sit nullum.

Non dirimentia.

7. **P**rioris generis sunt quinque in genere, nempe Votum, Interdictum, Sponsalia, Catechismus, & Crimen. Primò ergò sunt omnia vota simplicia Castitatis, & Religionis (exceptis votis simplicibus Societatis Jesu) & idem esset, si quis voveret se non ducturum uxorem, aut suscepturum Ordines sacros, in eo casu, in quo tale

VO.

vetum teneret. Quare si quis cum voto Castitatis aut Religionis duceret uxorem peccaret; & consummando Matrimonium peccaret: quia adhuc potest implere suum votum ingrediendo Religionem per spatium duorum mensium post contractum Matrimonium. Item si vovit castitatem tantum, non potest petere debitum, licet possit reddere. Si tamen vovit Religionem post consummatum Matrimonium, potest petere debitum. Mortuâ autem uxore semper remanet prædictum impedimentum in ordine ad aliam.

8. Secundum impedimentum est Interdictum, seu prohibitio: Si enim aliquis sit interdictus per Ecclesiam, ne tali tempore nubat, peccat, si nubat; sed tenet Matrimonium. Cum verò in quibusdam anni temporibus interdiciuntur nuptiæ, intelligitur de solennitate nuptiarum tantum. Item ad hoc impedimentum reduci potest illud sollemnis pœnitentiæ: Nam durante tali tempore, prohibentur pœnitenti nuptiæ; sed nunc tales pœnitentiæ non sunt in usu.

9 Tercium impedimentum est Sponsalia. Si quis enim contraxit sponsalia

cum aliqua, antequam solvantur talia sponsalia, non potest contrahere cum alia: Etiam si hæc secunda non sit consanguinea suæ primæ sponsæ; nam si esset consanguinea, posset esse impedimentum dirimens, ut infra dicemus.

10. Quartum impedimentum est Catechismus: Nam qui est susceptor in Catechismo tantum, & non in Baptismo aut Confirmatione, contrahit eandem cognationem imperfectè, quæ contrahitur in illis Sacramentis; Sed non est impedimentum dirimens, ut in illis, ut dicetur infra. Aliqui putant hoc impedimentum fuisse sublatum per *Tridentinum*. Dicitur autem, Susceptor in Catechismo tantum is, qui tenet baptizandum, & respondet in illis cæremonijs, quæ antecedunt Baptismum tantum, quæ significantur nomine Catechismi.

11. Ultimum impedimentum est Crimen, quod est multiplex: quo crimine posito, non potest homo ducere uxorem ullam; etiam mortuâ suâ uxore, si quam habuit. Crimen est incestus cum consanguinea suæ conjugis, vel etiam sua, ut aliqui volunt, usque ad quartum gradum; licet aliqui velint
usque

usque ad secundum tantum post Tridentinum. 2. est injustum uxoricidium. 3. est raptus alienæ sponsæ, vel uxoris. 4. est cum quis est susceptor proprii filij in Baptismo, vel Confirmatione malo animo, ut contrahat cognationem cum uxore sua. 5. est Sacerdotis occisio declarata per judices. Ultimum est, si quis monialem acceperit in uxorem. At hæc impedimenta criminum potest Episcopus dispensare, & aliqui putant non obligare sub mortali, imò fuisse per consuetudinem abrogata, quod est probabile.

Dirimentia.

12. **S**ecundi generis impedimenta jure antiquo sunt duodecim, contenta ijs versibus.

*Error, conditio, votum, cognatio,
crimen,*

*Cultus disparitas, vici, ordo, ligamen,
honestas;*

Si sis affinis, si forte coire nequibus.

Quibus Jure novo per *Tridentinum* addita sunt alia duo: nempe raptus; & absentia Parochi, & duorum testium: de quibus breviter.

Error.

13. **E**rror, quod est primum impedimentum, potest esse duplex: In substantia, & qualitate personarum; primus dirimit, non secundus: v. g. si quis existimet, se ducere in uxorem talem determinatam personam, sed errore ducit aliam, non tenet Matrimonium. Si verò error esset in qualitate, quia putabat esse virginem, pulchram, divitem, nobilem, sanam, &c. licet decipiatur, tenet Matrimonium: Tamen si in aliquo casu possit hic error esse causa divortij.

Conditio.

14. **I**mpedimentum conditionis est, Servitutis: Cum scilicet aliquis putabat talem liberam, & erat serva; aut esse liberum, & erat servus, non tenet Matrimonium: Si tamen putabat esse servam, & erat libera, valet; quia non est deterius conditionis, quam putaretur.

Votum.

15. **I**mpedimentum voti, est voti solemnis, sive in Religione approbata, sive in sacris Ordinibus, aut etiam vota simplicia Studentium Socie-

tatis Jesu, quæ dirimunt Matrimonium, sicuti vota solemnia Castitatis; et hoc impedimentum habet annexam excommunicationem.

Cognatio.

16. **C**ognatio triplex est: Carnalis, seu naturalis, & dicitur consanguinitas; Spiritualis; & legitima seu legalis. Prima est conjunctio multorum ex uno capite secundum sanguinem descendantium; & hæc impedit usque ad quartum gradum inclusive: licet in linea recta probabile sit impedire in infinitum, vel certe ad longam distantiam. Spiritualis contrahitur in Sacramento Baptismi, & Confirmationis. 1. Inter ipsum baptizantem, & baptizatum. 2. Inter susceptores baptizati (qui duo tantum esse possunt) cum ipso baptizato; & hæc dicitur paternitas. 3. Inter hos ipsos, scilicet baptizantem & susceptores, cum matre & patre baptizati; et hæc dicitur paternitas: Et inter hos tantum post *Tridentinum* valet hoc impedimentum. Si quis verò suscipiat per Procuratorem, non contrahit cognationem, neque ipse Procurator, neque contrahitur à

Susce-

Susceptoribus, nisi in Baptismo solemniter: nec in Confirmatione, nisi à Susceptore confirmato. Demum legalis cognatio est per adoptionem perfectam; cum quis adoptat aliquem, vel aliquam in filium, vel nepotem, vel filiam, &c. Quod impedimentum est, 1. Inter ipsum adoptantem, & adoptatum. 2. Inter ipsum adoptantem, & filios adoptati, usque ad quartum gradum. 3. Inter ipsum adoptatum, & omnes filios adoptantis, saltè legittimos simul & naturales, dum sunt sub patria potestate. 4. Inter adoptatum, & uxorem adoptantis. 5. Inter adoptantem, & uxorem adoptati.

17. Ad dignoscendos gradus consanguinitatis hæ regulæ tradi solent, secundum jus Canonicum, quod servatur in materia Matrimonij. Prima pro linea recta tam descendantium, quam ascendentium, quot personæ sunt in linea unâ demptâ, tot sunt gradus. Sic pater, & filius sunt in primo gradu; Avus, & Nepos in secundo; Et sic de cæteris: In quo nulla est difficultas.

18. Secunda Regula pro linea collateralis in distantia æquali, quando sci-

licet utraque persona distat æqualiter à communi proximo stipite, quoto gradu distant à comuni stipite, eodem distant inter se. Sic duo fratres sunt in primo gradu. Duo contobrini primi sunt in secundo, &c. Tertia pro linea collateralis in distantia inæquali, eo gradu distant personæ inter se, quoto gradu remotior persona distat à communi stipite. Sic filius fratris distat à patruo, seu à fratre sui patris in secundo gradu. Semper enim habetur ratio majoris distantiae, ut constat in sequentibus tabellis pertinentibus ad secundam, & tertiam regulam. Eadem autem ratio est de maribus, & foeminis, licet exempla ponantur in maribus,

PRO SECUNDA Regula.

PRO

P R O T E R T I A

Regula.

19. Quæ verò sit differentia in computandis his gradibus inter jus Civile, & Canonicum, & alia huc pertinentia, legi potest Sanchez de Matrim. libr. 7. disp. 51. Filiuc. t. 1. tr. 10. cap. 5. Præterea advertendum est, quòd in petendis dispensationibus, non satis est dicere, duos esse conjunctos in secundo, vel tertio gradu consanguinitatis; nec item sufficere, si dicatur in secundo gradu inæquali, vel tertio inæquali: sed necesse esse exprimere determinatè inæqualitatem; an scilicet sit patru cum nepte, an pronepte; et similiter an sit amittæ cum nepote, filio fratris, an cum pronepote, &c. Alioqui dispensatio erit subreptitia: quam inæqualitatem solent communiter exprimere his vocabulis v. g. primus in secundo, primus in tertio, &c. Item secundus in tertio, tertius in quarto; vel certè ponere distinctè ipsam arborem consanguinitatis, ut faciliè constet gradus, & ejus inæqualitas. A persona autem remotiori à communi stipite sumitur gradus remotior; à propinquiori autem, cum qua debet iniri Matrimonium, sumitur gradus propinquior, factâ compu-

tatio-

tatione ab eodem communi stipite, ut colligi potest ex superiori tabella.

Crimen.

20. **I**mpedimentum Criminis est quadruplex. Primum est, cum adulter promittit adulteræ, se eam ducturum in uxorem, mortuo ejus viro; Si talis promissio acceptetur, sive ante, sive post adulterium commissum ante mortem sui viri. Secundus casus est, cum vir, & fœmina conveniunt ad occidendum conjugem hoc animo, ut inter se contrahant, & de facto occidunt, etiam nullo præmissio adulterio. Tertius casus est, cum unus conjugum occidit alterum animo contrahendi Matrimonium, etiam altero nesciente: Dummodo intercedat adulterium cognitum ab ipsis adulteris. Ultimus casus est, cum aliquis, post Matrimonium ratum cum aliqua, contrahit cum alia aliud Matrimonium, & consummat illud, sciente hac secundâ uxore: Tunc enim etiam mortuâ primâ uxore, non potest cum hac secunda contrahere. Quæ omnia vera sunt, si Matrimonia prima fuerint vera Matrimonia, & non solum existimata.

Cultûs Disparitas.

21. **I**mpedimentum disparitatis cultûs est inter fidelem baptizatum, & infidelem, seu non baptizatum: non autem si infidelis sit solum hæreticus, aut hæretica. Si tamen infidelitas contingat post contractum Matrimonium; non dissolvitur Matrimonium. Item si uxor, & vir infideles convertantur ad Fidem, remanent in suo Matrimonio; si illud fuit contractum sine impedimento aliquo contra jus naturæ, licet fuerit contractum cum aliquo impedimento juris Canonici tantum: Si verò alter conjugum convertatur ad Fidem, altero remanente in sua infidelitate; si hic secundus consentit habitare cum primo, sine injuria Creatoris, remanet Matrimonium: Sin minus dissolvitur; & conjux fidelis potest iterum nubere cum fidele: Et hoc ordinariè contingit, si uxor infidelis non vult converti ad Fidem.

Vis.

22. **I**mpedimentum Vis, seu coactionis est, cum alter conjugum per violentiam, aut per metum cadentem in constantem virum contraxit;

etiam-

etiam si interius habuerit consensum : Si tamen postea consensit copulæ carnali affectu maritali , valet Matrimonium. Similiter si liberè consentiat Matrimonio, & cesset metus. Ubi adnotandum est, quòd hic metus debet esse injustè incussus, & ad finem contrahendi Matrimonium. Undè valet Matrimonium, si aliquis damnatus ad mortem, vel ad trementes, ut vitet hæc mala, ducit aliquam in uxorem; quia Princeps non vult aliter illum liberare.

Ordo.

23. **I**mpedimentum Ordinis, est post Ordines sacros susceptos, etiam solum Subdiaconatum: Talis enim non potest, nec licitè, nec validè contrahere; et si contrahat est excommunicatus. Si verò uxoratus suscipiat Ordines sacros, verè est ordinatus; quia ille status non impedit validam Ordinum susceptionem: Licet peccet, si id faciat non secundum Sacros Canones.

Ligamen.

24. **I**mpedimentum Ligaminis confurgit ex Matrimonio rato, etiam non consummato: Si enim aliquis post Matrimonium ratum cum una

adhuc

adhuc vivente, contrahat cum alia, non tenet hoc secundum Matrimonium; et multò minùs teneret, si primum Matrimonium fuisset etiam consummatum.

25. Si quis probabiliter, & prudenter existimaret, uxorem suam esse mortuam; illâ tamen vivente, contraheret cum alia, non teneret Matrimonium; licet propter bonam fidem posset petere, & reddere debitum. Quòd si postea sciat uxorem suam vivere, debet omnino abstinere: Si verò solum prudenter dubitet; potest reddere, sed non petere: Et si superveniat uxor, debet illam accipere, relictâ secundâ.

26. Si quis putans uxorem suam vivere, contraheret cum alia, decipiendo illam; etiamsi reverà uxor ipse tunc esset mortua, non valet Matrimonium; quia ejus consensùs non est maritalis, sed fornicarius: Postquam verò resciverit, verè esse mortuam, potest consensu maritali accedere ad secundam, & perficitur matrimonium.

Honestas.

27. **I**mpedimentum publicæ honestatis consurgit: Primò ex sponsalibus,

bus, dummodo sponsalia sint valida. Secundò ex Matrimonio rato, & non consummato: Nam in primo casu sponsus, sive adhuc vivente, sive mortuâ sponsâ; non potest contrahere cum consanguinea sponsæ in primo gradu tantum: Neque sponsa cum consanguineo sponsi, item in primo gradu. In secundo verò casu non potest ducere consanguineas suæ sponsæ usque ad quartum gradum inclusivè. etiam mortuâ suâ sponsâ; & idem dicendum est de sponsa respectu sponsi.

Affinitas.

23. **A**ffinitas est conjunctio plurimum inter se, orta ex copula carnali, sive licita, sive illicita, dummodo sit perfecta, & naturalis inter virum, & foeminam; & habet gradus, sicuti consanguinitas. Itaque vir per Matrimonium ratum, & consummatum contrahit affinitatem cum omnibus consanguineis suæ uxoris usque ad quartum gradum; & nullam ex illis potest secundo ducere, mortuâ suâ uxore, absque dispensatione: Non autem contrahit affinitatem dirimentem, aut impediendentem cum affinibus suæ uxoris; nam affinitas non parit affinitatem. Unde mor-

tuâ suâ uxore, potest contrahere cum quacunque affine suæ uxoris, nisi sit aliud impedimentum: Et similiter dicendum est de uxore respectu sui viri; contrahit enim affinitatem cum omnibus consangvineis sui viri, non tamen cum affinibus illorum.

29. Quando affinitas oritur ex copula illicita, non excedit hoc impedimentum secundum gradum affinitatis: Itaque qui habuit copulam illicitam cum aliqua, non potest ducere aliquam illius consangvineam, usque ad secundum gradum inclusivè tantum: Cum verò hoc impedimentum sequitur post contractum, & consummatum Matrimonium, impedit solum petitionem debiti respectu ejus, qui peccavit.

30. Gradus effinitatis hâc regulâ dignoscuntur: Videlicet, in quoto gradu consangvinitatis est fœmina cum suis consangvineis, in eodem gradu affinitatis est ejus maritus cum iisdem consangvineis; v. g. Berta est in primo gradu consangvinitatis cum sua sorore, aut matre, in primo item gradu affinitatis erit ejus maritus cum eadem sorore, & matre: & sic de cæteris. Similiter in quoto gradu consangvi-

gvinitatis est vir cum suis consangvinctis, in eodem gradu affinitatis erit ejus uxor cum iisdem consangvineis.

Impotentia.

31. **I**mpedimentum impotentiae est, si persona contrahens antecederet ad Matrimonium non sit apta ad generationem; non propter sterilitatem, sed ex carentia, & improprietate instrumentorum necessariorum ad talem generationem: siue hæc carentia sit merè à natura, siue ab arte, siue à morbo; dummodo sit perpetua, & non possit per artem tolli, vel simpliciter, vel saltè sine periculo vitæ: quando autem est dubia, solet per leges expectari triennium ad talem impotentiam probandam. Ubi advertendum est, quòd contingere potest interdum, ut impotentia sit respectu unius, & non respectu alterius personæ: Et tunc poterit esse Matrimonium cum illa, aut illo, in ordine ad quem non est impotentia; non tamen in ordine ad quem est impotentia.

Raptus.

32. **H**æc impedimenta sunt de jure antiquo. Concilium autem

Tridentinum addidit alia duo. Primum est raptus: Si enim aliquis rapit foeminam e domo sua, vel parentum, illis invitis, vel etiam ipsâ solâ invitâ (nisi esset publica meretrix) & si raptus fiat causâ Matrimonij ineundi; dum durat raptus, non potest illam ducere in uxorem, nisi illam constituat in loco libero: Et tunc, si illa velit consentire, tenet Matrimonium: Hic tamen raptor esset excommunicatus, & infamis; & tenetur dotare raptam, sive contrahat cum illa, sive non.

Testes.

33. **A**lterum impedimentum est Absentia Parochi, & duorum testium: Non enim valet Matrimonium, nisi contrahatur coram Parocho, aut alio ex ejus licentia, & duobus testibus. Potuit autem hoc facere Ecclesia, non quia possit mutare substantialia Sacramentorum; sed quia, cum hoc Sacramentum consistat in quodam contractu politico, possit autem Ecclesia à suis subditis exigere aliquas condiciones ad valorem hujus, vel illius contractûs, alioqui futuri invalidi: sic vult ad valorem hujus contractus requiri præsentiam Parochi, & testium,

qui-

quibus absentibus non perficitur hic contractus; & consequenter non tenet Matrimonium, in quantum Sacramentum, quod fundatur in vero, & valido contractu. Sicuti si posset Ecclesia facere, ut aqua maris, v. g. non esset vera aqua, tunc non posset fieri Baptismus cum aqua maris.

Aligua notabilia circa Matrimonium.

24. **P**ossent hic numerari alia veluti impedimenta; quæ tamen potius sunt defectus aliqui pertinentes ad valorem, vel invaliditatem contractus, & communes omnibus contractibus: v. g. si quis in contractu matrimoniali apponeret conditionem, se scilicet ducturum talem in uxorem, si virgo sit, aut dives; & sub tali conditione acceptata, fuerit perfectum Matrimonium, & talis conditio non fuerit reperta, Matrimonium esset irritum: Non quia error in qualitate dirimat; sed quia non adimpleta condicione, contractus est nullus: & sic de cæteris. Sed huiusmodi conditiones non facile permitti debent in hoc contractu; nisi fortè addatur aliqua conditio ad civilem obligationem aliquid faciendi stante substantia contractus. De qua re plura Aucto-

res agentes de sponsalibus. De quibus infra.

35. Ad Matrimonium requiritur in fœmina ætas duodecim annorum, & in viro quatuordecim completorum; nisi malitia suppleret ætatem, præsertim arbitrio Episcopi. Quod si post contractum Matrimonium in tali ætate, dubitaretur de impotentia; expectanda est ætas in fœmina ulque ad annum decimumquartum, & in viro usque ad decimum octavum completum.

36. Solemnitas nuptiarum, & benedictio, probabile est quod sit in præcepto: Ita ut non possit omitti sine mortali. Aliqui tamen probabiliter putant esse veniale, dummodo non fiat ex contemptu.

37. Sponsalia differunt à Matrimonio: consistunt enim in promissione de futuro; cum scilicet alter alteri promittit se ducturum illam in uxorem, & hæc illum in virum: Neque sunt necessaria ad Matrimonium, licet soleant præcedere. Possunt ergo sic describi: Sponsalia sunt promissio mutua viri, & fœminæ futuri Matrimonij inter personas legitimas, &c. Ad sponsalia requiritur, & sufficit perfectus usus ratio-

tionis: & possunt perfici, vel per absolutam promissionem, vel per conditionatam; & cum juramento, & dono aliquo, vel absque his: Item cum testibus, vel sine testibus. Et quamvis sponsalia clandestina sint valida; sunt tamen prohibita. Possunt etiam in multis casibus dissolvi. De quibus plura Sanchez de Matrim. lib. 1. Coninch. disp. 21. & 23. Filliac. tr. 10. par. 1. c. 7. & Alij.

38. Si post contractum Matrimonium in facie Ecclesiæ, cum aliquo tamen impedimento dirimente ignoto contrahentibus, aliquis ex ipsis veniat in notitiam talis impedimenti; non potest petere, nec reddere debitum ante dispensationem. Quo in casu consulat doctum Confessarium de modo, quo se gerere debeat, qui conscius est impedimenti.

39. Si quis post contractum Matrimonium in facie Ecclesiæ, cum omnibus requisitis exterioribus, attamen cum impedimento dirimente, obtineat postea dispensationem; si impedimentum fuit occultum, & dispensatio solum in foro conscientiæ, non est necesse repetere præmissas illas cæremonias; sed sufficit novus contrahentium

consensus, signo externo expressus: Si verò impedimentum publicum est, & dispensatio etiam publica pro foro externo; tunc debet iterum celebrari Matrimonium coram Parocho, & testibus. *Legite Connex. disp. 24. dub. 10.*

40. Si quis contraheret Matrimonium cum aliqua, quam putat esse suam consanguineam intra quartum gradum, cum tamen reverà non sit talis, sciens consanguinitatem esse impedimentum dirimens; tale Matrimonium non est validum: Non propter impedimentum consanguinitatis, quod non erat; sed quia affectus viri non potuit esse assensus maritalis, sed omnino fornicarius, qui non sufficit. Quare, cognito errore, repetendus est consensus sufficiens. *Connex. loco cit. dub. 6.*

41. Si Confessarius occasione confessionis cognoscit pœnitentem contraxisse cum impedimento dirimente, & bonâ fide; si prudenter putet, se nihil profecturum propter maximam rei difficultatem, si moneat pœnitentem de impedimento; debet non monere, sed illum in sua bona fide relinquere: Quod si speret profecturum; poterit monere.

Si autem malâ fide contraxit ; debet omnino monere. Quâ in re diligenter advertat Confessarius , quid sibi faciendum sit, studio adhibito.

42. Finis Matrimonij primarius est sineptio , & educatio prolis. Alij etiam fines sunt, domestica societas & communicatio inter virum, & uxorem : Remedium contra concupiscentiam : Et significatio conjunctionis Ch. isti, & Ecclesiæ. Ex quorum singulis finibus licet contrahere Matrimonium.

43. Tenetur uterque conjux ex justitia reddere debitum conjugale petenti : Ita ut sine causâ rationabili negans omnino debitum, mortaliter peccet. Potest tamen hic & nunc excusari conjux à reddendo debito propter aliquam gravem necessitatem, & causam, aut propter adulterium alterius : & in ijs casibus , in quibus licitè potest fieri divortium. De quibus rebus consulat Confessarius Auctores intrâ citandos, cùm casus occurrerit.

44. Copula conjugalis debet esse in vase naturali : alioqui erit mortale. Inordinatio autem in modo , ut si mulier sit incuba , & vir succubus , vel si vir accedat à tergo , &c. Si nullum sit

periculum effusionis seminis extra vas naturale, & impediendi prolis; erit veniale, si fiat sine iusta causa: Tactus verò, & oscula ordinata ad copulam conjugalem licita sunt, dummodo sint sine prædicto periculo.

45. Accedere ad uxorem gravidam, cum gravi periculo abortus, est mortale: At sine periculo, ad summum erit veniale. Sicuti accedere ad menstruam cum gravi periculo est mortale: at sine tali periculo ad summum est veniale.

46. Ratione temporis nunquam per se est mortale accedere ad uxorem, siue in solemnioribus diebus, siue etiam nocte præcedente communionem: quamvis tunc melius sit abstinere, citra periculum incontinentiæ, & nisi fiat ex contemptu. Servanda est etiam loci decencia in reddendo debito. De quibus plura Sanchez lib. 9. & 10. de debito conjugali, & divortio. Bonacina de Matrim. quest. 4. Toletus lib. 7. à cap. 18.

DE ECCLESIAE

Præceptis.

1. **E**cclesiæ Præcepta sunt quinque; videlicet. 1. Audire Sacrum diebus Dominicis & Festis. 2. Jejunare in Quadragesima, & alijs diebus præceptis: Et abstinere à carnibus etiam diebus Veneris, & Sabbati. 3. Confiteri semel in anno. 4. Sumere Eucharistiam in Paschate. 5. Solvere decimas.

DE I. PRÆCEPTO
Ecclesiæ.

Audiendi Sacrum.

2. **C**irca primum Præceptum, tenetur homo Fidelis, baptizatus, non impeditus, post completum usum rationis, in diebus festis assistere Sacro taliter, ut censeatur moraliter esse præsens illi Sacrificio; etiamsi interdum non audiat vocem Sacerdotis, nec illum videat: Dummodo iudicio Prudentis censeatur moraliter præsens, animo audiendi, seu assistendi Missæ. Neque esse potest in hoc alia regula generalis: Et sufficit unum Sacrum audire etiam in die Nativitatis.

3. Tenetur adesse toti Sacrificio: potest tamen sine mortali aliquam minimam

partem prætermittere. Alij putant usque ad Evangelium exclusivè ; securus est usque ad Epistolam exclusivè : Vel in fine Missæ post consumptum Sacramentum à Sacerdote : Non tamen potest relinquere utramque partem. Potest etiam una pars unius Sacri conjungi cum alia parte alterius : atque adeò ea pars, quæ omiſsa est in uno Sacro, potest suppleri per similem partem in alio Sacro. *Coninch. q. 74. art. 8. n. 101.*

4. Non est necesse, ut in confessione dicatur causa omissionis Sacri : nisi aliunde illa esset ex se mala : sed satis est dicere se omiſisse Sacrum sine causa legitima : Potest enim esse aliqua legitima causa omittendi Sacrum, ut morbus, aliqua gravis necessitas, vel propria, vel aliena ; periculum vitæ, aut alicujus magni mali, & similia, ut infra.

5. Si quis devotionis causâ audiret Sacrum, cum animo adimplendi Præceptum per aliud Sacrum ; potest postea mutare voluntatem, & satisfacere Præcepto per prius illud Sacrum. Si tamen ipse putaret, se non satisfacille per illud Sacrum, & teneri ad aliud audiendum ; si non audiret, peccaret ex conscientia.

scientia erronea. *Fillicius tract. 5. c. 7. n. 211.*

6. Requiritur aliqua attentio, ita ut initio habeat homo intentionem audiendi Sacrum : nec voluntariè distrahatur, ita ut in notabili parte perinde se haberet homo, ac si Sacro non interesset.

7. Item si quis ex malo fine adesset Sacro, dummodo debitam attentionem, & voluntatem audiendi haberet ; implet præceptum, licet peccaret in circumstantia finis. Voluntariæ verò confabulationes, & aliæ quæcunque actiones distractivæ à debita attentione, maxime si illicitæ sint, & ad notabilem partem ; impediunt præcepti impletionem : Licet aliqui probabiliter putent, quod si distractio non impediat exteriorem assistentiam, reverentiam, & devotionem ad Sacrum ; non tollat impletionem Præcepti. *Coranch, q. 23. art. 6. n. 302.* Psalmi verò, & preces possunt cum debita attentione conjungi, & nullo modo impedire. *Fillic. loco cit. n. 216.*

8. Si in uno die sesto pluribus capitibus teneretur homo audire Sacrum : Quia scilicet est dies Dominicus, & quia

est festum alicujus Apostoli ; non peccaret omittendo , nisi unico peccato : Quia omnia illa capita præcisè tendunt ad audiendum Sacrum , ut sic : Atque ita illa circumstantia plurium præceptorum non est necessario aperienda in confessione. Si autem etiam teneretur ex voto ; tunc esset circumstantia omnino aperienda : Quia tunc esset debita auditio Sacri , ut peculiari modo promissa Deo , & esset sacrilegium : Primo autem modo non esset sacrilegium , sed vel peccatum inobedientiæ , vel irreligiositatis. Si quis discederet ex uno loco die festo cum animo audiendi Sacrum in alio loco vicino , probabiliter putans , se ibi Præceptum implere posse ; si ibi non inveniat , non peccat.

9. Quando festum est solùm intra Urbem , si quis egrediatur in agrum , non tenetur ibi audire Sacrum.

10. Qui habet subditos , tenetur dare illis commoditatem audiendi Sacrum , nisi subsit legitima aliqua causa in contrarium.

11. Potest aliquis excusari à peccato non audiendo Sacrum , primò ob ignorantiam , vel oblivionem invincibilem ,

bilem : secundò ob impotentiam , vel physicam , vel moralem : Physica est , si quis ita esset detentus , ut non posset , etiamsi vellet. Ut si graviter ægrotaret , si esset clausus domi , vel in carcere , vel quid simile. Moralis est , cùm quis posset quidem , si vellet ; sed ut nolit occurrunt sufficientes , secundum Prudentiam , rationes excusantes. Ut si esset excommunicatus , vel interdictus : Si ex Charitate , vel Justitia cogeretur non adesse Sacro : Si timeret grave aliquod periculum , & similia. *Filli- cius locò cit. à n. 224.*

DE II. PRÆCEPTO

Ecclesiæ.

Jejunij , & Abstinentiæ.

- I. **C**irca secundum præceptum Jejunij , tenetur homo jejunare modo Ecclesiastico omnibus diebus præceptis post completum vigesimum primum annum , usque ad sexagesimum completum : Sive hæc Jejunia sint communia toti Ecclesiæ , sive alicui Provinciæ , aut Diœceli particulari : Si verò sint ex voto jejunantis ; consideranda est ejus intentio. Est autem Jejunium corporale duplex , Naturale , & Eccle-

Ecclesiasticum. Primum consistit in totali abstinentia cibi, & potûs à inedia nocte quacunque de causa: Ad quod tenentur, qui sumere volunt Eucharistiam, extra Viaticum. Secundum consistit in quadam determinata abstinentia. Unde si quis sumat aliquid etiam parvum, & per modum medicinæ; frangit jejunium naturale, non autem Ecclesiasticum, quod consistit in unica comestione continua (nisi adsit causa ad aliquod tempus dividendi) ciborum non prohibitorum, circa meridiem. Cui addi potest serotina cœnula, more conveto Ecclesiæ: In qua scilicet non adhibeantur, nisi fructus, vel legumina, & similia, quæ in tertijs mensis adhiberi solent: Et non excedatur quantitas sex, vel octo unciarum Romanarum regulariter. Hæc cœnula potest manè præmitti cum causa rationabili, si prandium differatur usque ad noctem.

2. Si quis in die Jejunijs bis, aut ter frangeret jejunium; non committeret nisi unum peccatum in prima fractione: At verò si bis, aut ter comederet carnes, & cibos vetitos; quoties comederet, toties peccaret. Ratio est, quia

quia in prima fractione jam redditur impotens ad servandum jejunium, & sic cessat obligatio præcepti: At in secundo casu non redditur impotens ad non comedendas carnes post primam comestionem: Et cum præceptum sit negativum, obligat semper, & ad semper.

3. Frangitur jejunium, non solum per plures, aut inordinatas comestiones; sed etiam per comestionem ciborum prohibitorum, ut sunt carnes, & lacticia. Et quidem per carnes simpliciter frangitur; per lacticia verò, quando non est privilegium, aut conventudo approbata. Unde qui a Medicis dispensantur ad carnes, simpliciter dispensantur ad jejunium: Non autem si solum dispensentur ad lacticia. Et in primo casu, si quis cum carne comederet etiam pisces; non peccaret, nisi intemperanter comederet: Et juxta qualitatem intemperantiæ esset peccatum. Si quis pluribus horis ante meridiem comederet sine causa; frangeret jejunium: Licet aliqui putent, non frangere jejunium, sed solum venialiter peccare.

4. Potest aliquis excusari à jejunio propter necessitatem corporalem, aut propter nimium laborem, judicio Prudentis; aut propter paupertatem, quia non habet, quod sufficiat in unica comestione. Item exculantur pręgnantes, & nutrices, &c. Non tamen si exculantur à jejunio, eo ipso possunt comedere cibos prohibitos; cùm ad hos sit alia prohibitio.

5. Si quis redderet se impotentem ad jejunandum, vel ex ludo, vel ex alia causa non necessària; posità impotentia, etiam culpabili, non peccat non jejunando: Nisi ex hoc fine non jejunandi redderet se impotentem.

6. In diebus Veneris & Sabbathi, quando non coincidunt cum jejunio aliquo; non prohibentur lacticia, sed solum carnes jure communi: exceptis pueris ante usum rationis.

7. Potus ordinarius, etiam vini, quamvis esset intemperatus, & sine causa; non solvit jejunium Ecclesiasticum: quia non prohibetur lege jejuni; & in cibis potest dari parvitas materię.

8. Si quis per transitum reperiatur in loco, ubi jejunetur, non animo

mo-

morandi ibi; non tenetur ad jejunium, nisi sit universale.

9. Potest demum quis excusari à Jejunio per dispensationem Superioris, quam potest concedere Episcopus respectu hujus, vel illius sibi subditi; Et Superiores Religionum respectu suorum subditorum. Requiritur autem ad dispensandum causa sufficiens, saltém probabilis, vel dubia.

DE III. PRÆCEPTO

Ecclesiæ.

Confessionis faciendæ.

1. **C**irca tertium præceptum Confessionis, tenetur quilibet Christianus, ex quo peccavit mortaliter, semel in anno confiteri. Ad cujus præcepti observationem sufficit, si confiteatur in Paschate. Si autem non confiteatur in Paschate; debet alio tempore confiteri: Ita ut verum sit, quod semel in anno saltém confiteatur. Quando autem incipiat hic annus; probabile est incipere ab illo die, quo quis incidit in peccatum mortale: Ita ut intra annum à tali die, teneatur confiteri. Item tenetur quilibet confiteri in articulo, vel periculo probabili mortis:

vis: aut cum esset unicum remedium
consellio ad vitandum peccatum mor-
tale: Aut non esset habiturus suo tem-
pore copiam Confessarij.

2. Si quis nullum haberet mortale,
quod confiteretur; non obligatur hoc
præcepto: Sed ad summum sufficit, si
se præsentet Confessario, dicens, se non
habere materiam necessariam Confes-
sionis; cum non teneatur confiteri ve-
nialia.

3. Si quis sine dolore, aut cum obi-
ce peccati confiteretur; aliqui putant,
quod implet hoc præceptum: sed alij
probabilius asserunt, non implere; nisi
bona inde fuisset confessus, ignarus in-
dissolutionis suæ: In quo casu posset
discere aliam confessionem in totum
sequentem annum.

4. Si quis intra annum non confite-
tur habens mortale; tenetur semper
confiteri, quamdiu habet commodita-
tem confitendi; alioqui semper erit in
continuo peccato: Quia hoc præceptum
non est affixum alicui parti anni deter-
minatæ, quâ elapsâ, non obliget; sed
semper obligat, donec impleatur elapso
anno. Reliqua quæ pertinent ad confes-
sionem, dicta sunt supra, cum actum est
de Sacramento Pœnitentiæ. DE

DE IV. PRÆCEPTO Ecclesiæ.

Eucharistia sumenda.

Eucharistia sumi potest. 1. Materialiter tantum : Ut si quis infidelis illam sumeret 2. Sacramentaliter tantum : Ut si quis baptizatus sumeret illam, existens in peccato mortali, indigne. 3. Sacramentaliter. & spiritualiter : Sicuti qui illam digne suscipiunt. 4. Spiritualiter tantum, per votum scilicet, & desiderium, illam digne suscipiendi. *S. Thom. 3. p. 2. q. 80. art. 1. &c.* Hic erit sermo de 2. & 3. modo sumptionis.

2. Ex communi sententia tenetur Christianus, ex vi præcepti Divini, aliquoties in vita communicare, & maxime in articulo mortis. Hoc autem præceptum satis impletur pro tempore vitæ, si impleatur præceptum Ecclesiasticum.

3. Ex hoc ergo Ecclesiastico Præcepto, tenetur Christianus, saltem ab anno pubertatis, sumere Eucharistiam in Paschate : Scilicet à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in albis inclusive : Et quidem, saltem semel in sua

PARO-

Parochia, aut in majori Ecclesia. Ad hoc autem recipiendum digne, requiritur, ut sit jejunus naturaliter à media nocte præcedenti sumptionem Eucharistiæ: Et ut non habeat conscientiam peccati mortalis. Quòd si habeat, debet necessariò præmittere confessionem sacramentalem: Etiam si putet se esse contritum. *Trident. sess. 13. cap. 7.*

4. Si quis non sumeret Eucharistiam in Paschate, sive sine culpa, sive etiam cum culpa; probabile est, non teneri ad illam sumendam, nisi in alio Paschate: quia hoc Præceptum est affixum determinatæ parti anni, quâ elapsâ non urget amplius. *Bonac. disp. 4. q. 7. p. 2. n. 13.* Potest tamen Confessarius, justa de causâ, differre suo pœnitenti tempus communicandi post Pascha. *Fellius tr. 4. c. 2. num. 56. ex capite Omnis utriusque sexus*, &c. Et tunc tenetur ille sumere Eucharistiam juxta Confessarij dilationem.

5. Si quis sacrilegè communicaret in peccato; Aliqui probabiliter putant, quòd implet præceptum: quia Ecclesia non præcipit, nisi exteriorem illam sumptionem, quamvis peccet ita faciendo. Quare aliqua differentia est in hoc

hoc casu, & in Confessione Sacramentali: nam in casu Eucharistiæ, etiam sacrilegè acceptæ verè recipit integrum, & verum Sacramentum; at in confessione sacrilega non est verum, & integrum Sacramentum, quod præcipitur ab Ecclesia. *Conincb. q. 8. art. 9. dub. 4. num. 107.*

6. Si quis habens conscientiam peccati mortalis non haberet copiam Confessarij, & ex alia parte urgeret præceptum Eucharistiæ, quod sine scandalo omitti non posset, aut similis aliqua gravis necessitas urgeret; hic, præmissò actu contritionis, saltèm putatæ, posset sumere Eucharistiam, cum animo statim, ac potest confitendi: Et idem dicendum est de Sacerdote celebrante. De qua re *Trident. sess. 13. c. 7. Conincb. q. 80. a. 3. d. 2.*

7. In eodem die nemo potest bis communicare, nisi Sacerdos in ijs casibus, in quibus eodem die plures Missas celebrat, ut in die Nativitatis, &c. Utrùm autem possit, qui manè communicavit, extra articulum mortis, superveniente postea gravi morbo, ac periculo vitæ, eodem die sumere Viaticum non jejunos, utraque opinio est
gra-

gravium Doctorum, & videtur probabilis. Vide *Dianam par. 4. tr. 4. Missell. ref. 197.*

8. Potest quilibet ægrotus, imò tenetur, saltèm semel, si sit in periculo vitæ, sumere Eucharistiam per modum viatici, iudicio Medicorum, etiam non jejunos: Et quidem non solum semel, sed pluries potest; dummodo inter unam, & aliam sumptionem intercedant ad minimum octo, vel decem dies: Nisi adsit aliqua peculiaris prohibitio. Licet non possit recipere Sacramentum Extremæ Unctionis, nisi semel, durante eodem periculo mortis: Quia illud Sacramentum est refectionis, & nutritionis spiritualis, quâ homo semper indigere potest: non autem hoc ultimum, quod est ex se ultimum. Unde quamdiu homo est in uno ultimo periculo, satis est unum: Si autem convalesceret, & iterum esset in alio ultimo periculo; iterum posset tale Sacramentum recipere.

9. Id etiam intelligi debet de phreneticis, & de non perpetuo amentibus, quando non potest expectari tempus opportunius: dummodo non sit pericu-

lum

lum vomitûs, aut notabilis alicujus indecentiæ, & irreverentiæ: aut nisi confaret talem hominem esse indignum. Idem dicendum est de Energumenis, & damnatis ad mortem ordinariè loquendo.

10. Potest homo hoc Sacramentum Eucharistiæ recipere, etiam ante peractam Pœnitentiam Sacramentalem: nisi ex mandato Confessarij fuisset obligatus illam implere ante communionem.

11. Potest quilibet, etiam ante annum pubertatis, communicare: dummodo habeat usum rationis, & sciat id, quod necessarium est iudicio Confessarij, aut prudentis viri: etiamsi sit novem, vel decem annorum.

12. Copula Matrimonialis, præcedens nocte immediatâ, non impedit necessariò communionem: quamvis in hoc casu melius sit illam differre. At verò si copula præcedens fuisset fornicaria, regulariter impedit sumptionem: nisi aliud necessitas, & maxima devotio exigeret.

13. Similiter, post commissum grave peccatum, consultius est differre communionem, quousque homo cum

majori decentia, reverentia, & devotione accedere possit. *Coninch. loc. cit. ar. 7.* Pollutio verò nocturna involuntaria per se non impeit. *Bonacina disp. 4. quest. 9. pu. 2. num. 4.*

14. Effectus hujus Sacramenti, in his, qui dignè illud recipiunt, sunt.
1. Augmentum gratiæ: Per accidens autem potest interdum dare primam gratiam sanctificantem, & remissionem peccatorum: Ut si quis prudenter existimans se esse in gratia, cum tamen reverà non sit; accederet cum attritione ad tale Sacramentum. Ita *S. Thom. Suar. & alij apud Filiuc. tract. 4. cap. 6. n. 162.* 2. Auxilia quædam gratiæ suis temporibus ad vitanda peccata, & nutriendam devotionem. 3. Remissio venialium, excitando aliquem bonum motum contra illa. 4. Moderatio aliqua fomitis concupiscentiæ. 5. Aliqua ratione resurrectio corporis in die Judicii. Lege *Bonac. disp. 4. q. 4. puncto 1.*

DE V. PRÆCEPTO Ecclesiæ.

Decimarum.

1. **C**irca ultimum præceptum solvendi decimas, nihil occurrit ad rem,

rem. Tenentur tantum Christi fideles
solvere decimas, juxta usum Patriæ suæ,
qui in diversis diversus est.

2. De Præceptis Ecclesiæ scripsere
complures *Suarius*, *Filliucius*, & *Alj*
multi in materia de Sacramentis, & *Præ-*
ceptis Decalogi. *Azor t. 1. lib. 7. Tolet. l. 6.*
Bon. 1. tom. 2. de præceptis Eccl. Et su-
ssimè Fagundez in opere de hac re.

DE PRÆCEPTIS Decalogi.

1. **P**Ræcepta Decalogi sunt decem no-
tissima. 1. Est de cultu veri Dei.
2. De non jurando falsum. 3. De fe-
storum sanctificatione; & hæc pertinent
ad Deum. 4. De honore in parentes.
5. De non occidendo. 6. De non for-
nicando. 7. De non furando. 8. De
non ferendo falsum testimonium. 9. De
non concupiscenda re aliena. 10. De
non concupiscenda aliena muliere. Hæc
Præcepta, licet sint naturalia; fuerunt
tamen à Deo specialiter data per Moy-
sen suo Populo, & sunt ab omnibus
servanda; & tenetur Christianus illa a-
liquo modo scire.

DE PRIMO

Præcepto Decalogi.

Colendi Deum.

2. **H**Oc Præcepto præcipitur cultus veri Dei, quo tenemur verum Deum venerari, & colere: juxta regulas virtutis Religionis, quæ est prima post Theologales. Hoc autem maximè facimus assistendo Sacrificio Missæ, & offerendo cum Sacerdote: Item orando, laudando, petendo: Et communiter in usu Sacramentorum, & in adoratione Dei, quæ dicitur latria; quæ est actus voluntatis, per quem Deo, propter ejus excellentiam, tanquam primi principij, & Domini, nos ipsos subjicimus, & veneramur. Ex quo sequitur laus, & honor, & benedictio Dei. Et ad hanc Christianam Religionem supponitur Fides, de qua infra.

De Superstitione.

3. **C**ONtra hoc præceptum peccari potest per peccatum superstitionis. Est autem Superstitio quædam irreligiositas, vel vana, seu falsa Religio: Cujus duplex est genus. Primum, ut cum Deum colimus, sed modo indebito, &

pro-

prohibito : Ut si quis nunc coleret Deum per sacrificia , & cæremonias antiquæ legis , aut gentilium , quod esset mortale. Et similiter alijs modis illicitis , & ab Ecclesia prohibitis : Ut si quis in Sacramentorum usu vellet propriâ auctoritate aliquid addere , vel demere , fingere reliquias , falsa miracula , &c. Erit autem mortale , si res sit gravis.

4. Aliud genus superstitionis universalis , & magis commune est , cum cultus , qui debetur Deo , datur dæmoni , aut alteri , quàm Deo : Et vocatur Idololatria. De qua *Suar. t. 1. de Relig. tr. 3. lib. 2. cap. 3. Azor. t. 1. lib. 9. cap. 11. Tollet. lib. 4. cap. 14. Filliuc. to. 2. tr. 24. c. 2.* Quod peccatum potest esse cum hæresi , & sine hæresi : Si enim includat aliquem errorem in intellectu cum debita notitia , qui sit contra Fidem ; erit hæresis : Si verò nullum talem errorem includat , sed ex pravo affectu voluntatis aliquis talem cultum exhibeat dæmoni , sciens illum non esse Deum , ut aliquid ab eo obtineat ; sic erit solum sacrilegium contra Religionem : Si vero hic cultus sit explicitus , sive implicitus , dummodo scienter sit volutus : Et utroque modo habet annexam excommu-

nicationem in Bulla Cœnæ Domini, in foro externo : Quia hi temper sunt vehementer suspecti de hæresi ; licet in conscientia , si nulla fuit hæresis , non sint excommunicati.

§. Quia verò ad hunc cultum homines moveri solent ex aliquo fine ; hinc hoc peccatum ex varijs finibus , & modis illos assequendi , varia nomina , & varias species accidentaliter diversas sortitur. In quibus illud universaliter est advertendum , quòd interdum simul cum hoc peccato contra Religionem possunt ratione materiæ alia conjungi contra Justitiam , contra Temperantiam , & alias Virtutes. Sed hinc consideramus illud præcisè , ut est contra Religionem.

De Magia.

6. **Q**Uamvis ergò varij variè distinguere soleant has species superstitionis , commodè tamen mihi videtur dividi posse modo sequenti : ut prima ejus species sit Magia propriè dicta , prout ab alijs distingvitur. Est autem Magia quædam ars falsa , à dæmone tradita , ad finem faciendi effectus aliquos mirabiles , & veluti miraculosos , & extraordinarios operâ dæmonis :
Quos

Quos effectus, si non excedant potestatem, & virtutem dæmonis; potest dæmon facere, Deo permittente: si vero excedant; tunc vel dæmon mentitur, vel decipit illudendo sensus humanos: non enim dæmon potest facere vera miracula. Quotiescunque ergo aliquis hanc artem exercet; saltē implicitē, habet pactum cum dæmone, & illum colit; & sic peccat contra Religionem ex hoc capite, & est suspectus de hæresi, vel de apostasia: Solet enim dæmon hoc exigere à suis discipulis. De Magia agunt *Suar. loc. cit. à cap. 15* *Filluc. loc. cit. cap. 7, Toletus loc. cit.*

De Divinatione.

7. **A**lia species hujus falsi cultus consistit in Divinatione, quæ est secunda species Superstitionis. Est autem Divinatio, prout sumitur à Calistis, cum quis ope dæmonis, & arte illicita ab eodem tradita, vult scire ea, quæ naturaliter scire non potest, sive absolute, sive hic & nunc: Et sic etiam includitur pactum, saltē implicitum cum dæmone, & ejus cultus. Quæ occulta aliquando dæmon verè scire potest: Quod si non potest, mentitur, & decipit: & quia hæc ars divinandi va-

rijs modis, & veluti medijs fieri solet; hinc ex diversitate mediorum sortita est varia nomina: Nam potest esse per fectas apparentias, & figuras in oculis; & dicitur Præstigium: vel per somnia; & dicitur Divinatio per somnia: aliquando per fectas mortuorum suscitationes; & dicitur Necromantia: vel per statuas; & dicitur Geomantia: vel per figuras apparentes in aquis, vel in aëre, vel in igne, & dicitur Hydromantia, Aëromantia, Pyromantia: vel per interiora animalium; & dicitur Aruspicium. His ergo, & similibus modis velle advertenter scire res occultas, est peccatum mortale, & pactum cum dæmone.

8. Extenditur etiam hoc peccatum divinationis, cum aliquis ex ipsis rebus merè naturalibus, vult scire ea, quæ non possunt ex talibus rebus sciri. Unde etiam hic intercedit aliquod implicitum pactum cum dæmone: Ut si velit hæc scire, & prænunciare ex situ astrorum: ex garritu avium, & animalium: ex volatu earundem avium: ex verbis casu ab aliquo prolatis: ex signis, & lineis in manu, aut corpore humano. Quibus correspondet Astrologia iudicia-

diciaria in ijs, in quibus est prohibita, Augurium, Aruspicium, Omen, & Chyromantia. His additur Sortilegium per sortes divinatorias, ad divinandas scilicet res occultas, quibus maximè uti solent Mahometani: Nam sortes divisoriae, quibus aliquæ res dividuntur in plures; non sunt per se illicitæ præcisè: nec sortes consultoriae, quando subest rationabilis causa, & expectatur à Deo humiliter electio, cum aliter fieri commodè nequeat. Agunt de Divinatione *Suar. loc. cit. cap. 7. &c. Fillius loc. cit. à cap. 3. Azor. t. 1. lib. 9. à cap. 12. Sanchez in sum. to. 1. l. 2. à cap. 38.*

De Vana Observantia.

9. **T**ERTIA species superstitionis dici solet Vana observantia, quæ consistit in hoc: quando scilicet speratur aliquis effectus, aliqui etiam bonus, per media, quæ videntur esse licita, & religiosa; sed tamen non sunt ad illum effectum sufficientia: & sic talè tacitè immiscetur commercium, & pactum aliquod cum dæmone, & ejus cultus: nam dæmon, etiam per res ipsas aliqui sanctas, conatur hominem decipere, & sibi conjungere. Hoc autem his communiter modis con-

tingere solet. Primò, cùm aliquis per quædam determinatas orationes, & jejunia, & similia vult habere scientiam veluti infusam: & hæc dici solet ars notoria, quæ à dæmone tradita est. Secundò, cùm ad sanitatem obtinendam usurpantur media vana, & inutilia admixta rebus sacris, & orationibus, non approbatis ab Ecclesia. Huc reducitur vana observantia circa Reliquias, Evangelia, Sacram Scripturam, & res Sacramentales: quando illis admiscuntur quædam determinatæ circumstantiæ inutilis, & vanæ: & adhibentur ad effectus, ad quos non sunt à Deo, vel ab Ecclesia ordinata: hoc enim etiam patet dæmon illudit homines. Huc etiam reducitur vana observantia quorundam eventuum ad prædicendos alios futuros; ut si in nocte S. Joannis hoc, vel illud contingat: & similia, quæ in re gravi, & positâ notitiâ, quod sint res prohibitæ, & inutilis, poterunt esse peccata mortalia: at verò ex ignorantia, aut ex levitate facta, maximè in rebus levis momenti à rudibus hominibus erunt venialia. Agunt de vana observantia. *Sane loc. cit. c. 40. Bonac. 2. disp. 3. q. 5. p. 4. Filliuz, loc. cit. cap. 6. Tolet. l. 4. c. 16.*

De

De Maleficio.

10. **U**ltima species superstitionis ponitur esse Maleficio: sed hæc facile reduci potest ad primam, nempe ad Magiam: est enim Maleficio, cum aliquis arte dæmonum facit, vel dicit aliqua ad nocendum alijs. Quare quæ diximus de Magia, quantum pertinet ad peccatum superstitionis, possunt huc transferri: solum enim differre possunt, quia potest esse Magia solum ad mira quædam facienda, etiamsi alijs non noceant; Maleficio verò est ad nocendum. Solet etiam dici Veneficium: unde habet etiam annexum peccatum iniustitiæ, sicuti etiam aliæ superstitiones habere possunt: & potest etiam esse ad turpem amorem, qui est malum spirituale, & interdum etiam temporale proximi. Ex quibus omnibus constat, has omnes species superstitionis, in ratione superstitionis, habere malitiam ex uno capite, quâ includunt pactum cum dæmone, & commercium cum ipso, & consequenter aliqualem ipsius cultum: hæc in materia differre possunt, & in fine, ut initio monui. Potest etiam conjungi hæc vana religio cum indebita tractatione

rerum sacrarum, præsertim Sacramentorum: & tunc etiam ex hoc capite, erit novum sacrilegium omnino explicandum in confessione juxta gravitatem rei.

11. Ubi etiam advertendum est, quòd non est licitum maleficium solvere alio maleficio: posset tamen comburi statua illa, vel res, quæ interdum fit à malefico, si in tali combustione non intercedat ullum pactum cum dæmone. Ad hanc speciem reducuntur Lamiæ, seu Stryges, & quicumque quocunque modo, aut sine habeat commercium, & pactum cum dæmone, & illum veneretur, aut colat ad nocendum, vel quodcunque aliud peragendum.

12. Qui scit aliquem esse Magum vel maleficum quocunque modo ex dictis; tenetur illum revelare, vel Prælato, vel Inquisitoribus: quia semper hi sunt suspecti in Fide. Agunt de Maleficio *Suar. loco cit. cap. 6. & 17. Fil-lucius loco cit. cap. 3. Sanchez loco cit. cap. 41. Bonac. loco cit. pu. 5. Tolet. loco cit. cap. 16.*

De Blasphemia.

13. **P**Eccatur etiam contra hoc primum præceptum per blasphemiam. Est autem blasphemia convicium, vel dictum, vel maledicentia contra Dei laudem, & honorem ei debitum: & aliquando est conjuncta cum hæresi, aliquando non, juxta supradicta. Potest autem esse, Primò per modum enunciationis: ut cum negatur de Deo id, quod est, vel affirmatur id, quod non est, ex pravo voluntatis affectu; ut si quis diceret, injustus Deus, etiam si id non ita credatur esse. Secundò per modum imprecantis, vel detestantis: ut maledictus Deus, ad despectum Dei. Huc reducuntur blasphemiae illæ ordinariæ, per Sangvinem, vel Corpus Dei, &c. quando non sunt verè jura-menta, sed quodam iræ impetu dicuntur in virtutalem aliquem Dei, vel Christi Domini contemptum.

14. Blasphemia alia dicitur Hæreticalis, alia Simplex. Prima est in qua, quoad verba, continetur error contra Fidem: sed reverà intellectus non assentitur illi errori: alioqui esset vera hæresis. Secunda est, in qua non continetur talis error. Similiter, quando

similia convicia dicuntur in Sanctos, & res sacras, est blasphemia: quatenus hæc peculiari modo pertinent ad Deum. Et quamvis facere dæmonium sanctum sit blasphemia hæreticalis, tamen in aliquibus locis, propter communem usum, habet rationem simplicis blasphemiae. Blasphemiae in Sanctos omnes sunt eiusdem speciei: at verò in Deum immediatè, aut in Beata Virginem, videntur esse diversæ speciei: sicuti latræ, hyperdulia, & dulia, sunt diversæ speciei intra virtutem Religionis. Agunt de Blasphemia *Duar. t. 1. de Relig. tr. 2. lib. 1. à cap. 4. Sanchez. loco cit. c. 32. Fulv. c. loco cit. tr. 25. c. 1. Tolet. ub. 4. cap. 13. Azor. t. 1. l. 9. c. 28.*

15. Maledicere creaturis irrationalibus præciè, & non in quantum referuntur in Deum, aut in Sanctos; communiter est veniale: at verò maledicere creaturis rationalibus, potest esse mortale, si res est gravis, & consensu deliberato, ut in tale malum incidant: & juxta qualitatem mali, est qualitas peccati. Lege *Fulv. tom. 2. tract. 10. c. 5.*

De Irreligiositate & Sacrilegio.

16. **U**niversaliter peccatum contra Religionem dicitur Irreligio-

fitas, vel Sacrilegium. De qua divisione plura *Suar. tom. 1. de Relig. tract. 3. lib. 1. c. 1.* Est autem Sacrilegium læsio, seu violatio rei sacræ: Nempe vel personæ, vel loci sacri, vel aliorum pertinentium ad hæc, in quantum sacræ res sunt: ut sunt vestes sacræ, & similia. Itaque sacrilegium est violare personas sacras, ut sunt Clerici, & Religiosi, injiciendo violentas manus in illas, fradente diabolo: violare immunitatem personarum earundem, aut Ecclesiarum: abuti vestibus, & vasis sacris ad res turpes, & prophanas: peccare contra votum Castitatis. Item probabile est in Simonia inveniri Sacrilegium. Polluere etiam Ecclesiam per sanguinis, vel seminis effusionem, & similia. sacrilegium est.

17. Furari rem sacram in loco sacro, quod dici solet sacrum de sacro: aut rem sacram in loco non sacro, quod dici solet sacrum de non sacro: & furari rem non sacram in loco sacro, quod dici solet non sacrum de sacro; si sit veluti deposita, & sub custodia loci sacri; sacrilegium est. At si non sit sub custodia loci sacri, aliqui affirmant sacrilegium esse furari illam in loco sacro,

cro, aliqui negant. Videtur dicendum, si tale furtum committatur sine notabili irreverentia, aut injuria loci sacri, non esse sacrilegium, aut saltem non esse mortale in genere sacrilegij: si vero sit cum notabili injuria loci sacri, ut si quis publicè furaretur in loco sacro, aut quid simile; esset sacrilegium mortale.

18. Peccare in die festo, aut solemni, non est sacrilegium, nisi fiat ex contemptu: nam tempus, cum sit res succelliva, & fluens; non est capax veræ, & veluti internæ consecrationis, sicuti personæ, & loca sacra: sed solum dicitur sacrum, quia aliquæ sacræ actiones peculiariter fiunt illo durante, & aliquæ profanæ prohibentur. Est autem sacrilegium, ex genere suo, peccatum mortale, nisi excuset parvitas materiæ, aut inadvertentia. Agunt de ipso *Suar. tom. 1. de Relig. l. 3. initio. Bonac. tom. 2. disp. 3 qu. 6. Filliuc. t. 2. tract. 24. cap. 6. Azor. t. 1. lib. 6. cap. 27. Less. lib. 2. cap. 45. dubit. 2.*

De Tentatione Dei.

19. **A**D Irreligiositatem pertinet peccatum tentationis Dei. Est autem Dei tentatio, ut hic accipitur, cum quis

quis aliquid facit, aut dicit, quo sine ulla rationabili causa, seu præter ordinem rectæ rationis, velit, veluti cogere Deum, ut suam potentiam, scientiam, voluntatem, justitiam, aut ali- quod aliud attributum ostendat, sive pro ipso tentante, sive pro alijs: atque hoc pacto velit experimentum facere divinæ potentiæ, &c. Ut si quis nolle- uti cibo, & potu, & vellet conservari à Deo in vita: & relictis medijs ordi- narijs, & necessarijs, expectaret à Deo effectum extraordinarium, & miracu- losum, &c. Dixi, sine rationabili cau- sa: nam si quid simile fieret interdum ex interno instinctu Spiritûs Sancti; non esset tentare Deum.

20. Potest autem hæc tentatio esse directa, & explicita; quando scilicet pro- cederet ex expressâ intentione experien- di modo dicto divina attributa: Et po- test esse tacita, & interpretativa; cum scilicet reverà sit aliquid ex se ordina- tum ad tale experimentum: quamvis expressè id non intendatur. Et utroque modo potest esse mortale in materia gravi: Ut si homo se exponeret manife- sto periculo vitæ, aut gravi mali pro- prii, aut proximorum; aut quòd veri-
tates

tates Fidei derideantur, & spernantur ab infidelibus; aut innocens diffinetur; aut sit vana curiositas, & ignorantia culpabilis rerum Fidei; aut quid simile. De hac re *S. Th. 2. 2. q. 93. auct. t. 1. de Relig. tr. 2. l. 1. initio. Loff. l. 2. cap. 45. dubit. 1.*

21. Huic peccato contra Religionem possunt adnecti peccata, quæ sunt contra Virtutes Theologales, quæ sunt tres, Fides, Spes, Charitas.

*De peccatis contra Virtutes
Theologicas.*

22. **C**ontra fidem est Hæresis, Judaismus, & Paganismus. Hæresis est, cum quis, qui profitetur se esse Christianum; negat aliquam, vel aliquas veritates Fidei pertinaciter: scilicet sciens esse contra id, quod tenet Ecclesia Romana. Judaismus est, cum negatur novum, & admittitur vetus testamentum. Paganismus est, cum tota Fides negatur. Apostasia à Fide coincidit cum his: si enim est totalis, dicitur Paganismus: si partialis; vel est Hæresis, vel Judaismus. Probabile autem est omnia peccata Infidelitatis esse ejusdem speciei, & differre solum secundum magis, & minus. Pote

test etiam peccari contra Fidem per omissionem cum scilicet, urgente præcepto de credendo, aliquis non elicit actum Fidei: sed hoc peccatum non est hæresis, nec habet adnexam excommunicationem.

23. Contra Spem peccatur peccato desperationis, & præsumptionis. Primum est, cum quis desperat, se posse salvari etiam cum auxilijs divinis, aut desperat hæc auxilia. Secundum est, cum quis præsumit, se posse salvari, etiam sine sua cooperatione, aut gratia Dei.

24. Contra Charitatem specialiter peccatur per odium Dei, aut per omissionem actus amoris, quando urget præceptum. Omnia autem peccata mortalia sunt aliquo modo contra Charitatem: quatenus destruunt Dei amicitiam. Aliqua specialiter, quæ sunt contra bonum proximi: de quibus dicitur sparsim in alijs præceptis. De peccatis contra Virtutes Theologicas legi potest *Thom. 1. 3. initio. Azor. t. 1. l. 9 initio. Sanc. t. 1. l. 2. c. 7. 33. & 35. Flaccius t. 2. tr. 22. à cap. 4.*

DE SECUNDO

Præcepto Decalogi.

*Non assumes Nomen Domini in
vanum.*

1. **P**ROHIBETUR hoc Præcepto omnis actio, qua irreligiousè, & irreverenter, & non cum debito honore sanctissima Dei nomina usurpentur, & hoc pacto polluantur. Cum enim Dei nomen aliquod usurpamus; tenemur reverenter, religiosè, & sanctè usurpare: ut fit in Juramento, Adjuratione, Voto, & similibus: de quibus hinc agendum est.

De Juramento.

2. **J**URAMENTUM est invocatio, seu attestatio Divini testimonij in confirmationem alicujus rei: & potest esse quadruplex. Assertorium, Promissorium, Comminatorium, & Execratorium. Exemplum primi est; si quis per Deum juret hoc, vel illud esse verum. Secundi, si quis juret se daturum aliquid, vel facturum in bonum. Tertij, si quis juret, se pœnam aliquam, aut malum alicui illaturum. Quarti, ut si quis sibi pœnam imprecetur sub juramento, si hoc, vel illud faciat, aut dicat: ut, Deus hoc

hoc vel illud mihi faciat; moriar, si hoc, vel illud faciam. Potest autem juramentum fieri explicitè per ipsum Deum; aut implicitè jurando per creaturas, quatenus aliquâ ratione plûs, minûs ordinantur ad Deum, ut per Sanctos, per cœlum.

3. Juramentum est licitum, si habeat debitas conditiones, quæ dicuntur comites juramenti: nempe veritatem, judicium, & justitiam. Veritas est, cùm jurat id quod putat esse verum prudenter, & habet animum adimplendi id, quod jurat. Judicium est, ut reverenter, & cum animadversione, & necessitate juret. Justitia est, cùm non offenditur irrationabiliter proximus contra justitiam. Et universaliter opus est, ut materia proxima jurandi sit honesta. Si desit prima conditio; regulariter est mortale: si desit secunda; regulariter est veniale: si desit tertia; potest esse mortale, si injustitia sit gravis.

4. Quando licet æquivocare, licet etiam jurare sub illa æquivocatione. Si non est necessitas jurandi; non licet jurare sub æquivocatione. Quando quis legitimè interrogatur à Superiore, secundum regulas justitiæ; non licet æ-

qui-

quivocare, & multò minùs jurare sub æquivocatione : nisi fortè esset periculum mortis suæ, aut gravis damni.

5. Qui jurat se facturum rem aliquam levem, etiam bonam, aut indifferentem ; non tenetur sub mortali illam exequi, ut dicetur de voto : datur enim parvitas materiæ in juramento promissorio, quoad executionem rei promissæ, sicuti in voto, ut dicemus infra : quamvis non detur parvitas materiæ in juramento assertorio : non enim licet vocare Deum in testem alicujus falsi, licèt minimi. Multò minùs tenetur, si post juramentum cognoscat, rem juratam non expedire, aut esse malam. Ita parentes, quando jurant se punituros filios, vel servos ; possunt postea mutare voluntatem, si videant id non expedire : quamvis malè faciant facilè, & leviter jurando.

6. Qui jurat se facturum rem mortaliter malam ; mortaliter peccat : si verò sit solùm mala venialiter, peccat venialiter : & in nullo casu tenetur adimplere juramentum tale. Qui verò jurat cum animo non adimplendi quod jurat ; peccat mortaliter. Qui jurat latroni non coactus, se daturum aliquid ;

tene-

tenetur ex juramento : quamvis facile possit petere absolutionem : qui verò jurat constanter ; potest equivocare , & non tenetur . Si verò non est usus æquívocatione ; tenetur , nisi petat dispensationem . De commutatione verò , & relaxatione juramenti idem dicitur , quod dicitur de voto .

7. Si quis verè habeat voluntatem jurandi juramento promissorio , & in materia honesta , statim sequitur obligatio illud implendi : etiam si quis , per ignorantiam juraret , sine voluntate se obligandi .

8. Si juramentum promissorium fiat de actu virtutis soli Deo promissa , sequitur naturam voti : non enim obligat , nisi sit de meliori bono , ut dicitur de voto . Si verò sit de promissione facta homini : obligat , etiam si non sit de meliori bono . Agunt de Juramento *A-20r. t. 1. c. 11. initio. Suar. t. 2. de Relig. tr. 5. Feline. t. 2. rr. 25. Tolet. l. 4. c. 20.*

De Adjuratione.

9. Juramentum consequitur Adjuratio . Est autem Adjuratio , cum inducitur aliqua persona ad aliquid faciendum , vel non faciendum invocatione Dei , vel alicujus rei sacræ . Dupli-

pliciter autem fieri potest. Primò per petitionem, orationem, vel obsecrationem. Secundò per imperium, & coactionem: & si fiat cum debitis requisitis est actus Religionis: de quo *S. Thomas 2. 2. q. 90.*

10. Requiritur in Adjuratione proportionaliter tres illi comites juramenti suprà explicati: nempe veritas, judicium, & justitia. Veritas primò consistit in eo, ut adjuratio fiat per verum Deum, aut res verè sacras: ut si quis dicat, rogo te per Deum omnipotentem, per Jesum Christum, per Beatissimam Virginem, &c. Ut hoc, vel illud facias, &c. Unde si Adjuratio fieret per falsos Deos, ut dæmonem, aut quid simile; esset ex se peccatum mortale reductivè ad Idololatriam.

11. Secundò veritas consistit, ut non fictè res aliqua petatur; Idest, animo non obtinendi illam. Tertiò, ut si in petitione assignetur causa, ea etiam vera sit, & non ficta: ut si quis propter fictam paupertatem peteret eleemosynam propter Deum, &c. Et in his duobus regulariter erit peccatum veniale, quantum spectat ad Virtutem Religio-

nis, nisi adsit contemptus, vel aliqua alia circumstantia gravioris peccati.

12. Judicium etiam requiritur in Adjuratione: ut scilicet fiat cum debita reverentia, necessitate, aut utilitate, & non temere, & inutiliter ne assumatur nomen Dei in vanum. Defectus autem hujus circumstantiæ communiter est peccatum veniale, ut dictum est de juramento.

13. Justitia etiam requiritur: ut scilicet per adjurationem non petatur res injusta, aut mala. Unde, sicut etiam dictum est de juramento, si res erit mala venialiter, erit etiam adjuratio mala venialiter: si verò res erit mala mortaliter, ita erit & adjuratio. Unde, si quis peteret fornicationem, vel homicidium, &c. Per Deum, aut Sanctos, peccaret mortaliter non solum per desiderium malum fornicationis, sed etiam contra Religionem.

14. Cum debita humilitate, & reverentia possumus orando, & deprecando adjuvare Deum ipsum, per seipsum, & per Jesum Christum, aut per Sanctos, tanquam per personas sibi gratas, & dilectas, & per sacra mysteria ob nostram salutem peracta; ut per Passio-

nem Christi, &c. Item possumus Beatam Virginem, & Sanctos homines, & Angelos petendo, & obsecrando adjurare per Deum, & Jesum Christum & per seipsos; non autem per creaturas inferiores. Similiter possumus omnes viatores adjurare per Deum, &c. Nullo autem modo possumus adjurare dæmones deprecativè: & regulariter hoc esset mortale.

15. Adjurare imperativè, & coercitivè possunt Superiores suos inferiores in rebus, in quibus sunt subditi, & non aliter. Quo casu, si præceptum Superioris, cui adnexa est adjuratio, obligaret ad mortale; peccaret quidem subditus non obediendo, sed non peccaret per se ratione adjurationis. Nam adjuratio in tali casu non inducit novam obligationem in subdito, & multò minùs in eo, qui non esset subditus.

16. Creaturæ irrationales, ut animalia nociva, grandines, & tempestates, & similia, secundum se directè, & propriè non possunt adjurari. Quia non sunt capaces rationis, ut possint per adjurationem moveri ad aliquid, quatenus verò moventur, sive à Deo in peccatam peccatorum, sive à dæmone ini-

que

quo animo ad nocendum ; possunt indirectè adjurari , sive adjuratione deprecativâ in ordine ad Deum , sive imperativâ in ordine ad dæmonem : & ad hoc utimur Exorcismis. Possunt etiam improprie adjurari , per immediatam efficientiam supernaturalem super ipsas creaturas irracionales , explicatam per imperium metaphoricè dictum ; sicut Christus Dominus imperavit ventis , & mari : Hoc autem spectat ad virtutem miraculorum.

17. Licite possunt dæmones adjurari , ut pellantur à corporibus obsessis adjuratione imperativâ , & coactivâ ; in nomine Dei , & Sanctorum , &c. In hac autem adjuratione non sunt curiosè interrogandi dæmones de rebus , quæ nihil conferunt ad expulsionem , vel fidelium ædificationem : Alioqui intercederet superstitio ; quæ nisi fortè excusaretur parvitate materiæ , esset moralis. Hæc autem adjuratio publica , & ex officio , solis ministris Ecclesiæ habentibus Ordinem Exorcistatus convenit : Privatim verò , ex Fide , & fiducia in Deum , possunt cæteri fideles adjurare dæmones : præsertim qui haberent hanc gratiam gratis datam illos ejiciendi.

18. Solet etiam esse inter homines adjuratio quædam moralis, & politica: ut cum petunt aliquid ab aliquo, propter vitam suam, aut filiorum, aut quid simile, sine ordine ad Deum, & res sacras. Hæc autem nihil habet peculiare distinctum ab ipsa petitione. Quare si petitio erit mala; erit pariter hæc adjuratio. Plura de his habet *Suer. t. 2. de Relig. tr. 5. lib. 4. Sanchez. in Summa t. 1. l. 2. c. 42. Filiuc. tom. 2. tr. 24. cap. 8. q. 7.*

De Voto.

19. **V**otum, est deliberata, & voluntaria promissio facta Deo de meliori bono. Per Deum intelliguntur etiam Sancti, quatenus peculiari modo sunt Deo conjuncti: dicitur de meliori bono, idest, de bono, quod non sit impossibile cum alio meliori; atque adeo non impediatur majus bonum. Unde votum de nubendo non tenet, quia impediret ingressum Religionis: teneret autem, quando cælibatus non esset moraliter possibilis voti.

20. Si quis injuste cogatur ad votum; non tenet votum, neque est

votum. Si quis ex metu injusto etiam voveat; dummodo metus non ordinetur ad votum, sed homo ut se liberet à tali malo, voveat; tenet votum. Unde si quis, ut evadat periculum inimici voveat; tenet votum.

21. Si quis voveat, sine animo adimplendi; peccat mortaliter: sicuti qui voveret, rem impossibilem sibi, sciens impossibilitatem. Si quis voveat rem malam, aut levem, aut indifferentem; dicendum est, sicuti diximus de juramento. Si quis rationabiliter dubitet se vovisse; non tenetur ad votum: si verò scit, se vovisse, & dubitet de materia voti; tenetur ad alteram partem materiæ. Si verò dubitet, an impleverit votum; tenetur adimplere. Si quis vovit Religionem, non tenetur ad castitatem, etiam si non ingrediatur Religionem: & si nubat, quamvis peccet, ut supra diximus, potest petere debitum: qui autem vovit castitatem, si nubat contra votum, non potest petere debitum, licet possit reudere.

22. Vovens rem bonam propter malum finem, peccat juxta finis qualitatem, & non tenetur ad votum. Votum non obugatur ultra intentionem voventis.

23. Votum aliud est simplex, aliud solemne: hoc secundum est in professione Religiosa, & in voto castitatis adnexo Ordinibus Sacris: reliqua vota sunt simplicia. Votum solemne est, cum per aliquem Superiorem ex parte Dei, & publicâ auctoritate acceptatur indissolubiliter de lege ordinaria: & solet etiam fieri publicè cum aliqua solemnitate.

24. Votum secundo dividitur in Reale, & Personale. Personale est, quod pertinet ad personam voventis, & per illam adimpletur, ut Castitatis, Religionis. Reale est, cum pertinet ad rem aliam: ut dare elemosynam, solvere pecuniam, &c. quod potest adimpleri per alium, cum personale non possit.

25. Votum tertio dividitur in absolutum, conditionale, & pœnale. Primum est, cum fit ex affectu simplicis rei, quæ vovetur, ut, cum quis ex amore castitatis vovet castitatem, quia putat, rem illam esse gratam Deo, &c. Conditionale est, cum fit, si aliqua conditio adimpleatur: ut si Deus liberet me ab hoc periculo, voveo castitatem, &c. Pœnale est, cum fit in pœnam: ut si lusero, voveo me daturum talem

pe-

pecuniam, &c. Itaque dignoscitur votum conditionale, & pœnale, ab absoluto: quia in conditionali, & pœnali non movetur vovens ad votendum ex affectu, & amore in rem ipsam, quam vovet; sed ut fugiat aliquid, pro quo determinat sibi pœnam: v. g. ut non ludat, ut non furetur, &c. vel ut habeat aliquid, quod desiderat, ut sanitatem, libertatem, &c. pro qua obtinenda vovet.

26. Probabile est, votum pœnale, & conditionale nunquam esse reservata Summo Pontifici, etiam si sint Castitatis perpetua, & Religionis: quamvis vota absoluta harum rerum sint reservata.

27. Circa votum potest esse commutatio, dispensatio, & irritatio, seu annullatio. Commutatio est; cum ex una materia transfertur in æquivalentem. Dispensatio est, quando relaxatur voti obligatio, sive in toto, sive in parte, quæ non debet esse perpetua. Irritatio est, quando tollitur omnino votum in radice, ita ut non sit amplius votum.

28. Potest quilibet Confessarius absol-
vere à peccatis commissis contra vo-

ta, nisi talia peccata sint reservata: non tamen commutare, dispensare, aut irritare, nisi modis sequentibus.

29. Potest Pater irritare vota filiorum, facta ante 14. annum expletum, idest ante annos pubertatis.

30. Potest Superior Religionis irritare vota suorum subditorum; item Dominus servorum: vir uxoris, & e contra; in ijs, in quibus alter alteri subditur. Valent tamen ea vota, antequam irritentur, nisi sint in materia non subdita potestati voventis; sic enim nunquam valent: & in hac irritatione non est necessaria causa.

31. Commutare vota, & dispensare pertinet ad Prælatos, seu Episcopos; nisi sint reservata Pontifici: qualia communiter sunt vota perpetuæ Castitatis, Religionis, & tria peregrinationis, nempe Compostellam, Romam, & Hierosolimam: nec potest id fieri sine causa à Prælati inferioribus Papæ.

32. Commutare votum in aliquod majus, vel æquivalens omnino cum causa, potest quilibet Confessarius, imò & ipse poenitens secundum aliquos.

33. Qui potest in voto, potest & in juramento dispensare, aut relaxare: dum-

dummodo sit in tali materia, in qua posset, si esset votum.

34. Vota, & juramenta in favorem tertiæ personæ, si sint acceptata ab illa, non possunt relaxari, sine illius consensu; quia læderetur justitia. nisi in poenam tertij, si illam meretur. Quod intelligitur respectu voventis, qui potest se alteri obligare. Agunt de voto *Suar. t. 2. de Relig. tr. 6. Bonac. t. 2. disp. 4. q. 2. Toler. l. 4. c. 17.*

DE TERTIO

Præcepto Decalogi.

Sanctificandi dies Festos.

1. **A**liqui dies festi dicuntur esse sub præcepto: ut omnes dies Dominici, & alij plures, in quibus ex hoc præcepto tenentur Christiani ad duos ex necessitate: nempe ad Sacrum audiendum, & ad cessandum ab operibus servilibus.

2. Circa primum, nihil est addendum ad id, quod diximus in primo præcepto Ecclesiæ.

3. Circa secundum, abstinendum est ab operibus servilibus à media nocte ad mediam noctem sequentem. Dicuntur autem opera servilia communiter

opera artium mechanicarum. Item abstinendum est ab operibus prohibitis ab Ecclesia, etiamsi non sint servilia, ut infra.

4. Studere, scribere, aut transcribere, docere, designare, & delineare, venari feras, piscari, ludere, iter agere, cantare, & sonare, publicæ nundinæ, etiamsi omnia hæc fiant ex pretio aliquo, non sunt prohibita.

5. Prohibentur tamen strepitus iudiciales, & curiales, etiamsi non sint opera servilia: nec potest in diebus festis ferri sententia Judicis, nec testes examinari, & similia; nisi adsit Privilegium pro rusticis.

6. Pingere communiter censetur esse prohibitum: emere necessaria ad quotidianum victum, sicuti & vendere privatim, non est prohibitum: ornare templa, vel verrere, vel alia facere ad Divinum cultum, quæ non possunt fieri saltém commodè antecedenti die; non est prohibitum.

7. Transferre merces, & onera de uno loco in alium extra necessitatem, non licet, inchoando iter in die festo: si tamen festum incidat post iter inchoatum, possunt muliones prosequi suum

fluum iter. *Sanchez loco cit. dub. 7.* Coquere cibos, parare mensas, & alia necessaria facere ad quotidianum victum licet. Quæ tamen pridie festi fieri possunt, & solent; ut coquere panes, non licet facere in die festo; nisi necessitas aliud postulet, aut parvitas materiæ. *Lege Sanchez locis cit.*

8. Potest esse veniale contra hoc Præceptum, si materia sit levis, & absit contemptus. Ceniatur autem levis materia non excedere duas horas toto die festo laborando, &c.

9. Excusat ab observatione hujus præcepti necessitas, siue corporalis, siue spiritualis, siue propria, siue aliena, cui aliter subveniri non potest iudicio Prudentis: Aut etiam licentia Episcopi; aut rationabilis, seu recepta consuetudo in aliqua re.

10. Quamvis peccare mortaliter in diebus Festis, & præsertim solemnioribus, aut in triduo Passionis, possit esse circumstantia aggravans; non tamen est mutans speciem, nec necessario confitenda; nisi fieret ex contemptu: Nam peccatum non est propriè opus servile, sed metaphoricè. *Sanct. t. 2. l. 5. consilior. cap. 2. dub. 3.* Addi etiam potest tempus

diei festi non esse sacrum per aliquam consecrationem receptam in ipso, sicuti est sacra Ecclesia, vel persona Sacerdotis, &c. quorum violatio est Sacrilegium: sed solum per aliquam denominationem extrinsecam, aut coexistentiam ad res sacras, quas Christianus tenetur in die festo exercere: & ita non est eadem ratio.

11. Circa hoc præceptum potest dispensare Episcopus respectu hujus, vel illius sibi subditi: & Superiores Religionum respectu suorum subditorum: ad quod non est necessaria evidens causa, sed sufficit probabilis, aut etiam dubia.

12. Præterea ex consilio, & consentia debent Christiani diebus festis maxime vacare rebus spiritualibus, & Verbo Dei. De sanctificatione dierum festorum agunt *Suarus de Relig. t. 1. l. 2. Azor. t. 2. l. 1. Fuluic. t. 2. tr. 26. Tolet. l. 4. ap. 24.*

DE QUARTO

Præcepto Decalogi.

Honorandi Parentes.

1. **F**ilij tenentur sub mortali subvenire parentibus in gravi, aut ~~in~~ necessitate corporali, aut spirituali.

rituali, quantum possunt. Tenentur etiam sub mortali, dum sunt sub patria potestate, illis obedire circa res domesticas, aut pertinentes ad suam educationem. in rebus gravibus, majoris momenti: In alijs venialiter peccant, si non obediant. Si grave aliquod illis damnum in persona inferunt; peccant mortaliter, & debent explicare circumstantiam prædictam. Item si irrationabiliter illos graviter contristant, si contemnunt, si blasphemant, aut injuriâ afficiant deliberatè, & voluntariè, si odio habeant; peccant juxta qualitatem materiæ: & hoc peccatum est contra pietatem debitam parentibus. Ducere uxorem indignam contra Patris voluntatem, est mortale: interdum etiam erit mortale, nolle ducere uxorem dignam, quam parentes offerunt, propter aliquod magnum bonum, quod ex tali Matrimonio oriretur, posito quòd filius habeat animum ducendi uxorem. Non tenentur filij obedire parentibus in rebus malis, aut consilijs Divinis contrarijs.

2. Tenentur econtra parentes educare filios, præbendo alimenta, & instruere ad bonos mores, & curare, quan-

tum in ipsis est, ut servant mandata Dei, & Ecclesiæ; & discant necessaria ad Fidem. Lege *Filiuc. t. 2. tr. 28. par. 2. c. 1. & 2. Bonac. to. 2. disp. 6. q. unicâ. Tolet. l. 5. initio.*

3. Ad hoc præceptum reducitur Observantia, quæ debetur Superioribus temporalibus, & spiritualibus: tenentur enim subditi, etiam in foro conscientiæ, & sub mortali, observare leges iustas, si sint in materia gravi, iudicio prudentis, & non sint merè pœnales; tunc enim solum tenentur ad pœnam subeundam post sententiam Iudicis: si verò sit parvitas materiæ, aut leges sint de re non gravi; tenentur sub veniali. Quæ omnia intelligenda sunt, quando materia legis alioqui ex se non est sub aliquo alio præcepto naturali: tunc ex se potest esse grave peccatum contra legem; vel leve, juxta qualitatem materiæ. At verò quantum est ex vi legis humanæ; servanda sunt, quæ diximus. Similiter non esset peccatum, saltém mortale, si quis transgredietur legem, etiam in re gravi, quando Legislator non vult obligare sub peccato: si aliàs illa transgressio non esset peccatum ex se,

4. Nolle obedire legi humanæ, etiam in re minima, si fiat ex gravi contemptu Legislatoris, est mortale: non autem si fiat ex levi contemptu, aut inconsideratione, aut iracundia, *Lege Suar. de legib. t. 3. c. 21. & seq. Azor. t. 1. lib. 5.*

5. Tenentur etiam Christiani obedire Prælati spiritualibus, & Episcopis: & juxta qualitatem præcepti, & rei, quæ præcipitur, potest esse transgressio mortalis, vel venialis. Contemnere autem Prælatos, grave peccatum est.

De Denunciationibus faciendis.

6. **A**D obedientiam debitam Prælati pertinent denunciationes, quæ in duplici casu communiter fieri solent. Primus est, quando Episcopus jubet sub pœna excommunicationis revelari scripturas, aut res deperditas, vel ablatas, &c. De quibus *Trident. sess. 24. c. 4. de Reformat.* Secundus est, cum denuncianda sunt occulta crimina, præsertim Inquisitoribus: cum denunciandi sunt hæretici, vel suspecti de hæresi, juxta Edicta Sanctæ Inquisitionis. De quibus aliqua necessaria sunt pro Confessarijs, ut sciant suos poenitentes in his rebus dirigere.

7. Et quidem circa primum dupliciter contingere potest, ut Prælatuſ præcipiat sub excommunicatione hoc, vel illud fieri. Primò, ut ad hoc, quod præcipitur faciendum teneatur ille, cui præcipitur sub peccato mortali, etiam antecedenter ad præceptum Prælati: ut si præcipiatur restituere res, vel scriptura, furto ablata, vel injustè detenta; quam qui detinet, teneatur alioqui sub mortali restituere. Secundò, si id, quod præcipitur, solum obliget sub mortaliposito præcepto, quia scilicet iudicio prudentis Prælati existimetur res esse talis, ut possit cadere sub præcepto, etiamsi ante præceptum non sit talis, aut non sit cognita, ut talis. Et alterum ex his requiritur, ut excommunicatio sit iusta; & in utroque casu tenentur subditi regulariter sub mortali obedire, exceptis sequentibus casibus.

8. Excusat ergò primò ab huiusmodi relationibus ignorantia, vel impotentia, etiam moralis. Secundo si excommunicatio supponit peccatum mortale, primo modo ex dictis; is enim qui tale peccatum non commisit, non tenetur; v. g. quis accepit secretò

pecuniam alienam, ob occultam compensationem, in casu, quo compensatio licet; non tenetur talem pecuniam restituere, etiam positâ excommunicatione: quia hæc supponit peccatum mortale, quod in tali casu non antecessit. Et sic de similibus.

9. Tertiò excusantur ij, quos pars, ad cujus instantiam lata est excommunicatio, intendit excipere, sive expresse, sive tacite. Quarta si per ipsa verba monitorij, Prudentis iudicio, quis eximatur. Quare diligenter advertenda sunt verba, quæ semper ita debent intelligi, ut non contineant errorem intolerabilem, vel manifestam injustitiam: sic enim non obligarent in conscientia. Quintò si talis revelatio scripturæ, aut alterius rei, quam aliquis iustè retinere posset, cederet in grave aliquod damnum tui, aut personæ abeius valde sibi conjunctæ: ut parentum, filiorum, fratrum, &c. Sextò si res sit alicui nota sub secreto sigilli naturalis. Cæterum si aliqua difficultas hic & nunc occurrat; consultat Confessarius viros doctos, aut Auctores infra citandos.

10. Circa denuntiationes faciendas In-

Inquisitoribus, regulariter certum est, teneri omnes denunciare tales personas criminolas, contentas in eorum edictis intra illud tempus, ut ibi præscribitur sub pœna excommunicationis. Quod si culpâ suâ non faciant; incidunt in illam, à qua non possunt absolvi, nisi revelent, aut nisi extinguatur præceptum de revelando. Quod si per ignorantiam, vel impotentiam non revelaverint; tenentur postea, cessante ignorantia, vel impotentia, revelare intra totidem dies, quot positi erant in edicto. Et idem regulariter dicendum est, quando Episcopus præciperet sub excommunicatione revelari aliquod delictum ob bonum publicum, aut causam bene sibi visam.

II. Non est necessarium, ut denunciatus delinquentes in causis Fidei, juxta edicta Inquisitorum, possit probare crimen delinquentium: nam juxta communem praxim Inquisitionis, denunciator adhibetur, ut testis; nec tenetur, aut cogitur probare crimen denunciati. si autem in aliquo Tribunali denunciator teneretur probare id, quod denunciat; tunc si non posset probare, non teneretur, nec deberet denuncia-

re,

re. Et per hoc fortè possunt conciliari sententiæ, quæ in hac re videntur contrariæ: aliqui enim loquuntur in secundo casu, aliqui in primo.

12. Similiter in causis Fidei potest fieri denunciatio absque prævia correctione fraterna: quia hæc denunciatio non respicit simpliciter correctionem fratris; sed est judicialis, respiciens punitionem ad exemplum aliorum: atque adeò regulariter sine scrupulo ita fieri debet. Si verò crimen esset occultum, & per secretam correctionem speraretur emendatio; posset præmitti correctio fraterna: quæ si haberet suum effectum, non esset necessaria denunciatio: excepto crimine hæresis malitiosæ, in quo vix potest sperari emendatio per fraternam correctionem; sed potius poterit obesse, quàm prodesse. Dixi, malitiosæ, quia si quis per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut quid simile incideret in hæresim, posset præmitti correctio fraterna.

13. Hinc sequitur, quòd si crimen est occultum, & jam emendatum per secretam correctionem, aut alio modo, nec timeatur relapsus; non sit necessaria denunciatio: si verò crimen est publi-

blicum, etiam si sit emendatum; necessaria est denunciatio in causis fidei, maximè si sit hæresis formalis: quia adhuc remanet finis hujus denunciationis, qui est punitio rei ad publicum exemplar; & facillè timeri potest, quòd emendatio sit ficta, & simulata, & non vera, ad fugiendas pœnas, &c.

14. Hæreticus est denunciandus à quolibet, qui ejus hæresim novit: quamvis id sciat quovis secreto, etiam sub juramento (excepto secreto confessionis sacramentalis) & quamvis sit persona sanguine conjuncta, etiam in secundo, & primo gradu consanguinitatis, & affinitatis: in alijs vero criminibus non est cum tanto rigore procedendum, nisi esset contra patriæ proditorem, aut personæ Regis. Quare in aliquo casu particulari difficiliore consulantur Doctores mox citandi. Sic etiam, nec tenetur aliquis ad hanc denunciationem cum periculo vitæ, aut gravis damni sui, aut suorum: nisi in casu, in quo, propter bonum commune, teneretur subire quodvis, etiam mortis periculum. Item nec tenetur reus denunciare se ipsum, nisi quando jam interrogatur, ut reus à Judice: potest

test tamen, & debet præsentare se ad petendam absolutionem à censura (si sit reservata) Superioribus habentibus ad id facultatem, à quibus benignè accipietur, ut spontaneus. Demum nec tenetur Socius criminis denunciare socios, sicut nec se ipsum: nisi cùm interrogatur ut reus.

15. Qui incidit in aliquam ex his excommunicationibus, si potest ante confessionem denunciare, sicuti tenetur; non est absolvendus ante denunciationem: nisi aliquis fide dignus promitteret se statim denunciaturum, & respati posset hanc moram: quæ promissio etiam necessaria est, cùm poenitens tunc non potest denunciare, sed dicit se suo tempore denunciaturum. De denunciandis verò Confessarijs sollicitantibus, dicetur infra in particulari. Agunt autem de prædicta materia *Suar. de cens. disput. 20. §. de Fide disput. 20. sect. 4. Avila de Cens. p. 2. cap. 5. disput. 4. Filliuc. tom. 1. tr. 14. cap. 1. §. 2. Diana p. 1. tract. 4. de Denunc. Bonac. tom. 1. tract. de Cens. disputatione 2. questione 6. puncto 1.*

DE QUINTO

Præcepto Decalogi.

Non occidendi.

1. **P**rohibetur hoc præcepto non solum injusta hominis occisio, sed etiam vulneratio, sanguinis effusio, percussio, mutilatio, incarceration, & similia alia mala contra salutem corporalem proximi, seu contra ipsius personam. Et quidem ex genere suo est peccatum mortale, nisi excusetur parvitate materiæ, aut ex imperfecta deliberatione. De homicidio agunt *Suar. de Cens. ex occasione irregularitatis disp. 44. & seq. Azor. t. 3. lib. 2. Filhuc. t. 2. tr. 29. Less. lib. 2. c. 9 Bonac. de contractib. disp. 2. quest. ultimâ. Tolet. l. 5. cap. 6.*

2. Cum quis ita occidit, vel vulnerat, &c. injuste, non solum peccat; sed etiam tenetur ad restitutionem: non quidem præcisè pro damno personali, sed pro reali, si aliquod tale damnum conjunctum sit. v. g. qui occidit servum alterius; tenetur ad justum pretium: qui vulnerat, tenetur ad expensas pro sanatione, & ad id, in quo servus deterior est factus: qui occidit Patremfamilias; tenetur uxori, aut filiis restituere,

si

si quid ipsi utilitatis habebant à Patre. Et hæc omnia, & similia determinanda sunt iudicio prudentis viri, & solent per compositionem determinari.

3. Cum hoc peccato confitendæ sunt circumstantiæ, quæ mutant speciem, quæ sæpe sunt cum illo conjunctæ: ut si fuerit Clericus, aut Religiosus, persona occisâ. Si pater, aut mater, aut in primo gradu saltèm consanguinitatis, & affinitatis; alij etiam putant in alijs gradibus. Si in loco sacro, aut si aliqua circumstantia faciat casum reservatum, aut annexum alicui censuræ, juxta regulas generales de circumstantijs. Item numerus occisorum, etiam si uno ictu occidantur.

De Homicidio casuali.

4. **H**omicidium injustum, & sic de alijs, quæ sub homicidio continentur, potest esse duplex: vel voluntarium, vel casuale. Primum est, cùm quis, vel immediatè occidit, vel aliquid facit, aut omittit injustè, ex quo sequatur occisio, ex animo, & voluntate occidendi: ita ut velit occidere, saltèm materialiter sine justa causâ; licet interdum finis præcipuus non sit

occi-

occisio, sed aliquid aliud, ut furtum, vel adulterium. Casuale est, cùm quis aliquid facit, aut omittit, ex quo præter ipsius intentionem sequitur occisio; imò interdum contra intentionem. Et quidem primo modo, semper est peccatum, juxta qualitatem damni, ut dictum est; non verò secundo modo, ut dicetur.

5. Si quis det operam rei, aliàs licitæ, etiam periculosæ, & adhibeat debitam, & prudentem diligentiam, ne sequatur homicidium; etiam si sequatur, nullum est peccatum: dummodo post factum displiceat, seu non ratum habeatur. Si verò aliqua negligentia parva intervenerit; erit veniale: si magna, mortale. Hinc Medici possunt interdum in suo munere peccare.

6. Si quis verò det operam rei illicitæ, unde sequatur homicidium; non est una omnium sententia. Mihi videtur ita dicendum. Operatio, de qua loquimur, potest esse illicita, seu prohibita dupliciter: primò ex hoc ipso fine, & causa, ne sequatur homicidium; sicuti prohibetur duellum, bellum injustum, agitatio taurorum, exercenda per homines imperitos, & similia. Secundo

cundò potest esse illicita ex alijs finibus: & hæc dici solet propriè aliàs illicita; nam illa prima non potest rectè dici aliàs illicita, sed illicita ex hoc ipso præcepto non occidendi. Si ergò detur opera rei illicitæ secundo modo; dico esse prorsus eandem rationem, ac de opere licito: dummodo consecrata naturâ actionis hinc & nunc, adhibeatur sufficiens diligentia ad vitandam occasionem. Si verò sermo sit de opere illicito primo modo; dico regulariter illud esse peccatum, etiamsi non sequatur occisio, & multò magis si sequatur, propter periculum, cui se homo exponit; & propter prohibitionem iustitiæ. Quando autem censeri debeat facta sufficiens diligentia, pendet ex Prudentis iudicio.

7. Hinc insertur, quòd si ex ommissione, & negligentia Principis, aut eorum, ad quos spectat, sequantur in Civitate, aut Regno homicidia, &c. peccet mortaliter Princeps; quia tenebatur non ommittere diligentiam ex iustitia ad hunc ipsam finem, ne talia delicta fiant. Similiter, qui in bello iniusto occidit inimicum, etiam ob sui defensionem, peccat: quia tenebatur tale bellum non

comitari. Item si adulter fiat ex adulterio secuturam occisionem: adulteræ, quam ipse impedire non possit; peccat etiam contra iustitiam, si accedat ad adulteram: & si illa occidatur, est reus homicidij, quia dabat operam rei illicitæ primo modo: si autem id non potuit prævidere, & adhibuit sufficientem diligentiam, ne sequeretur homicidium; non imputabitur illi.

De Participantibus.

3. **N**on solum is, qui occidit, peccat modo supradicto, sed etiam illi, qui continentur his carminibus:

Jussio, consilium, consensus, passio, recursus:

Participans, mutus, non obstandans, non manifestans.

Idest; qui præcipit, qui dat consilium, qui consentit, idest, ratum habet factum, sive ante, sive post occisionem: qui laudat factum, vel laudat, ut fiat: qui defendit injustam homicidam; & præbet recursum ad se, non ratione personæ, sed ratione homicidij: qui partem aliquam habet in homicidio: qui fuit socius criminis aliquo modo, & auxilium præbuit: qui non præmo-

net

net occidendum, cum potest sine suo periculo, aut damno; & multò magis si teneretur ex iustitia id facere: ultimò non manifestans veritatem ad defendendam vitam innocentis, similiter cum potest, & debet.

9. Ex his sequitur, non peccare eum; qui non impedit iniustum homicidium alterius, vel quia non potest; vel quia, licet possit, tamen si ipse vellet impedire, exponeret se periculo gravis alicujus damni, ad quod periculum non tenetur se exponere: si tamen quis hæc possit, & non faciat, peccat contra Charitatem.

10. Si quis jubeat alium occidi, & ante occisionem revocet mandatum, sciente mandatario; si mandatarius occidat, non peccat mandans, nec illi imputatur homicidium: si verò consilium dans revocet consilium; adhuc imputabitur ipsi, si alius ex ipsius consilio occidat: quia revera eius consilium influit in homicidium, quia non fuit reverà revocatum, quamvis aliàs conatus sit revocare. Si verò fuerit reverà revocatum, & alius occidat non ex illo consilio; tunc non imputabitur peccatum danti consilium.

De Homicidio sui ipsius.

xi. **H**Oc præcepto non solum prohibetur occisio proximi, sed etiam sui ipsius. Itaque si quis occidit se ipsum, vel graviter offendit in vita, aut membris, &c. regulariter peccat mortaliter: quia nullus est dominus vitæ suæ, aut membrorum, sed custos, & usufructuarius. Et quidem in nullo casu licet se occidere, aut aliquid facere, unde immediate mors sequatur, nisi instinctu S. Spiritus: ut aliqui Martyres, qui se in ignem projecerunt. At verò citra mortem in aliquibus casibus potest homo amputare sibi aliquod membrum, sive per se, sive per alium; effundere sanguinem, vulnerare, &c. cum scilicet hæc sunt necessaria ad vitæ conservationem: cum membrum esset putridum, aut veneno infectum, unde sequeretur mors, aut quid simile: & quamvis etiam ob salutem spiritualem, & perfectionem, possit aliquis se verberare usque ad sanguinis effusionem, & abstinere à cibis cum aliquo corporali detrimento, citra periculum mortis; non tamen ex hoc licet membrum amputare, aut se occidere: quia talis spiritualis

lis potest esse cum integritate vitæ & membrorum, per alia remedia.

12. Non tenetur homo ad servandam vitam facere, aut vitare omnia in omni casu, ex quibus sequitur ejus mors: sed potest interdum permittere sui occisionem. Unde potest aggredi in bello iusto inimicos, etiam cum periculo suæ vitæ: potest non occidere injustum aggressorem, etiam si ex hoc sequatur propria occisio: nisi fortè ipse esset persona valde necessaria Reipublicæ, & ejus inimicus minimè. Potest non sumere medicamenta terribilia, aut vehementia, etiam si sequatur ejus mors ex tali ommissione: non enim tenetur cum tanta difficultate custodire vitam: potest servare regulam suæ Religionis approbatæ, etiam si hic & nunc acceleretur mors, & similia: & multò magis potest, & tenetur permittere sui occisionem in defensionem Fidei, & Charitatis, vitando omnia peccata, etiam venialia. At verò præter rationem permittere se occidi, aut aliquid facere, unde sequatur mors; est peccatum mortale regulariter,

De homicidio justo.

13. **H**omicidium potest esse justum in aliquibus casibus. Primò cum sit auctoritate publicâ, juxta allegata, & probata, & servato ordine juris; & sic ministri justitiæ non peccant occidendo, &c. nisi id faciant ex odio; tunc enim peccant contra Charitatem: & ipse reus potest, & tenetur cooperari suæ morti, accedendo ad locum supplicij, præbendo collum, &c.

14. Secundò ob justam sui defensionem, vel suorum, aut amicorum, aut innocentium; & honoris contra injustum aggressorem, cum moderamine inculpatae tutelæ: aut etiam in defensione bonorum suorum, non tamen si sit res levis momenti. Dicitur autem moderamen inculpatae tutelæ, quando quis non potest aliter se defendere, nisi occidat, vel si possit, non tamen tenetur. Ita vir nobilis & miles, non tenetur fugere, sicut tenetur Religiosus, aut alius vilis, si fugâ potest vitare periculum: nemo tamen potest ob defensionem suæ vitæ occidere innocentem. Unde mulier gravida ex adulterio non potest facere abortum ob defensionem suæ vitæ.

15. Quam-

15. Quamvis leges civiles permittant homicidium adulteræ repertæ in flagranti crimine à viro vel à patre respectu filix; tamen hi peccant occidendo: quia occisio ob delictum est actus vindictæ, quæ non potest fieri, nisi auctoritate publicâ. Unde adulter potest se defendere; quia ille est injustus aggressor.

16. Similiter quamvis non sit excommunicatus, qui subitâ iracundiâ occidit Clericum repertum in flagranti peccantem cum matre, filia, uxore, vel sorore; non tamen excusatur à peccato homicidij, propter causam prædictam. *Bonac. de Cens. disp. 2. q. 4. pu. 4. n. 5.* Similiter ministri justitiæ, quando occidunt Clericum damnatum, & traditum brachio seculari, si admisceant in hoc privatum odium in ipsum, licet non sint excommunicati, nec peccent contra justitiam; peccant tamen contra Charitatem. *Suar. de Cens. disp. 39. sect. 2. n. 7. &c.*

17. Possunt Christiani in triremibus Torcarum remigare, quando aliter subesset periculum vitæ propriæ, aut magni mali, dummodo id non faciant animo nocendi Christianis: quia illa

actio ex se est indifferens , & eventus belli sunt incerti. *Less. l. 2. de just. c. 9. dub. 17.* Similiter potest foemina grvida sumere medicamenta necessaria ad tuendam vitam , ordinata ad salutem ipsius, licet per accidens sequatur abortus; non tamen per se ordinata ad abortum. At si mors matris esset necessaria ad certam salutem spiritualem foetus animati , alioqui damnandi ; deberet pati mortem potius mater , non sumendo talia medicamenta propter salutem spiritualem prolis. Sed id raro continget ; & difficilè certò prævideri potest.

De Odio.

18. **H**Oc etiam præcepto prohibetur non solum actus exterior occidendi , sed etiam actus purè interior. Quare si quis desideret injustum alterius homicidium , aut vulnerationem , &c. peccat juxta quantitatem mali desiderati : & similiter , si delectetur in apprehensione talis mali. Et est peccatum duplex , contra justitiam , & Charitatem proximi. Poterit tamen esse veniale , si sit ex imperfecta deliberatione , aut levi materia.

19. Si quis velit malum aliquod proximi,

ximi, etiamsi tale malum non sit contra salutem; ut si desideret mortem temporalem naturalem ipsius, aut morbum, aut amissionem bonorum, filiorum, uxoris, &c. Si id faciat ex odio, quia scilicet displicet ipsi talis persona; aut ex ira, quia vult vindictam ex illo sumere: aut ex invidia, quia bona illius apprehenduntur, ut diminuentia bona propria; peccatum erit contra Charitatem, juxta quantitatem materiæ, & perfectæ deliberationis, ut paulò ante dictum est. Et idem dicendum est, cum quis verbo imprecatur alteri malum. At verò desiderare malum temporale alteri, propter maius ejus bonum, sive temporale, sive spirituale, licet. Similiter desiderare mala temporalia, & mortem inimicis Fidei, aut injustis hostibus Reipublicæ, licet propter bonum publicum: quia sunt injusti aggressores, & persecutores. Item complacere sibi in aliquo bono, consequente ad malum alterius, potest esse licitum: ut cum quis complacet sibi de hæreditate consecuta ob mortem patris, vel fratris, non tamen de eorum morte. Item complacere sibi de malo alterius, quia justè illi fuit illatum, aut quia hæc fuit

voluntas Dei; non est peccatum: sicut odio habere malitiam, & vitia, & peccata alterius, non autem personam, non est malum. De odio lege *Filius. 10. 2. tr. 28. c. 8. Bonac. t. 2. disp. 3. q. 4. punct. ult. Suar. de Fide tract. 3. disp. 6. sect. 2.*

De Scandalo.

20. **A**D hoc etiam præceptum reduci potest homicidium spirituale proximi: quando scilicet aliquis vel verbo, vel facto inducit alium ad peccandum; in quo consistit peccatum scandali: est enim scandalum occasio ruinæ spiritualis proximi. Hoc autem dividitur in scandalum activum, & passivum: activum iterum potest esse duplex; alterum per se intentum, alterum non per se intentum. Primum est, cum quis facto, vel verbo inducit aliquem ad peccandum directe, & per se: alterum est, cum quis aliquid facit, vel dicit sibi alioqui prohibitum, advertens, quod alius ex hoc occasionem habebit peccandi; sed non facit ad hunc finem ut ille peccet, sed ad alium finem. Et utrumque scandalum activum, regulariter est peccatum mortale,

scilicet, si materia sit gravis, & perfecta advertentia, & deliberatio; & est contra Charitatem proximi. Scandalum passivum est, cum quis, præter rationem, & ex sua malitia, sumit occasionem peccandi ex opere alterius, alioqui licito, & honesto: aut si opus est illicitum, tamen non habet sufficientem connexionem ex se cum scandalo alterius. v. g. si quis ægrotus comedat carnes die Veneris; etiamsi in hoc excederet aliquantulum regulas temperantiæ, & alius ex hoc sumeret occasionem comedendi carnes ex sua malitia. Item si mulier decenter ornata eat ad Sacrum, & alius ex hoc sumat occasionem peccandi, & desiderandi illam, &c.

21. Circa scandalum merè passivum hæc sunt observanda. Primum, si opus meum alioqui est mihi licitum, & honestum, & ego non possum illo privari sine meo incommodo, aut præjudicio, aut aliquâ difficultate alicujus momenti; non teneor ab illo abstinere, licet sequatur scandalum alterius: sed hoc ejus peccatum imputetur malitiæ illius. Secundo, si ego sine illo præjudicio, aut incommodo, & fa-

cile possum à tali opere abstinere, teneor regulariter ex Charitate abstinere, ad impediendum proximi peccatum.

22. Quando aliquis ex alterius peccato potius excitatur ad odium illius peccati propter turpitudinem, quam videt in illo; non est peccatum scandalum. Agunt de scandalum *Filluc. tom. 2. tr. 28. c. 10. Suar. de Fide tr. 3. d. 10. init. Vasquez. opusc. de scandalum. S. Thom. 2. 2. quest. 43.*

De Adulatione.

23. Scandalum adjungi potest Adulatio, quæ sæpe solet alios, & præsertim Principes excitare ad peccandum, vel confirmare in peccato. Est autem adulatio, cum quis excedit modum in laudibus alterius, propter illius oblectationem: maxime si id faciat spe alicujus lucri proprii; in quo excessu regulariter est peccatum veniale. Potest autem esse mortale: 1. Si laus consistat in peccato mortali alterius ratione peccati. 2. Si adulatio ordinatur ad grave damnum corporale, vel spirituale laudati. 3. Si est causa peccati mortalis illius, & hoc prævideatur ab adulatore, ut dictum est de scandalum. *S. Th 2. 2. q. 115. art. 1. & 2. Less. l. 2. de just. c. 47. dubit. 1. n. 52.*

24. Huic

24. Huic vitio aliud est oppositum, nempe morositas, asperitas, seu litigium: cum scilicet aliqui in conversatione non curant placere, sed nimium sunt difficiles, & contradictores, nec se accommodant, cum oportet & hoc etiam regulariter est veniale. Posset autem esse mortale, si ex aliquo gravi odio procederet in contemptum, & grave damnum proximi: vel ob impugnandam veritatem in re gravi, aut quid simile. *S. Thom. ibidem quæst. 116.*

*De Eleemosyna, & fraterna
correctione.*

25. **N**on solum tenetur homo non odisse, nec inferre malum proximo; sed etiam amare, & velle bonum, tam in rebus temporalibus, quod fit per eleemosynam, quam in spiritualibus per fraternam correctionem, & instructionem. Et quidem, quoad eleemosynam ea facienda est ex superfluis. Superflua autem sunt duplicis rationis: alia dicuntur superflua vitæ, vel naturæ, ut sunt illa, quæ demptis iis, quæ alicui sunt necessaria ad vitam sustentandam, sive propriam, sive suæ familiæ; adhuc tamen supersunt. Alia dicuntur superflua statui: &

K7

sunt

sunt ea , quæ , demptis ijs , quæ sunt necessaria , non solum ad vitam sustinendam , sed etiam ad condecentem statum , juxta conditionem personæ , Prudentis arbitrio adhuc tamen supersunt.

26. Si ergò proximus sit in extrema , vel quasi extrema necessitate ad vitam conservandam , tenetur sub mortali illi quivis subvenire ; si habeat superflua vitæ , idest ex superfluis vitæ , & naturæ , & probabiliter putet neminem alium illi subventurum , etiamsi non habeat superflua statui : hoc enim exigit lex Charitatis secundum omnes.

27. Si proximus sit in gravi necessitate tenetur sub mortali illi subvenire , qui habet superflua statui , si non sit alius , qui subveniat. Hoc enim etiam exigit lex Charitatis : præsertim quia si nemo subveniret , facile gravis necessitas transiret in extremam.

28. Probabile etiam est in communibus proximorum necessitatibus , quales esse solent in ordinarijs pauperibus ; divites , qui habent superflua statui , teneri sub mortali , ad aliquam elemosynam elargiendam : indeterminatè tamen , cui , vel quibus voluerint ,
& ijs

& ijs temporibus, quibus magis illis placuerit; nam alioqui hæc etiam necessitas facile transiret in gravem, & in extremam. Plura de hac re *S. Thom. 2. 2. q. 32. Cajet. & Vasquez. in opusc. de elem. Philic. t. 2. tr. 28. c. 3. Suar. de Chari. d. 7.*

29. Subvenitur præterea indigentia spirituali proximi per fraternam, & secretam correctionem: quæ consistit in gravi, & discreta admonitione ipsius, vel ut non peccet, si est in periculo peccandi, vel ut à peccato resipiscat; & tota ordinatur in bonum ipsius proximi. Et quidem ex se hoc præceptum correctionis obligat sub mortali, si sit in materia gravi, nempe si agatur de peccato mortali proximi corrigendi, & non emendati. Requiruntur autem hæc conditiones. 1. Ut certam notitiam quis habeat de peccato proximi. 2. Ut ex correctione speretur probabiliter fructus, & emendatio, saltem ad tempus.

3. Si probabiliter iudicem proximum indigere meâ correctione ad emendationem. 4. Si debitus locus & tempus, & adsint aliæ circumstantiæ, quæ videntur necessariae ad finem correctionis. Ex quarum conditionum defectu, facile est passim excusari homines à peccato

cato mortali ex defectu correctionis :
maximè in casibus repentinis , & in
personas ignotas. Plura *S. Thom.* 2. 2.
q. 33. *Suar. de Charit. disp. 8. Diana p. 4.
tr. 4. resol. 228. Filliuc. t. 2. tr. 28. cap. 5.*
Ubi etiam agitur de Superioribus, quo-
modo teneantur ad subditorum corre-
ctionem.

DE SEXTO

Præcepto Decalogi.

Non fornicandi.

1. **H**Oc præcepto prohibetur omne
peccatum contra castitatem ,
quæ est pars temperantiæ , & dicitur
peccatum luxuriæ. Cujus septem spe-
cies communiter numerari solent. 1. Sim-
plex fornicatio. 2. Stuprum. 3. Adul-
terium. 4. Incestus. 5. Raptus. 6. Sa-
cilegium. 7. Peccatum contra natu-
ram. De quibus aliqua dicemus neces-
saria ad confessionem.

Simplex Fornicatio.

2. **S**implex fornicatio est illicitus con-
cubitus soluti cum soluta non
Virgine, in vase naturali. Dicitur solu-
tus, & soluta, idest non conjuncti Ma-
trimonio, sive rato, sive contummato:
& est peccatum mortale, etiam solita-
riè

re acceptum, dummodo liberè fiat : & potest ob circumstantiam aliquam adjunctam, habere etiam malitiam alterius speciei : ut si fiat ab habente votum castitatis, ut infra. Hoc peccatum, si non sit habituale, & continuum, retinet prædictum nomen; si verò sit habituale & frequens, si cum una tantum, quam fornicator, vel domi retineat, vel in aliquo alio loco determinato, dicitur concubinator. Si cum pluribus indeterminatè; potest dici fornicatio, vel concubinator vagus. Concubinator accedens ad confessionem non est absolvendus, nisi relinquat, & ejiciat concubinam; & ostendat vera signa poenitentiae. Quòd si sæpiùs id fecerit, & tamen rursus rediisset; est ulterius probandus ad tempus per suspensionem absolutionis, & alias poenitentias judicio prudentis Confessarii.

3. Quamvis tactus impudici, aspectus, oscula, & verba obscœna, quæ concurrere solent in actu fornicationis, vel paulò ante, vel post, sint peccata mortalia; non sunt tamen necessariò exprimenda in confessione, sed satis est confiteri actum principalem: hæc enim integrant unum peccatum cum illo, &

fa-

facile subintelliguntur ; nisi fortè ali-
quid ex his mutaret speciem peccati :
aut si multo tempore antè præcessis-
sent, vel subsequerentur, ita ut mora-
liter non censerentur facere unum cum
actu fornicario. Idem dicendum est de
voluntate fornicandi, si præcessit ita
fornicationem, ut non faciat unum
cum illa. v. g. si fuit interrupta per con-
trariam voluntatem tacitam, vel ex-
pressam ; aut per desuetudinem, vel
oblivionem, & quoties fuerit interrup-
pta. Quòd si non fuerit interrupta ; et-
iamsi longo tempore duraverit, non
est, nisi unicum peccatum. Et idem
dicendum est in alijs materijs.

4. Potest meretrix accipere, & reti-
nere justum lucrum pro sui corporis
prostitutione. Quòd si fuerit excessivum,
accusantem qualitate personæ ; non potest,
neque tenetur fornicator dare : neque
potest meretrix accipere pecuniam ab
eo, quia non potest illam dare. Si me-
retrix accedat ad confessionem, est pro-
banda, ut diximus de concubinario.
Si fornicator provocavit mulierem, a-
lioqui non paratam, & nolentem pec-
care ; tenetur dicere in confessione hoc
peccatum scandali : quod etiam com-
mu-

munne est alijs peccatis. Agunt de simplici fornicatione *Filliuc. tom. 2. tr. 30. cap. 2. Toletus lib. 5. cap. 10.*

Stuprum.

5. **S**uprum est puellæ virginis defloratio per fractionem claustrii virginalis. Aliqui putant, hoc peccatum non differre specie à simplici fornicatione, si puella consentiat non invita, & non sit alia circumstantia mutans speciem. Aliqui putant differre propter fractionem signaculi virginalis, & grave nocumentum puellæ. Et utraque opinio est probabilis.

6. Si quis promittit, siue cum iuramento, siue absque illo, se ducturum in uxorem puellam, quam defloravit; tenetur illam ducere; nisi sit magnus excessus, & disparitas inter personas, unde grave aliquod damnum timeatur ex tali matrimonio. Nam in tali casu tenetur honestè illam dotare, maxime si ipsa ita velit. Si verò defloravit volentem liberè, & consentientem, & sine ulla promissione; non tenetur dotare: nisi forte ex Charitate aliquando. *Nazar. in manu. cap. 16. et 18. Toletus ab. 5. cap. 11. Lessi. lib. 2. cap. 10. dub. 3.*

7. *Amis-*

7. Amissio virginittis ex parte viri non est stuprum, sed reducltur ad eam nam ex alijs speciebus: ut ad molliem, vel fornicationem, vel adulterium, &c. Similiter puella, si peccet contra castitatem, extra fractionem signaculi virginalis, non est stuprum: sed similiter reducltur ad molliem. Et in utroque casu non est circumstantia necessariò confitenda amissio virginittis, quantum ad virtutem in anima existentem. *De stupro Ellucius loco cit. cap. 3. Tole- tus cap. 11.*

Adulterium.

8. **A**dulterium est contra castitatem, & justitiam. Est autem conjugati cum conjugata, vel conjugati cum libera, vel liberi cum conjugata. Et in primo casu est aperienda in confessione circumstantia utriusque conjugati; quia fit injustitia duplex, & æquivalet duplici peccato. Sufficit ad hoc peccatum Matrimonium ratum, sive adulteri, sive adulteræ, etiamsi non sit consummatum. Non tamen sufficiunt sponsalia: licet aliqui non improbabiler putent, habere rem cum sponsa alterius, esse circumstantiam aperiendam in confessione; quia aliqua injuria infer-

feratur sponſo, & valde deterioratur conditio ſponſæ. Aliqui putant contrarium.

9. Adulter amittit jus petendi debitum ex juſtitia (ita ut alter non teneatur reddere) non tamen reddendi; & ſimiliter adultera. Maritus adulteræ, ſi non conſenſit adulterio; poteſt divortium ab illa facere, quoad thorum & habitationem: & poteſt illam intra Monafterium includere per Judicis ſententiam: poteſt etiam remittere culpam.

10. Mulier adultera non tenetur manifeſtare ſuum peccatum cum periculo vitæ, aut gravis infamiæ, ne noceat veris filiis, niſi declaret filium ſpurium: ſed debet reſarcire damnum aliorum filiorum, quantum poteſt, alijs vijs. Et ſimiliter etiam ipſe adulter: maxime, quia nec maritus, nec filius tenentur illi credere, ordinariè loquendo. Quòd ſi poſſet ſine tali periculo, & ſpem habeat, quod credatur; tenetur. Agunt de adulterio *Filic. loco cit. c. 4.*
Toletus cap. 1.

Inceſtus.

11. **I**nceſtus eſt ordinatus concubitus, & copula cum conianguinea, vel affine, uſque ad quartum gradum

dum inclusive : si verò affinitas sit copula illicita ; usque ad secundum gradum : si tamen cognatio sit ex Sacramento ; usque ad illum gradum , in quo prohibetur Matrimonium , ut dictum est suprà.

12. Probabile est incestum cum consanguineis esse diversæ speciei ab incestibus cum affinibus , & alijs : at vero ipsos incestus cum consanguineis probabile est , differre specie inter se in primo , & in secundo gradu , & similiter cum affinibus in primo & secundo gradu. Incestuosus cum consanguinea conjugis ; non potest petere debitum propter contractam affinitatem cum sua uxore. Dispensatio ad petendum debitum habetur ab Episcopo , aut habente privilegium. Incestus non est propriè , si copula sit non in vâse naturali ; similiter si peccatum committatur cum consanguineis , vel affinibus maribus : Et licet non sit propriè incestus , sed peccatum contra naturam ; cum tamen sit latè incestuosus concubitus , non solum dicendum est in confessione , habui rem contra naturam cum consanguineis , vel affinibus maribus , vel feminis : sed explicandus est primus , & secundus.

secundus gradus, juxta probabiliorem
sententiam. Lege *Azor t. 3. l. 3. c. 9. §. 15.*
Agunt de incestu Filiuc. loco cit. cap. 5.
Tolet. cap. 15.

Raptus.

13. **R**aptus est, cum quis abducit
fœminam à domo parentum,
vel eorum, in quorum cura est, aut à
domo propria, si sui juris sit; ipsâ invi-
tâ, aut invitâ ijs, sub quorum cura est,
ad fornicandum cum illa, aut ad Ma-
trimonium contrahendum. Et, quan-
tùm ad speciem luxuriæ, coincidit cum
alijs, juxta conditionem puellæ aut
ipsius raptoris: sed additur circumstan-
tia violentiæ contra justitiam. Quomo-
do autem raptus dirimat Matrimoni-
um, dictum est suprâ. Est etiam raptus,
si quis rapiat spontam suam invitam,
etiam post contractum Matrimonium,
& non consummatum; si sponsa velit
uti Privilegio Canonis, de quo suprâ.
Agunt de raptu Filiucius loco cit. cap. 6.
Toletus loco citato cap. 22.

Sacrilegium.

14. **S**acrilegium, est, cum peccatum
committitur cum fœmina vo-
to castitatis adstricta; vel in loco sacro,
aut

aut ab homine habente votum castitatis, aut à Religioso. Si quis cum uxore detineretur longo tempore in loco sacro ; posset ibi exercere actum conjugalem , ad vitandam incontinentiam, absque peccato ; neque pollueretur Ecclesia. *Fillius. cap. 7. Tôlet. c. 18.*

Peccatum contra naturam.

15. **P**eccatum contra naturam est, in re nostra , omnis actus libidinosus extra vas , aut modum à natura institutum. Et ejus species sunt quatuor: mollities , inordinatus concubitus , sodomia , bestialitas. Prima est voluntaria seminis effusio extra omne vas : & potest etiam habere speciem alterius libidinis , si quis in actu illo turpi cogitet , & delectetur de aliquo alio actu , cum animo illum perpetrandi , si posset , aut ac si defacto perpetraret , juxta speciem talis actus. Inordinatus concubitus esse potest , vel in copula licita , vel in illicita : & consistit in modo non ordinario ; & potest esse peccatum mortale , si fiat cum periculo impediendi prolem : sin minus , erit veniale : & si adsit iusticiens necessitas absque periculo , nullum erit peccatum in copula licita. Sodomia propriè , & strictè , est actus libidinosus consum-

summatum inter masculos in vase non naturali: largè verò est etiam cum scœmina in vase item non naturali: vel etiam inordinatus concubitus, & coitus scœminæ cum scœmina. Bestialitas est coitus hominis cum bestia; & probabile est, differre specie si sit cum scœmina, aut mare: & ad hanc speciem reducitur coitus cum dæmone succubo, vel incubo: quia corpus assumptum à dæmone non est verè corpus humanum. *Lege Filliuc. t. 2. tr. 30. cap. 8. Bonnac. de Matrim. q. 4. p. 10. & seq. Azor. loco cit. Tolet. cap. 13.* Potest etiam conjungi cum hoc aliud peccatum juxta internum affectum peccantis cum dæmone. *Filliuc. loco cit. n. 161.*

16. Pollutio nocturna, aut cum homo non habet plenam libertatem, & deliberationem, non est peccatum ex se: nisi fuerit procurata, aut volita in causa, ad illum effectum ordinata: aut postea successerit voluntaria delectatio circa illam. Si verò accadat alicui interdium danti operam rei licitæ, ut audiendis confessionibus, & similibus; aut omnino præter, aut contra voluntatem ipsius, & citra consensum in delectationem, non erit mortale; & interdum

dum etiam nullum peccatum. Probabile est aperiendam esse circumstantiam, si quis hoc peccato contra naturam, seu mollitie peccet cum consanguineis, vel affinibus in primo, & secundo gradu.

17. Non solum hoc præcepto prohibentur actus prædicti, sed etiam omnia alia, quæ ad tales actus illicitos ordinantur, ut tactus, oscula, amplexus libidinosi, aspectus, nutus, verba, &c. neque in his datur parvitas materiæ, si ex animo libidinoso procedant. Sunt tamen hi actus liciti inter conjuges, quatenus ordinantur ad copulam, & non sit periculum effusionis seminis. De morosa delectatione dicemus in nono Præcepto. Similiter tactus, oscula, & amplexus non libidinosi, & citra periculum, sunt licita sponsis de futuro. *Tolet. l. 8. cap. 14. Illuc. c. 10.*

18. Verba turpia, & cantilenæ, & similia; si fiant ex animo libidinoso peccandi, sunt mortalia; si verò non tali animo fiant, sed joco, aut scurrilitate quadam, citra scandalum, & periculum alicujus gravis peccati; poterunt esse venialia, nisi sint ex se valde obicæna.

DE SEPTIMO

Præcepto Decalogi.

*Non furandi.**Quid, & quotuplex sit Justitia.*

1. **H**Oc præceptum, pertinet ad justitiam servandam circa bona temporalia, & externa. Est autem justitia, triplex: Legalis, Distributiva, & Commutativa. Definitur autem in communi Justitia esse, Constans voluntas jus suum unicuique tribuendi. Legalis respicit jus communitatis, & consistit in perfecta legum observantia, propter bonum commune. De qua *S. Tho. 1. 2. q. 68.* Distributiva, & Commutativa respiciunt jus particularium personarum; unde dicuntur justitiæ particulares. Distributiva consistit in distributione bonorum communium facienda à Principe, vel communitate, Civibus secundum proportionem meritorum, aut dignitatum, &c. Commutativa verò, quæ est perfectissima Justitia, respicit jura particularia Civium in sua bona, per quam unusquisque vult jus alterius servare illæsum, & si læsum fuerit, resarcire: & hæc primò versatur circa mutua hominum commercia in bonis

proprijs uniuscuiusque. Et de his *S. Thomas ibid. q. 61.*

De Contractibus.

2. **H**Æc *Justitia*, & ejus opposita *Injustitia* solet ut plurimum versari circa humanos *Contractus*. Est autem *contractus* latissimè, aliqua actio, seu conventio inter duos, vel plures ad aliquid faciendum, sive ex ea sequatur obligatio, sive non. Si autem sequatur mutua obligatio, erit propriè, & strictè *contractus*: si verò unius tantum obligatio sequatur; erit *contractus* minus strictè, & ferè coincidit cum pacto. Sic ergò *contractus* propriè est *Conventio*, seu pactum inter plures, obligationem saltè in alio pariens.

3. Ad perfectionem *contractus* requiritur interior consensus aliquo signo externo significatus. Potest autem primò significari re ipsâ, seu traditione rei: ut depositum, commodatum, mutuum &c. & sic dicitur perfici consensu, & re. Potest etiam perfici scripturâ, præsertim per Notarium: vel verbis determinatis, per certam verborum formam, quæ dici solet *Stipulatio*; vel sine certa verborum forma, sed quacunque sufficienti ad exprimendum internum

con-

consensum : & sic dicitur universaliter
 contractus perfici consensu , scripturâ ,
 verbis , & re ipsâ , juxta contractuum
 diversitatem.

4. Contractus alij sunt nominati : ut
 Mutuum, Commodatum, Emptio, Ven-
 ditio, & similes, qui proprium nomen
 habere solent. Alij dicuntur innomi-
 nati, qui carent proprio nomine, & so-
 lent explicari illis verbis, *do, ut des :*
facio, ut facias : facio, ut des. De qui-
 bus, & alijs divisionibus, plura *Filiu-*
cus to. 2. tr. 33. initio. Lessius de iustitia
lib. 2. cap. 27.

5. Contractus, si habeat omnia re-
 quisita ad sui validitatem, & sit inter
 personas habiles ad contrahendum ; pa-
 rit obligationem in conscientia : unde
 ex ejus læsione potest oriri obligatio ad
 restituendum. Si autem obligatio so-
 lum esset ex charitate, aut ex alia qua-
 vis honestate non pertinente ad iusti-
 tiam commutativam ; non obligaret ad
 restitutionem. *Filius, ibid. c. 5. Less. dub. 8.*

De furto, & Rapina.

6. **H**oc ergo præcepto, non furandi
 prohibetur omne injustum dam-
 num, quod potest inferri proximo in
 bonis fortunæ. Duobus autem modis

in universum tale damnum inferri potest. Primò per simplicem damnificationem proximi, absque ulla damnificantis utilitate, aut augmento in bonis fortunæ; ut si quis incenderet vineas, dirueret domos, &c. nihil ex hoc sibi percipiendo. Secundò auferendo aliquid ab alio, & sibi appropriando; in quo consistit furtum: & si fiat cum violentia, dicitur rapina.

7. Est ergò furtum ablatio alienæ rei, invito domino. Quod debet intelligi, si talis ablatio fiat sine rationabili, & iusta causa: nam si aliquis auferat tempore extremæ necessitatis, aut ob tacitam compensationem in casibus, in quibus illa licet, & similibus; non erit furtum. Probabile est furtum differre specie à rapina propter violentiam. Hoc peccatum est mortale, nisi excusetur propter parvitatem materiæ: & est peccatum contra iustitiam, quæ jubet reddi unicuique quod suum est: & consistit non solum in injusta acceptione; sed etiam in injusta detentione rei alienæ.

8. Committitur etiam tale peccatum in humanis commercijs, præsertim in emptione, & venditione: & quis enim

vendit rem carius, quàm valet, vel
emit vilius, quàm valet; furatur a-
liquo modo illum excessum, aut dele-
ctum. Pro quo sciendum est, quòd pre-
tium rerum venalium est duplex: a-
liud naturale, aliud legale, seu legiti-
mum: primum est, quod iudicio homi-
num versatorum in tali, vel tali materia
imponitur: aliud est quod ponitur à lege,
vel Principe, &c. Primum non est in-
divisibile, sed habet infimum, medium,
& summum. Secundum consistit in
indivisibili: & quando res habet pre-
tium legitimum, si sit iustum, tenen-
tur cives vendere illo pretio, alioqui
erunt rei furti, si illud excedant. Quan-
do verò non habent pretium legiti-
mum, possunt vendere pretio naturali,
etiam summo, citra injustitiam; non
autem supra summum, & rigorosum.

2. Præmium naturale rei potest varia-
ri mutatis circumstantiis, ita ut quod
uno tempore erat summum, postea fiat
infimum, vel econtra. Maximè autem
facit ad hanc variationem copia vel in-
opia emptorum, & rerum venalium:
nam copia emptorum auget pretium,
ut si sint multi emptores, & paucae
merces: & contra, si sint pauci empto-

res, & multæ merces, minuitur pretium naturale. Merces autem, quæ duntaxat emuntur ultroneæ, vilescunt; quando scilicet ex defectu emptorum cogitur vendens quærere emptores, & ultro illis offerre suas merces: tunc enim emi possunt etiam infra pretium naturale tertiâ parte. v. g. res valebat quindecim, potest emi decem. *Bonac. tom. 2. tr. de restit. disput. 3. p. 4. Filliuc. tom. 2. tract. 35. cap. 3.*

10. Qui vendit res ad minutum, pretio legitimo, si in singulis venditionibus aliquid plus accipiat, non habens animum id faciendi semper, aut ad multum tempus; peccat venialiter ex parvitate materiæ: si autem habeat animum id faciendi ad aliquam majorem quantitatem, quæ sufficiat ad mortale; peccat mortaliter toties, quoties: si autem non habuit talem animum, sed defacto pervenit ad quantitatem sufficientem ad mortale, quam habet apud se; peccabit mortaliter retinendo, vel prosequendo: & idem dicendum est, si quis habeat animum furandi parva, sed frequenter, ita ut perveniat ad quantitatem notabilem.

11. Non potest aliquis propter dilatam

tam solutionem ad tempus, vendere rem supra justum pretium rigorosum, per se loquendo. Potest mercator vendere rem suam summo pretio ad tempus, & statim eandem emere à suo emptore viliori pretio, intra latitudinem justæ pretij: dummodo ille velit vendere, nec ullum pactum, aut violentia intercesserit in prima venditione. Similiter in alijs contractibus potest intercedere injustitia, & damnificatio, si non serventur justæ leges talium contractuum. De hoc contractu venditionis legite *Filliuc. tom. 2. tr. 2. & tract. 35. par. 1. c. 1. Azor. tom. 3. cap. 8.*

De Restitutione.

12. **EX** damnificatione, vel furto, &c. Sequitur restitutio. Est autem redditio rei alienæ domino suo, aut ad quem spectat. Et ad hanc faciendam tenetur homo regulariter sub mortali, nisi sit parvitas materiæ, aut alia excusetur, ut infra.

13. Radices restitutionis, seu in quibus fundatur obligatio restituendi, possunt esse tres: nempe, vel ex re accepta, vel ex injusta acceptione, vel ex contractu. De hac ultima nihil aliud est dicendum, nisi quod in solvendo, aut

aliquid aliud faciendo , servari debet qualitas , & natura contractus : si verò sit elapsum tempus , in quo ex contractu quis tenetur restituere , aut dare , & culpâ suâ non dat ; jam incipit esse injustus detentor : & sic tenetur etiam ex injusta actione , seu detentione.

14. Ex re accepta tenetur ille , qui licet sine peccato rem habeat , seu bonâ fide ; tamen cum cognovit , non esse suam , tenetur restituere : & sic dicitur possessor bonæ fidei , quia sine peccato possidebat rem alienam , putans esse suam , aut habere jus illam retinendi ad tempus. Ex injusta acceptione , vel actione tenetur ille , qui cum peccato ; & injustè alienam rem habet , aut detinet , aut damnificat , & dicitur possessor malæ fidei. Inter hos est hæc differentia.

15. Possessor bonæ fidei pro illo tempore , quo fuit in tali possessione ; non tenetur restituere , nisi rem , quæ extat : & si extant aliqui illius fructus naturales , aut misti , tenetur restituere , sublati expensis , & laboribus , &c. Si non extant ; tenetur restituere id , in quo factus est ditior. Si nihil extat ; ad nihil tenetur. At possessor malæ fidei te-

netur

netur restituere rem, & omnes fructus ejus, subtractis expensis, sive extent, sive non extent: & præterea tenetur ad integrum damnum, quod ex illius injusta actione alius passus est.

16. Fructus rei sunt in triplici differentia. Alij sunt merè naturales, ut partus pecorum: alij misti, ut fructus vinearum: alij merè industriales, ut luctum ex ludo, partum ex aliena pecunia, & similia. Fructus merè industriales non sunt obnoxij restitutioni: sed naturales, & misti, subtractis expensis, &c.

17. Ex his intelligi potest solutio multorum casuum in particulari, circa restitutionem. v. g. aliquis habuit equum bonâ fide à latrone, putans ipsum esse dominum, & illum detinuit per annum, & per illum lucratus est centum: postea rescivit equum fuisse furto ablatum, & etiam scit dominum illius, non tenetur nisi equum domino restituere: & si consumpsit omnes fructus, & in nullo factus est ditior; ad nihil aliud tenetur: si verò extat aliqua pars fructuum, vel aliquid, in quo ex illis factus est ditior; tenetur ad illam partem, sublatis expensis, &c. Si verò

emisset equum à fure , maximè si id
esset ignoranter ; non teneretur reddere
domino , sed posset reddere furi ad re-
cuperandum pretium : quia satis est re-
ponere rem in loco , in quo erat , nec
teneretur reddere meliorem. Si autem
fur non compareat , aut nolit pretium
restituere ; tunc teneretur reddere domi-
no , etiam cum amissione sui pretij :
quia teneretur ex re accepta ; quæ extat.
Idem dicendum est in similibus.

18. Econtra , si aliquis furetur equum
alterius , cùm teneatur etiam ex inju-
sta acceptione ; teneretur reddere equum,
vel ejus pretium , si equus mortuus
fuerit , (nisi fortè eodem modo mor-
tuus fuisset apud dominum) & præte-
rea resarcire damnum , quod passus est
dominus ejus , & reddere fructus per-
ceptos , sublatiis expensis , sive extent,
sive non extent , & sic de similibus.
Itaque semper in his casibus adverti de-
bet , ex qua radice oriatur restitutio , ut
juxta illius regulas fiat. Ubi adverten-
dum est , quòd contingere potest , ut a-
liquis teneatur ex re accepta usque ad
aliquod tempus : postea verò quia cul-
pabiliter non restituit ; teneatur ex in-
iusta detentione. Quare pro tempore se-
quen-

quenti observandæ erunt leges restitutionis ex injusta actione.

De turpi lucro.

19. **T**urpe lucrum non est necessarium restituendum, nisi injustè accipiatur. Dicitur autem turpe lucrum, quod habetur ex aliqua actione mala, aut peccaminosa: ut lucrum meretricum, dummodo sit proportionatum operi, quasi justum pretium. Itaque si quis accipiat pecuniam ad occidendum hominem, & occidat; potest illam retinere, quia vendidit operam suam, licèt malam: tenetur tamen ad damnum, quod intulit occiso. Tenetur etiam ante adimpletam occisionem rescindere contractum, pretio restituto, aut cum obligatione restituendi.

20. Judex potest retinere pretium, quod recipit pro ferenda sententia injusta: quia vendidit operam suam licèt malam. Tenetur verò ad restitutionem damni illati per sententiam injustam. Non potest tamen retinere pretium pro ferenda sententia justa, quia ex justitia debebat talem sententiam ferre, & esse contentus suis rationibus, quæ illi obveniunt. Undè si quis vendat id, quod ex justitia aliàs tenetur facere, &

gratis; malè vendit, & injustè: & si non potest facere pretium suum, & tenetur ex injusta actione, nisi alius gratis remittat restitutionem. Agunt de Restitutione passim Doctores in materia de justitia, & jure, *Less. lib. 2. cap. 7. d. 4. & c. Azor. to. 3. l. 5. Filiuc. to. 2. tr. 32. Tolet. l. 5. c. 17. & c.*

*De Mutuo, Commodato, Locato,
Deposito, & Pignore.*

21. **O**Ritur obligatio etiam ex Mutuo, Commodato, Locato, & Deposito, quæ differunt inter se: nam Mutuum est pecuniæ, vel alterius rei cum translatione dominij, ad tempus restituendæ in æquivalenti. Commodatum est, cum conceditur alicui gratis ad tempus usus alicujus rei sine translatione dominij. Locatum est, cum conceditur usus alicujus rei sine translatione dominij ad tempus, sed adhibito aliquo pretio. Depositum est, cum traditur aliquid alteri custodiendum absque usu, sive cum pretio, sive sine pretio. In mutuo, si res perit, perit mutuuario tanquam domino: & in omni eventu tenetur ad restitutionem. In alijs semper res perit domino, & non

est

est obligatio restituendi ; nisi pereat culpa ejus , cui data est res in depositum , (nisi sit depositarius ex publico officio , qui tenetur in omni eventu) vel commodatum , vel locatum . Et quidem , si culpa sit gravis , tenetur ad integrum damnum : si levis , ad aliquid arbitrio prudentis viri : si nulla sit culpa , ad nihil . Culpa autem , alia est Theologica , alia Civilis , seu Legalis . Prima est cum peccato ; secunda etiam sine peccato : cum scilicet in opere externo aliquid defuit ad debitam custodiam , etiamsi sine peccato id contigerit . Et quidem in foro conscientiae ad restitutionem requiritur culpa theologica : at in foro externo culpa legalis .

22. Ex hoc sequitur , quòd si alicui eodem die fuerit data pecunia mutua , & commodatus liber , & statim per latrones hic fuerit spoliatus utroque ; tenetur ad restitutionem pecuniae , non autem libri : quia pecuniae erat dominus , non autem libri : res autem perit domino : & sic de similibus .

23. Si quis pecuniâ depositâ ludat , & lucretur ; non tenetur restituere lucrum : quia fuit fructus merè industrialis . Si quis utatur deposito , aut locato

ad

ad alios fines, quàm fuerit datum à domino, & res eâ de causa pereat, tenetur ad restitutionem: quia excessit modum depositi & locati: & similiter, si fuerit deteriorata. Agunt de his contractibus. *Azor. tom. 3. l. 7. Fillius. t. 2. tr. 34. par. 1. cap. 1. §. 10. & tr. 36. c. 1. & c. Tolet. l. 5. c. 30. & c. Bonac. to. 2. tr. de contr. disp. 2. q. 3. pun. 9. & disp. 3. q. 3. initio. & q. 13. & 15. & q. 7. initio.*

24. Ad commodatum reduci potest precarium; est enim precarium illud, quod precibus petenti conceditur ad usum tamdiu, quamdiu is, qui concessit, revocaverit. Et quoad restitutionem sequitur leges commodati: de quo *Fillius. to. 2. tr. 34. c. 9. Azor to. 3. lib. 7. cap. 3.*

25. Huc etiam revocatur Pignus, quod alicui datur ob securitatem alicujus solutionis debitæ: habet enim quandam rationem depositi in gratiam depositarij. Quòd si pereat culpâ habentis pignus; est obligatio restituendi: si verò injustè pignus retineatur, & pereat quocunque modo; erit obligatio restituendi propter injustam detentionem: nisi fortè etiam periisset, si fuisset restitutum domino. Huc etiam

accedit hypotheca : quæ est quoddam pignus immobile, ut ager, vinea, domus, &c. Agunt de pignore *Bonac. loco cit. q. 10. Less. l. 2. c. 8. dub. 5. Azor. loco cit. tit. de pignor. Fuluic. tom. 2. tr. 38. cap. 9.*

De Usura.

16. **S**equitur etiam restitutio ex usura. Est autem usura lucrum pretio æstimabile, per se, seu principaliter proveniens ex mutuo. Nam natura mutui hæc est, ut nihil ex mutuo accipiat mutuans, sed gratis det mutuum : dicitur per se, seu principaliter ; quia ex alijs capitibus posset qui dat mutuum, aliquid ex illo habere ultra sortem : nempe propter damnum emergens, & lucrum cessans : non autem per se præcisè ex mutuo. Differunt autem damnum emergens, & lucrum cessans. Primum est, cum ex mutuo, seu quavis donatione pecuniæ, cogor subire aliquod damnum subsequens necessariò ad talem donationem : v. g. ego ex hac pecunia, quam do mutuam, volebam redimere bullam, propter quam solvo decem quovis anno ; non redimo, & ita subeo hoc damnum solvendi decem : quæ decem possum recipere à mu-
suz-

tuatario propter hoc damnum emergens. Lucrum verò cessans est, quando eâ pecuniâ ego eram negotiaturus, & lucraturus alia decem; eadem etiam poterò recipere à mutuuario, si verè illud est lucrum cessans, & non fictè: computatis etiam periculis, quæ solent esse in negotijs. Contractus usurarius expressus est; cùm expressè ponitur lucrum ultra sortem, sine alio titulo, nisi mutui. Palliatus est; cùm ponitur alius titulus, sed revera nullus talis titulus est, sed solius mutui.

27. Usurarius, si sit occultus, non est absolvendus, nisi re ipsâ restituat; si habet, & ostendat vera signa cessationis ab usuris. Si verò sit publicus, debet etiam satisfacere Ecclesiæ, & populo aliquo modo, præter restitutionem. Agunt *de usura Azor. to. 3. cap. 5. tit. de usura. Filliuc. tom. 2. tr. 24. par. 2. Tolerus l. 5. c. 29. Less. lib. 2. cap. 2.*

De Gabellis, & quibusdam alijs Contractibus.

28. **E**X defraudatione gabellarum oritur obligatio restituendi, etiam in conscientia, si gabellæ sint justæ, & fraudulenter non solvantur. Debent autem

autem censeri justæ à subditis, nisi evidenter constet de earum injustitia. Qui verò fraudat gabellas; non tenetur ad solutionem pœnæ, nisi post sententiam Judicis. Similiter ministri, qui assistunt ad portas urbis, si permittant injustè fraudari gabellas; tenentur ad restitutionem damni domino, nisi fraudator restituat; non autem ad restitutionem pœnæ. De gabellis agunt *Tôlet. l. 5. à c. 17. Filiuc. to. 2. tr. 28. c. 7. Azor. t. 3. lib. 5. à cap. 18.*

29. Quando fit contractus societatis, debet adverti, ut fors lociorum sit æqualis judicio Prudentium, & æqualia pericula, si lucrum, debet æqualiter dividi: si verò fors unius non est æqualis cum alio; debet in lucro dividendo servari proportio geometrica: ita ut sicuti se habet fors ad sortem, ita lucrum ad lucrum.

30. In Cambijs servari debet, ut revera mercator habeat correspondentem idoneum ad correspondendum in alio loco; & litteræ re ipsâ mittantur, & remittantur; & rationes, quæ debentur, sint ordinariæ; alioqui erit cambium ficcum, & injustum. Agunt *de cambijs Azor. t. 3. l. 17. tit. de cambijs. Filiuc. t. 2. tr. 35. c. 4. & seq. Less. l. 2. c. 22. & c. Tôlet. l. 5. c. 5.*

31. In

31. In contractu, qui dicitur ad *modum* sem futuram (vulgò *auffs Mero*) ad verti debet, ut si suo tempore non detur triticum, mercator non accipiat pro interesse summum pretium quod eo anno fuit; sed vel pretium taxatum a lege, vel verum interesse quod passus est. Quod si hoc sciri non possit; rationabile est, ut accipiat pretium medium inter infimum, & summum: & sic in alijs similibus contractibus.

32. Sunt etiam restituenda bona inventa, quæ quidem habent dominum, etsi ignoretur: & quidem domino suo restitui debent. Quod si præmissâ sufficienti diligentia ad dominum inveniendum, ille non sit inventus; dari debent pauperibus; & si inventor ipse erit pauper, poterit sibi retinere, præsertim ex consilio Confessarij: si verò dominus inventus fuerit, potest inventor non solum aliquid petere pro suo labore, & expensis, si fortè aliquæ fuerint in re inventa conservanda, & quærendo domino; sed etiam potest aliquid accipere, & petere in præmium, absque metu tamen, violentia, aut fraude. *Azor. l. 3. lib. 4. cap. 27.*

De Circumstantijs Restitutionis.

33. **I**N Restitutione servandum est Tempus, Locus, Ordo, & Expensæ. Tempus est, cum urget præceptum restituendi, juxta varias radices restitutionis, & circumstantias, Quod si differatur sine præjudicio gravi, aut damno Domini; non erit mortale, ex parvitate materiæ.

34. De loco nihil potest in genere dici, nisi quod, quando homo tenetur solum ex re accepta, & bonâ fide possessa; semper res determinanda est in favorem ipsius, quantum fieri potest: econtra verò, si tenetur ex injusta acceptione, res determinanda est in favorem domini: v. g. fuit mihi datus equus hinc Romæ, quem bonâ fide possedi, & cum illo me transtuli Neapolim, & ibi maneo: si sciam equum esse alicujus commorantis Romæ; satis est si restituam illum Neapoli scribens domino, ut mittat ad illum recipiendum suis expensis: si verò malâ fide habui equum; debeo illum remittere meis expensis Romam, ubi furatus sum: & si in via perit; adhuc teneor ad restitutionem pretij. Similiter quis furatus etiam pecuniam, debet illam restituere.

stituere domino : ita ut ille in hac restitutione nullum patiat^{ur} novum damnum, & novas expensas, quas alioquin non fuisset factur^{us}. Ex quibus vari^{us} casus particulares solvi possunt.

35. De ordine id servandum est : si debitor habeat, unde omnibus creditoribus satisfacere possit ; nullus est necessarius ordo in restituendo : quia nulli fit injuria. Si autem non habeat ; tunc prius restituenda sunt certa, quàm incerta. Et in primis, si debita sint diversæ rationis, ita ut in creditoribus sit anterioritas, & posterioritas ; debet prius satisfieri anteriori, quàm posteriori : si verò debita sint ejusdem rationis, & non habeant anterioritatem ; debet fieri solutio pro rata, juxta geometricam proportionem, regulariter loquendo. Quem ordinem non tenetur scire ipse creditor : sed si bonâ fide solutum est illi debitum ; potest retinere, etiamsi alius non bene dispensaverit : qui potest sæpè excusari ex majori diligentia alicujus creditoris, quia magis urgeat, & majus damnum commine-
tur.

Causa

Causa excusantes à restitutione.

36. **P**roest interdum aliquis excusari à restitutione propter impotentiam : quia non habet unde restituat, subtractis ijs, quæ ad necessariam sui, & familiæ suæ sustentationem requiruntur. Semper tamen habet obligationem restituendi, cum poterit : neque tenetur cadere de suo statu, nisi talem statum ex furtis, & iniustis acceptionibus acquisierit. Tenetur tamen intra suum statum tollere omnia superflua, & non necessaria : alioqui non est tutus in conscientia.

37. Secundò potest aliquis excusari à restitutione propter remissionem liberam creditoris. Tertiò propter compensationem : quia scilicet aliunde ipse est creditor. Debet autem creditum ipsius esse certum, sicuti est certum debitum suum : nam si esset dubium, non posset, nisi pro qualitate dubij. Debet autem tacita compensatio semper fieri cum cautela necessaria, ne alius bis patiatur detrimentum, putans se esse debitorem post compensationem : & regulariter debet fieri, quando alio modo non potest homo facile suum recuperare ; & ad vitandas longas lites, & inimicitias, & molestias.

38. Si quis injustè, & per calumnias, & falsitates impediatur aliquem, ne consequatur aliquod bonum ab alio; tenetur ad restitutionem damni, & peccat contra justitiam: quia quilibet habet jus, ut non impediatur injustè ad aliquid obtinendum, etiam si gratis illud obtinendum esset: Si verò solum per preces, & consilia non injusta impeditur à gratuita boni alicujus consecutione; non est peccatum contra justitiam, nec obligat ad restitutionem: etiam si esset peccatum contra Charitatem, si fiat ex odio alterius, aut cum gravi damno sine causa.

39. Quando plures tenentur in solidum restituere; sufficit, si quis restituat pro rata: quilibet tamen tenetur ad totum, si alij non restituant: licet habeat jus in alios, qui non restituerunt, ut quilibet solvat sibi pro rata.

40. Potest quis non teneri ad restitutionem ratione usucapionis, seu præscriptionis. Est autem usucapio, seu præscriptio, acquisitio dominij per continuationem possessionis tempore à lege definito, & valet etiam in conscientia.

41. Requiritur regulariter ad legitimam

nam præscriptionem. 1. Continuata possessio rei præscribendæ nomine proprio possidentis. 2. Bona fides possidentis. 3. Ut sit capax civilis possessionis, qui præscribit. 4. ut res sit apta præscribi: nam res sacræ, & sanctæ, & iura spiritualia præscribi non possunt: & alia, de quibus legi potest *Azor. tom. 3. l. 1. c. 20.* Demum requiritur lapsus temporis determinati secundum leges, aut Canones: de quo etiam idem Auctor *loco cit. cap. 22. & 23.*

DE OCTAVO

Præcepto Decalogi.

Non dicendi falsum testimonium.

1. **P**ROhibetur hoc præcepto omnis testificatio falsi, in præjudicium proximi. Quamvis enim esset etiam falsum testimonium, si quis testificaretur falsum in utilitatem, commodum, & honorem proximi; tamen hic accipitur in malum, & pertinet ad injustitiam contra proximum, & oritur suo modo obligatio restituendi.

2. Mendacium in genere, est quædam testificatio, seu assertio falsi scienter, ad decipiendum proximum. Dixi, scienter, quia si quis dicat falsum, pu-

M

tans

tans esse verum ; non est mendacium : sicuti econtra , si quis dicat verum , putans esse falsum ; est mendax ex prava voluntate. Solet autem dividi in Perniciosum , Jocosum , & Officiosum. Primum est in nocumeneum alterius. Secundum ob delectationem. Tertium ob utilitatem. Semper autem est peccatum , saltèm veniale , licèt possit esse mortale , præsertim perniciosum , si adnexam habeat gravem aliquam malitiam. *S. Thom. 2. 2. quest. 110.*

3. Si quis in judicio testificetur falsum crimen proximi : peccat mortaliter : primò , peccato sacrilegij , si adhibuit jùramentum : secundò , peccato injustitiæ ; nisi excusetur parvitate materiæ , & tenetur ad restitutionem : non tamen cum majori damno , quàm sit illud , quod patitur proximus ex falso testimonio : tenetur tamen cum æquali , aut minori : v. g. ex falso testimonio Pauli aliquis mittendus est ad triremes ; tenetur Paulus cum periculo ejusdem pœnæ se retractare , non tamen cum periculo vitæ : Quòd si non retractat , peccat , & tenetur ad damna , quæ patitur ille in triremibus , & familia sua. Quòd si absque Pauli testimonio

me
Pau
rest
stis
ti te
& m
mn
fi d
con
jor
dice
jud
tuti
run

4.
vel
crim
titu
noc
ve
est
pol
tur
xin
int

monio, ille ad triremes missus fuisset; Paulus peccavit, sed non tenetur ad restitutionem: v. g. si fuit ultimus testis non necessarius. Quando verò multi testes concurrunt per modum unius, & non datur ordo inter illos; tunc omnes tenentur ad restitutionem, etiam si dimidia illorum pars satis fuisset ad condemnationem: non enim est major ratio unius, quàm alterius. Idem dicendum est de falso testimonio extra judicium: tenetur enim talis ad restitutionem famæ, & aliorum damnorum, quæ sunt consecuta.

*De Detractione, & Mur-
muratione.*

4. **H**uc etiam pertinet peccatum detractionis. Est enim detractio, veluti quoddam privatum testimonium criminis, & infamiae alterius: & committitur, cum aliquis verbo dicit aliquid nocivum famæ alterius, sive falsum, sive occultum: nam, si sit publicum, non est detractio, nec contra justitiam: licet possit esse contra Charitatem, si dicatur ex contemptu, & vilipendio proximi, & in materia gravi, & ex aliquo interno odio personæ: & in utroque

casu criminis falsi, vel occulti, tenetur ad restitutionem famæ, & damnorum.

5. Revelare aliquod crimen occultum alicui prudenti viro, aut valde conjuncto, qui servaturus sit secretum, ob aliquem bonum finem; aliqui putant non esse peccatum, saltem mortale: quod est probabile.

6. Murmuratio absque antecedenti detractioe, tunc est; cum aliquod factum publicum, quod alioqui in bonam partem esset accipiendum, aut posset accipi, aliquis in malam partem accipit calumniando personam cum aliquo dispendio illius, & querelis, vel certè exaggerando ultra meritum aliquod factum malum publicum: Et potest esse mortale, tum ratione sui, si materia, & res esset gravis, & persona publica, & calumnia gravis; tum ratione effectûs, si gravis aliqua perturbatio sequeretur in proximis, & grave aliquod malum. Si autem delictum esset falsum, aut occultum; tunc simul esset detractio, si fingeretur, aut publicaretur, & murmuratio. Et circa hæc peccata advertendum est non solum peccare, qui loquuntur, sed etiam qui audiunt: si illi consentiant, & sibi com-

complaceant, in tali detractiōe, & præbeant anſam detrahendi, aut ſi ſint cauſa detractiōis. Agunt de Detractiōe, & Murmuratiōe *Tolet. lib. 5. c. 63. Leſſ. l. 2. c. 15. dub. 2. Azor. tom. 3. lib. 13. cap. 6. Filliuc. tom. 2. tr. 40. c. 3. & 4. Bonac. tom. 2. diſp. 2. q. 4.*

De Iudicio Temerario.

7. **H**uc etiam ſpectat peccatum Iudicii temerarij: non enim ſolum prohibemur falſum crimen imponere proximo, ſed neque temerè interiorius judicare de illo. Hic autem hæc omnia poſſunt diſtingvi; Iudicium, Opinio, Suspicio, & Dubium. Iudicium in re noſtra tunc eſt, cùm aliquis certò affirmat, ſaltem moraliter, aliquod malum de proximo ſine ſufficientibus indiſcijs ad taliter judicandum: & hic eſt perfectus actus in hac materia, & eſt peccatum mortale; niſi ſit parvitas materiæ, aut imperfecta deliberatio, & inadvertentia.

8. Opinio temeraria eſt, cùm quis non judicat certò malum de proximo, ſed probabiliter adhærendo uni parti, ſine ſufficientibus indiſcijs ad talem adhæſionem. Suspicio eſt levis opinio,

M 3

etiam

etiam sine sufficientibus indicijs, ad præleviter suspicandum. Dubium est duplex, aliud Positivum, cum scilicet aliquis dicit hanc, vel illam rem esse dubiam, & non adhæret alteri parti, & hoc etiam facit sine sufficientibus indicijs. Dubium Negativum est, cum quis suspendit iudicium, nihil positivè affirmando, vel negando.

2. Universaliter ergò ad temerarietatem requiritur, ut indicia non sint sufficientia respectivè ad eum actum intellectus, quem elicimus. Unde, potest esse, ut indicia, quæ non sunt sufficientia ad iudicium, sint sufficientia ad opinionem, aut suspensionem. Et præter iudicium, probabile est alios actus numeratos temerarios non esse peccata mortalia, propter imperfectionem actus: maxime si indicia non sint valde insufficientia. At in rebus Fidei dubitare positivè, & deliberatè, & scienter; est hæresis. Agunt de Iudicio temerario *Bonac. loco cit. q. 7. Azor. to. 3. l. 13. cap. 11. Less. l. 2. cap. 29. dub. 2. &c. Filliuc. tom. 2. tr. 40. cap. 1.*

De Injurijs, & Contumelijs.

10. **S**implici detractiōni sæpe adjungitur convitium, & contumelia in proximum: cū scilicet falsum crimen, aut malum imponitur proximo per verba injuriosa, procedentia ex interno aliquo odio, aut ira, aut invidia in illum. Et tunc non solum peccatur contra justitiam, sed etiam peculiari modo contra Charitatem. Unde si crimen sit publicum, erit peccatum solum contra Charitatem, juxta qualitatem materiæ, & personæ. Ubi advertendum, quod licet interdum injuriæ contineant falsa mala, aut crimina proximi; tamen non peccatur contra justitiam, consideratis personis, & locis, & consuetudinibus pravis: quia solent talia dici, non quia vera sint, aut judicentur ab alijs, ut vera, sed ex usu: neque ex his sequitur infamia proximi, quia non datur illis fides, sed creduntur progredi ex aliquo malo animo, aut usu, aut ex impetu quodam levis etiam excandescentiæ. Et sic sæpe excusantur à mortali, saltē contra justitiam, rustici, & pueri, & milites, & similes, nec tenentur ad re-

stitutionem; sæpe tamen peccatur contra Charitatem, juxta dispositionem animi injuriantis. Qui sic graviter alium offendit; tenetur illi reconciliari petendo veniam, aut ostendendo signa amicitiae, aut quid simile, judicio Prudentum. Agunt de contumelia, & alijs annexis *Filliuc. loco cit. cap. 3. Azor. to. 3. l. 13. c. 5. Tolet. l. 5. c. 9.*

11. Superiores, si in aliqua injuria excefferint, reprehendendo subditos; non tenentur petere veniam: sed alio modo reconciliari, ostendendo alia signa benevolentiae, &c.

D E U L T I M I S

duobus Præceptis Decalogi.

De Delectatione morosa.

1. **I**ls ultimis præceptis continetur prohibitio mali desiderij, siue circa bona alterius, siue circa alienam mulierem, aut non suam. Et quidem quoad primum, desiderare rem alienam injuste possidendam, est mortale, si adsit quantitas materiae, & perfecta deliberatio. Et universaliter illud ipsum, quod prohibetur præcepto de non furando, prohibetur etiam quoad interiorius desiderium injustae acceptionis,

aut damnificationis. Unde, si quis desideraret, ut bona aliena essent, aut fierent sua, modo tamen licito, & sine injusto damno proximi, seclusis alijs extrinsecis quæ possent tale desiderium vitare: ut si fieret ex odio personæ, aut invidia, &c. non est peccatum, saltè grave, sed vel otiosum desiderium, vel veniale.

2. Similiter dicendum est circa Desiderium deliberatum alienæ mulieris, aut non suæ ad finem libidinis: quod potest contingere dupliciter. Primò in ordine ad opus: cùm quis desiderat mulierem ad peccandum reverà cum ipsa: & tunc peccatum reducitur ad eam speciem, ad quam pertinet ipse actus, si fieret. Et idem dicendum est de alijs speciebus luxuriæ: & consequenter similia desideria, & delectationes differunt specie, sicuti & actus. Aliquando consummatur desiderium in simplici complacentia illius objecti mali, sine ordine ad opus: & hæc dicitur propriè simplex delectatio morosa: quæ quamvis possit esse in omni alia materia; maximè tamen pertinet ad materiam castitatis: quia hic solet esse communior. Cùm ergò aliquis

mente, & imaginatione apprehendi aliquam turpem, & inhonestam cogitationem, sine ordine ad opus externum, & deliberatè delectatur in illa; est mortale. Et quidem probabile est esse unius speciei circa omnes fœminas: quia hic fit præcisio à conditione fœminæ, quòd sit virgo, aut uxorata, &c. Differt tamen specie, si sit circa viros, seu bestias, &c. Dicitur autem morosa, quia est deliberata, & cum plena advertentia, & talis solet diu durare: quamvis, etiamsi esset in instanti, esset mortale, si esset plenè delectata.

3. Hic etiam advertendum est, quòd interdum potest contingere, ut objectum turpe habeat aliquas circumstantias, quæ, per se consideratæ, non sint turpes, aut etiam aliquo modo acceptæ non sint turpes; ut modus aliquis, industria, inventio, & similia: & tunc si quis præcisè delectaretur de illo objecto, ratione tantùm harum rerum; non est mortale: & interdum nec veniale: quod maximè solet contingere in alijs materijs non contra castitatem.

4. Secundò etiam advertendum est in genere de delectatione morosa, quòd
obje-

objectum turpe potest se habere dupliciter. Primò esse turpe, seu malum, solùm, quia prohibitum aliquâ lege positivâ: ut venatio Clerici, ferre arma, ludere aliquo honesto lusu, & similia. Secundò potest esse prohibitum, quia malum ex se: ut furtum, & adulterium, & homicidium, &c. Et quidem delectari in his secundis objectis est peccatum delectationis morosæ, modo dicto: & juxta qualitatem, & quantitatem materiæ, est qualitas, & quantitas peccati: at verò delectari in primis objectis, per se consideratis; non est mortale: nisi delectatio sit de ipsa re, in quantum prohibita: quod non solet faciliè contingere. Unde Clericus si delectetur de apprehensione, aut lectione alicujus venationis sibi prohibita, abstrahendo tamen à prohibitione; non peccat ex hoc capite delectationis morosæ. Et ratio hujus est, quia in his casibus potest præscindere objectum à turpitudine, non autem in primis. Unde si quis die Veneris cogitaret de esu carnium præcisè, & delectaretur de tali cogitatione, non quidem in ordine ad dies prohibitos, comedendi; non peccaret. Et sic de similibus.

Agunt de morosa delectatione *Tolet. l. 2. c. 14. Azor. tom. 3. lib. 2. c. 25. Less. lib. 4. cap. 3. dub. 15. Filliuc. t. 2. tr. 30. c. 10.*

5. Hinc deducitur esse peccatum mortale legere libros inhonestos, & continentes res turpes, & malas. Primò, si quis legendo expertus sit, se delectari de rebus turpibus tali delectatione morosa, quæ sit peccatum mortale. Secundò, si se exponat probabili periculo talis delectationis. Tertiò, si ex tali delectatione aliquod aliud malum grave sequatur. Si verò legantur ij libri solum propter linguam, aut artificium poeticum, aut inventiones, & industrias, & fabulas ingeniosas, præscindendo ab omni periculo, aut turpitudine, non erit peccatum, saltèm mortale. Idem proportionaliter dicendum est de Comædijs, & alijs actionibus turpibus, & picturis. Agunt de Comædijs *Filliuc. t. 2. tract. 80. cap. 10. q. 4. & 6. Bonac. de Matrim. q. 4. p. 9. n. 11. Sanc. de Matrim. l. 9. disp. 46. n. 41.*

*Aligua notanda circa prædicta
Præcepta.*

6. **C**ontra supradicta præcepta non solum peccant ij, qui contra

tra illa aliquid committunt, ut principales agentes; sed etiam multi alij. Et primò cooperatores. Ubi advertendum est, quòd cooperatio ad actum malum, siue sit proxima siue remota, potest esse duplex. Alia est, vel absolute, vel saltèm hic & nunc per se ordinata ad malum: & hæc regulariter est peccatum. Secunda est per se indifferens, sed vitio alterius sit, ut ad illam sequatur malum: & hæc regulariter excusat à peccato.

7. Ex his sequitur, quòd qui fert literas amatorias adulteri ad aliam, sciens illas continere res turpes; peccat ferendo: si verò nesciret, aut literæ essent indifferentes; non peccat. Item Caupones qui indiscriminatim diebus prohibitis offerunt carnes suis hospitibus. Item qui dat ensẽ furioso, sciens illum abusurum ense, & similes, peccant.

8. Econtra verò Nautæ, qui cymbâ ferunt hominem ex una in aliam civitatem more sibi solito: etiamsi ille in ea civitate sit aliquid mali operaturus. Item qui sceminam portant in sella ex una in aliam domum, exercentes officium suum: etiamsi dubitent, aut sciant illam, in malum finem illuc ire, & si-

miles, excusantur à peccato : quia eorum operationes ex se sunt indifferentes, licet malitiâ aliorum sequatur malum. Et hoc pacto multi famuli, & famulæ excusantur à peccatis in servitijs exhibitis suis dominis, licet illi abutantur talibus servitijs : in ijs scilicet operibus, quæ ex se sunt indifferentia, & exhiberi solent à famulis.

9. Excusatur etiam à peccato quicumque cooperatur alieno peccato ex tacito, vel expresso alicujus consensu, qui sufficiat ad excusandum talem cooperatorem à peccato : quod si talis consensus non sufficeret ; non excusabitur : v. g. si quis vellet furari pecuniam alteri, sed non potest, nisi prius illum occidat, & omnino illum occideret, nisi aliquis adjuvet illum ad furandum ; potest alius sciens hanc ejus voluntatem adjuvare ad furandum, ne occidat : quia, respectu hujus adjutoris, talis ablatio pecuniæ, non est invito domino, sed maxime gratias illi aget, postquam resciverit. Hoc autem intelligendum est, secluso scandalo, & periculo ejus, qui adjuvat. Si autem aliquis juvaret aliquem ad occidendum, etiamsi fingeremus, quod ille, qui occidi-

videtur, velit, ut iste adjuvet, ut citius occidatur; non propterea hic adjutor excusabitur à peccato: quia cum homo non sit dominus suæ vitæ; hic consensus occisi non sufficit ad faciendum, ut occisio etiam ex parte adjutoris, non sit peccatum. Et sic de similibus.

10. Similiter peccat contra eadem præcepta, qui dat consilium ad peccandum. Ubi advertendum est, quòd consilium potest esse absolutum, vel conditionatum; sive explicitè, sive implicitè. Et quidem primum nunquam licet: secundum aliquando licet, scilicet ad impediendum majus malum, quod quis paratus est facere: v. g. aliquis vult adulterari, licet consilium dare, ut fornicetur: posito enim, quòd omnino velit peccare; melius est, seu minus malum, simplex fornicatio. Similiter, si quis velit alium occidere; licet illi consilium dare, ut eum non occidat: sed aliquà minori injuriâ afficiat, posito quòd velit omnino aliquid mali illi facere. Et quamvis interdum in consilio non exprimatur conditio, quæ securius exprimi debet, nempe posito, quòd quis velit male agere; tamen semper subintelligitur tacitè: & ita, qui dat
con.

consilium, non dat absolutè consilium ad malum.

11. Ex hoc ferè capite excusantur à peccato Principes, & Magistratus, & suo etiam modo Patresfamilias, qui permittunt suis subditis aliqua peccata ad vitanda majora: cùm non possint faciliè omnia prohibere, aut impedire efficaciter. Agunt de cooperatoribus prædictis, ex varijs occasionibus *Azor. tom. 3. l. 2. cap. 10. & c. & lib. 4. c. 9. Less. tom. 2. tr. 32. cap. 3.*

DE DUELLO.

1. **D**uellum, de quo loquimur, est pugna duorum cum periculo mortis, aut vulnerationis gravis, ex aliquo illicito fine, & ex condicto assumpta: sive id publicè, sive privatim fiat. Differt à simplici rixa, quia hæc non fit ex condicto, sed ex subito aliquo casu. Dicitur, duorum, quia ira communiter fit inter duos: quamvis eadem esset ratio, si plures ex una parte, & plures ex alia pugnarent ex condicto, propter privatas inimicitias aut dissensiones, designando locum, & tempus. Est autem duellum regulariter prohibitum, non solùm jure naturæ; sed

sed etiam Humano, & Ecclesiastico: & maximè ex *Tridentino*, & ex *Bullis Pij IV. Gregorij XIII. & Clement. VIII.* Imò additur pœna excommunicationis latæ sententiæ, & aliæ pœnæ.

2. Excommunicantur autem in *Tridentino* omnes Superiores temporales, concedentes locum ad duellum in suis terris. Secundò duellum committentes. Tertiò patrini, consulentes, faventes, & spectatores: idest, qui non casu sunt spectatores, sed ex consilio tanquam socij, & comites, aut ex professio ad tale spectaculum accedentes. Hæc autem excommunicatio ex vi *Concilij* non est reservata.

3. At verò ex decretis aliorum Pontificum, primò extenditur excommunicatio etiam ad duellum privatum sine patrinis, & ad permittentes, & non prohibentes Principes, faventes, & non punientes. Item ad fautores, adhærentes, portantes chartas duelli, subscribentes, affigentes, & publicantes, distantes, componentes, mittentes, deferentes, divulgantes, imprimentes, vel etiam solo verbo denunciantes, consilium, & favorem præbentes. Et quidem hæc excommunicatio, quoad omnes

omnes has personas, est reservata Papæ potest tamen tolli ab habentibus casus Papales in genere. At vero in terminis bullæ Gregorij XIII. ita reservatur Papæ; ut non possit tolli per Italiam, extra Urbem: nisi ex speciali facultate; sicuti in Regno Siciliæ per Bullam. De quibus plura *Filliuc. tom. 1. tr. 15. c. 1. n. 103* & *tom. 2. tr. 29. c. 8.* & *Sanch. lib. 2. de præcept. c. 39.* Præterea agunt de duello *Azor. tom. 3. lib. 1. cap. 5. Suar. de Charit. disp. 13. sect. ult.* Bulla autem est tenoris sequentis.

G R E G O R I U S

Episcopus Servus servorum DEI
ad futuram rei memoriam.

AD tollendum detestabilem duellorum usum, Concilium Tridentinum excommunicationem, & alias gravissimas pœnas in concedentes locum ad monomachiam; ac pariter in pugnantes, nec non paternos, consulentes, sœdentes, & spectatores, salubriter quidem decrevit. Sed crescente hominum malitiâ, facinorosi non desunt, qui, quod publicè prohibitum est, privatim exequi non dubitent, dum se pœnas prædictas hoc modo evadere posse arbitrantur.

Nos

Nos ad hæc coercenda plenius, evidentiùsque providendum esse ratì; considerantèsque duellum privatum non minus cruentum, & animæ, & corpori noxium esse, quàm quod publicè perpetratur; auctoritate Apostolicà statuimus, omnes illos, qui ex condicò, statuto tempore, & in loco convento monomachiam commiserint: etiamsi nulli patrini, sociùsque ad id vacati fuerint, nec loci securitas habita, nullave provocatoria litteræ, aut denunciacionis chartule præcesserint: censuris, & pœnis omnibus à dicto Concilio propositis teneri; perinde, ac si publico, & consuetò abusu singulare certamen inuissent Volentes etiam locorum Dominos, si certamen ex condicò huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit non prohibuerint; omnesque illud fieri mandantes, instigantes, auxilium, consilium, vel favorem dantes; equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia subsidia scienter subministrantes, aut ex composito spectatores, vel socios quovis modo se se præbentes; eisdem censuris, & pœnis subiacere: etiamsi illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt, impediti, pugnam non commiserint: si per seipsos non steterit, quò minus illa committatur. Hæc Gregorius.

4. Non censetur duellum, si duo existentes in Ecclesia aliquid controversiæ habeant, & ob reverentiam loci sacri dicant, egrediamur foras; & ibi pugnent. Similiter, si unus videns inimicum suum armatum venire contra se, divertat ad armandum se, & iterum revertatur ad pugnam: & similia. Quia propriè hic non intercedit conditum, & conventio in aliquem locum, vel tempus, &c. Alia legite apud Auctores citatos, & alios.

DE LUDO.

1. **L**udus importat quendam contractum, quo vincenti tribuitur id, quod depositum est ad hunc finem. Est autem triplex. Alius, in quo maxime dominatur casus, & fortuna; & dicitur lusus alexæ. Alius, in quo maxime dominatur ars, vel industria, aut ingenium, & robur. Alius mixtus. Et quidem ex se præcisè ludus est indifferens: & quamvis fieret præcipuè ex intentione lucrandi; non esset mortale per se. Et quamvis primi generis ludi sint jure civili prohibiti, propter pericula, & mala, quæ ex illis sequi solent; tamen hæc prohibitio non obligat

exi-
er-
fa-
i-
mi-
e,
na
ia
n,
el
o-
gat ex se præcisè sub mortali. Similiter
jure Canonico tales ludi sunt Clericis
prohibiti. Sed quia tales leges non sunt
in tanto rigore usu receptæ; ideo ali-
qui excusant Clericos à mortali, ex vi
præcisa legum: nisi aliquis esset publi-
cus, & cum scandalo, & continuus a-
leator: Quâ in re consulendus est usus
regionum. Quare ludus potest esse lici-
tus, si fiat ex honesta aliqua causa, &
cum debitis requisitis.

2. Ea, quæ per ludum acquiruntur,
non sunt obnoxia restitutioni, per se
loquendo; nisi in sequentibus casibus.

1. Si quis per fraudem vicisset, deci-
piendo colludentem contra leges ludi.

2. Si lucretur pecuniam, vel alia bona,
quæ non sint sub potestate perditoris;
ut si esset Religiosus, vel filiusfamilias,
vel servus, & luderet de bonis non
suis: in quo casu, neque Religiosus, aut
filiusfamilias &c. posset lucrari vincen-
do, & teneretur etiam ad restitutio-
nem: est enim eadem conditio utrius-
que in tali casu. 3. Si per vim, & me-
tum cogeret alium ludere. 4. Si finge-
ret se habere pecuniam ad ludendum,
quam non habet: & in similibus casu-
bus, in quibus intercedit aliqua inju-
ritia,

3. In

3. In multis verò alijs casibus potest esse peccatum ludere, etiamsi non sit obligatio restituendi: & quidem ubi erit gravis materia, erit mortale: v. g. si quis ex ludo soleat in blasphemias prorumpere, vel in rixas, si fiat cum notabili detrimento familiæ, si impediat alia opera necessaria ex præcepto, si fiat cum scandalo aliorum, vel cum detrimento notabili ejus cum quo ludit, quia est pauper, & habet familiam, quæ faciliè redigetur in magnam, vel extremam necessitatem, vel si alia similia mala sequantur ex ludo. Et quia cum tales ludi, alearum præsertim, sunt frequentes, solent aliqua, vel multa ex his malis sequi; ideo, per se loquendo, est grave peccatum exhibere domos, & mentas paratas omnibus ad ludendum, quod vulgò dici solet (*Spilstisch*) quas difficillimum est posse jutuncari, si publicæ, & communes sint.

4. Quando ludus est prohibitus: non tenetur victor restituere id, quod lucratus est ante sententiam Judicis, si victus reclamet. Quod si vi, vel per vim, & fraudem impediatur Judicis sententiam; tenetur restituere. Item victus tenetur

peti
velit
tiam
cesset
enim
Quâ
aliqu
illo
5.
ter,
de v
ad r
de f
c. 24
nac.

I.
com
rei
tem
res
tra
mut
salt
quo
tis
nem

petur in foro conscientiae solvere; nisi velit uti beneficio legis, & post sententiam Judicis non solvere, nisi intercesserit juramentum de solvendo: tunc enim debet prius absolvi à juramento. Quà etiam in re videndum est, an sint aliquæ leges particulares in hoc, vel illo regno.

5. Ludere cum imperitiori notabiliter, ita ut moraliter certus sit peritor de victoria, non licet, & est obligatio ad restituendum: nisi imperitia aliunde suppleretur. Agunt de Ludo *Azor. t. 3. c. 24. &c. Filiuc. tom. 2. tr. 37. cap. 5. Bonac. tom. 2. de contract. quest. 3. par. 1.*

DE SIMONIA.

1. **S**imonia est voluntaria emptio, vel venditio, aut quovis modo commutatio rei sacræ, vel rei annexæ rei sacræ, pro pretio temporali. Est autem vitium contra Religionem: quia res sacræ, & supernaturales indignè tractantur, si pretio temporali commutentur. Est autem contra justitiam, saltè in multis: ut cùm venditur id, quod alioqui ex justitia debebatur gratis: ut si Parochus vendat confessionem, &c. Secundo, cùm res venditur plu-

pluris propter consecrationem, ut casus in
lix: illud enim plus est contra iustiti- pact
am. Tertiò, cum præcisè accipitur pre- sold
tium propter spiritualitatem. est
tur

2. Sub nomine rei sacræ, præsertim
comprehenduntur res supernaturales,
spirituales: ut gratia sacramentorum,
& eorum actus. Sub nomine rei anne- bus
xæ spirituali intelliguntur vasa sacra, tur
quò
tori
Et l
ven
est,
anir
4
rect
cab
nus
Ver
aut
ner
ling
dua
pro
cto
spir
Per
mn
ber
etia

3. Simonia triplex est. Realis, Men-
talis, & Conventionalis: ad quas redu-
citur Simonia Confidentialis, & Ficta.
Realis est, cum re ipsâ exhibetur pe-
cunia pro re spirituali, quasi actu ven-
dita, & tradita. Conventionalis est,
cum convenitur de pecunia, & vendi-
tione, sed adhuc non est secutus effe-
ctus. Mentalis est, non quidem nudum
propositum committendi Simoniam,
sed vera traditio alicujus rei temporalis
in

in pretium pro re spirituali; sed sine pacto, aut conventionione explicita, sed solum mente conceptâ. Confidentialis est Simonia, quæ speciatim committitur in collationibus, aut resignationibus beneficiorum: cum scilicet conferatur beneficium cum confidentia, vel quod resignandum sit alteri, vel collatori; vel ejus fructus, aut aliqua pars. Et hæc Simonia potest esse Realis, Conventionalis, & Mentalis. Ficta Simonia est, cum fictè, sit conventio, & non animo exequendi.

4. Pretium simoniacum, & illicitum, rectè dicitur contineri illis tribus vocabulis; nempe, Munus à manu, Munus à lingua, & Munus ab obsequio. Per munus à manu intelligitur pecunia, aut quodvis donum temporale pertinens ad bona fortunæ. Per munus à lingua intelliguntur preces, laudes, adulationes, &c. Quæ si accipiantur in pretium, & maximè si cum aliquo pacto præcedant; erit simonia conferre spirituale pro illis: sin minùs, non erit. Per munus ab obsequio, intelligitur omne servitium temporale, quod exhiberi potest in gratiam alterius, & signa etiam honoris, &c. Quæ sint loco pre-

tij; & maxime si fiant ex pacto, erit simonia; sin minus, non erit.

5. Simonia alia est, & ut plurimum contra jus Divinum naturale, alia contra jus canonicum, quando Ecclesia prohibet sumi pretium pro aliqua functione, propter connexionem cum aliqua re sacra, cum tamen illa functio ex se esset vendibilis. Ut in *Concil. Trident. sess. 24. cap. 18. de Reform.* prohibetur sub peccato simoniæ, si examinatores ad beneficia, aliquid accipiant pro examine; & similia, præsertim in materia de beneficijs. Legi potest *Suar. de Simonia tom. 1. de Relig. l. 4. c. 7. & c. 24.*

6. Non est simonia accipere elemosynam ad sustentationem pro ministrandis Sacramentis, ratione laboris, & necessitatis.

7. Poenæ illatæ in jure contra simoniacos non incurruntur regulariter, nisi propter simoniam realem. Et quidem per simoniam commissam in Ordinis receptione, in beneficio, & in ingressu Religionis; incurritur excommunicatio major, Papæ reservata: & similiter suspensio ab Ordine, si simoniacè sit ordinatus. Agunt præterea de simonia *Filliuc, tom. 3. tr. 45. Tolet. lib. 5. c. 84.*

DE

DE CENSURIS

& primò de Excommunicatione.

1. **C**ensura est pœna Ecclesiastica spiritualis, privans hominem his, vel illis bonis spiritualibus Ecclesiæ. Est autem triplex: Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum.

2. Excommunicatio est censura Ecclesiastica, privans hominem baptizatum bonis communibus Ecclesiæ: omnibus, si sit excommunicatio major: vel aliquibus, si sit excommunicatio minor.

3. Minor excommunicatio privat solum participatione passivâ Sacramento- rum, & electione passivâ ad beneficium: & incurritur solum per participationem, seu communicationem prohibitam, & deliberatam cum excommunicato excommunicatione majori: non quidem quocunque, sed qui fuerit publicè denunciatus, ut talis: vel fuerit publicus percussor Clerici, ita ut nulla tergiversatione celari possit: etiamsi talis communicatio fuerit solum peccatum veniale.

4. Ex hoc sequitur, nunc excommunicatos excommunicatione majori, esse

duplicis generis: alij enim dicuntur non tolerati ab Ecclesia, & consequenter vitandi, & sunt duplicis classis prædictæ: alij dicuntur tolerati; & sunt omnes alij, quomodocunque excommunicati, five publici, five privati: cum quibus licet communicare ex parte nostri, licet ipsi se gerere debeant tanquam excommunicatos.

5. Excommunicatio major privat omnibus bonis communibus Ecclesiæ: ut participatione activâ, & passivâ Sacramentorum, participatione communium suffragiorum, communicatione in Divinis Officijs, & sepulturâ Ecclesiasticâ, electione ad beneficia, jurisdictione Ecclesiasticâ in foro exteriori, communicatione forensi, & simili convictu, ut continetur eo carmine.

Os, orare, vale, communicio, mensa, negatur.

6. Quæ Verba bene explicat *Filiuc. 1.2. matf. 18. c. 5.* Excommunicatio major non contrahitur, nisi per peccatum mortale cum contumacia in Ecclesiam. Est autem hæc contumacia, cum quis sciens aliquam rem esse prohibitam ab Ecclesia sub excommunicatione, nihilominus illam committit. Unde ignorantia ex-

• excommunicationis excusat in foro conscientie à contractione illius.

7. Excommunicatio est etiam duplex : alia à jure , alia ab homine : illa continetur in jure ; hæc fit per sententiam Judicis , aut præceptum Superioris : ad illam non requiritur monitio , nam jus est loco monitionis ; ad hanc requiritur. Item alia est latæ sententiæ , alia ferendæ , quæ dicitur comminatoria : illa incurritur ipso facto ; hæc non item , sed supposito delicto , debet per superiorem intelligi. Non potest autem intelligi propter peccatum merè præteritum , nisi fuerit prohibitum sub pœna excommunicationis ferendæ.

8. In aliquo casu necessitatis , siue temporalis , siue spiritualis , & ad correctionem excommunicati , licet cum illo conversari , etiamsi non sit toleratus : quod continetur hoc verbum.

*Utile , lex , humile , res ignorata ,
necesse.*

Quæ etiam verba explicat idem *Filius* *loc. cit. cap. 6.* Qui communiceat cum aliquo excommunicato vitando , participans cum illo in crimine propter quod est excommunicatus , confirmando illum in sua contumacia , quod est par-

ticipare in crimine criminoso; est similiter excommunicatus eâdem excommunicatione majori.

9. Communicare in Divinis Officijs publicis cum excommunicato vitando; regulariter est mortale: in humanis verò potest esse veniale, nisi adsit contemptus, & scandalum. In quibus verò casibus incurratur major excommunication; pertinet ad omnes materias particulares, nec possunt ad pauca aliqua capita reduci: & similiter, quænam excommunicationes sint, aut non sint reservatæ; legite *Suarium de excommunicatione*. Et fusissimè habentur in libello edito jussu Archiepiscopi Bononiensis, qui postea fuit Gregorius XV. cui titulus est, *Memoriale Clericorum*: ubi etiam habetur Catalogus suspensionum: Nos brevitati contulimus.

10. Excommunicatio si non est reservata, potest à quolibet Confessario absolvi; si verò est reservata, absolvitur ab habente auctoritatem, sive ordinariam, sive delegatam respectivè, aut beneficio Bullæ, aut Jubilæi, aut per privilegium.

11. Sacerdos excommunicatus, si celebrat, sit irregularis, si sit in majori excommunicatione.

communicatione : non autem si sit in minori ; tunc enim solum peccat communicando se. Agunt de excommunicatione *Suar. de cens. disp. 8. cum seq. Fil-linc. loco cit. Bonac. tom. 1. tract. de cens. disp. 2. Tolet. 2. 1. à cap. 4.*

DE SUSPENSIONE.

1. **S**uspensio est Ecclesiastica censura, per quam impeditur Clericis usus Officij, aut beneficij Ecclesiastici. Quare duplex est : alia ab Officio, alia à beneficio, vel certè ab utroque. Differt autem suspensio à depositione, aut degradatione : quia hæ sunt ex se perpetuæ, & irrevocabiles ; illa, vel est ad tempus, vel certè remissibilis.

2. Suspensio ab officio, est suspensio ab usu potestatis spiritualis ad exercendum aliquem actum : sive Ordinis, & dicitur suspensio ab Ordine : sive Jurisdictionis, & dicitur suspensio à Jurisdictione : & possunt hæ suspensiones separari, & conjungi. Itaque suspensus ab Ordine non potest ministrare in illo Ordine, in quo est suspensus ; & si ministrat, fit irregularis : suspensus verò à Jurisdictione, non potest exercere illam Jurisdictionem : non tamen fit irregu-

gularis, si exercet; nisi in aliquo casu imponeretur etiam irregularitas.

3. Item suspensio à beneficio est duplex, aut ab omni, aut ab aliquo tantum: & privat usu Juris ad percipiendum temporale emolumentum beneficij, vel in totum, vel in partem, juxta qualitatem suspensionis. Et quidem, durante contumaciâ, non potest suspensus ali fructibus beneficij: potest autem, si non adlit contumacia. Ex quibus verò peccatis oriatur suspensio, pertinet ad varias materias. Agunt de suspensione *Suar. de cens. disp. 25. Filluc. t. 1. tr. 17. Bonac. tom. 1. de cens. disp. 3. Tole- tus lib. 1. cap. 42.*

DE INTERDICTO.

1. **I**nterdictum est Ecclesiastica censura, privans homines utriusque quarundam rerum Divinarum, quatenus usus quidam est; quæ ultimæ particulæ adduntur, ut distingvatur ab excommunicatione, & suspensione: nam excommunicatio privat usu rerum Divinarum, ut in illo est quædam communicatio cum alijs: in suspensione verò privatur homo aliquo usu; ut illi competit ex officio, & beneficio: at in interdicto privatur illo usu, ut sic.

2. Per

2. Per interdictum, quod potest esse locale, & personale (locale, cum interdictur locus; personale, cum persona) prohibetur usus aliquorum Sacramentorum, ut Eucharistiæ, extra casum necessitatis, extremæ Unctionis, & Ordinis; aliorum verò, respectu eorum, qui causam dedere interdicto.

3. Alius effectus est privatio Divinorum officiorum; scilicet publicè, & solemniter, non autem privatim, & januis clausis: item privatio Ecclesiasticæ sepulturæ.

4. Interdictum potest esse, magis, & minus universale: nempe unius Ecclesiæ, unius Parochiæ, unius Urbis, & unius etiam Regni. Agunt de Interdicto *Tolet. l. b. 1. c. 51. Bonac. loco cit. disp. 5. Filluc. loco cit. tr. 18. Suar. de cens. disp. 32.*

5. Illis additur cessatio à Divinis, quæ non est propriè censura; quia non infligitur præcipuè in pœnam, sed est pura prohibitio Divinorum, sive particularis, sive universalis, imposita in lignum afflictionis Ecclesiæ; cum ahibitis omnibus alijs remedijs, nihil profecit: quare est veluti quædam viduitas, & luctus Ecclesiæ. De qua *Filluc. loco cit. c. 7. Tolet. l. 1. c. 56. Bonac. loc. cit. disp. 6.*

DE IRREGULARITATE.

6. **A** Gunt de Irregularitate. *Suarius de Censuris disp. 40. Tolet. lib. 1. c. 57. Filhuc. tom. 1. tr. 19. Bonac. to. 1. de cens. disp. 6. & alij* Ex quibus ferè secundum communio-rem doctrinam, hæc, quæ sequuntur sumpta sunt.

7. Irregularitas in re nostra solùm dicitur in ordine ad primam Tonsuram, & Ordines suscipiendos, vel in susceptis ministrandum; est enim irregularis ille, qui, præter communem aliorum regulam, est impeditus ad Ordines licitè, & dignè suscipiendos, vel in susceptis ministrandum; non autem in ordine ad reliqua Sacramenta. Potest accipi Irregularitas. Primò latè pro impedimento, & inhabilitate undecunque proveniente in ordine ad prædicta: & sic fœmina, & non baptizatus, vel perpetuò amens, dicuntur minùs propriè irregulares. Secundò potest sumi magis propriè, & de qua hic agendum: & sic describi potest: Est impedimentum solo jure canonico inductum, reddens hominem secundum regulas canonicas inhabilem, seu indignum, & non idoneum, primò ad Ordinum susceptionem,

nem, secundò ad eorum usum, juxta
varietatem Irregularitatum.

8. Dicitur impedimentum, vel inhabilitas: quia irregularitas, etiam illa, quæ est ex delicto, & quæ aliquam habet materialiter rationem poenæ; non est censura, ut sunt prædictæ: quia non infligitur ut poena medicinalis ad resipiscendum, & ad emendationem, & correctionem, ad quæ ordinatur censura; sed ad ostendendam inhabilitatem, seu indecentiam, & indignitatem subiecti ad fines prædictos. Unde sæpe est sine ulla culpa. Dicitur Canonicum: quia nulla irregularitas est ab homine, sed solum à jure. Unde non incurritur nisi sit in jure expressa. Hinc fit, ut quando in Jubilæis, & Bullis conceditur facultas absolvendi à censuris, non intelligatur Irregularitas, nisi peculiari-ter exprimeretur.

9. Si quis dubitet se esse Irregularem, sive sit dubium juris, quia dubitatur an in jure sit talis Irregularitas: sive dubium facti, qui dubitatur an in seipso sit illud, cui annexa est Irregularitas: si facto diligenti examine, & adhibita sufficienti inquisitione, quam omnino tenetur ille facere si velit ad Ordinem,

nes promoveri, &c. adhuc maneat dubius tam in foro externo, quàm in foro conscientiæ; potest ille se gerere tanquam non irregularem, veluti possessor bonæ fidei: excepto casu homicidij injulli voluntarij; tunc enim etiam in dubio debet se gerere ut Irregularem, juxta Canones. *Lege Bonac. l. 1. disp. 7. q. 1. pu. 5. Sanch. tom. 1. consil. l. 1. cap. 10. à n. 47.*

10. Irregularitas in universum est duplex. Alia ex defectu, alia ex delicto. Hæc secunda non contrahitur, nisi propter peccatum mortale, cui est annexa, consummatum, & externum: v. g. Irregularitas ex homicidio non contrahitur per solam voluntatem occidendi; neque per quamcunque diligentiam, & operationem, ut sequatur, si actu non est secutum. Hinc sequitur ignorantiam vel inadvertentiam, quæ excusat à tali delicto; excusare etiam ab Irregularitate. Utrùm autem ignorantia solius pœnæ Irregularitatis, excuset ab ipsa incurrenda; longè probabilius est non excusare: quia, ut dixi, non infligitur ut pœna propter aliquam contumaciam, sed propter indecentiam, & indignitatem subiecti: quæ indigni-

tas consequitur, posito delicto, etiam cum ignorantia poenæ. Licet aliqui putent, minùs probabiliter, excusare in foro interno. *Bonacina ibid. par. 3.* Irregularitas verò, quæ est ex defectu, non exigit peccatum, sed defectum.

11. Irregularitas alia est totalis: & tunc privat licitâ receptione, & usu omnium Ordinum. Alia est partialis: & tunc privat receptione, aut usu alicujus. Irregularis, si ordinetur absque dispensatione: peccat quidem mortaliter, non tamen ex hoc incurrit novam Irregularitatem. Item, absque dispensatione, est incapax novi beneficii: hoc enim datur propter officium, & usum Ordinum, ad quæ inhabilis est Irregularis. Atque hic est effectus secundarius Irregularitatis. Item est incapax novæ jurisdictionis ordinariæ, quæ requirit usum Ordinum, & impeditur ab usu antiquæ. De quibus plura *Suar disp. 40. Flinck. tract. 19. c. 3.*

12. Irregularitates, sive ex defectu, sive ex delicto, multæ sunt, & ex multis capitibus. Ego breviter summa nomina tangam, juxta meum institutum, ut Confessarius saltêm sciat dubitare, & ubi opus erit inquirere. Irregulari-

tas ergò ex defectu, aliqua est ex defectu corporis : si enim aliquis tali corporis defectu laboret, qui Ordinis executionem impediat, vel notabilem deformitatem, aut horrorem iudicio Episcopi contineat; est Irregularis. Hi autem defectus esse possunt, vel in sensibus, vel in membris; vel ex morbis, præsertim incurabilibus; vel in ipsa membrorum improportione, & monstruositate, & similibus. De quibus plura *Bonac. disp. 7. q. 1. pun. 2. Suar. & alij citati.*

13. Alia Irregularitas est ex defectu animi. Et primò scientiæ nam illiterati, qui scilicet carent scientiâ ad Ordines requisitâ, de qua suprà in Sacramento Ordinis; sunt Irregulares. Item carentes omnino usu rationis, ut furiosi, & insani. Item Neophyti, idest qui ex Judæis, Mahometanis, vel Ethnicis, de recenti ad Fidem converli sunt. De quibus plura *Filiuc. loco cit. cap. 7.* Huc redigi possunt Dæmoniacy, seu Arreptitij.

14. Alia Irregularitas est ex defectu Sacramenti Matrimonij Sic Bigamus est Irregularis. Alia ex defectu natalium, ut omnes illegitimi. Alia ex defectu origi-

• originis: sic mancipia, & servi sunt Irregulares. Alia ex defectu ætatis, de qua dictum est in Sacramento Ordinis. Alia ex defectu bonæ famæ: sic infames sunt Irregulares. Infamia verò alia est juris, idest per leges, aut Canones posita: alia facti, quæ incurritur ex aliquo gravi, & publico delicto, propter quod delinquens à Juris Prudentibus judicetur infamis. Alia ex defectu lenitatis: sic ministri Justitiæ sanguinis sunt Irregulares: & alij, qui ad mortem, etiam justam, alterius cooperantur. De qua re *Suar. disp. 47. Filluc. loco cit. c. 10.* His Irregularitatibus ex defectu illud commune est, ut cessante causâ, & defectu; ut plurimum cesset Irregularitas.

15. Aliæ Irregularitates sunt ex delicto: nempe ex delicto Hæresis, aut Apostasiæ, Homicidij, aut mutilationis voluntariæ. Interdum etiam ex Homicidio casuali, secuto ex opere illicito. Item ex delicto iteratæ receptionis, aut collationis Baptismi. Item interdum ex illicita Ordinum susceptione, aut ministracione, præsertim ab impeditis per censuras. De quibus etiam Auctores citati.

16. Quan-

16. Quantum ad dispensationem ab Irregularitate, universaliter loquendo, id pertinet ad Summum Pontificem. At verò in *Tridentino sess. 24. c. 6. de Reform.* habentur sequentia verba: Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus, & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum, dispensare. Possunt etiam in quibusdam alijs levioribus Irregularitatibus Episcopi dispensare: ut videre est apud Auctores citatos.

D E S E P T E M Capitalibus Vitijs, & passionibus Animæ.

1. **S**eptem Capitalia vitia sunt: Superbia, Avaritia, Luxuria, Ira, Gula, Invidia, Acedia: quæ dicuntur capitalia, quia solent esse capita multorum peccatorum: & interdum sunt mortalia, interdum venialia, juxta qualitatem materiæ, & circumstantiarum. Et quidem Superbia est inordinatus appetitus excellentiæ, & gloriæ propriæ. Avaritia est inordinatus appetitus divitiarum, Luxuria est inordinatus appetitus

titus carnalium voluptatum. Ira est inordinatus appetitus vindictæ. Gula est inordinatus appetitus cibi, & potus. Invidia est tristitia de alienis, ut apprehenduntur minuere propria. Acedia est tristitia quædam, & langvor animi circa res spirituales. Plura *120. to. II. r. lib. 4. d. c. 13. & fufius Tolet. tr. de 7. peccat. mort. & S. Thom. 1. 2. qu. 84. art. 4.*

2. Similiter passionες animi sunt undecim. Sex in parte concupiscibili, quæ respicit bonum, vel malum absolute, & sunt Amor, Odium, Desiderium seu Concupiscentia, Fuga seu Abominatio, Gaudium seu Delectatio, Dolor seu Tristitia. Quinque verò in parte irascibili, quæ respicit bonum, vel malum sub ratione ardui, & difficilis: ut Spes, Desperatio, Audacia, Timor, Ira, *S. Th. 1. 2. qu. 33 ibique Valentia.*

3. Motus harum passionum possunt esse boni, vel mali moraliter, quatenus subjacent imperio rationis, & voluntatis: & si sint secundum rationem moderati; boni erunt: mali verò, si sint præter moderationem rationis. Debet ergò qui ibet coercere irrationabiles motus, & regulare, quantum potest, secundum rectam rationem. Ubi prudens

Con-

Confessarius admoneat poenitentem, quòd si interdum experiatur vehementes, imò vehementissimos motus passionis; non desperet, nec statim putet se succubuisse: sed voluntate semper dissentiat, occasiones, & otium fugiat, Deum oret, poenitentias aliquas adhibeat, &c. Nam, nisi voluntatis assensus accedat, non erunt peccata, sed materia meritorum.

DE CONSCIENTIA.

1. **C**onscientia, ut nunc accipitur, est iudicium practicum particulare, ordinatum ad operandum, quo quis iudicat, hanc, vel illam rem esse bonam, vel malam.

2. Dicitur conscientia recta, cùm quis prudenter iudicat, operationem, quæ est bona, esse bonam, & quæ est mala, esse malam.

3. Erronea est, cùm iudicatur imprudenter id, quod bonum est, esse malum; & quod malum est, & peccatum, esse bonum; idque determinatè iudicatur.

4. Dubia est, cùm quis determinatè nescit, an aliquid sit bonum, an malum; sive suspendendo iudicium ad utrumque, sive positivè dubitando.

5. Pro-

5. Probabilis est, cum ex aliquibus rationibus non levibus, sive ex Doctorum auctoritatibus, quis assentitur uni parti, non sine formidine oppositi.

6. Scrupulosa est, cum quis, ex insufficientibus & levibus indicijs suspicatur aliquam rem bonam esse malam. Dicitur autem scrupulosus, qui frequenter patitur hujusmodi molestias, & perplexitates.

7. Operati aliquid, quod conscientia, sive recta, sive erronea dicat esse peccatum, est peccatum; & quidem mortale, si conscientia dicat esse mortale, &c. quia qui ita agit, quantum est ex se, contemnit bene operari, eligendo quod putat esse malum.

8. Si quis faciat rem malam, putans ex errore esse bonam, si ignorantia est invincibilis, non peccat: si autem vincibilis, & culpabilis; peccat, juxta quantitatem rei: quia ignorantia culpabilis æquiparatur scientiæ in ordine ad culpam.

9. Quando duæ opiniones contrariæ sunt ambæ probabiles; potest homo sequi magis tutam, etiam si sit minus probabilis: potest etiam sequi minus tutam, & mi-

& minus probabilem: non tamen quando ex hoc sequeretur grave periculum salutis propriæ, aut alienæ, tunc enim debet sequi magis tutam. Sicuti etiam probabilius est, Judicem in exercenda justitia debere sequi sententiam probabiliorem.

10. Si quis dubitet, an facere aliquid sit peccatum, certò tamen sciens, quòd omisso illius non est peccatum: v. g. dubitet, an dicere talia verba sit peccatum, cum omittere illa non sit peccatum; tenetur omittere; nisi adhibito consilio, & ratione, prudenter judicet, quòd illa facere, vel dicere non sit peccatum.

11. Si quis æquè dubitet, an sit peccatum facere ac omittere; adhibeat diligentiam, ut se determinet prudenter ad alteram partem: quod si res adhuc maneat dubia; eligat partem, quam judicat meliorem: quòd si neque hoc possit, eligat quam voluerit, sibi cerò persuadens, quòd ita faciens non peccat: tunc enim perinde est, ac si utraque pars esset probabilis.

12. Si quis dubitet aliquid esse mortale, & cum tali dubio operetur, non deponendo conscientiam modis prædi-

ctis;

ctis;
se va
dubi
deno
biliu
virtu
ad p

den
rem
test
tiam
hæc
enti
ben
d' q
liuc
D

1.

fiv
tur
& f
San
qui
fol
len
mu
tor

ais; peccat mortaliter: & si dubitet esse veniale, venialiter: si verò in genere dubitet esse peccatum, & non descendendo ad mortale, & veniale; probabilius est peccare venialiter: nisi forte virtualiter, & implicite ille esset paratus ad peccandum, etiamsi esset mortale.

13. Scrupulosus, juxta consilium Prudentis viri, quem debet habere rectorem suæ conscientiae; non solum potest, sed debet operari contra conscientiam suam scrupulosam: cum enim hæc procedat ex levibus, & insufficientibus fundamentis, non est ejus habenda ratio. Plura de his *Vasquez. 1. 2. à qu. 58. Azor, tom. 1. lib. 2. à cap. 8. Filiiuc. tom. 2. tr. 21. cap. 4.*

DE CONFESSARIIS sollicitantibus.

1. **O**Mnes Confessarii sollicitantes in confessione suos pœnitentes, siue masculos, siue fœminas ad actus turpes, & inhonestos, sacrilegè peccant, & sunt ab ipsis pœnitentibus revelandi Sancto Officio, vel Ordinario loci: alioqui tales pœnitentes non possunt absolvi, nisi vel per se, vel per alios revelent: imò etiam incidunt in excommunicationem, propter edicta Inquisitorum.

2. No-

2. Nomine sollicitationis post Bullam Gregorij XV. intelligitur, non solum si Confessarius in actu Confessionis Sacramentalis provocet, alliciat, & excitet poenitentem ad actus inhonestos, & ab ipso tale aliquid petat, aut tentet, aut procuret; sive tunc exequendum, sive absolutam confessionem, sive cum ipso Confessario, sive cum alijs: sed etiam si Confessarius ante, vel post confessionem immediatè, seu occasione, vel prætectu confessionis, etiam ipsa confessione non secuta; sive extra occasionem confessionis in confessionario, aut in loco quocunque, ubi confessiones sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulans ibidem confessionem audire, sollicitare, vel provocare tentaverit poenitentes, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerit. In his ergo omnibus casibus sunt revelandi Confessarii, nec excusantur parvitate materiæ.

3. Confessarii sollicitantes possunt absolvi per Sacramentum Poenitentiae ab hoc delicto à quolibet Ordinario Confessario: non enim est casus reservatus in jure:

4. Tenentur Poenitentes revelare Confessa-

Confessarios sollicitantes, etiam si pœnitentes fuerint primi in miscendis sermonibus inhonestis, aut Confessarios sollicitaverint: dummodo Confessarij consenserint, & habuerint inhonestos sermones. Nam in Bulla prædicta constat sufficere ad hanc denunciationem, si Confessarius habuerit cum pœnitente illicitos, & inhonestos sermones, aut tractatus, nec excipitur casus, in quo ipsi non fuerint primi: sed satis est, si inhonestos sermones habuerint.

5. Item, etiam si ipsi pœnitentes sollicitati consenserint turpi petitioni: in quo casu pœnitentes revelantes non teneantur, nec debent, dicere suum consensum, aut peccatum: nec si dicant, illud erit recipiendum ab Inquisitoribus, sed satis erit, si absolute dicant, se fuisse sollicitatos, aut Confessarium habuisse cum ipsis turpes, & inhonestos sermones: in quo etiam casu, nec ipsi Confessarij admittuntur, si alienum consensum revelare velint.

6. Nec dici potest, quòd mulier consentiens non teneatur denunciare, cum sit socia criminis: quàmvis enim ipsa consentiens peccet simul cum Confessario, atque adeò dici possit socia criminis,

minis, veluti materialiter; non est tamen sociā criminis, prout hoc crimen per decreta Pontificum pertinet ad Sanctum Officium: nam solum pertinet ex parte Confessarij tantum, ut habet rationem sollicitationis ex parte ipsius; quo pacto mulier nullo modo est sociā: & propterea si Confessarius velit revelare consensum pœnitentis; non admittitur, ut dixi.

7. Est etiam revelandus Confessarius, qui in confessione, vel ante, aut post immediatè, præbet pœnitenti scriptum, in quo continetur sollicitatio: etiamsi tale scriptum non legatur tunc à pœnitente, sed postea domi suæ, aut alibi.

8. Est etiam revelandus Sacerdos, qui, licet non sit Confessarius, fingit tamen se esse Confessarium, & sollicitat modo prædicto: nam omnis Sacerdos est Confessarius pro venialibus.

9. Non solum ipsi pœnitentes, sed etiam quilibet, qui, saltèm à personis fide dignis audierit, talem Confessarium hanc vel illam personam sollicitasse, tenetur hoc revelare; etiamsi talem notitiam habuerit in secreto: & hoc propter bonum publicum, & in favorem Fidei.

10. Omnes Confessarij tenentur sci-
re obligationem, quam habent sub
mortali, monendi suos pœnitentes, ut
si ab aliquo Confessario sollicitati fue-
rint, denuncient sollicitatorem.

11. Potest excusari pœnitens ab hac
denunciatione facienda propter impo-
tentiam, vel physicam, vel moralem,
saltẽm ad tempus: quã in re standum
erit iudicio prudentis & docti Confessa-
rij, juxta ea, quæ de hac re viri docti
docuẽre; inter quos ultimo loco copio-
sẽ scripsit *Hieronymus Trimarchius opusc.
de hac ipsa re: & multa etiam habet
Diana 1. part. tract. 4.*

DE HORIS CANONICIS.

1. **H**Oræ Canonicæ sunt septem, sci-
licet Matutinum cum Laudi-
bus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Ve-
speræ, Completorium: prout continen-
tur in Breviario Romano. Agunt de hac
materia *Suar. tom. 2. de Relig. tr. 4. lib. 4.
Fillius. tom. 2. tr. 33. à cap. 3. Azor tom. 1.
lib. 10. Sanch. tom. 2. Consil. lib. 7. cap. 2.
Bonac. tom. 1. tract. de hac re.*

2. Tenentur has horas recitare o-
mnes constituti in sacris Ordinibus; Re-
gulares Profelli juxta instituta, vel con-
suetudines suarum Religionum; & de-

num omnes habentes Beneficium Ecclesiasticum : quæ recitatio potest fieri cum socio alternatim.

3. Recitatio Officij Divini debet esse vocalis ; ita , ut voce exprimantur syllabæ , & verba , etiam si non audiantur ab alijs , quando privatim recitatur. Debet præterea fieri cum intentione , saltèm implicita orandi ; & cum attentione aliqua , vel ad sententiam verborum , vel ad Deum , & res sacras , vel saltèm ad verba proferenda.

4. Debet integre recitari singulis diebus , ita ut omissio unius horæ sit peccatum mortale ; vel etiam omissio partis notabilis , vel majoris unius horæ : non autem minimæ , ut omissio unius Psalmi , aut quid simile. Omissio omnium horarum , aut multarum ; an sint tot peccata , quot sunt horæ omissæ , aut unum æquivalens multis ; parum refert : expeditius erit confiteri numerum horarum omissarum , ut juxta quantitatem delicti , imponatur poenitentia.

5. Debet recitari Officium juxta formam Breviarii Romani , secluso privilegio : nec potest ad libitum , & semper , recitari unum Officium pro alio , sine
mor-

mortali. Quòd si ex ignorantia, vel inadvertentia, vel ex aliqua occasione rarò id fieret, non esset mortale ex parvitate materiæ; nec esset obligatio replicandi Officium illius diei.

6. Matutinum, & Laudes, subsequen-
tis diei possunt dici post Completorium
antecedentis diei; & inchoari possunt
in Sicilia, datâ horâ 21. horologij ordi-
narij, etiam in hyeme, juxta consuetu-
dinem receptam serè in tota Italia. Nam
in tabella impressa Romæ, & approba-
ta; dicitur, mense Decembri & Janua-
rio, in quibus mensibus esse poterat a-
liqua difficultas, posse inchoari Matu-
tinum horâ 21. cum uno quadrante.
At vero tanta distantia est Romæ à me-
ridie usque ad horam 21. cum uno
quadrante, quanta est in Sicilia à me-
ridie ad horam 21. Mense verò Junio
& Julio in eadem tabella dicitur, posse
inchoari uno quadrante ante 20. ho-
ram; in alijs verò mensibus interme-
dijs plus minusque inter hæc duo vel-
uti extrema. In alijs autem Regionibus
propter diversam longitudinem die-
rum & noctium, servetur usus in iis
approbatus. De qua re legi potest *San-
chez loc. cit. dub. 37. & Diana par. 4. tr. 4.*

miscell. resol. 9. Reliquæ horæ non possunt dici, nisi post mediam noctem. Prima circa auroram; Tertia, Sexta, & Nona ante meridiem; Vesperæ, & Completorium post meridiem, juxta Rubricas. Non servare autem præcisè, & exactè hunc ordinem, si sine causa ulla fiat, & immoderatè; ad summum erit veniale: dummodo non fiat ex contemptu. Similiter inversio ordinis horarum, ut si dicatur Tertia ante Primam, &c. non est per se mortale: nec tamen fieri debet sine causa, sicuti nec Missa celebrari ante Matutinum.

7. Inter Matutinum, & Laudes, & alias horas, potest fieri quævis interruptio: at inter partes unius horæ inter se, si sit notabilis interruptio, & sine causâ; erit veniale. Inter nocturnos Matutini potest fieri interruptio per duas, vel tres horas.

8. Excusantur à recitatione Divini Officij, qui saltèm moraliter essent impotentes ad illud recitandum judicio prudentis viri: ut si non haberent Breviarium sine culpa, nec scirent memoriter: si aliquo opere necessario Charitatis, aut jussitæ essent aliquo die omnino impediti: item ægroti judicio Me-

dico-

dicorum, aut Superioris, aut prudentis, & experti viri, etiam ipsius ægroti.

9. Si quis ex rationabili causa non potest recitare majorem partem horæ Canonicæ; non tenetur ad alias: si autem majorem partem potest; tenetur ad illam horam, etiam si non possit totam.

10. Præceptum recitandi Officium pro Subdiaconis, incipit ab hora respondente tempori, quo recipit Subdiaconatum: pro beneficiarijs verò à die possessionis beneficij, sive actu percipiant fructus, sive habeant spem percipiendi. Quod si fructus sint valde tenues; sufficiet recitare Officium festis diebus, judicio docti viri.

11. Beneficiarius, licet primis sex mensibus, non recitando Officium, peccet mortaliter; tamen non tenetur ad restitutionem fructuum: tenetur autem, si post sex menses non recitet: & quidem pro rata omissionis, & fructuum beneficij, consideratâ qualitate beneficij, judicio docti viri. Plura de beneficiarijs, & de recitantibus horas canonicas in Choro, legi possunt apud *Suarium tom. 2. de Relig. lib. 6. & alios.*

12. Præterea Clericis in Sacris, & Religiosis; ut commodius rebus Divinis

vacent; prohibita est Negotiatio per se ipsos. Est autem negotiatio, cùm quis rem aliquam comparat, ut eam integram, & immutatam vendendo lucretur. Item non possunt conducere aliena prædia, vel vineas, &c. ut vendendo fructus lucrifaciant. Est autem mortale, nisi excuset parvitas materiæ, aut raro fiat Vide *Lessium l. 2. cap. 2.*

CASUS RESERVATI

in Bulla Cœnæ Domini.

1. **H**æretici cujuscunque sectæ, eorundem fautores, libros legentes, tenentes, aut imprimentes, & Schismatici.
2. Appellantes à Pontifice ad futurum Concilium, eorúmque fautores.
3. Piratæ, atque eorum receptatores, & fautores.
4. Nauragorum Christianorum cujuscunque generis bona, etiam in littoribus inventa, surripientes.
5. Imponentes nova pedagia, & gabellas, vel eas augentes.
6. Falsificantes litteras Apostolicas, aut falsò fabricantes.
7. Deferentes arma, & alia usui bellico idonea ad Turcas, vel alios Christiani

fiani nominis inimicos : & ad Reipublicæ Christianæ statum pertinentia ijsdem in damnum Christianorum nunciantes.

8. Impedientes eos , qui victualia, & alia necessaria Romam convehunt.

9. Ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, suâ, aut aliorum operâ lædentes : & sine jurisdictione vexantes in Curia commorantes.

10. Romipetas, ac peregrinos etiam in Urbe morantes, vel abeuntes lædentes.

11. Offendentes S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos.

12. Ad Romanam Curiam pro negotijs suis recurrentes, per se, vel per alios, lædentes.

13. Appellantes à gravamine, vel futura executione litterarum Apostolicarum ad laicam potestatem.

14. Executionem litterarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum impediētes, & prohibētes ad gratias impetrandas accedentes.

15. Iudices sæculares, qui Ecclesiasticas personas trahunt ad sua Tribu-

nalia, quique Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

16. Impedientes Prælatos, ne suâ jurisdictione utantur: quique illorum, & delegatorum judicia eludentes, ad curiam sæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, præstantesque auxilium.

17. Usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcunque Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus sequestrantes.

18. Imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesijs, Monasterijs, aut eorum fructibus.

19. Judices sæculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.

20. Occupantes bona, aut terras Ecclesiæ Romanæ, & illius jurisdictionem usurpantes.

ALII CASUS

Summo Pontifici intra Italiam reservati.

1. Violatio clausuræ Monialium ad malum finem.
2. Injicientium violentas manus in Clericos.
3. Simonia realis scienter contracta.
4. Con-

4. *Confidentia Beneficialis.*

5. *Provocantium, & pugnantium in duello, juxta Concilium Tridentinum, & Constitutionem Gregorii XIII. cujus tenor habetur suprà, pag. 482.*

6. *Violatio immunitatis Ecclesiasticæ circa confugientes ad Ecclesias, ut jam dicetur.*

DE IMMUNITATE
circa—confugientes ad Ecclesias.

1. **G**regorius XIV. in quadam constitutione, quæ incipit : *Cum aliàs nonnulli, &c.* statuit, ut omnes delinquentes, qui confugiunt ad Ecclesias, gaudeant immunitate, exceptis casibus expressis paragrapho 3. cuius tenor est hujusmodi.

2. Ut Laicis ad Ecclesias, locaque sacra, & religiosa prædicta confugientibus; si fuerint: publici latrones, viarumque grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidijs aggrediuntur.

3. Aut depopulatores agrorum.

4. Quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesijs, earumque Cæmeterijs committere non verentur.

5. Aut qui proditoriè proximum suum occiderit.

6. Aut Assassini.

7. Vel hæresis rei.

8. Aut lætæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis rei; immunitas Ecclesiastica non suffragetur.

9. In alijs casibus, delinquentes confuentes ad Ecclesias gaudent immunitate: si quis verò contra hanc constitutionem læserit immunitatem Ecclesiasticam, erit casus reservatus Papæ.

FORMA ABSOLUTIONIS.

Misereatur tui Omnipotens Deus, & dimittis peccatis tuis perducatur te ad vitam æternam. Amen.

Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi Omnipotens, & misericors Dominus. Amen.

Dominus noster Jesus Christus te absolvat; & ego auctoritate ipsius te absolvo, ab omni vinculo Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti in quantum possum, & tu indiges.

Deinde, ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Passio Domini Nostri Jesu Christi, Memoria Beatæ Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum; & quidquid boni feceris, & mali iustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

Nota, quod si pœnitens non fuerit Clericus, omittitur illud verbum, Suspensionis.

URGENTE PERICULO Mortis.

EGO te absolvo ab omnibus censuris, & peccatis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen.

CENSURARUM

Appendix.

Excommunicationes contra Prelatos.

1. **C**ardinales simoniacos sede vacante, & in Electione Papæ.
2. Cardinales revelantes secreta Confessorij Papalis.
3. Cardinales, & alios ambientes Papatum.
4. Cardinales, & alios omnes simoniacos.
5. Suspendos à collatione, & præsentatione Beneficiorum, & officiorum, si conferant, vel præsentent.

6. Trahentes alias personas Ecclesiasticas ad forum laicale.

7. Inferiores Episcopis, publicantes Indulgentias cum suspitione simoniæ.

8. Prælatos, donantes aliquid nunciis provisiones Beneficiorum.

9. Consentientes electioni suæ indubitæ in Papatum.

10. Episcopos, in Civitates diversarum linguarum se intrudentes.

11. Nuncios, impetrantes à Principibus favores ad dignitates.

12. Prælatos permittentes Fratricellorum ritum.

13. Prælatos à Curia Romana absque licentia Papæ discedentes.

14. Clericos in Sacris, post monitionem retinentes præfecti sæcularis officium.

Excommunicationes contra Clericos.

1. **P**articipantes in Divinis cum excommunicatis à Papa.

2. Inducentes aliquem ad promittendum de sepultura.

3. Non intervientes beneficio curato contra juramentum.

4. Simoniam realem in Beneficio, vel Ordine committentes.

5. Simoniam confidentialem committentes.

6. Con-

6. Consentientes occupantibus bona Ecclesiæ.

7. Trahentes aliam personam Ecclesiasticam ad forum laicale.

8. Donantes nunciantibus provisiones.

9. Locantes domos publicis Usurarijs alienigenis.

10. Studentes Medicinæ, vel Legibus.

11. Habentes officium Præfecti secularis.

12. Matrimonium de facto contrahentes.

13. Locantes res Ecclesiæ ultra triennium.

Excommunicationes contra Religiosos.

1. **I**nducentes aliquem ad promittendum de sepultura.

2. Ministrantes Unctionem Extremam, Eucharistiam, Matrimonium sine licentia Parochi.

3. Euntes ultra mare sine licentia Superioris.

4. Simoniacè accipientes aliquid, vel dantes ob ingressum Religionis.

5. Mendicantes, transcurrentes ad non Mendicantes.

6. Detinentes Apostatas Fratrum Prædicatorum, & Minorum.

7. Minores, & Eremitas, recipientes in suam Religionem Prædicatores.
8. Recipientes in suam Religionem Jesuitas.
9. Humiliatos dantes alicui Habitum.
10. Minores, tempore interdicti admittentes ad Divina Tertiarios.
11. Superiores non denunciante suos subditos suspectos de hæresi.
12. Superiores permittentes ingressum prohibitum in Monasteria.
13. Dimittentes habitum.
14. Accedentes ad Studia sine licentia.
15. Exeuntes e Monasterijs pro studio Medicinæ, vel Legum.
16. Non servantes interdictum servatum ab Ecclesia Matrice.
17. Sibi appropriantes decimas.
18. Adeuntes Aulas Principum animo nocendi suis Prælati, vel Monasterijs.
19. Avertentes à solutione decimarum.
20. Contrahentes de facto Matrimonium.
21. Sequentes ritum Fratricellorum.
22. Mendicantes, loca accipientes, vel detinente sine licentia.

23. Mendicantes quosdam, qui recipiunt aliquem ad suum Monasterium sine licentia.

24. Monachos habentes arma intra Monasterium.

25. Sacerdotes habentes officia Præpositorum secularium.

Excommunicationes contra

Fœminas.

1. **M**oniales inducentes aliquem ad promittendum de sepultura.

2. Moniales exeuntes de Monasterio.

3. Moniales intromittentes viros intra Monasteria.

4. Moniales contrahentes de facto Matrimonium.

5. Fœminas sequentes ritum Begynarum.

6. Fœminas ingredientiæ Monasteria Religiosorum.

7. Fœminas ingredientiæ Monasteria Monialium.

Excommunicationes contra Confessarios, & Concionatores.

1. **C**onfessarios absolventes à casibus reſervatis

2. Confessarios absolventes à quinque votis,

3. Con-

3. Concionatores, qui prædicant miracula falsa.

4. Concionatores, & alios taxantes opiniones de Conceptione Beatæ Virginis.

5. Concionatores taxantes Religionem Minorum, vel Prædicatorum.

6. Concionatores, & alios impugnantes Montes Pietatis.

7. Confessarios Religiosos non facientes scrupulum de decimis.

Excommunicationes contra Officiales Inquisitionis, & Commissionis.

1. Inquisitores, & alios Sancti Officij omittentes procedere, &c.

2. Inquisitores, & eorum Commissarios extorquentes pecuniam.

3. Commissarios contentientes alienationi bonorum Ecclesiæ.

Excommunicationes contra Dominos temporales.

1. Cogentes Sacerdotem in loco interdicto celebrare.

2. Concedentes Duellum.

3. Prohibentes suis subditis vendere Ecclesiasticis.

4. Non procedentes contra Cardinalem insecutores.

5. Non

5. Non servantes servanda in electione Papæ.

6. Non obediētes Episcopis, in hæreticis requirendis.

7. Faventes Ufuræ.

8. Facientes servari statuta, vel consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam.

9. Concedentes repressalia contra Ecclesiasticos.

10. Non juvantes Episcopos in clausura Monialium.

11. Non obediētes Cardinalibus Inquisitionis Generalis.

12. Permittentes fieri taurorum, vel ferarum agitationes.

13. Non facientes inquire in domibus Judæorum Talmut.

14. Facientes fieri Matrimonia ab invitis.

15. Non facientes justitiam post trīnam monitionem.

*Excommunicationes contra Status
particulares.*

1. **O**fficiales pœnitentiariæ accipientes aliquid à sponte dantibus.

2. Iudices intromittentes in officio Auditoris Cameræ.

3. Offi-

3. Officiales Montis pietatis distra-
hentes pecuniam montis.
4. Ecclesiasticos recipientes Bannitos
in Regno Neapolitano.
5. Assistentes in Tribunali Camerae,
non servantes servanda.
6. Doctores docentes Religiosos Me-
dicinam, vel Leges.
7. Doctores promoventes ad gradus
contra Bullam Pij IV.
8. Officiales Sedis Apostolicæ, conce-
dentes Archibuletos.
9. Officiales terrarum Papæ, poenas
pecuniarias non applicantes Apostoli-
cæ Sedis.
10. Impedientes Notarios, qui offi-
cium emerunt.
11. Officiales Pœnitentiariæ intro-
mittentes se in prohibitis sibi à Pio
Quarto.
12. Officiales, & omnes, qui mole-
stant Religiosos Mendicantes, & eorum
colonos, bona, per Gabellas, &c.
13. Parochos, & Mendicantes in
Germania pacem violantes.
14. Laicos oblationes Sacerdotibus
factas accipientes.
15. Doctores, & Scholasticos Bono-
nienſes, conducentes domos alterius
Doctoris vel Scholastici.

Ex-

Excommunicationes contra omnes.

1. **P**ercussores Clericorum.
2. Perseverantes per annum in Excommunicatione inflicta à Delegato Papæ. Et habentes literas Apostolicas falsas.
3. Incendiarios
4. Raptores, & fractores Ecclesiarum.
5. Aggravantes eos, qui excommunicant.
6. Nominantes in Senatores Romanos, personas prohibitas.
7. Interdictos, ab Ecclesia exire nolentes.
8. Exenterantes corpora fidelium.
9. Simoniacos pro ingressu Religionis.
10. Simoniacos pro Ordine, v l Beneficio.
11. Taxantes opinionem de Conceptione Beatæ Virginis Immaculatæ.
12. Violantes Clausuram Monialium.
13. Fingentes, se privilegium habere pro expediendis Bullis gratiarum.
14. Ornamenta de Ecclesijs surripientes.
15. Scripturas Cameræ Apostolicæ surripientes.
16. Ambientes Papatum.
17. Se

17. Se pro alio supponentes in examine ad beneficia.
18. Deferentes alumina ex partibus Infidelium ad Fideles.
19. Ad Conclave, vel de Conclavi scribentes.
20. Non revelantes, conspirantes contra Cardinales.
21. Capietes Christianos, qui habitant inter Turcas.
22. Recipientes Papam indebitè electum.
23. Capietes fructus beneficij vacantis.
24. Svadentes Papæ, ut alienet loca Ecclesiæ.
25. Promittentes pro justitia, vel gratia obtinenda à Sede Apostolica.
26. Jurantes, vel jurare facientes illicita.
27. Crim. notorios furantes in Italia.
28. Facientes sponfiones super Pontificis vita, &c.
29. Extrahentes delinquentes è locis sacris.
30. Taxantes Institutum Jesuitarum.
31. Duellantes.
32. Extrahentes ex statu Ecclesiastico instrumenta, &c.

33. Concla
34. in pro
ficias p
35. vim,
36.
37. ligion
cient
38. mini
39. exco
40. ne r
adeu
41. cam
gate
42. dete
4. fun
4. M
4. sed

- in exa- 33. Invadentes bona existentium in
Conclavi.
partibus 34. Convertentes bona Ecclesiastica
in proprium usum per vim, vel suppo-
Conclavi sitas personas.
es con- 35. Occupantes bona Ecclesiastica per
vim, &c.
i habi- 36. Non dimittentes captivos liberos.
tè ele- 37. Impedientes eos, qui volunt Re-
ligionem ingredi, & alias injurias fa-
cij va- cientes statui Religionum.
lo- 38. Accedentes ad Sepulchrum Do-
mini sine licentia.
gra- 39. Communicantes in crimine cum
excommunicatis.
ex il- 40. Absolutos ab excommunicatio-
ne reservata in periculo mortis, non
adeuntes quem adire debent.
Ita- 41. Vexantes personam Ecclesiasti-
cam, quia non eligit eum, pro quo ro-
gatur.
on- 42. Occupantes loca Ecclesiæ titulo
defensionis.
lo- 43. Alloquentes Cardinales, dum
sunt in Conclavi.
m, 44. Vocatos, ut intersint electioni
Monialium, foventes discordias.
ti- 45. Incitantes Conservatores ad pro-
cedendum, &c.
n- 46. Vi

46. Vi extorquentes absolutionem, vel revocationem censuræ.
47. Fraude inducentes Judicem ad exigendum testimonium foeminae.
48. Compellentes Ecclesiasticos, ut jura Ecclesiae sibi submittant.
49. Sepelientes hæreticos, vel eorum fautores in loco sacro.
50. Legentes libros hæreticos.
51. Sepelientes aliquem in loco interdicto, vel interdictos, aut excommunicatos, aut Usurarios manifestos.
52. Impedientes Visitationes Monialium.
53. Contrahentes de facto Matrimonium in gradibus prohibitis.
54. Commentatores Clementinae: Exivi de Paradiso.
55. Impugnantes literas electi Papæ antequam coronetur.
56. Imprimentes, &c. libros, sine nomine Auctoris, &c.
57. Allèrentes non esse necessarium confiteri ante Communionem.
58. Raptores mulierum, & fautores.
59. Impedientes sententiam Sedis Apostolicæ super sequestratione.
60. Cogentes mulierem fieri Monialem, & fautores.

61. Impedientes mulierem, ne velum accipiat, vel voveat.

62. Pingentes, vel pingi facientes Agnos Dei.

63. Ex vindicta offendentes aliquem in urbe.

64. Afferentes licitum esse absolvere absentem.

65. Impedientes Judicia Ecclesiastica.

66. Vexantes Sanctum Officium.

Excommunicationes reservatae

Episcopo.

1. **C**ontra communicantes in termino cum excommunicatis ab Episcopo.

2. Contra absolutum ob periculum mortis ab excommunicatione Episcopali non se praesentantem Episcopo.

3. Contra leviter percutientem Clericum.

4. Contra excommunicatos à Papa, non potentes adire Papam.

5. Contra facientes prohibita sub poena excommunicationis Episcopalis.

6. Contra Fratres Minores, tempore interdicti admittentes ad Divina Tertiarios, post praestitam satisfactionem.

7. Contra causantes abortum foetus animati. *Vide Tolerum l. 1. Instr. Sacerd.*

24. *Suspens.*

24. *Suspensiones contra Episcopos.*

1. **C**onsecratos à vitandis.
2. Fratres Prædicatores, consecratos antequam resignaverint libros, &c.
3. Exercentes Pontificalia in aliena Diœcesi.
4. Titulares promoventes etiam in loco exempto sine licentia.
5. Ordinantes non subditum.
6. Conferentes primam tonsuram infanti, &c.
7. Conferentes Confirmationem, & consecrantes Episcopum post appellationem, &c.
8. Conferentes duos Ordines sacros eodem die.
9. Ordinantes simoniacè.
10. Non examinantes electum ad curam Animarum.
11. Subjicientes bona Ecclesiæ laicis.
12. Sibi usurpantes bona Ecclesiæ.
13. Abutentes potestate in causâ alienationis rerum Ecclesiæ.
14. Admittentes resignationes contra Bullam Pij V.
15. Locantes domos usurarijs, &c.
16. Non procedentes contra Hæreticos, &c.

17. Procurantes capi Clericos à Lai-
cis, &c.

18. Recedentes à Sede Apostolica si-
ne literis authenticis.

19. Relaxantes pœnas incendiarijs.

20. Concubenarios à Synodo admo-
nitos.

21. Percipientes fructus primi, &
secundi anni.

22. Ordinantes quosdam sine titulo.

23. Publicantes indicem gratiarum
ex pretio.

24. Non visitantes limina Apostolo-
rum.

15. *Suspensiones contra Capitula, &c.*

1. **C**apitula recipientia Superiorem
carentem litteris authenticis.

2. Occupantes Ecclesiæ vacantis bona.

3. Exigentes pretium pro ingressu
in Monasterium.

4. Admittentes resignationes contra
Bullam Pij V.

5. Judices ferentes censuram sine
scriptis, &c.

6. Aggravantes partem contra justi-
tiam, & conscientiam.

7. Conservatores se intromittentes
in non notorijs.

8. Eligentes indignum ad Episcopatum, vel curam Animarum.

9. Electores Episcopo manifestantes electionem electorum.

10. Compromissarios eligentes indignum.

11. Opponentes contra personam electam, & deficientes in probatione.

12. Eligentes ad præbendam per abusum sæcularis potestatis.

13. Visitatores accipientes munera.

14. Visitatores accipientes procurationes è locis non visitatis.

15. Conferentes, vel recipientes, beneficia accedentium ad curiam.

19. *Suspensiones contra Clericos.*

1. **R**ecipientes Ordinem Sacrum ab Episcopo, qui renunciavit.

2. Recipientes Ordinem à vitando.

3. Recipientes Ordinem sacrum sine licentia.

4. Recipientes Ordinem sacrum ante legitimam ætatem.

5. Recipientes Ordinem sacrum extra tempora.

6. Recipientes plures Ordines sacros eodem die.

7. Recipientes Ordinem sine testimonio suæ probitatis.

8. Re-

8. Recipientes Ordinem sacrum sine titulo.

9. Recipientes Ordinem per saltum.

10. Recipientes Ordinem sacrum post contractum Matrimonium.

11. Recipientes Ordinem simoniace.

12. Recipientes Ordinem in excommunicatione.

13. Recipientes Oblationem Usurarii.

14. Sepulturam Ecclesiasticam dantes Usurario.

15. Jurantes se retenturos schisma.

16. Utentes veste partita, vel virgata.

17. Gravantes Ecclesiam alienis debitis.

18. Concubinos, vel fornicarios notorios.

19. Matrimonium celebrantes sine licentia Parochi.

20. Suspensiones contra Religiosos.

21. **M**atrimonium celebrantes sine Parochi licentia.

22. Apostatas recipientes Ordinem sacrum.

23. Mendicantes dantes professionem ante completum annum probationis.

24. Concedentes alicui ad vitam, vel ad certum tempus, Jura Religionis.

25. Usurpantes decimas.

6. Monachos nigros non utentes debito habitu.

7. Eosdem venantes, &c.

8. Prælatos non satisfaciētes damno dato excessibus quibusdam suorum.

9. Confessarios non facientes scrupulum de decimis non solutis.

10. Abbates facientes dimissorias non suis subditis Regularibus.

11. Fratres Prædicatores perturbantes, Fratres Minores Inquisitores, vel contrā.

12. Introducentes mulieres intra Monasteria.

CONFESSARII EXAMEN.

Summa brevis per Interrogationes, & Responsiones.

1. **Q**uot requiruntur in Confessario?
Respon. Hæc decem: Ordo, Jurisdictio, Usus jurisdictionis non impeditus, Scientia, Usus scientiæ, Prudentia, Bonitas, Sigillum, Approbatio, Attentio ad confitentem, & Prolatio formæ.

2. Quot requiruntur in Pœnitente?
Resp. Quinque. 1. Subjectio. 2. Usus rationis. 3. Intentio. 4. Examen Conscientiæ. 5. Tres actus.

3. Quæ

3. Quæ scientia est necessaria Confessario? *Resp.* Quæ requiritur ad officium suum peragendum, quod est ministrare Sacramentum Pœnitentiæ cum debita Forma, & Materia, & annexis.

4. Quæ est Forma Sacramenti Pœnitentiæ? *Resp.* Absolutio Sacramentalis.

5. Quæ verba sunt de essentia formæ? *Resp.* Te absolvo; vel alia his æquivalentia, à Confessario prolata cum intentione debita.

6. Quæ verba sunt de necessitate Præcepti? *Resp.* Ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patrie, &c.

7. Quæ alia sunt de necessitate Præcepti? *Resp.* 1. Ut præmittatur absolutio ab excommunicatione, si pœnitens sit excommunicatus. 2. Ut serventur præcepta proprii Episcopi, si quæ sunt in hac re.

8. Quæ verba sunt de congruitate? *Resp.* Preces solitæ præmitti, & postponi.

9. Quæ alia sunt de congruitate? *Resp.* 1. Attollere manum verius absolvendum. 2. Signare signo Crucis. 3. Sedere. 4. Esse in loco sacro, & aperto. 5. Non de nocte si audiuntur mulieres.

10. An possit absolvi indignus absolute, qui dicit se bene dispositum, sed Confessario constat oppositum? *Resp.* Negativè.

11. An sufficiat id constare Confessario per alterius confessionem? *Resp.* Negativè.

12. An absolutio possit dari sub conditione? *Resp.* Negativè, de conditione propriè dicta, quæ est de futuro. Affirmativè, de conditione impropriè dicta, quæ est de præterito, vel de præsentì; cum hac enim licet absolvere in tribus casibus.

13. An absolutio dari possit sub Ratihabitione? *Resp.* Negativè, de Ratihabitione propriè dicta, quæ videlicet est de futuro. Affirmativè, de Ratihabitione impropriè dicta, quæ videlicet est de præterito, vel de præsentì.

14. An liceat absolvere absentem? *Resp.* Negativè.

15. An liceat absolvere moribundum, qui tantum ostendit desiderium confitendi? *Resp.* Affirmativè.

16. An, qui solitus erat frequentare Confessionem, possit absolvi, etiamsi nulum signum dederit? *Resp.* Affirmativè.

17. An

17. An in dictis duobus casibus Sacerdos quilibet non solum possit, sed etiam debeat absolvere? *Resp.* Affirmativè.

18. An liceat absolvere confitentem per interpretem, vel scripturam Confessario præsentem? *Resp.* Affirmativè, si aliter confiteri commodè non possit.

19. An quis teneatur sic confiteri? *Resp.* Negativè, quando putat se contritum.

20. An liceat absolvere confitentem per nutus, vel alia signa, ut comprimendo manum Sacerdotis? *Resp.* Affirmativè, si aliter non possit confiteri.

21. An quis teneatur sic confiteri? *Resp.* Affirmativè.

22. An possit, & debeat interdum Confessarius absolvere confitentem aliqua, & non omnia peccata? *Resp.* Affirmativè.

23. An possit absolvere eum, qui proponit abstinere à peccato, sed credit se non servaturum propositum? *Resp.* Affirmativè, excepto uno casu; nam quando hic haberet occasionem proximam peccati, etiamsi non possit dimittere talem occasionem, non potest absolvi.

24. An interdum liceat absolvere habentem occasionem proximam peccati? *Resp.* Affirmativè, quando videlicet occasio dimitti non potest; & est credulitas in pœnitente, quod non cadet in ea.

25. An interdum sit differenda absolutio? *Resp.* Affirmativè.

26. An possit, & debeat relictâ propriâ opinione sequi probabilem opinionem pœnitentis contra propriam probabiliorem? *Resp.* Affirmativè, si sit ejus Parochus, vel si audivit ejus peccata.

27. An Confessarius simplex possit absolvere à centuris extra mortis articulum? *Resp.* Negativè, exceptâ excommunicatione nulli reservatâ.

28. An possit dispensari ab Irregularitate, saltèm in articulo mortis? *Resp.* Negativè.

29. Quæ sit materia Sacramenti Pœnitentiæ? *Resp.* Essè tres actus pœnitentis; Contritionem, Confessionem, Satisfactionem.

30. Quæ dicatur hujus Sacramenti materia, remota & remotissima? *Resp.* Proximam dici dictos tres actus; remotam peccata; remotissimam personam subditam.

31. Quæ sit materia necessaria, quæ sufficiens? *Resp.* Illa est peccatum mortale; hæc peccatum veniale.

32. Quid scire debeat Confessarius de materia remota, & remotissima? *Resp.* Illam esse peccatum post Baptismum commissum; Hanc esse personam subditam.

33. Quid sit contritio? *Resp.* Est dolor de peccato commissio, cum proposito non peccandi de cætero.

34. Quotuplex sit? *Resp.* Est triplex: una perfecta charitate; altera imperfecta; sed sufficiens ad Sacramentum validum & formatum, quæ dicitur Attritio: tertia sufficiens solum ad Sacramentum validum, & informe; ut cum pœnitens bonâ fide putat, se bene dispositum, & non est.

35. An Confessarius debeat absolvere pœnitentem, quem novit habere solum dictam tertiam contritionem? *Resp.* Negative.

36. Quid si dubitet? *Resp.* Debet credere pœnitenti, asserenti se bene contritum, vel attritum; atque eum absolvere.

37. An Confessarius debeat scire, quæ peccata sint mortalia, & quæ venialia.

Item

Item quæ obligant ad restitutionem, & quæ sunt reservata; & quæ sunt propria statibus personarum, quas frequenter audit? *Resp.* Affirmativè, ita ut sciat dubitare.

38. Quæ sint scienda ab omnibus fidelibus? *Resp.* De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis; & Sacramentis, & præceptis Ecclesiæ.

39. An Confessarius Clericorum debeat scire casus irregularitatis, & suspensionis? *Resp.* Affirmativè; & similiter qui frequenter audit confessiones hominum aliorum statuum, debet eorum statuum peccata scire.

40. An à scrupulosis, qui aliorum judicio nolunt acquiescere, debeat Confessarius exigere, ut jurent se putare esse peccata mortalia quæ volunt confiteri? *Resp.* Affirmativè.

41. An, qui habet propositum non peccandi de cætero, sit satis contritus, cum dolet se non dolere? *Resp.* Affirmativè.

42. Quid sit confessio sacramentalis? *Resp.* Est peccatorum manifestatio, facta Confessario, ad obtinendam veniam.

43. Quæ conditiones sunt ei necessariae? *Resp.* Ut sit integra, diligens, fidelis, & obediens.

44. Quæ

44. Quæ conditio sit semper necessaria? *Resp.* Integritas.

45. In quibus casibus possit deesse integritas materialis? *Resp.* In quinque.

1. Cum peccata sunt oblita. 2. Cum quis impotens est confiteri. 3. Cum quis confitetur casus reservatos Superiori. 4. Cum timet quis damnum grave ex confessione. 5. Cum peccata fuerunt aliàs rite confessa, vel sunt tantum venialia.

46. An mentiri in confessione, circa peccatum veniale, sit mortale? *Resp.* Negativè.

47. In quibus casibus confessio est nulla? *Resp.* In duobus 1. Cum Confessarius non habet requisita; idest, non erat Sacerdos, vel carebat jurisdictione, aut usu jurisdictionis, aut attentione; vel fictè absolvit. 2. Cum poenitens non habebat requisita; idest, ulum rationis, intentionem confitendi, ullam ex tribus contritionibus supradictis; vel non integrè confessus est.

48. Quid sit satisfactio? *Resp.* Sunt opera imposita à Confessario in compensationem pœnæ temporalis.

49. An sit pars poenitentiae essentialis? *Resp.* Negativè.

50. An

§0. An sit pars integralis? *Resp.* Affirmativè.

§1. An Confessarius teneatur illam imponere? *Resp.* Affirmativè, exceptis quibusdam casibus.

§2. An teneatur imponere justam? *Resp.* Affirmativè, exceptis quibusdam casibus.

§3. An pœnitens teneatur eam acceptare? *Resp.* Affirmativè.

§4. An sit imponenda tum in remedium, tum in vindictam peccatorum? *Resp.* Affirmativè.

§5. An possit imponi etiam de operibus aliàs debitis? *Resp.* Affirmativè.

§6. An possit imponi etiam de operibus per alium faciendis? *Resp.* Affirmativè.

§7. An, si nihil exprimat Confessarius, sit intelligenda de operibus aliàs indebitis, & per ipsum pœnitentem perficiendis? *Resp.* Affirmativè.

§8. An possit unus Confessarius mutare pœnitentiam ab alio impositam? *Resp.* Affirmativè, quando subest causa, & non fuit imposita pro peccatis reservatis.

§9. An quando pœnitens oblitus est pœni-

pœnitentiam, sit semper cogendus repetere confessionem? *Resp.* Negativè.

60. An, & quot sunt præcepta obligantia ad confessionem? *Resp.* Esse octo præcepta.

61. An teneatur quis confiteri statim, atque incidit in peccatum mortale? *Resp.* Negativè.

62. An teneatur confiteri qui timet se obliturum peccatum? *Resp.* Negativè.

63. Quænam ornent pœnitentem? *Resp.* Confiteri aperto capite, genuflexus, sine armis, sine vanitate, cum simplicitate, humilitate, &c.

F I N I S.

INDEX SECUNDUS

Rerum , & Verborum.

A.

Absolutio quomodo impendenda , neganda , vel differenda , & quæ illius forma. *pag.* 72. & 322.

Adjuratio , quid , quotuplex , & quæ possint adjurari. 192.

Adulatio quale peccatum. 228.

Adulterium quid , & quibus poenis obnoxium. 237.

B.

Baptismus , ejusque definitio , necessitas , materia , forma , minister , subiectum , effectus , ritus , & species. à 14. ad 29.

Blasphemia , quid , quotuplex , & quale peccatum. 181.

Bulla quid , ejusque curatio , & privilegia. à 79. ad 87.

C.

Casus reservati Summo Pontifici. à 318. ad 321.

Censura quid , & quotuplex. à 291. ad 296.

Confessarij sollicitantes , qui , cur , & quomodo denunciandi. 309.

Con-

Index Rerum, & Verb.

Confirmatio , quid , ejusque materia,
forma , minister , subiectum , & cæ-
remonia. pag. 30.

Conscientia quid , & quotuplex. à 306.
ad 309.

Contumelia. 271.

Cooperatores ad peccatum qualis cul-
pæ sint rei. à 276. ad 280.

Correctio fraterna. 229.

Cultus Dei. 172.

D.

Decalogi præcepta. 171.

Decimæ. 170.

Delectatio morosa. 272.

Desiderium alienæ rei , vel mulieris.
ibid.

Detractio. 267.

Divinatio. 175.

Duellum , quid , & quale , & quibus
censuris prohibitum. 250.

E.

Ecclesiæ præcepta. 155.

Eleemosynæ præceptum quale.
229.

Eucharistia , & illius quatenus Sacra-
mentum est, definitio , essentia , ma-
teria , forma , minister. 34.

Eucharistiæ , quatenus sacrificium est,
quiditas , offerens , pro quo offeren-

Q₂

da;

Index Rerum, & Verb.

da, quoties, quando, ubi, quibus
vestibus, quo ritu. *pag.* 39.
Extrema Unctio, ejusque definitio, ma-
teria, forma, subjectum, minister,
necessitas, effectus, & ritus. 102.

F.

Festis diebus, quid teneantur facere
Christiani. 155.

Filij tenentur honorare parentes. 200.

Fornicatio quale peccatum, &c. 232.

Furtum. 243.

H.

Hæresis. 186.

Homicidium quid, quotuplex,
quale. 215.

Horæ Canonicae quando, & à quibus
quove modo sint recitandæ. 313.

I.

Ieiunium & abstinencia, quid sint, &
à quibus servanda. 159.

Immunitas Ecclesiæ. 321.

Indulgentia, quid, quotuplex, & qua-
lis. 90.

Injuriae. 271.

Interdictum, ejusque definitio, species
& effectus. 296.

Irregularitas quid, quotuplex, & qua-
lis. 298.

Jubi-

Index Rerum, & Verb.

Jubilæum, quid, & quale. pag. 37.

Judicium temerarium. 269.

Juramentum, quid, quotuplex, &c. 188.

Justitia, quid, & quotuplex. 243.

L.

Lucrum turpe, quid, & quando obnoxium sit restitutioni. 253.

M.

Magia quid, &c. 174.

Maleficium. 179.

Matrimonium, ejusque definitio, materia, forma, minister, effectus, impedimenta sive dirimentia, sive non dirimentia. à 126. ad 154.

Mendacium quid, & quotuplex. 265.

Missam audire quis, quibus diebus teneatur, &c. 155.

Murmuratio. 267.

Mutuum. 254.

O.

Observantia vanâ. 177.

Odium quale peccatum. 224.

Ordo, ejusque definitio, multiplicitas, & munera. 114.

Ordo quatenus Sacramentum, ejusque materia, forma, subjectum, & conditiones requisitæ in subjecto, & Ministro. à 114. ad 126.

Pec.

Index rerum, & Verborum.

P.

Pecata contra Fidem, Spem, & Charitatem. pag. 186.

Peccatum contra naturam. 240.

Poenitentia; ejusque definitio, Minister
pariter, idest Contritio, Confessio, &
Satisfactio; materia, sive remota, sive
proxima, forma, sigillum. à 48, ad 79

Signus. 254.

Pollutio nocturna. 241.

R.

Rapina. 245.

Raptus. 239.

Restitutio quid, quo ordine, & à quo faci-
enda, vel non facienda sit. 261.

S.

Sacramentum in communi, eorum
que differentia à cæteris rebus, defi-
nitio latè explicata, materia, forma,
numerus, & minister. à 1. ad 13.

Sacrilegium. 239.

Scandalum. 226.

Stuprum. 235.

Superstitio. 172.

Tentatio Dei. 184.

Votum. 196.

Usura quid, &c. 257.

O. A. M. D. G.

in Reverendissimo in Christo Patri R.
Secundissimo P. M. Majori Gremio
Can. Dilectissimi Congregationis. M. I. C.
I. Leonardus in lingua. Per an

van. Lon. : oriolano (spuening) sup.
libro de. r252r253.

I
P
P

P
P

I
R

S

Sa
Sc
St
Su
Te
Vo
Uo

...e della
ogni oggetto;
di abitanti
aperte, vi en-
che non au-
sono habita-
chiusi. Però
nti oggetti
gando, e la
il pensiero,
san Grego-
i dilunga da
eri si dà in
a Deo longe
us decrevit
nalo, malus
itatione.
no, ed im-
impida e
perche al-
tra;

